2023
YUNUS NADİ
ROMAN
ÖDÜLÜ



HİKMET
HÜKÜMENOĞLU

HARİKA BİR HAYAT

ROMAN

3. BASKI

can
çağdaş

HİKMET HÜKÜMENOĞLU

HARİKA BİR HAYAT

Can Çağdaş

Harika Bir Hayat, Hikmet Hükümenoğlu
© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2023
3. basım: Eylül 2023, İstanbul
Bu kitabın 3. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan
Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek
Görseller: Hikmet Hükümenoğlu

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.
Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-3159-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer/İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

HİKMET HÜKÜMENOĞLU

HARİKA BİR HAYAT

ROMAN

♥can

Hikmet Hükümenoğlu'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Körburun, 2016
Aşka İnanmayanlar İçin Aşk Öyküleri, 2018
Atmaca, 2020
04:00, 2021

HİKMET HÜKÜMENOĞLU, 1971'de İstanbul'da doğdu. *Kar Kuyusu* (2005), *Küçük Yalanlar Kitabı* (2007), *47 Numaralı Kamara* (2010), *04:00* (2012), *Körburun* (2016), *Atmaca* (2020), *Harika Bir Hayat* (2023) romanlarının yanı sıra 2018'de *Aşka İnanmayanlar İçin Aşk Öyküleri* adlı öykü kitabını yayımladı. *Körburun*'la 2017'de Attila İlhan Roman Ödülü'nü kazandı.

"Bazıları için (...) kendilik algısı doğumda kazanılmış bir hak gibidir. (...) tıpkı içinde oturdukları ev gibi kendilerine miras kaldığını düşünürler. Bazı insanlar ise o evi yakıp yıktıktan sonra, kendilerine ait yeni topraklar bulup her şeye sıfırdan başlamak derdindedirler."

Rebecca Solnit, *Kaybolma Kılavuzu*
(Çeviren: Gökçe Gündüç)

Bu biyografideki bazı kişiler ve olaylar (bize anlatılanlar doğruysa) hayal ürünüdür.

Bazılarıysa (bize anlatılanlar doğruysa) gerçektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Dök zülfünü meydana gel
Sür atını ferzana gel
Al daireni hengâma gel

1

İstanbul'un en hazin ilkbaharını tasvir eden Veysel Bey, o sabah defterine şöyle yazmıştı:

> Bir zamanlar elmas gerdanlıklar gibi ışıl ışıl parıldayan şehir, şimdi buzlu camdan bir kubbenin altında donup kalmış. Gökyüzü kefen gibi beyaz, güneş hayalet gibi silik. Boğaz'ın suyu kapkara. Dallar bir türlü tomurcuklanmıyor. Haşarı bir veledin kavanoza hapsettiği sinekler gibiyiz, cama kafamızla vurup bir nefeslik delik açmaya çalışıyoruz...

23 Mayıs 1919 sabahı aç karnına bir bardak su içip fesini kaptığı gibi kendini sokağa attı. Yokuşun başında aniden durdu, bir şey unutmuş gibi elini çenesine götürdü ve, "Ne yapmalı? Ne yapmalı?" diye söylendi. Evden çıkmıştı ancak içinden bir ses bunun yanlış karar olduğunu, derhal geri dönüp karısının yanında durmasını söylüyordu.

Oysa karısı yalnız değildi. Macide Kalfa'yla birlikte Şehriye adındaki yaşlı ebe de başında nöbet bekliyordu. Her şeyin en yenisini, en Avrupai olanını tercih eden karısı, çocuk doğurmaya gelince, "Şehriye'yi isterim!" diye tutturmuştu. "Beni o doğurttu. Kardeşlerimi o doğurttu.

İrfan'ı o doğurttu. Asla başkasını istemem." Veysel Bey önceki gün araba gönderip romatizmadan iki büklüm olmuş kadıncağızı Sarıyer'den aldırtmıştı. Elini Melek Hanım'ın bacaklarının arasına sokan Şehriye Hanım, "Ya bu gece gelir ya yarın," demişti.

Başka bir gün olsa, Veysel Bey karısının yanından bir saniye bile ayrılmazdı fakat o gün karşı koyulmaz bir merak ve sorumluluk duygusu onu mıknatıs gibi dışarıya çekmekteydi.

"Ayak altında dolaşmamı istemezler," diyerek kendini doğru kararı verdiğine inandıran Veysel Bey tramvaya yetişmek için koşmaya başladı.

Taksim'den Fındıklı'ya indiğinde ister istemez gözü toplarını saraya çevirmiş düşman gemilerine takıldı. Her sabah bunları ilk kez görüyormuş gibi önce şaşırıyor sonra fena halde içi sıkılıyordu. Çift sıra dizilmiş bu kurşuni kütleler, Veysel Bey'e masallardaki ejderhaları hatırlatıyordu. Sanki denizin yüzlerce kulaç dibinden yükselmişler, oralarından buralarından çıkan boynuzlarla, dişlerle ve pençelerle kıyıya dehşet saçmaya hazırlanıyorlardı.

Cihan Harbi'nin sonunda ateşkes ilan edilmiş ve Mondros Mütarekesi imzalanmıştı. Antlaşmada, "Müttefikler, güvenlikleri için gerekli gördükleri bölgeleri işgal edebilir," diye bir madde vardı. Gazetelerin iddiasına göre İngilizler, İstanbul'un işgal edilmeyeceğine dair söz vermişti. Ne yazık ki bunun boş bir söz olduğu çok geçmeden anlaşıldı.[1] 1918 yılının Kasım ayında İngiliz, Fransız ve İtalyan askerleri, payitahtı resmen olmasa da fiilen iş-

1. Daha sonra anlatılanlara göre İngiliz Amiral Calthrope, Rauf Bey'e göz kırpıp, "Merak etmeyiniz, İstanbul'a dokunmayacağız," diye buyurduğunda diğer Müttefik komutanlar sinsi sinsi sırıtmışlar, hatta elleriyle ağızlarını kapatıp kıkırdayarak gülmüşlerdi. Ancak nedense bu bizimkilerin dikkatinden kaçmıştı.

gale başladı. Şehrin iki yakasına 3.500-4.000 civarında yabancı asker doluştu. Demirden ejderhalara benzeyen savaş gemileri Boğaz'ı tıkadı.

Veysel Bey'in gazetedeki arkadaşları, "Ne Viyana ne Berlin işgal altında," diye yakınıyordu. "Bunların niyeti İstanbul'u ele geçirmek!"

Sadece İstanbul'u değil, bütün memleketi, diye defterine not düşmüştü Veysel Bey.

İstanbul halkı haftalardır uyurgezer gibi donuk suratlarla yürüyordu. Fazla yaklaşana tekme atan düşman askerleriyle, küstah subaylarla ve at sırtında dolaşan komutanlarla burun buruna gelmemek için sürekli kaldırım değiştiriyor, göz göze gelmemek için hep önüne bakıyor, duyulmasın diye belaları hep içinden okuyordu.

Fakat o sabah farklı bir hava vardı. Uyurgezerlerin arasında bir grup insan, başı dik, kararlı adımlarla hızlı hızlı yürümekteydi. Köprü her zamankinden daha kalabalıktı. Veysel Bey Eminönü'ne vardığında bu kararlı gruba aynı yöne doğru ilerleyen kadınlı erkekli başkaları da eklendi. Köşede genç bir kadın, siyah çarşafının altından kolunu uzatmış, gelene geçene broşür dağıtıyordu. Veysel Bey, yazılanlara şöyle bir göz gezdirdi, Sultanahmet'teki konuşmacıların listesi dışında mühim bir şey yoktu. Kâğıdı daha sonra incelemek üzere katlayıp cebine sokuşturdu. Tam o sırada bir kamyon dolusu İngiliz askeri yanından geçmekteydi. Cebine soktuğu kâğıt sanki alev almış gibi göğsünü yakıyordu. Çevresindekilere uyup adımlarını hızlandırdı.

Nal seslerinin, klaksonların ve vapur düdüklerinin arasında yerin altından yükselen bir uğultu hissetti. Hemen defterini ve kalemini çıkardı, *Dev çekiçler taşlara güm güm vuruyor gibi bir ses ayaklarımdan dizlerime tırmanıyor*, diye yazdı. Eminönü'ne yaklaştıkça gümbürtü şiddetlendi. Gerçekten böyle sesler duyuyor muydu

yoksa göğsünde güm güm vuran kalbi mi onu yanıltıyordu? Sonraki satırları şöyleydi:

> Toprağın yedi kat altından bir uğultu yükseliyor. Ufukta tabii bir hadise, belki bir tayfun ya da anafor yaklaşmakta.

* * *

Veysel Bey, ince kemikli, biraz narin yapılı, aydınlık yüzlü bir adamdı. Gösteriş meraklısı değildi fakat giyimine kuşamına dikkat eder, saçını taramadan ve iskarpinlerini parlatmadan asla sokağa çıkmazdı. Öyle görmüş, öyle öğrenmişti. Babası Haşmet Bey, İstanbul'un en meşhur doktorlarından biriydi. Bilhassa çaresi yok denen deri hastalıklarını kısa sürede iyileştirmekle nam salmıştı. Hastalarının arasında saraydan çok önemli kişilerin olduğu söylenirdi. Bunlar sadece en mahrem yerlerini açıp ona göstermekle kalmaz, kimsenin bilmediği sırlarını da anlatırdı. Doktor Haşmet Bey'in ağzından asla laf çıkmazdı. Zengin fakir demeden herkesi tedavi eder, zenginlerin cüzdanlarını boşaltır fakat fakirlerden bir kuruş para almazdı. Malda mülkte gözü yoktu. Avrupa'dan getirttiği resimli kitap, gramofon plağı, pipo tütünü gibi küçük konforlarla bezeli bir hayat sürmek ona yetiyor da artıyordu.

Dünyadaki gelişmeleri dikkatle takip eden Doktor Haşmet Bey, savaşın kokusunu erkenden almış ve oğlunu bir seneliğine Almanya'ya göndermişti. Ancak maalesef biraz fazla erken davranmıştı. Hesapları tutmamış ve onu Balkan Harbi'nden kaçıramamıştı.

Veysel Bey, Trakya cephesine gönderildiğinde 20 yaşındaydı. Birkaç ay önce Münih kafelerinde genç şairlerle ve filozoflarla sohbet ederken birdenbire kendi-

sini çamurlar içerisinde siper kazıp süngü takarken buldu. İnce bir mizacı olmadığını sanırdı fakat harpte gördükleri ruhunu altüst etti. İnsan denen varlık, tek başına ne kadar iyi niyetli olursa olsun, üç-beş kişi bir araya geldiğinde zapt edilmesi imkânsız bir canavara dönüşüyordu. Düşman askerlerinin talan ettiği köylerdeki vahşeti kendi gözleriyle görmüştü. Birkaç gün sonra o düşmanlardan ikisi esir düştüğünde, siperde yan yana sigara içtiği arkadaşlarının adamlara yaptığı işkenceleri titrek harflerle defterine yazmış, ancak yazdıklarını görmeye dayanamayıp *hatırlamak istemiyorum* notuyla üzerini karalamıştı. Trakya'dan sol baldırında iki şarapnel parçası ve arada sırada beynini delen bir baş ağrısıyla döndü.

Bir süre ne yapacağını bilemedi. İlk zamanlar odasından çıkmak bile onu tedirgin ediyor, hatta bazen olmadık şeylerden paniğe kapılmasına yol açıyordu. Sonra uzun yürüyüşlerin ruhunda açılan yaralara iyi geldiğini keşfetti ve yavaş yavaş şehrin kalabalığına alıştı. Yağmurlu günlerde bacağının ağrısından topallıyordu fakat hiçbir şey onu saatlerce yürümekten alıkoymadı. Oğlunun sabahtan akşama kadar amaçsızca dolaşmasından endişelenen Doktor Haşmet Bey, dostu Celal Nuri Bey vasıtasıyla ona düşük tirajlı bir gazetede iş ayarladı.[1]

Babası kaleminin güçlü olduğunu söylese de Veysel Bey hayatını yazarak kazanacağını hiç düşünmemişti. Hele gazetecilik? Asla! Balkan Harbi'ne gitmeden önce

1. Celal Nuri Bey, 1918 yılında *İleri* ismiyle kendi gazetesini kurdu ve Veysel Bey'i yanına aldı. Milli Mücadele'yi destekleyen Celal Nuri, Mustafa Kemal'in yazılarını da isimsiz olarak basmıştı. Dönemin en çok satan gazetelerinden biri olan *İleri*'de roman tefrikaları ve şiirlere geniş yer verilirdi. Yazar kadrosunda Yahya Kemal'le birlikte Hüseyin Rahmi, Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Sedat Simavi, Mahmud Esad gibi isimler de yer almaktaydı. Celal Nuri 1920'de İngiliz işgal kuvvetleri tarafından tutuklandı ve Malta'ya sürgüne gönderildi. Soyadı Kanunu çıktığında "İleri" soyadını alan Celal Nuri Bey 1938'de öldü.

öğretmen olmayı hayal etmiş ancak döndüğünde kalabalık bir sınıfın içinde saatlerce kapalı kalmayı hiç cazip bulmamıştı. Babasının ısrarı üzerine Celal Nuri Bey'le konuşmaya gittiğinde, "İyi de ben gazetecilik hakkında hiçbir şey bilmiyorum," dedi. "Sen gördüklerini yaz, gerisini yavaş yavaş öğrenirsin," diye cevap verdi Celal Nuri Bey.

O gün bugündür cebinde bir defter, bir kurşunkalem ve bir çakı, yürüyüp duruyordu.[1] Siyasi gelişmelerden şehir hayatına kadar her konuda yazıyordu. Onlarca müstear isim kullanıyor ve yazı başına ücret alıyordu.

Yazıhanede oturmayı sevmemesine rağmen makalelerini temize çekip teslim etmek ve parasını almak için arada sırada gitmek zorundaydı. Yahya Kemal Bey'le *İleri* gazetesinde tanıştı. Herkes üstada saygıdan "başyazarımız" derdi ancak o da tıpkı Veysel Bey gibi arada sırada uğrar, bir şiir ya da makale bırakıp giderdi. Yuvarlak suratlı, şık, kibar bir beyefendiydi. Midesine pek düşkün olduğu ve kaprisleriyle yakınlarını bazen bunalttığı söylenirdi. Kitap çıkarmamasına rağmen memleketin en mühim şairlerinden biri kabul edildiği için el üstünde tutuluyordu.

Ne zaman Veysel Bey'i görse yanına çağırır, yazıları hakkında ufak tefek tenkitlerde bulunurdu. Çantasında gazetenin eski nüshalarından birkaçını taşırdı. Kalemini çıkarıp hangi cümleyi nasıl değiştirmesi gerektiğini gösterirdi. Veysel Bey böyle önemli bir yazarın kendisiyle ilgilenmesine anlam veremese de bu ilgi hoşuna gidiyordu. *Tenkitleri çok kıymetli, keşke daha sık görüşüp fayda-*

1. İrfan, babasının ölümünden sonra Pangaltı'daki evin yüklüğünde ağzına kadar defterle dolu iki büyük tahta kutu buldu. Bir ara Harika'nın da alıp okuduğu bu defterler, İrfan'a göre babalarından kalan tek mirastı. Bu biyografi için Veysel Bey'in notlarından faydalanmamıza müsaade etti.

lanabilsem, yazmıştı defterine. Ancak adamı rahatsız etmekten çekiniyordu.

* * *

Veysel Bey, Cihan Harbi'nde askere alınmadığı için şanslıydı, yine de o yıllar hiç kolay geçmemişti. 1914'ün Aralık ayında babası zatürreeden ölmüş ve Veysel Bey'in notlarına bakılırsa *uzun yıllar önce göçüp giden zarif ve kıymetli zevcesine* kavuşmuştu. Neyse ki bu dünyadaki son günlerinde biricik oğlunun evlenip bir yuva kurduğunu görebilmişti. Miras olarak Pangaltı'nın arka taraflarındaki evle bir miktar para bırakmıştı. Bir de gerektiğinde yardım eli uzatacak bolca tanıdık. Pangaltı'daki ev, bahçe içinde olmasına rağmen konak sayılmayacak kadar küçüktü. Yine de hayattaki en büyük korkusu sokakta kalmak olan Veysel Bey için çok kıymetli bir güvenceydi.

Ne var ki düşman askerleri İstanbul'a girdiğinden beri Veysel Bey kendisini hiç güvende hissetmiyordu. Duyduğuna göre İngiliz, Fransız ve İtalyan komutanlar, gözlerine kestirdikleri evlere içlerindeki eşyalarla birlikte el koyup yerleşiyordu. "Burada artık bilmem kim oturacak!" deniyordu ve ev halkı ellerde bohçalarla kapı dışarı ediliyordu. Evinin sokağına her saptığında bahçe kapısında yabancı askerler göreceği korkusuyla Veysel Bey'in yüreği ağzına geliyordu.

Hem düşman askerlerinden hem de Türklerin gitgide kabaran öfkesinden korkuyordu. Savaş yorgunluğu, yenilginin utancı, açlık ve yokluk üst üste binip insanların sırtına çökmüştü. Amerikalı bir diplomat, İstanbul'daki durumu raporunda şöyle tarif etmişti:

Halkın ekseriyeti sefalet içinde... Enflasyon, savaşın başladığı zamana göre yüzde bin artış göstermiş durumda... Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının üzerinden beş hafta geçti. Şu âna kadar henüz büyük bir bulaşıcı hastalığa rastlanmadı ama şehir çok kirli. Çocuklar ve burada işi olmayan yetişkinlerin kesinlikle buradan uzak durmasını tavsiye ederim.[1]

Memurlara maaş ödenemiyordu. Kışın en soğuk günleri odunsuz kömürsüz geçmişti. Vapur, tren ve tramvay seferleri kömür yokluğu yüzünden aksayıp duruyordu. Ekmeği, şekeri ancak karaborsa mallara parası yetenler satın alabiliyordu. Fakirler açlıktan ölüyordu ve ölüleri gömecek kefenin bile bulunamadığı yazıyordu gazetelerde.

Üstüne üstlük her köşede halkın önünü kesmeye hazır birkaç düşman askeri bekliyordu. Çocuklar, sömürgelerden gelen askerlere cin görmüş gibi korkuyla bakıyordu. Onlar da kahkaha atarak süngülerini gösteriyor, korkunç suratlar yapıyorlardı.

Yetmezmiş gibi İstanbullu Rumların ve Ermenilerin bir kısmı düşmana kucak açmış, şehri kurtaran kahraman askerleri karşılarcasına sevgiyle karşılamıştı onları. Pera'daki dükkânlar Yunan bayraklarıyla ve Venizelos'un portreleriyle süslenmişti. Türk müşteriler, boş masa yok diye lokanta kapılarından geri çevriliyordu. Veysel Bey *İleri* gazetesinde çıkan bir yazısında şöyle demişti:

Gayrimüslim halk kendini eskisi kadar sahipsiz hissetmeyince yıllardır bastırdığı hisleri salıverdi. Rumların bazıları sevinç içerisinde, bazılarıysa endişeli. "Venize-

1. Amerikan Devlet Arşivleri, No. 867.50/4 (1919).

los'un hırsı yüzünden huzur kalmadı, bunun sonu hiç hayırlı değil," diye konuşuyorlar. Sokaktaki lakırdılara bakılırsa Yunan askeri İzmir'i işgal ettiğine göre sıra İstanbul'a da gelecek. Hani veremli hasta, doktorundan üç aylık ömrü kaldığını öğrenir fakat bir türlü inanamaz ya, işte biz de o durumdayız. Şehrin dört bir yanındaki kahvelerde, ekmek kuyruklarında, Darülfünun'un koridorlarında, bazen kısık sesle bazen nemli gözlerle şu sözler tekrarlanmakta: "Savaştan yenik çıkmanın ne demek olduğunu daha yeni anladık."

Gazeteler "saray yandaşları" ve "Milliciler" diye ikiye bölünmüştü. Milliciler, umudunu Anadolu'dan gelecek iyi haberlere bağlamıştı fakat iyi haber yazmak neredeyse imkânsızdı. Veysel Bey'in çalıştığı *İleri* gazetesi, Yunan askeriyle çatışmaların başladığını, yahut Mustafa Kemal Paşa'nın bir lafını yazmaya kalktığında derhal başı belaya giriyordu. Kâğıt sıkıntısı sebebiyle zaten tek yaprağa inen millici gazeteler, bir de sansür yedi mi kocaman beyaz boşluklarla çıkıyordu.

Veysel Bey, Anadolu'da başlayan hareketin faydalı olacağına inanmak istediğini ancak inanacak gücü kalmadığını yazmıştı defterine:

Cihan Harbi bitti ama bizim için daha önemli ve hususi bir harp başlamıştır. Bir şeyler yapılması icap etmekte ama ne? Arkadaşlarımızın kaçak yollarla birer ikişer Anadolu'ya gittiğini işitiyoruz. Bu halimle beni de kabul ederler mi acaba? Bir faydam olur mu?

Birkaç sayfa sonra şöyle bir nota rastlıyoruz:

Tamamen dürüst konuşmak gerekiyorsa, hayır gitmek istemiyorum. Zorla tutup götürmelerinden kor-

kuyorum. Fakat bazı tanıdıklar Ankara'ya geçerken burada durup beklemek utanç verici. Ne yapmalı? Ya ailem, onlar ne olacak?

* * *

Veysel Bey, Büyük Postane'nin önünden Hükümet Konağı'na doğru yürümeye devam etti. Sultanahmet tarafından gelen sesler biraz daha şiddetlenmişti. Dev gibi davullara ağır tokmaklarla vuruyorlardı sanki. Siyah bayraklarla yürüyen üniversite talebeleri İngiliz askerlerin yanından geçerken onların yerine Veysel Bey telaşa kapıldı. Oysa İngilizler mum gibi dikilmiş, lakayt bir vaziyette beklemekteydi.

Önceki gün Darülfünun'un konferans salonunda kalabalık bir toplantı düzenlenmişti. Veysel Bey, diğer gazetecilerle birlikte arka sırada oturup konuşmaları dinledi. Genç talebeler öfkeyle doluydu ve neredeyse hepsi söz almak istiyordu. Öğlene doğru kadın talebeler de toplantıya katılınca kalabalık iyice arttı. Veysel Bey bu genç kadınların özgüvenine ve cesaretine hayran kaldı.

Üniversitenin müdürü, onun bu hislerini paylaşmıyor olsa gerek, aklı sıra duruma el koydu ve "ahlaksızlar"ı salondan çıkarmaları için dört inzibat memuru yolladı. Kadın talebeler kararlıydı. İçlerinden biri memurların karşısına dikilip, "Beyefendiye söyleyin, biz burada memleket derdindeyiz. Siz neyin derdindesiniz?" dediğinde salonda alkış koptu. Memurlar kaba kuvvet kullanmaya yeltendi fakat iriyarı birkaç delikanlı araya girince vazgeçtiler.[1]

1. Darülfünun 1914'ten beri kadın öğrencileri kabul etmeye başlamıştı ancak kadınlarla erkekler derslere bir arada giremiyor, aynı saatlerde aynı binalarda bulunamıyordu. Bu hadisenin yaşandığı gün Müdür Naim Bey, maarif nazırına şikâyette bulunmuş ve kadın talebelerin cezalandırılmasını talep etmişti. Ancak beklediği cevabı alamadı. Acele bir emirle aynı gün görevine son verildi.

Daha sonra kısa boylu ve ince sesli bir genç söz alıp Rum talebelerin salondan çıkmasını talep etti. Ağzı iyi laf yapıyordu ve epeyce destek gördü. "Çıksınlar! Çıksınlar!" bağırışları arasında Rum talebelerden birisi ayağa kalkıp, "Ben de bu vatanın evladıyım. Ben bir kolumu vatan için harpte kaybettim," diye bağırdı. Bunun üzerine Rum talebelerin bir kısmı salonda kaldı.

Gençlerin heyecanı o sırada Veysel Bey'e de bulaşmıştı fakat konuşmak ne işe yarayacaktı? Herkes en hisli cümlelerle alkış toplamak derdinde değil miydi? Sonunda, "Büyük nümayişler[1] düzenlemeli ve bu halkı ölüm uykusundan uyandırmalıyız," kararıyla toplantı sona erdi.

Gazeteye verdiği yazılarda genellikle daha ümit dolu bir tablo çizmeye gayret eden Veysel Bey'in defterindeki dürüst hisleri şöyleydi:

> Bu sesler çaresiz bir haykırıştan öteye geçemeyecek. Nasıl geçsin? Onlar galip biz mağlup olduk. Terakki hayaliyle paramparça olduk, şimdi halimize ağlıyoruz.

* * *

Veysel Bey, Hükümet Konağı'nı geçtikten sonra boş bir bank bulup bir-iki dakika soluklandı. Sabırsızlığı bacağındaki ağrıya galip gelince fazla vakit kaybetmeden kalkıp tramvay yolunu takip etti ve sonunda Sultanahmet Meydanı'na vardı. Önüne muazzam bir kalabalık çıktı. Davul gümbürtüsüne benzeyen o derin ses, bu kalabalıktan yükseliyor ve meydanın taşlarını titretiyordu.

1. Sultanahmet Mitingleri diye tarihe geçen bu nümayişlerden dört tane yapıldı. Her birine yüz bin kişinin hatta belki de iki mislinin katıldığı tahmin edilmektedir. Daha öncesinde Fatih, Üsküdar ve Kadıköy nümayişleri tertiplenmişti. Ancak hafızalara kazınan, Halide Edib'in ağlayarak ve dinleyenleri de ağlatarak yaptığı konuşmayla 23 Mayıs mitingiydi.

Caminin Tapu Kadastro'ya bakan cephesinin gölgesine bir kürsü kurmuşlar, siyah örtülerle kaplamışlardı.

Kalabalığı yarıp önlere geçmeye çalıştı. Bunun imkânsız olduğunu anlayınca, bacağındaki sızıya aldırmayıp en yakındaki duvara tırmandı. Civardaki tüm duvarlar ve damlar kürsüyü görmek için yan yana dizilmiş insanlarla doluydu. Meydanın bir tarafında erkekler, öteki tarafında kadınlar toplanmıştı. Darülfünun talebeleri, cepheden dönmüş üniformalı askerler, fesler, sarıklar, kalın siyah çarşaflar... kıpır kıpır çalkantılı bir deniz gibi göründü Veysel Bey'e. Hayatında hiç bu kadar çok kadını bir arada görmediğini yazdı defterine. Taşları titreten gümbürtü de kadınların olduğu taraftan geliyordu. Hepsi aynı anda bir sağ ayağını bir sol ayağını yere vurarak çıkarıyordu o sesi. Onun dışında acayip bir sessizlik vardı. Adeta tılsım bozulmasın diye herkes nefesini tutuyor, yanındakiyle konuşacaksa da fısıldayarak konuşuyor, fısıltıları yaprak hışırtılarına karışıyordu.

Güm güm diye yankılanan ses, tıpkı havalanmaya hazırlanan bir tayyarenin motoru gibi hızlandı, hızlandı ve en şiddetli seviyeye ulaştığında bıçakla kesilmiş gibi aniden durdu. Konuşmacılar, Fuat Paşa Türbesi sokağından meydana girip kürsünün etrafında yerlerini almıştı. Şimdi Ayasofya tarafında yolunu kaybetmiş birkaç martının çığlığı duyuluyordu o kadar.

* * *

Veysel Bey duvarın tepesinden insanların yüzlerini taradı. Kalabalığın arasında arkadaşı Sadettin'i arıyordu.

Aralarındaki dört-beş yaş farka rağmen Sadettin adındaki genç gazeteci, Veysel Bey'in en iyi dostu olmuştu. Sadettin hem yetenekli hem de tezcanlıydı. Asla yerinde durmaz, sabahın ilk saatlerinden gece yarılarına

kadar bir haberden diğerine koşar dururdu. Arada sırada yazıhanede Veysel Bey'e rastladığında yan yana oturup yazılarını birlikte daktiloya çekerler, bazı öğlenler sözleşip lokantada karınlarını doyururlardı. Tarakların dişlerini kıran, fırça gibi siyah saçları ve siyah çerçeveli gözlükleri vardı. Cihan Harbi'nde ihtiyat zabiti olarak görev yapmıştı. "Zıpkın gibidir bizim Sadettin, korku nedir bilmez," diye anlatırdı mesai arkadaşları. Veysel Bey'in endişe dolu nasihatlerini dinlemez, Anadolu'dan gelecek bir haberi gazeteye yetiştirmek için bazı geceler Karadeniz sahilinde nöbet tutardı. İngiliz devriyelere yakalansa hali dumandı fakat böyle şeyleri umursamazdı. "Halkın iyi haberler duymaya ihtiyacı var," derdi gülerek.

Birkaç hafta önce Veysel Bey'i de bu gece nöbetlerinden birine gelmeye ikna etmişti. Küçük bir kumsalda kayaların arkasına çökmüş, gaz lambasını söndürmüş, soğuktan korunmak için gazete kâğıtlarına ve battaniyelere sarınıp karanlıkta beklemeye başlamışlardı. Omuz omuza tir tir titreyerek hayattan ve ölümden konuşmuşlardı. Birbirlerine hayallerini anlatmışlardı. Rüzgâr ustura gibi keskindi. Bulutsuz gökyüzüne saçılmış yıldızlar, kum zerrecikleri gibi parlıyordu.

İngilizlere görünmeden sahile yanaşacak takayı sabaha kadar beklemişlerdi. Gelmeyince kös kös Sarıyer'e kadar yürümüş, bir sabahçı kahvesinde sobanın yanına oturup kemiklerini ısıtmışlardı. "Bir dahaki sefere," demişti Sadettin fakat Veysel Bey'in ilk ve son nöbetiydi bu.

Sultanahmet Meydanı'nı dolduran binlerce kafanın arasında, fesinin altından fışkıran saçlarıyla Sadettin'i bulunca Veysel Bey'in yüzünü sevinç kapladı. Herkes kürsüye bakarken arkadaşı arkasını dönmüş, ona el sallamaktaydı. İnsanları ite kaka ilerleyip demir kafesin parmaklıklarına tutundu ve bir hamlede kendini duvarın üstüne çekti.

"Haberler hem iyi hem kötü abi. İstanbul'un idaresi uluslararası bir heyete teslim edilecek diyorlar. Ya da Yunanlılara. Hangisi doğru bilmiyorum, her kafadan bir ses çıkıyor."

"Umarım ikisi de yalandır. İyi haber nedir peki?"

Sadettin, "Millicilerin teşkilatı güçleniyor," dedi gözlerini önlerinde uzanan kalabalıktan ayırmadan.

"Peki ya burası? Böyle bir kalabalık bekliyor muydun?" diye sordu Veysel Bey.

"Herkes burada. Bak şuradaki uzun boylu genci görüyor musun? Bizim Nâzım. Yanındaki hanım da Suat Derviş olmalı."

Genç şair Nâzım Hikmet daha o günlerde Babıâli çevresinde sık sık konuşulan isimler arasındaydı. Şiirleri bilhassa Darülfünun talebeleri arasında rağbet görüyordu. Cesur ve serbest tavırlarıyla dikkat çeken Suat Hanım'sa gazeteler için yaptığı röportajlarla ve erkeklerin egemen olduğu bir meslekte başarı göstermesiyle kısa bir süre sonra meşhur olacaktı.

"Neyse, sen şimdi bunları bırak da bana bebekten haber ver."

Veysel Bey, baba yadigârı saatine baktı. "Şu anda doğmuş bile olabilir."

"İsim buldun mu?"

"Erkek olursa Müşfik. Kız olursa bilmiyorum."

"Peki, bu surat ne birader?"

"Böyle bir mücadele, böyle zor bir hayat..."

Lafının gerisini getirmedi, yutkundu.

* * *

Birtakım heyecan dolu nutkun ardından kürsüye siyahlar içerisinde ufak tefek bir kadın çıktı. Veysel Bey'in gözleri uzağı iyi seçemiyordu; Sadettin, "Halide Edib,"

diye fısıldayınca tanıdı. Onu birkaç defa Türk Ocağı'nda görmüş fakat yanına gitmeye çekinmişti.

Halide Edib başta biraz tutuk konuşuyordu. Heyecanı yatışınca sesi yükseldi ve kalabalığı avucunun içine aldı. Veysel Bey, nasıl olsa sözlerini yazan başka gazeteciler vardır diye kalabalığın tepkilerini not etmişti defterine. Yanındaki beyaz sakallı adamın sessizce dudakları kıpırdıyordu, içinden dua okuyordu büyük olasılıkla. Duvarın önündeki gençler, göğüslerinde kabaran yoğun hisleri kontrol altında tutmak istercesine yumruklarını sıkmıştı. Kadınların olduğu taraftan hıçkırıklar ve arada sırada boğuk feryatlar geliyordu.

Halide Edib'in, "Kardeşlerim, evlatlarım," diye başladığı nutku, "Davamız, Türklerin hak ve istiklalidir. Yemin ediniz!" diye devam etti.

Veysel Bey, defterine şu satırları not düştü:

> Muazzam bir tazyik. Buhar kazanı gibi fokurdayan hisler: Utanç, öfke ve nefret.

Kulağının dibinde, "Bir şeyler değişecek elbet," diye fısıldadı arkadaşı.

"Umarım sen haklı çıkarsın Sadettin."

* * *

Artık konuşmalar son bulmuştu ve kalabalık dağılmak üzereydi. Tam o sırada meydanın arka taraflarında, "İşte geldi! O da geldi!" diye bağırışlarla bir heyecan dalgası yükseldi. Birkaç dakika sonra anlaşıldı ki gelen, sanıldığı gibi padişah hazretleri değil, Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'ymış.

"Şunlara bak hele. Ne hallere düşmüşüz, hâlâ padişahtan medet umarlar," diye söylendi yanındaki yaşlı beyefendi.

Veysel Bey de aynısını düşünmüştü. Burada bile o sefil adamın elini öpmeye meraklı insanların olması canını sıkmıştı. Hele şu gençler, şu talebeler... Bir anlık hayal kırıklığı onu adeta uykudan uyandırdı ve aklını başına getirdi.

Sadettin'e, "Derhal eve dönmem gerekiyor," dedi ve hızlıca vedalaştı.

Tahmin ettiği gibi İrfan, tüm tembihleri kulak arkası etmiş, evde durmayıp kendisini sokağa atmıştı. Babasını sokağın başında yakaladı. "Koş, kardeşim geliyor," diye koluna yapışıp çekiştirdi.

Ebe Şehriye Hanım yatağın başından ayrılmazken Macide Kalfa, elinde sıcak su dolu tas, havlu ve bezlerle merdivenden bir aşağı bir yukarı koşmaktaydı. Veysel Bey karısının feryatlarını duymamak için alt kattaki çalışma odasına saklandı ve defterini açtı:

> Arzın merkezinden yükselen bu kesif hisler, böyle bir günde dünyaya gözlerini açacak bir bebeğin üzerinde nasıl bir tesir bırakacak? Evladımın yıldıznamesinde nasıl bir iz, nasıl bir leke çıkacak? Yüce Rabbim, sana yalvarırım. Bir hasar, bir sakatlık olmasın.

Altındaki nota göre tam akşam ezanı okunduğu sırada kapısını çaldılar. Bir kızı olmuştu.

Basamakları birer ikişer tırmanarak yukarı koştu. Çarşafları değiştirmişler ve Melek Hanım'a temiz bir gecelik giydirmişlerdi. Karısının kucağında minicik kırmızı bir şey uyuyordu.

Annesi doğrulmaya çalışınca o minik kırmızı şey uyandı ve cüssesinden beklenmeyecek kadar güçlü bir sesle ağlamaya başladı. Ağlamasıyla birlikte başucundaki su bardağı birkaç karış havalandı. Kristal sürahiyle dantel şapkalı gaz lambası biraz titreyip kıpırdandı ancak muh-

temelen ağır gelip yerlerinde kaldılar. Bebek, annesinin memesini bulur bulmaz sustu, o susunca bardak yeniden yerçekimine yakalandı ve bir şangırtı koptu.

"Bu kırılan üçüncü bardak," dedi Melek Hanım.

"Bu hayatımda gördüğüm en harika varlık," dedi Veysel Bey. Sonra eğilip bebeğin kulağına ismini fısıldadı: Harika.

2

Melek Hanım bu anıyı eşe dosta anlatırken Veysel Bey'in sözlerine son derece kritik bir kelime eklerdi: Ona kalırsa, "Bu hayatımda gördüğüm en harika *ikinci* varlık," demişti kocası. Çünkü bir numara kendisiydi ve hep öyle kalacaktı.

Melek Hanım, Hakkı Ahmed Paşa'nın üç kızının en küçüğüydü. Kardeşleriyle birlikte imparatorluğun son yıllarında alafranga tarzda büyümüştü. Gösterişi çok seven Hakkı Ahmed Paşa, zamanın modasına uyup kızları için Fransız bir mürebbiye tutmuştu. Giyim kuşamlarından hiç kısmamış, her şeyin en yenisini ve en pahalısını almıştı.

Kardeşler arasında en güçlü karaktere sahip olan Melek Hanım'dı ve ablalarını o idare ederdi. Hem aile içinde hem de kalabalık davetlerde hep en öne çıkar ve herkes onunla ilgilensin diye bildiği tüm taktikleri kullanırdı. Babasının gözbebeğiydi. Dışarıya "modern" görünmesine rağmen muhafazakâr damarı sık sık kabarıveren Hakkı Ahmed Paşa, ne olursa olsun kızına kızamazdı. Örneğin sekiz yaşındaki Melek, "Büyüyünce opera sanatçısı olacağım," diye tutturduğunda paşa öfkesinden konağı yıkacağına gülüp kızının başını okşa-

mış, "Bacak kadar boyuyla neler de biliyor!" diye gururlanmıştı.

İşin doğrusu, Melek Hanım'ın ne Batı müziğine ne de alaturka musikiye yeteneği vardı. Sadece mürebbiyesinin anlata anlata bitiremediği meşhur sopranoların ışıltısından etkilenmişti. Mecmualarda fotoğraflarını gördüğü o saten kostümler, muazzam dekorlar ve sahne ışıkları rüyalarına girmişti. Babası ona yaş günü hediyesi olarak Avrupa'dan son model bir gramofonla plaklar getirttiğinde anlaşıldı ki o ışıltılı kadınların söylediği şarkılar Melek Hanım'a eziyet gören insanların çığlıkları gibi geliyordu. Plaklar tavan arasına kaldırıldı.

15 yaşına geldiğinde operanın yerini yazma hevesi almıştı. Bu defa mürebbiyesinin okuduğu aşk romanlarına tutulmuştu. Romantik tasvirler, süslü cümleler ve karşılıksız kalan aşklar başını döndürüyordu. Romanlar kâfi gelmeyince şiire merak saldı. Fransız şairlerin en güzel dizelerini kıvrak elyazısıyla defterine kopyalayıp ezberliyordu. Bir yandan okuduğu aşklara benzer bir aşkın özlemini duyuyor bir yandan da bu romanları ve şiirleri yazan kişi olmayı arzuluyordu. İnsanları bu şekilde etkileyip avucunun içine alabilme kudreti, kişiye müthiş haz verirdi şüphesiz.

Cihan Harbi öncesinde hem siyasi çalkantılardan hem de altından kalkılmaz hale gelmiş şahsi borçlarından bunalan Hakkı Ahmed Paşa, ailesiyle birlikte uzun bir Avrupa yolculuğuna çıkmayı aklına koydu. Hatta ortalık yatışana kadar sakin bir şehirde kalmak hiç fena olmazdı. Fakat gırtlağına kadar borca battığından bu planı hayata geçirmek için gerekli parayı bir türlü temin edemiyordu.

Annesinin ve ablalarının aksine Melek Hanım, Avrupa'ya gitmeyi hiç istemiyordu. Onun hayatında daha büyük bir heyecan vardı: Uzun boylu, geniş omuzlu ve

saçları altın sarısı bir bahriyeliye âşık olmuştu. Babası yolculuk planları yaparken o da gizli gizli evlilik planları yapmaktaydı. Yakışıklı bahriyeli, çok yakında ailesinin onu istemeye geleceğine söz vermişti. Hatta gerekli hazırlıklara başlamışlardı bile.

Adamın vicdansız bir yalancı olduğu anlaşıldığında iş işten geçmişti. Melek Hanım'la gizli gizli görüşüp ilişkiyi her manada ilerlettiği sırada Kadıköyü'nde başka bir kadınla aşk yaşayıp nikâh kıydığı ortaya çıkınca tüm şehir bu skandalla çalkalandı. Melek Hanım'ın hayatında başına gelen en korkunç olaydı bu. Herkes ona acıyor, saflığından ve iffetsizliğinden söz ediyordu. O güne kadar küçük kızına sesini hiç yükseltmeyen paşa, öfkeden küplere bindi. Melek Hanım, kendini odasına kilitledi ve aylarca insan içine çıkamadı. Ablaları onun bu kısa süreli yokluğunda rahat bir nefes aldı.

Başlarına gelecek felaketlerin daha yeni başladığını nereden bileceklerdi ki?

* * *

Hakkı Ahmed Paşa, senelerdir Doktor Haşmet Bey'in hastası[1] ve sık sık görüştüğü dostlarından biriydi. Birlikte Fransız konyağı içerek satranç oynamayı ve sohbet etmeyi çok severlerdi. Haşmet Bey, eşini kaybedip bekâr yaşamaya başladığından beri oğluyla birlikte ayda bir-iki defa paşanın konağına yemeğe davet edilirdi. Melek Hanım, Veysel adındaki ağırbaşlı genç adamı yıllarca

1. Hakkı Ahmed Paşa, doktorun kendi elleriyle hazırladığı merhemi günde üç defa hassas bölgelerine tatbik etmeye başlayınca bir süredir hayatını kâbusa çeviren kaşıntı illetinden kurtulmuştu. Bu yüzden kendisi kadar zevcesi de Haşmet Bey'e şükran duymaktaydı. "Paşanın buhran nöbetleri sayenizde yarı yarıya azaldı, o rahatlayınca biz de rahatladık," demişti.

önemsememiş, yüzüne bir defa olsun dikkatlice bakmamıştı. Eve gelen sıkıcı konuklardan birinin sıkıcı oğluydu onun gözünde. Sessiz ve ağırbaşlı erkekleri çekici bulan ortanca ablası Veysel Bey'e daha çok ilgi gösteriyordu. Ancak bu durum hızla değişti.

Balkan Harbi bitip delikanlı cepheden döndüğünde Hakkı Ahmed Paşa'nın aklına parlak bir fikir geldi. Veysel, Melek'e münasip bir koca olabilir ve daha önemlisi böyle bir evlilik can sıkıcı skandalı unutturabilirdi. Ayrıca aileler arasında evlilik bağı kurulduktan sonra paşa, Doktor Haşmet Bey'den utanıp sıkılmadan borç alabilir ve Avrupa yolculuğu gerçekleşebilirdi.

Veysel Bey daha ilk görüşte Melek Hanım'ın büyüsüne kapılmıştı kapılmasına ancak onun gibi zeki ve güzel bir kadının gözünün daha yukarılarda olduğunun elbette farkındaydı. Melek Hanım'sa babasının emriyle Veysel Bey'e belki ilk defa alıcı gözle bakıyordu. Genç adamın şüphe götürmez hayranlığı, yavru bir köpeği andıran bakışları ve eldeki tek seçenek oluşu kalbini hızla yumuşattı.

Hiç beklemeden evlendiler. Hikâyelerin gücünü bilen Melek Hanım, sanki doğduğu günden beri hayalini kurduğu eş, Veysel adındaki bu gençmiş ve sonunda ona kavuşmuş gibi bir masal uydurdu. Bu masalı o kadar çok insana, o kadar ikna edici teferruatla anlattı ki bir süre sonra kendi de ikna oldu. Hakkı Ahmed Paşa da Avrupa seyahati için gerekli kaynağa sonunda kavuşmuştu.

Ancak talihsizlik ailenin peşini bırakmıyordu. Paşayı, zevcesini ve iki büyük kızını Napoli'ye götürecek olan *Perfect Blue* isimli yolcu gemisi Malta yakınlarında korkunç bir fırtınaya yakalanıp battı. Gemi dalgalara gömülmeden önce yolculardan dört, mürettebattan 12 kişi

suya atlamış ve bir tahliye sandalına kadar yüzüp canlarını kurtarabilmişlerdi. Ne yazık ki paşa, zevcesi ve kızları yüzme bilmiyordu.[1]

Güneşli bir cuma sabahı kahvaltı sofrasında telgrafı okuyan Melek Hanım sinir krizi geçirdi.

Taziyeye gelen misafirlere en çok babasının ölümüne üzüldüğünü anlattı. Aslında annesiyle ablaları önden gidecekler, paşa buradaki işlerini halledip birkaç hafta sonra onlara katılacaktı. Ancak annesi bu uzun yolculuğa erkeksiz çıkmayı göze alamamış ve paşayı yalvar yakar aynı gemiyle gitmeye razı etmişti.

Melek Hanım o sırada İrfan'a hamileydi. Daha bir ay önce Balat'tan çağırdığı meşhur bir falcı kötü haberler alacağını ve üzüntüden karnındaki bebeği düşüreceğini söylemişti. Kocası her ne kadar onu sakinleştirmeye çalışsa da falcının kehanetinin doğru olduğuna inandı. Beklediği kötü haberi almıştı işte, demek ki bebeğini de kaybedecekti!

Sonunda ebe Şehriye Hanım imdada yetişti. Önce Melek Hanım'a sıkı sıkı sarıldı ve kulağına en sevdiği ninnileri mırıldandı. Sonra genç kadının tir tir titreyen ellerini kendi nasırlı avuçlarına aldı ve gözlerine bakarak şöyle dedi: "Aklını başına topla meleğim. Bu bebeğin canı sana emanettir. Ot kaynatıp şifa macunu hazırladım. Bunu her gece uyumadan evvel karnına süreceksin ve bebeğini kazasız belasız doğuracaksın, anladın mı beni?"

"İrfan işte böyle bir hengâmenin ortasında feryat fi-

1. Bazı kaynaklara göre *Perfect Blue* kötü hava şartları yüzünden batmamıştı. Geminin çok daha şiddetli fırtınaları hasar almadan atlattığını belirten ve isimlerini açıklamak istemeyen bir heyet, 1911-1914 arasında Malta açıklarında aynı koordinatlarda toplam üç yolcu gemisi, sekiz yük gemisi ve irili ufaklı onlarca balıkçı teknesinin battığını tespit etmiş, buna Almanların geliştirdiği "manyetizma" güdümlü silahın gizli denemelerinin sebep olduğunu iddia etmişti. Melek Hanım bu iddiaya tam olarak inanmasa da hayatının bir döneminde Almanlara karşı kin beslemişti. Fakat hisleri daha sonra değişecekti.

gan geldi dünyaya. Gelir gelmez de gönlümün sultanı oldu," diye anlatırdı Melek Hanım. "Harika ise kendi kendine doğdu adeta."

* * *

Önce ailesini, sonra kayınpederini kaybeden Melek Hanım, Cihan Harbi'nin de başlamasıyla iyice altüst olmuştu. "Sanki bir tabuta girdim, ne kımıldayabiliyorum ne nefes alabiliyorum," demişti kocasına. Harika'nın doğumu dönüm noktasıydı. O doğar doğmaz melankolinin pençelerinden kurtulmaya başladı. Bebeğin ona mutlak surette muhtaç olması ve kocaman mavi gözlerini üzerine dikip her hareketini akıl almaz bir dikkatle takip etmesi, Melek Hanım'ın içini uzun süredir dolduran kötü hislerin hafiflemesine yaradı. Kendisini yeniden önemli hissetti. Hayatı bir dizi felaketten ibaret, hiçbir işe yaramayan, talihsiz ve zavallı bir kadın olmayı reddediyordu. Artık Harika adında bir gayesi vardı... ve tabii İrfan – ama o çoktan büyümüştü ve doğruyu söylemek gerekirse baba oğul daha iyi anlaşıyorlardı. Anne kız ilişkisi çok başkadır demezler miydi?

"Acıktığında ağlamaması gerektiğini, beni sessizce beklerse meme vereceğimi daha altı aylıkken öğrendi," diye anlatıyordu çevresindekilere. Ağlayan çocukları sevmiyordu ve Harika bunu hemen sezmişti. Bir yaşında kaşıkla kendi kendine, hem de hiç dökmeden yemek yemeyi öğrenmişti. Yaşıtlarından daha önce konuşmaya başlamıştı ancak hiç kafa şişirmiyordu. "Hadi sen şimdi git, biraz kendi kendine oyna," dediğinde asla itiraz etmiyordu. Melek Hanım bunları müthiş bir gururla anlatırdı. Yıllar sonra, Harika lisedeyken bile bebekliğindeki başarılarını anlatmaya devam etti.

* * *

Veysel Bey 1919'da *İleri* gazetesindeki işine ek olarak *Büyük Mecmua*'da[1] "İstanbul'un Sesi ve Nefesi" başlığı altında yazılar yazmaya başlamıştı. *Büyük Mecmua*'nın ömrü maalesef kısa sürse de çok sevdiği bu yazıları başka mecmualara vermeye devam eden Veysel Bey, gazinolardan kır kahvelerine, Pera ve Şişli'den en yoksul muhitlere kadar dolaşıp gördüklerini anlatıyordu. Savaş sonrası ekonomik kriz tüm şiddetiyle devam etmekteydi. Harika'nın bir yaşına bastığı günlerde, 25 Mayıs 1920 tarihli yazısında şunları yazmıştı:

> Memurlar maaş alamıyor, işçiler karın tokluğuna belini kırıyor. Çünkü bankaların kasası bomboş. Para olsa da İngiliz'den izin almadan bir kuruş ödenemez. [BURADA İKİ SATIR SANSÜRLENMİŞ] Maaşlar ödenecek diye bir havadis çıktı mı kuyruklar, saatlerce bekleyiş, kavga kıyamet ve sonunda hayal kırıklığı. Boş ceplerle akşam vapurunda eve dönerken ikinci mevkideki klarnetçinin nağmesine yalınayak bir garson mırıldanarak eşlik etmekte: "Derdime vâkıf değil canan beni handan bilir..."

Ekmeği, şekeri Veysel Bey de herkes gibi karneyle alıyor, odun ve kömür için o da gemilerin yolunu gözlüyordu. İstese rahmetli babasının tanıdıkları sayesinde bir kolaylık, bir yardım bulabilirdi fakat karakteri buna müsait değildi. Gazeteden maaş alamadığı, mecmuaların

1. *Büyük Mecmua*'yı Babıâli'nin en önemli isimlerinden Sabiha-Zekeriya Sertel çifti, sansürle ve yoğun baskıyla mücadele ederek çıkarıyordu. Yazarları arasında Halide Edib, Falih Rıfkı, Reşat Nuri, Faruk Nafiz ve Ömer Seyfettin gibi isimler yer alıyordu. Sertellerin evinde düzenlenen toplantılar İngiliz yandaşı komşuları tarafından ihbar edilince Zekeriya Bey tutuklandı. İlk tutuklanışıydı bu. *Büyük Mecmua* iki yıl süren yayın hayatından sonra İngilizlerin isteğiyle kapatıldı. Sonrasında üniversite için ABD'ye giden Sertel çifti, 1923'te Türkiye'ye döndükten sonra bu defa *Resimli Ay* mecmuasını çıkarmaya başladı.

biriken ödemeleri yapamadığı aylar oluyordu ve çaresiz mirastan yiyordu.

Melek Hanım parayı gereksiz bir teferruat sayan insanlardandı. Bazen bir ayda harcaması gerekeni bir günde harcayabilir veya çantasındaki bütün parayı, "Çok ağlıyordu, ne yapayım?" diye bir dilenciye verebilirdi. Harika doğdu doğalı kocasına, "Dünyaya bir kere geliyoruz," diyordu. "Bakınız koskoca harbi sağ salim atlattık. Hayat devam ediyor."

Haksız sayılmazdı. Düşman işgaline ve yokluğa rağmen İstanbul'da hayat öyle ya da böyle devam ediyordu. Veysel Bey, 3 Kasım 1920 tarihli yazısında bu konuya değinmişti:

> Saydam pelür kâğıda çini mürekkebiyle bir şehir çizdiğinizi hayal edin. Sonra temiz bir kâğıda başka hayatlarla dolu farklı bir şehir.. Elinizde birkaç yaprak olduğunda hepsini üst üste koyun ve manzarayı tasavvur etmeye çalışın. Bugünlerde İstanbul tıpkı böyle. Hiç kimse müstakil bir dünyada yaşamıyor. Aksine, zıt hayatlar birbirine dolanmış, bazen de üst üste binmiş. İnsanlar yarı saydam. İstanbul hep hayaletlerle doluydu: Sultanların, seyyahların, yeniçerilerin, haremdeki kadınların hayaletleriyle... fakat şimdi bunlara bir de nefes alıp veren hayaletler eklendi. Şehir her zamankinden daha kalabalık.

12 Ocak 1921 tarihli yazısından bir bölüm:

> Sefalete, yeise ve acıya rağmen İstanbul eğlenmeye devam ediyor. Sadece Pera'yı dolduran kozmopolit kalabalıktan söz etmiyoruz. Aksaray'la Fatih taraflarında kahveler nargile dumanıyla, tavla ve dama şakırtısıyla dolup taşmakta. Boş bir sandalye bulup iki dakika so-

luklanmak ne mümkün. Herkes oturduğu yerden memleketi kurtarıyor. Sakalı uzun olanlar, gençleri etrafına toplamış, "Gül koklamak orucu bozar mı?" tarzında gayet mühim suallere cevap yetiştiriyor. Oradan çıkın, Şehzadebaşı'na uzanın, bütün tiyatrolar ve sinemalar ağzına kadar dolu. Kesif bir sigara dumanı altında tıkış tıkış insanlar, perdenin içine düşecekler.

Kadıköy Kuşdili tarafında, Beşiktaş Ihlamur boyunda yahut şehirden çıksanız Maslak tarafında, Levent bostanlarında tüm kır gazinoları insan kaynıyor. Tasasını birkaç saat unutmak isteyen kadınlı erkekli bir kalabalık çimenlere yayılmış. Pandispanya, naneşekeri ve cins cins marul satan tablacıların peşinde çocuklar koşuşturuyor.

Ve tabii Pera! Hiç uyumayan sefahat ve arzu yuvası.

Viyana'nın meşhur ruh hekimleri açıklasın: Bu perişan insanları hayata sıkı sıkı bağlayan kudret nedir?

* * *

Yeni yapılmış lüks apartmanlarıyla o günlerin en şık ve en kozmopolit muhiti sayılan Şişli, sadece sınıf farkının değil döneme damgasını vuran siyasi kavgaların da sembolü olmuştu. Melek Hanım, Şişli'deki hanımefendilerle ahbaplık etmek, onların salonlarına devam etmek arzusundaydı. Veysel Bey istese davet edilmelerini sağlayabilirdi ancak karısını kırmak pahasına ayak sürüyordu. Şişli, servetini korumak için işgal kuvvetlerine salonlarını açan savaş zenginleriyle dolmuştu. Sabahlara kadar devam eden havyarlı, şampanyalı, morfinli partilerde İngiliz, Fransız ve İtalyan subaylar onur konuğu gibi ağırlanıyordu.

Muhitler arasındaki uçurumun alevlendirdiği öfkeyi halk belki ilk kez bu kadar şiddetli hissediyordu. Bir kesim, sadece zengin değil, aynı zamanda işbirlikçi ve va-

tan hainiydi. Veysel Bey, kavgadan gürültüden hiç hoşlanmayan bir insan olmasına rağmen kulağına gelen dedikoduların bir kısmına müthiş öfkeleniyordu. Kendi çıkarı için güçlüye yanaşan, devir değiştiğinde fırıldak gibi dönüveren haysiyetsizler mide bulandırıcıydı. Yine de insanların karılarını, kızlarını güç ve servet uğruna "düşmana peşkeş çektiği"ne inanamıyordu. Belki de bu hikâyeler yangına körükle giden birtakım gazetecinin marifetiydi. Belki birkaç hanım, yabancı subayların cazibesine yenik düşmüş, kalplerini kaptırmıştı. Elbette o da hiç hoş değildi fakat yine de...

Ne olursa olsun karısının o tarz insanların arasında bulunmasını istemiyordu. Neyse ki Melek Hanım da dedikoduları duydukça öyle ahlaksız ortamlarda kendisini rahat hissetmeyeceğini kabul etmişti. Onun arzusu şampanya içip sabahlara kadar dans etmek değildi. Çılgın eğlencelerin değil, uzun muhabbetlerin insanıydı. Şiirden tiyatroya, saray dedikodusundan harp havadislerine her konuda fikir sahibi olmayı, daha da önemlisi bunlar konuşulurken salondaki en göz kamaştıran insan olmayı arzuluyordu. En güzel fıkraları anlatan, azıcık sarhoş olduğunda en güzel nağmeleri mırıldanan, kocasına daima sadık olsa da tüm erkeklerle flört edip küçük kalp çarpıntılarını tetikleyen, masanın baş köşesinde oturup tüm gönüllerde taht kuran o olmalıydı. Yahya Kemal Bey'in şiirlerini ilk dinleyen, Mehmet Rauf Bey'in romanlarını ilk okuyan o olmalıydı.

İstediklerini elde etmek için aklını ve elindeki imkânları kullanmayı bilen zeki bir kadındı Melek Hanım. Madem Şişli'deki davetlere katılmıyordu, kendi evinde kendi davetlerini verecekti. Gayet aydın ve mütevazı toplantılar olacaktı bunlar. Ne de olsa Veysel Bey'in çevresi genişti.

* * *

Melek Hanım'ın ilk misafirleri, kocasının en yakın dostu Sadettin ve gazeteci ahbapları oldu. Ardından genç şairlerden birkaç isim katıldı davetlere. Kendi aralarında "Çarşamba Toplantıları" diye bir isim takmışlardı. Macide Kalfa yokluk döneminde çarşıda pazarda ne bulabilirse ona göre yemekler yapıyordu. Melek Hanım da "kendi elleriyle" birkaç meze hazırlıyordu. Sofrada sohbeti en son havadislerle, şakalarla, dedikodularla o idare ediyor, misafirlerini büyük bir ustalıkla rahat ettirip hoş tutuyordu.

Başta Melek Hanım'ın ısrarlı davetini kıramadığı için uğrayan, sonra ikramdan pek memnun kalmış olacak ki üst üste birkaç kez gelen Yahya Kemal Bey'in katılımıyla Çarşamba Toplantıları'nın ünü kulaktan kulağa yayılmaya başladı. Sırf gazeteciler değil şairler ve edebiyatçılar arasında da "Melek Hanımefendi'nin konağındaki yemekli toplantılar" konuşuluyordu. Melek Hanım büyük bir mutlulukla, "Ne konağı Allah aşkına? Misafirlerimizin gönlü zengin, hepsi bu!" diye kahkahalar atıyordu.

Veysel Bey'in notlarına bakılırsa 1921 yılının başından 1930'lara kadar hemen hemen hiç aksamadan her çarşamba kurulan bu sofraya kimler oturmamıştı ki: En başta Sadettin (başta hanım arkadaşlarıyla, bir zaman sonra eşiyle), İstanbul'da olduğu dönemler Yahya Kemal (1922'den sonra sık sık Ankara'ya gidiyordu), onun pek sevdiği talebesi Ahmet Hamdi (İstanbul'da bulunduğu birkaç vakit), Sabiha ve Zekeriya Sertel, Ahmet Emin, gençlerden Suat Derviş, Vâlâ Nureddin, Reşat Nuri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi...

Üniversite çevresinde olsun, Babıâli'de olsun şiirin revaçta olduğu zamanlardı. Gazete ve dergilerde her gün hem tanınmış isimlerin hem de amatörlerin şiirleri yayımlanırdı. Yahya Kemal ve Ahmet Haşim gibi iki üstadın yanında daha anlaşılır bir dille yazan ve milli hisleri coştu-

ran Hececiler[1] meşhur olmuştu. Melek Hanım, Yusuf Ziya'yla Orhan Seyfi'ye bayılıyordu. Öte yandan diğer şairlere hiç benzemeyen, tam benzediği düşünülürken bambaşka bir tarza yönelen genç bir şair çok ilgi çekiyordu: Nâzım Hikmet. "Her dizesinde bir zekâ ve duygu patlaması var," diye tarif etti bir akşam sofradaki konuklardan biri. "Bana dik başlı, afacan bir çocuk gibi görünüyor," diye atıldı Melek Hanım, "yakalayıp yanaklarını sıkmak istiyorum. Keşke o da aramıza katılsa. O kadar sevinirim ki."

Melek Hanım'la Veysel Bey, Nâzım Hikmet'i konuk etmeyi çok istemelerine rağmen bir türlü denk getiremediler. Bir ara sokak çetelerine katılıp Beyoğlu'ndaki dükkânlardan Yunan bayraklarını indiren Nâzım, Milli Mücadele günlerinde daha faydalı işler yapmak istemiş ve yakın dostu Vâlâ Nureddin'le birlikte Anadolu'ya geçmişti. İki arkadaş, İnebolu'dan Ankara'ya kadar yürümüş, orada Mustafa Kemal Paşa'ya takdim edilmiş, ardından öğretmen olmak üzere vazife alıp Bolu'ya gitmişti. Nâzım lafı açıldığında Yahya Kemal Bey masadaysa lafa hiç karışmaz, duvarda bir şeye gözü takılmış gibi uzaklara bakıp dururdu.[2]

Misafirler geldiğinde Veysel Bey, İrfan'ı çağırıp el öptürür, sonra Harika'yı kucağına alıp aşağı getirirdi. Minik kızın gülücükler saçması, iri iri açtığı gözleriyle herkesi incelemesi ve parlak bir şey gördüğünde neşeli çığ-

1. Hececiler ya da Beş Hececiler diye bilinen şairlerin arasında Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi'ye Melek Hanım'ın özel bir sempatisi vardı. Bilhassa Yusuf Ziya'yla ahbaplığı bir ömür devam etti. Bu iki şairin 1922 yılında yayımlamaya başladıkları *Akbaba*, memleketin en meşhur ve uzun soluklu mizah mecmuasıydı. Hedefinde genellikle sol görüşlü muhalifler vardı fakat zaman zaman sayfalarında Nâzım Hikmet, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz gibi yazarlara da yer verdi.

2. Dedikoduya göre Yahya Kemal Bey, talebesi Nâzım Hikmet'in (eşinden boşanmış) annesine âşıktı. Ancak Nâzım bunu öğrenince çok öfkelenmiş ve Yahya Kemal Bey'le arası açılmıştı. Hatta delikanlının bir delilik yapmasından çekindiği için üstadın adresi i değiştirdiği bile konuşuluyordu.

lıklar atması pek sevimli bulunuyordu. Harika heyecanlandığında en yakındaki şarap kadehi havalanıyor, misafirlerin alkışları eşliğinde masanın üzerinde halkalar çizerek dönüyordu. İki yaşına geldiğinde bir kadehten ikiye çıkacaktı. Dört yaşındayken masadaki ağır çorba kâsesini ya da boş bir iskemleyi bile havalandırabilecekti istediğinde. Ancak annesi, ters bir bakışıyla böyle lüzumsuz oyunları daha başlamadan durduracak, "Yeter artık, uyku saati geçti," diye yarı şaka yarı ciddi kocasını azarlayacak ve Harika'yı odasına gönderecekti.

* * *

İstanbul'un hayatla ölüm arasına sıkışıp kaldığı hummalı bir dönemde[1] doğan Harika, o günkü şartlar göz önüne alınırsa bahçe duvarlarının içinde gayet normal ve korunaklı bir hayat yaşadı. Duvarların dışında tarih yazılmaktaydı fakat şimdilik kayıtlara geçmemiş bir tarihti bu. İnsanları bir gün umutlandırıp ertesi gün hayal kırıklığıyla ezip geçen haber kırıntıları dışında Anadolu'da neler yaşandığı bilinmiyordu. Gazeteler sansür kurallarına uymadığında ceza alıp günlerce, bazen aylarca kapalı kalıyordu. O zaman haberler bazen Fatih'te bir ekmek kuyruğunda bazen Şişli'de bir salonda iki dansın arasında kulaktan kulağa aktarılıyordu.

Savaşın gölgesi Veysel Beylerin evine de uzamıştı. Macide Kâhya'nın oğlu, İstanbul'daki gizli örgütlerden biri vasıtasıyla Anadolu'ya geçmişti. Veysel Bey notlarında duygularını şöyle dile getirmişti:

1. Sultanahmet'teki nümayişe herhangi bir müdahalede bulunmayan İngiliz işgal kuvvetlerinin tepkisi daha sonra geldi. Milli Mücadele'nin hız kazanması ve Kurtuluş Savaşı'nın bildirisi sayılan Misak-ı Milli kararlarının alınması üzerine 16 Mart 1920'de İngilizler İstanbul'u resmen işgal etti.

Şimdilerde o kadar dalgın ki Melek başka birisini bulalım istiyor. Benimse içim rahat değil. 20 yıldır tanıdığım Macide Hanım'ın yüzüne bakamıyorum. Onun oğlu düşmanla savaşırken biz burada vur patlasın çal oynasın eğleniyoruz diye düşünüyor mudur? Evlatlarım olmasa belki ben de bir işe yarardım ama şartlar... ve cesaret...

Harika bir yaşına girdiğinde Ankara'da yeni bir meclis kurulduğu haberi duyuldu. Mustafa Kemal Paşa İstanbul hükümetini tanımıyordu artık. İngilizlerle diplomasi yoluyla anlaşma stratejisi güden İstanbul hükümeti, Mustafa Kemal'i vatan haini ilan edip gıyabında idam kararı çıkardı.

Harika iki yaşına geldiğinde Anadolu'da Yunanlılarla çatışmalar şiddetlendi. Asılsız söylentilerle gerçekler iyice birbirine karışmış, padişahı destekleyenlerle Milliciler'i destekleyenler kanlı bıçaklı olmuştu. Ocakta Yunan ordusunun Eskişehir bölgesinde bir muharebede yenilgiye uğradığı müjdelendi. Ardından Milli Mücadele'nin kahramanlarından sayılan Çerkes Ethem'in ihanet edip Yunan tarafına geçtiği duyulunca Veysel Bey'in sevinci kursağında kaldı.

Martta Sadettin, Veysel Bey'e kötü haberler getirdi. "Anadolu'nun içlerine doğru Yunan taarruzu başlamış," derken yüzünden düşen bin parçaydı. Yunan ordusuna karşı Eskişehir'de ikinci zafer kazanıldığında yine bir ümit ışığı belirdi. O sırada İstanbul, padişahın doğum günü sebebiyle bayraklarla süslenmişti.

Zafer kazanılmıştı ancak Yunan ordusu Anadolu'da ilerlemeye devam etti. Ağustosta Sakarya Nehri'ne ulaşıp Ankara'yı ele geçirmesi ihtimali belirdi. Sadettin, "Birader, Ankara'yı boşaltıyorlarmış," diye geldiğinde Veysel Bey yine karalar bağladı.

Gemlik ve Yalova civarındaki Müslüman halk, Yu-

nan ordusunun ve yerli Rumların eziyetlerinden kaçıp İstanbul'a sığınmaya başlayınca Veysel Beylerin sokağında soğuk rüzgârlar esti. Önce mahalledeki Müslümanlardan bir bey, Rum komşusuyla, "yürürken çamur sıçratma" gibi önemsiz bir sebep yüzünden sokak ortasında yumruk yumruğa kavgaya tutuştu. İkisi de suratlarında morluklarla evlerine döndüler.

Birkaç gün sonra İrfan okuldan bir karış suratla geldi. Sınıfındaki yeni arkadaşları, mahalledeki Rumlarla arkadaşlığını derhal kesmesi gerektiğini söylemişti.

"Senin kiminle arkadaşlık edeceğine niye karışıyorlar?" diye sordu Veysel Bey.

"Çünkü Rumlar Müslümanlara zulüm yapmış," dedi İrfan.

"Yapanlar arasında senin arkadaşların var mı?"

"Hayır, yok."

"Yapanlara engel olmaya çalışmışlar mı?"

"Orada değillerdi ki, nasıl durdursunlar?"

"Peki sana, 'Oh çok iyi olmuş, ilk fırsatta biz de sana aynısını yapacağız,' dediler mi?"

"Hayır, demediler."

"O zaman arkadaşlığını kesmen için sebep yok değil mi?"

Harika üç yaşına geldiğinde Anadolu'dan haberler tamamen kesildi. Artık mektup ve telgraf bile gelmiyordu. İstanbul'u endişeli bir bekleyiş sardı. Ankara'nın düşmesi, bütün umutların tükenmesi demekti. Yunanlıların iflahının kesildiği ve Ankara'ya varamadan Sakarya'dan geri püskürtüldüğü söyleniyordu ancak kesin bir bilgi yoktu. Belki de stratejik olarak geri çekildiler, daha büyük bir güçle hücum edecekler diyenler vardı. Sadettin, İstanbul'a demirlemiş yabancı gemilerin telsizlerine gelen haberleri ele geçirmek için türlü numaralar yapıyordu.

Melek Hanım'ın romanı üzerinde çalışmaya, daha doğrusu hatıralarını yazdığı defterin arka sayfalarına not-

lar almaya başladığı günlerdi. Daha sonra bu notları başka bir deftere geçirecek, ilk yaprakları karalamalarla ve mürekkep lekeleriyle dolan o defteri de bir öfke nöbeti sırasında sobaya atıp yakacaktı.

Anadolu Ajansı'nın müthiş haberi İstanbul'a 2 Eylül'de ulaştı. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa yönetimindeki Türk ordusu karşısında Yunan ordusu 30 Ağustos'ta tamamen yenilmiş ve geri çekilmeye başlamıştı. Bir anda şehrin bütün havası değişiverdi. Parasızlık, işsizlik, açlık gibi dertler bile bir süreliğine unutuldu. Kahvehanelerde, meyhanelerde, sokaklarda insanların yüzü sevinçle ışıldıyordu. Melek Hanım bu müjdenin şerefine o hafta davetlilerin sayısını iki katına çıkardı. Masada yer kalmadığından misafirlerin bir kısmı tabaklarını alıp bahçede yemek yediler.

İkinci müjde, 9 Eylül'de İzmir'in kurtuluşuydu. Arka arkaya gelen bu müjdelere gölge düşüren tek şey, şehirde çıkan korkunç yangınlardı. Veysel Bey, "İzmir'de kalan Rum ve Ermeni fedailerin marifeti diyorlar, bir türlü aklım almıyor," dedi Sadettin'e bir öğle yemeğinde.

İzmir'den sonra Bursa da geri alındı ve Yunan ordusu Anadolu'dan tamamen atıldı. İtilaf Devletleri mütareke için araya girince artık tereddüt dolu bekleyişlerin, yarım yamalak sevinçlerin yerini sahici bir zafer coşkusu aldı. Gökyüzünü hapseden buzlu camdan kubbe kırılmıştı.[1]

1. Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından ve Padişah Vahdeddin'in bir İngiliz zırhlısına binerek İstanbul'u terk etmesi üzerine saray yandaşlarını korku sardı. Milli Mücadele karşıtı ve Mustafa Kemal düşmanı meşhur gazeteci Ali Kemal'in başına gelenler korkuları iyice körükledi. Ankara hükümeti, Ali Kemal'in İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmasını istemişti ancak buna fırsat kalmadı. İstanbul'da yakalanıp Ankara'ya götürülürken İzmit'te kumandanlık karargâhı önünde toplanan ahali tarafından taşlanarak öldürüldü. Cesedinin çırılçıplak bir vaziyette iple sokaklarda sürüklendiği, sonra da asılıp İsmet Paşa'ya gösterildiği söyleniyordu. "İsmet Paşa'nın çok fena tepesi atmış," demişti Sadettin. Veysel Bey bunları defterine, "Sadettin'e belli etmemeye gayret ettim ancak vücudumu soğuk bir ter bastı, ellerim titrediği için çay bardağını bırakmak mecburiyetinde kaldım," diye yazmıştı.

6 Ekim'de Türk ordusunu temsilen bir askerî birlik İstanbul'a girdi. Böylece yaklaşık beş yıl süren işgal, Harika dört yaşındayken sona erdi. Yeni bir hayat başlıyordu.

3

Veysel Bey'in babasından kalan ev Osmanbey'le Pangaltı arasında, Pınarbaşı Sokağı'nda, taş döşeli yolun ikiye bölünüp çatallandığı köşedeydi. Arabalara dar gelen bu sokak genellikle sakin olurdu. Evin civardaki diğer evlerden daha zengin görünmesinin tek sebebi, alçak duvarların çevrelediği küçük bir bahçe içinde yer almasıydı. Yoksa komşu evlerden ne daha büyük ne de daha yeniydi. Üst katlar, karşı sıradaki damların arasından gerideki bostanlara bakardı. Birinci kat, bütün gün bahçedeki iki ağacın gölgesinde kalırdı. Ağaçlardan biri, yasak olmasına rağmen çocukların her fırsatta dallarına tırmandığı bereketli bir erik, diğeriyse duvarın üzerinden sokağa eğilen bir duttu.

Harika'nın tüm çocukluğunun geçtiği Pınarbaşı Sokağı, cumbalı dar evleri, bakkalı ve ekmek fırınıyla yukarıdaki caddeden ayrı, ufacık bir mahalle gibiydi. Her yer koşup oynamaya müsaitti ancak ne yazık ki komşulardan hiçbirinin Harika'yla oynayacak yaşta bir kızı yoktu. Civardaki Hıristiyan ve Müslüman[1] tüm oğlanlarla arka-

1. O yıllarda Pangaltı nüfusunun yarısı Ermeni, kalanı da Levanten, Rum ve Müslüman vatandaşlardan oluşuyordu. Bir söylentiye göre adı 19. yüzyılda o bölgede bir han işleten Jean-Baptiste Pancaldi'den geliyordu. Diğer bir söylentiye göreyse fırınlarıyla meşhur olması sebebiyle İtalyanca "sıcak" ve "ekmek"

daş olan İrfan'ın en büyük derdi, Harika'nın paçasına yapışıp onu rahat bırakmamasıydı. "Arkadaşlarımla oynamama izin vermiyor," diye annesine şikâyet ettiğinde aldığı cevap hep aynı olurdu: "Öyleyse sen de kardeşinle oyna." Çaresiz, gittiği her yere Harika'yı peşinden sürüklerdi. Diğer oğlanlar bu minik inatçı kızı oyunlarına almasa da kenarda durup izlemesine ses çıkarmazdı.

İrfan, kız kardeşiyle ilgili ilk anılarını şöyle anlattı:

> Doğruyu söylemek gerekirse çocukken ona karşı biraz gaddardım. Tepem attı mı saçını filan çekerdim. Etrafta başkaları varsa asla ağlamazdı. Ağlayacaksa ya yatağın altına ya da dolabın içine saklanırdı. Onu arayıp bulursam bana kızar, "Ağlamıyorum işte! Ben harika değilim!" diye bağırırdı.

İrfan, bu "ben harika değilim" lafını ilerleyen yıllarda sık sık duyacaktı ancak ne anlama geldiğini bilmiyordu.

> Çocuk aklıyla kelime oyunu yapıyor diye düşünüyordum ama emin değilim... Belki de beklentilerin çok yüksek oluşundan yakınıyordu.

* * *

Bahçe kapısının tam karşısına denk düşen eve yeni bir aile taşındığında buna herhalde en çok Harika sevindi. Sonunda mahalleye onunla aynı yaşta bir kız gelmişti. Si-

kelimelerinin birleşiminden türemişti. Veysel Bey'in babası Doktor Haşmet Bey'in hayat tarzı ve mesleği düşünülünce Müslüman ailelerin azınlıkta kaldığı bir semtte ev alması çok ilginç sayılmazdı ancak daha sonra Gülizar'ın ailesinin oraya taşınması merak uyandırıyordu. Gülizar'a göre annesiyle babası kendilerini gâvur topraklarında esir düşmüş iki Müslüman gibi hissediyordu ve en büyük hayalleri o evi satıp daha "mazbut" bir mahalleye taşınmaktı.

yah saçları iki yandan örgülü bu çilli kızın adı Gülizar'dı. Birbirlerine o kadar çabuk ısındılar, o kadar iyi anlaştılar ki dış görünüşleri hiç benzememesine rağmen ikisini kardeş sananlar çoktu.

Gülizar'ın annesiyle babası Veysel Beylere kıyasla daha muhafazakârdı. Çocukların aksine, yetişkinler arasında selamlaşmanın ve ayaküstü edilen bir çift nazik lafın ötesinde pek bir yakınlık gelişmedi. Bunun bir numaralı sebebi, Melek Hanım'ın komşularını –genel olarak tüm komşularını– yeteri kadar enteresan bulmamasıydı. Kuşkusuz Gülizar'ın annesi ve babası da Melek Hanım'ın Müslüman olmasına rağmen sokakta oldukça açık kıyafetlerle dolaşmasını ve evlerinde neredeyse her hafta rakı sofraları kurulmasını yadırgıyorlardı. Buna rağmen çocukların arkadaşlığına hiç müdahale etmediler. Aksine Harika'yı ve İrfan'ı kendi çocukları gibi sevip ömürlerinin sonuna kadar bağırlarına bastılar.

Harika ile Gülizar, genellikle Macide Ana'nın (Melek Hanım tüm çabalarına rağmen çocuklara "Macide Kalfa" demeyi öğretememişti) ve eğer o meşgulse İrfan'ın gözetimi altında saatlerce bahçede oynarlardı. İrfan bu mecburi göreve başta itiraz etse de zamanla kızların oyunlarına katılmaya, hatta onlara daha heyecanlı yeni oyunlar öğretmeye başladı. Birkaç yıl sonra ellerinden tutup kaşla göz arasında bahçe kapısından dışarıya, gezmeye çıkaracaktı. Bu gezmeler, bir yanda Dolapdere'ye, diğer yanda Harbiye Kışlası'ndan Taşlık'a, hatta bazen Valikonağı'nın sonundaki çamurlu yokuşa ve Fulya Bayırı'na kadar uzanırdı. Macide Kalfa çocukların ortadan kaybolduğunu fark ettiğinde iş işten geçmiş olurdu. Neyse ki İrfan'ın yön duygusu kuvvetliydi ve ne kadar uzağa giderse gitsin evin yolunu bulabiliyordu.

Harp bitmişti fakat ekonomik buhran tüm ağırlığıyla sürmekteydi. Çocukların fazla oyuncağı yoktu; başka

türlüsünü hiç görmediklerinden şikâyetleri de yoktu. Sahip oldukları en kıymetli şeyler şöyleydi: Harika'nın suda yüzen tahta ördeği ve kırmızı tırmığı. Gülizar'ın annesinin diktiği bez bebekler, kopuk düğmeler ve kurdeleler. İrfan'ın pervaneli tahta uçağı, bilyeleri ve resimli çocuk mecmuları. (Büyük kavgaların ve küskünlüklerin ardından mecmualara –çok dikkatli olmaları şartıyla– kızların da bakmasına izin vermişti.)

Öte yandan hayatlarında tüm oyuncaklardan daha kıymetli bir şey vardı: Harikaların oturma odasındaki Blaupunkt marka, bej kafesli, kahverengi cilalı radyo. Şişli-Pera hattında oturmalarının belki de en büyük avantajı, daha o yıllarda evlerine elektrik bağlanmasıydı.[1] Harikaların radyosu, tavuskuşu desenli iki koltuğun arasında, ince ayaklı sehpanın üzerinde sandık gibi dururdu. Sehpadan daha geniş olduğundan her an devrilecekmiş gibi bir hali vardı. Çocukların en büyük eğlencesi, yastıkları yere koyup yüzüstü uzanmak, gözlerini radyonun ortasındaki ampule dikmek ve uzak memleketlerden gelen sihirli sesleri dinlemekti. Cihaz ısındıkça kafesin deliklerinden süzülen koku, elektrik denen mucizenin kokusuydu. Hafif hafif titreyen sarı ışıklı ampul, elektrik cinlerinin eviydi.

Melek Hanım'a kalsa radyonun düğmelerini kurcalamaları yasaktı çünkü gürültüden başı şişiyordu. Ancak Veysel Bey, "Bırak keşfetsinler," demişti. Her ne kadar annelerinin dediği öncelik taşısa da o yokken büyük yuvarlak düğmeyi çevirmelerine izin çıkmıştı. Cızırtıların, hışırtıların ve tuhaf seslerin arasında daha önce hiç duymadıkları yeni bir istasyon yakaladıklarında sevinçle el çırparlardı.

1. 1914 yılında faaliyete geçen Eyüpsultan'daki santral sayesinde atlı tramvayların yerini elektrikli tramvaylar almış, Dolmabahçe Sarayı'yla birlikte Suriçi ve Pera'daki evlere elektrik bağlanmıştı.

Harika biraz büyüdüğünde radyonun başında tek başına da saatler geçirmeye başlamıştı. Sadece şarkıları değil, hangi lisanda olursa olsun konuşmaları da büyük bir dikkatle dinliyordu. Zamanla bilmediği lisanlardaki sesleri taklit etmeye başladı. Melek Hanım, arada sırada Harika'nın evde yabancı birisiyle konuştuğunu sanıp şaşırır, kızının radyoyla sohbet ettiğini anlayınca kahkahalarla gülerdi. Harika taklit ettiği lisanın sesine ve ritmine benzeyen kelimeler uydurmakta ustaydı. Annesinin güldüğünü gördükçe mutluluktan dört köşe olurdu ve bazen o heyecanla kristal küllük veya tavuskuşu desenli yastıklardan biri havalanır, başının üzerinde birkaç tur attıktan sonra yere çakılırdı.

Gülizar'ın anlattığına göre Harika'yı en mutlu eden şey annesinin ilgisi ve övgüleriydi. Bir seferinde iki arkadaş radyoda neşeli tekerlemeler okuyan bir kadın bulmuşlardı. Onlara çok komik gelen bu tuhaf lisanın ne olduğunu sordular. Melek Hanım, kulak aşinalığıyla, "Rusça," dedi. Harika sadece bir defa duyduğu tekerlemeleri kelimesi kelimesine, hem de doğru telaffuz ve vurgularıyla tekrarladığında, pencerenin önündeki iskemlesinde kitap okumakta olan Melek Hanım kulaklarına inanamadı. Harika'yı yanına çağırıp, "Konuş bakayım, nasıl konuşuyorsun?" dedi.

Bu çabucak bir oyuna dönüşüverdi. Odanın ortasına yastıklardan sahne kurdular, karşısına iskemleleri dizdiler ve perdeleri kapatıp sahneyi gaz lambalarıyla aydınlattılar. Melek Hanım, düşük kollu saten sabahlığını Harika'ya giydirip iğnelerle orasını burasını topladı ve gösterişli bir tuvalet haline getirdi. Seyirciler (Melek Hanım, Gülizar, tahta ördek ve iki bez bebek) yerlerini alınca Harika alkışlar eşliğinde sahneye çıkıp tekerlemesini arka arkaya üç defa söyledi. O heyecanla yeni bir tekerleme uydurup biraz daha alkış topladı.

Bu gösteriyi akşam Veysel Bey ve İrfan için tekrar ettiler. Harika altı yaşındaydı, bir yıl sonra ilkokula başlayacaktı. Okuma yazmayı kendi kendine çoktan çözmüştü. Ondan daha önce, annesinden sevgi görebilmek için ne gerektiğini çözmüştü.

Kelimelerin anlamlarını kavramaya başladığı zamanlar –seslerin tonunu ayırt etmeye başladığı zamanlar demek belki daha doğru olur– annesinden sevgi görmek için varlığının yeterli olmadığını, Melek Hanım'ın beklentilerine uygun bir varlık göstermesi gerektiğini kavramıştı. Ağladığında, yemeğini döktüğünde yahut kucağa alınmak için tutturduğunda annesi sıkılırdı. Kendini iyi hissetmezdi. Harika onun kendisini ne zaman iyi hissettiğini ne zaman hissetmediğini bir bakışından anlayabilecek duruma gelmişti. Bakışlar yetmezse kelimeler devreye girerdi: "Senin yüzünden başım zonkluyor. Senin yüzünden kitabımı okuyamadım. Senin bu iştahsızlığın beni çok üzüyor. 'Annesi bu kızı aç bırakmış,' diyecekler, el âleme rezil olacağız." Harika bu sözleri duyar duymaz rezil olduğunu hayalinde canlandırır, utanç duyardı. Annesiyle birlikte onun da başı zonklardı. Annesinin kitap okumak istediğini tahmin edemediği için kendine kızardı.

Melek Hanım çok meşgul olduğundan Harika'yla dilediği kadar vakit geçiremiyordu. Fakat işlerinden fırsat bulduğunda onunla sohbet etmeyi çok seviyor, "Sen benim en iyi arkadaşımsın," diyordu. "Bunları babana anlatamam çünkü anlamaz. Bir tek sen anlayabilirsin."

"Ne anlatıyor?" diye sormuştu Gülizar.

"Her şeyi."

* * *

Cumhuriyetin ilk yılları, Harika'nın henüz kavrayamadığı ancak annesiyle babasının başını döndüren yeni-

liklerle dolu bir dönemdi. Artık eski imparatorluğun payitahtında değil, Türkiye adında yepyeni bir ülkede yaşıyorlardı. Kafa karıştıran bir durumdu bu; çünkü oturdukları ev aynı ev, önlerindeki sokak aynı sokaktı. Peş peşe çıkan yasalarla hayatları adeta her gün değişiyordu ancak ne kadar büyük bir değişimin ortasında olduklarının farkına varamayacak kadar hızlı gelişiyordu olaylar. Farkına varmak için birkaç yıl sonra dönüp geriye bakmaları gerekecekti.

O günlerde Melek Hanım yeni bir roman üzerinde çalışmaya başlamıştı. "Yüreğim çırpıntılı bir göl gibi," diyordu. Bu defa çok güzel bir esere imza atacağına emindi. Birkaç bölümü tamamladıktan sonra yüksek tirajlı gazetelerden biriyle anlaşıp tefrika ettirecekti.

Melek Hanım'ın birinci roman denemesi değildi bu. Öncekiler biraz maymun iştahlılığından biraz da iç sıkıntısından daha ilk sayfalarında tıkanıp kalmıştı. Bir yandan savaşlar, ölümler ve yokluk; diğer yandan İrfan'la Harika'nın doğumları, davetler, misafirler, o bu derken bir türlü kafasını toplayamamıştı. Her defasında heyecanla yazmaya başlıyor ancak göz açıp kapayıncaya kadar ilham kaçıyordu. "Şu dört duvarın arasında ilham bulmak mümkün mü?" diye yakınmıştı kocasına. Temiz havaya ve yeni insanlar görmeye ihtiyacı vardı.

Veysel Bey karısına hak verdi. Yeni bir ülke inşa ediliyordu ve bu ülkede kadının yeri, evin karanlık ve havasız bir odası değildi. Hak verdi vermesine ancak onu nasıl destekleyeceğini, nasıl mutlu edebileceğini bilemedi. Maalesef Melek Hanım'ın yazıya hiç yeteneği yoktu. İkinci roman denemesi de ilki gibi o kadar kötüydü ki okurken Veysel Bey'in karnına sancılar saplanmıştı. Karısının yüzüne, "Bu sevdadan vazgeç," diyerek onu üzmek istemedi. "Mutlaka çıkıp dolaşmalı, kendine yeni

meşgaleler bulmalısın. Belki bu sayede ilham gelir," demekle yetindi.

Birkaç yıl öncesine kadar Müslüman bir kadının tek başına sokağa çıkması, örneğin Pera'da dolaşıp vitrinlere bakması veya bir pastanede oturup kitabını okuması hiç de alışılmış bir şey değildi. Fakat cumhuriyetin ilanından sonra alışkanlıklar değişiyordu ve Melek Hanım bu değişimin önde gelenlerinden biri olacaktı.

Bu kararlılığında şüphesiz Suat Derviş'le tanışmasının büyük payı vardı. Çarşamba toplantılarına bir-iki kez gelen Suat Hanım, hem erkeklerin egemen olduğu gazetecilik mesleğinde kendine cesurca yer edinmişti hem de peş peşe romanlar yazmaktaydı. Bu romanlar gazetelerde tefrika edilmekle kalmıyor tanınmış matbaalarda basılıyordu. Giyim kuşamıyla olsun, tavırlarıyla olsun Avrupa'daki film yıldızlarından hiç farkı yoktu.

Melek Hanım'ın son davetine ikinci kocası Selami İzzet Bey'le katılmıştı. Kendisi gibi romancı olan Selami Bey, *Arsen Lüpen* polisiyelerini Türkçeye tercüme eden, futbol tutkunu, dik başlı ve yakışıklı bir adamdı. 1926'da *Aşkım Günahımdır* isimli romanını yayımlayacak ve şöhretinin doruğuna ulaşacaktı. Genelde yüksek sesiyle ve esprileriyle bulunduğu ortamlarda en çok ilgi çeken kişi olmasına rağmen yanında karısı varken konuşma sırası ona pek gelmiyordu. Bütün gözler, hayranlık ve merakla Suat Derviş'e çevriliydi.

O günlerde Suat Hanım'ın neşesi yerindeydi çünkü son romanı *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes* hakkında Ahmet Haşim övgü dolu bir tenkit yayımlamış[1] ve genç roman-

1. "Bütün bir devri şöhretiyle dolduracak yüksek bir şairenin Türk edebiyatına doğduğunu bildiren bir işareti gördüğümü söylemekten başka bir maksatla başlamadığım bu satırları, kari [okur] sıfatıyla kitabından aldığım zevkten dolayı, Suad Derviş Hanım'a teşekkürlerimle bitiriyorum." (*Akşam*, 22 Şubat 1922)

cının edebiyat dünyasındaki yerini sağlamlaştırmıştı. "Sığ romanlar yazan şımarık kız" olarak anılmasının önüne geçmişti böylece. Fakat Suat Derviş çağın o kadar ötesinde bir hayat yaşamaktaydı ki özel hayatı romanlarından daha fazla ilgi çekiyordu. İstanbul'un en Avrupai muhitlerinde bile, "Daha bu yaşında ikinci koca! İlkinden sıkılmış, kapının önüne koymuş," gibi dedikoduların ardı arkası kesilmiyordu.

Annesinin yemek davetleri Harika'nın hayatında çok önemli izler bırakmaktaydı. Erkenden odasına gönderilmesine rağmen sessizce yatağından çıkar, merdivenin tepesinde oturup aşağıda konuşulanları dinlerdi. Tartışılan konuları anlamasa da bu değişik insanlar onu çok etkiliyordu. Hafızasına kazınan isimlerin başında Suat Derviş Hanım geliyordu – çünkü kadındı, çok güzeldi ve çok şık giyiniyordu. Bir akşam Harika'nın yanağını okşamış, "Sen çok harika bir kızsın, bakışlarından belli," demişti. Suat Hanım'ın etkileyiciliği yanında Harika'nın aklından çıkmayan başka bir detay da onun olduğu her davetten sonra, misafirler gidince annesiyle babasının kavga etmesiydi. Daha doğrusu annesinin sinirlenip babasına bağırmasıydı.

Bir defasında, "Hepiniz kadının ağzının içine düştünüz. Ne buluyorsunuz şu şımarıkta?" diye bağırdığını anlatmıştı Gülizar'a. Odasına çıkıp kapıyı çarpmadan önce, "Dişlerini görmedin mi, nasıl çirkin?" demişti.

Melek Hanım dünyanın en güzel ve en akıllı kadınıydı. Harika bunu Gülizar'a sık sık tekrarlardı. (Arkadaşı ona inandığı ve güvendiği için bu "gerçeği" sorgusuz sualsiz kabul etmişti.) Kıskançlık, bilmedikleri bir kavram değildi ancak Melek Hanım'ın bir kadını kıskanması ikisine de acayip gelmişti. Bu konuyu kendi aralarında uzun süre konuşmuş ve şu sonuca varmışlardı: Suat Derviş'in romanları basıldığı, çok para kazanıp zengin

olduğu ve istediği her şeyi alabildiği için kızmıştı Melek Hanım. Fakat yakında onun da romanları basılacaktı ve o zaman Suat Derviş onu kıskanacaktı.[1]

* * *

Melek Hanım odasına kapanıp defterler doldurmaya ve gündüz yazdıklarını gece yemekten sonra masada temize çekmeye başladı. Sık sık hata yapıp sinirleniyor, kâğıtları buruşturup atıyor ve baştan başlıyordu. O çalışırken Veysel Bey radyonun sesini kısar, karısına ilişmezdi. Bir defasında, "Bu gidişle sana ağaçlar yetmeyecek," diye şaka yapıp çocukları güldürmeye çalışmış fakat bin pişman olmuştu.

Yazmaktan sıkıldığında günübirlik gezintilere çıkan Melek Hanım'a İstanbul sürekli büyüyor ve büyürken birbirinden farklı küçük şehirlere bölünüyormuş gibi geliyordu. Çocukluğunun geçtiği muhitlerle şimdi yaşadığı muhitlerin havası da kokusu da farklıydı.

En sevdiği şey, Boğaz köylerinde dolaşmak ve çocukluğundaki güzel günleri hatırlamaktı. Güneşli havalarda Harika'yı alıp Yeniköy'e gider, ona eski yalıyı gösterip, "Bak, ben burada doğup büyüdüm fakat şimdi başkaları oturuyor," derdi. Rahmetli annesinin ince parmaklarıyla sardığı sigaraları gümüş bir maşayla tutup içtiğini, mermer holdeki mangalın hiç sönmediğini ve misafir geldiğinde kahvenin mutlaka o mangalda hazırlanıp ikram edildiğini anlatırdı. Rahmetli babasının çok mühim misafirleri olurdu: Paşalar, nazırlar, daha kimler... Hepsi

1. Suat Derviş, Selami İzzet Bey'den de boşandıktan bir süre sonra Berlin'e gitti. Belki bu sebeple, belki de davet edilmediği için toplantılara bir daha katılmadı. Ancak İstanbul'a döndükten sonra Melek Hanım'ın ona bir gün sokakta rastladığını ve, "Suat Hanımcığım, nerelerdesiniz? Hasret kaldık!" diye sarılıp öptüğünü, o sırada yanında olan İrfan gayet net hatırlıyordu.

Melek Hanım'a bayılırdı. "Ne kadar terbiyeli, ne kadar zeki bir genç kız," derlerdi. Kendi aralarında çok önemli mevzular konuşurken o hep yanlarında oturur, mangalda kahvelerini kendi elleriyle hazırlardı.

Anne kız Yeniköy'de biraz dolaştıktan sonra Sarıyer'e geçip ebe Şehriye Hanım'ı ziyaret ederlerdi. Kulakları artık hiç duymayan Şehriye Hanım bağırarak konuşmaya başlamıştı. Her ziyaretlerinde yalılara dadanan mücevher hırsızlarını, pazardaki fiyatları ve evde kalmış paşa kızlarının son havadislerini tekrar tekrar anlatıp dururdu. Harika, dere kıyısındaki köhne evin penceresinden ördekleri seyrettiğini hatırlıyordu. Annesi, "Çok sıkılıyorum ama arada bir uğramak şart. Yoksa burnu havada derler," diye yakınırdı. "Senin de burnu havada bir kız olmanı istemiyorum. Melek kızına terbiye verememiş derler, rezil oluruz." Harika bu lafın üzerine hayalinde rezil olduğunu canlandırır ve dehşetle ürperirdi.

Çok uzun sürmeyen bu ziyaretlerin ardından anne kız çarşıda dolaşır, mutlaka şifalı Çırçır suyundan içer, sinemanın yanındaki Arnavut helvacıdan macunlu helva alır ve iskelede bir banka oturup vapuru beklerlerdi. Az ileride, kayalıklarda fileli kepçelerle yengeç avlayan oğlanlar küfürlü konuştuğunda Harika'nın yanakları kızarırdı.

Annesinin arada sırada önemli bir sır verecekmiş gibi kulağına eğilip ona hayallerini anlatması (romanı basılacaktı, herkes kapış kapış alacak ve çok beğenecekti) çok hoşuna gidiyordu. Çarşambaları gelen misafirler hakkında ufak tefek dedikodular dinlemeyi de seviyordu. "Fark ettin değil mi, adamın bana nasıl hayranlıkla baktığını? Görmemiş olmazsın!" Vapur iskeleye yanaşırken Melek Hanım bir kez daha tekrarlardı: "Sen benim en yakın arkadaşımsın."

Bu söz her defasında Harika'yı inanılmaz derecede mutlu eder fakat bir yandan da suçluluk duymasına sebep olurdu. Biliyordu ki onun en yakın arkadaşı Melek Hanım değil, Gülizar'dı. Harika annesini hep dinler, kendisi hiç anlatmazdı. Çünkü anlattıkları sıkıcıydı. İstemeden ya da farkına varmadan yanlış bir şey de söyleyebilirdi, o zaman annesi çok üzülürdü. Hem zaten kendisini kötü hissetmeden her şeyini anlatabileceği Gülizar'ı vardı.

* * *

Aynı yıllarda İrfan babasına büyük bir bağlılık duyuyor, o nereye giderse peşinden gitmek istiyordu. Bu yüzden ilkokula bir türlü alışamamış, "Okula gitmeyeceğim, babamla gazeteye gideceğim," diye günlerce tepinmişti.

Babasının onu nasıl ikna ettiğini şöyle anlattı:

> Pazarlık yaptık. Eğer okuldan kaçmazsam beni haftada bir gün Babıâli'ye götürmeye söz verdi. Bende nasıl bir inat varsa yetmedi, daha fazlasını kopardım. Sokakta gazete satan çocuklara çok imreniyordum. Neden bilmiyorum, çok heyecanlı bir iş yaptıklarına inanmıştım. "Ben de yapacağım," diye tutturdum. Henüz yaşımın yetmediğini söyledi ve on üçüme bastığımda eğer hâlâ istiyorsam çalışabileceğime söz verdi. Hareketli bir çocuktum, sınıfta saatlerce oturmak bana göre değildi. Dışarıda olmak istiyordum fakat sokaklarda haylazlık etmek peşinde de değildim. Matbaada hayat var, sokaklarda hayat var gibi geliyordu. Makinelerin başındaki abiler, mürekkep ve ter kokusu, köşe başlarında, "Yazıyor!" diye bağıran çocuklar... Uzun lafın kısası, okuldan kaçmamak ve derslerden yüksek

numaralar almak karşılığında haftada birkaç saati en sevdiğim insanların yanında geçirme imkânını kazandım. Annem itiraz etti tabii, bilhassa gazete satmak kısmına. Onu ikna etmek de babama düştü.

Veysel Bey'in işi İstanbul'u dolaşıp gördüklerini yazmak olduğundan mesaisi hiçbir zaman bitmezdi. İrfan, babasının yanında dolaştığı zamanları şöyle hatırlıyordu:

> Diyelim tramvayda dikkatini çeken bir kişi gördü, hemen yanına gidip sorular sorardı. Sürekli, "Bundan bir yazı konusu çıkar mı?" diye düşünürdü. Halbuki utangaç bir adamdı fakat öyle durumlarda çekingenliği üzerinden atıyordu. Harp sonrası sokaklar dilencilerle ve tezgâh açıp uyduruk öteberi satan çocuklarla dolu. Erkekler ya şehit düşmüş ya cephede kolunu bacağını bırakmış. Ev geçindirme sorumluluğu benim yaşımdaki çocuklara kalmış. İnsanlar bu durumu kanıksamıştı, bakıp geçerlerdi. Fakat babam mutlaka durup konuşurdu. Çocuk ne satıyorsa mutlaka para verip alırdı. Ve neden bilmiyorum, ben her seferinde çok utanıp babamın arkasına saklanırdım. O zavallı çocuk perişan haldeyken benim karnım tok, üstüm başım temiz, okula gidebiliyorum diye herhalde...

İrfan'ın babasıyla dolaşmayı en sevdiği muhit Babıâli'yse ikinci sırada kesinlikle Pera geliyordu. Orası akla hayale sığmayacak kadar değişik insanlarla dolu, kalabalık, heyecanlı ve korkutucu bir dünyaydı.

Pera'nın büyüsü sadece on yaşındaki İrfan'ı değil, her yaştan insanı etkisi altına alacak kadar güçlüydü. Şehrin içinde başka bir şehir misali gayrimüslim esnafı, uzak diyarlardan gelen tüccarları, diplomatları, gezginle-

ri, tiyatroculari, müzisyenleri, şairleri, yazarları, sarhoşları, uyuşturucu satıcılarını, fahişeleri, karaborsacıları, hırsızları ve haydutları yüzyıllardır içine çekip durmuştu. Taksim'den başlayıp Tünel'e doğru uzanan Cadde-i Kebir –ya da yeni adıyla İstiklal Caddesi– şık cepheli Avrupai binalarıyla, ışıklı vitrinleriyle ve tekinsiz arka sokaklarıyla hiçbir zaman boş kalmamıştı fakat Mütareke döneminden beri tarihinin belki de en kalabalık, en kozmopolit yıllarını yaşamaktaydı.

Pera'yı önce işgal kuvvetleri doldurmuştu. Onların peşinden parçalanan imparatorluğu fırsat olarak değerlendiren yatırımcılar ve yabancı şirket temsilcileri koşa koşa gelmişti. Üstünden bir yıl geçmeden en az onlar kadar kalabalık ve şehrin dokusunda onlardan kat kat fazla iz bırakacak yeni bir insan akını gerçekleşti. Şehir içindeki şehrin bu yeni misafirlerine Beyaz Ruslar deniyordu.[1]

O dönemde 800-900 bin olduğu söylenen İstanbul nüfusuna bir anda 200 bin Rus göçmen eklendi. Askerler Çanakkale civarında kurulan kamplara gönderildi. Sivillerse İstanbul'da geçinmek için garsonluktan kasi-

1. Bu sığınmacıların Beyaz Rusya diye bilinen bölgeyle ilgisi yoktu, sadece iç harpte Bolşeviklerin ordusuna Kızıl Ordu, çarın ordusuna Beyaz Ordu dendiği için mültecilere Beyaz Rus ismi yakıştırılmıştı. Harika'nın çocuk aklına göreyse Rusya'da karlar içerisinde beyaz saraylarda yaşadıkları için böyle deniyordu. Cihan Harbi'nin sonlarına doğru Bolşevikler çarlığı devirmek için devrim yapmış ve ardından içsavaş çıkmıştı. 1920 yılında dört bir yandan kuşatılan Çar Nikola'nın ordusu, soylu aileler ve çar yanlısı sivil halk, canını kurtarmak için ülkeyi terk etti. Büyük bir kargaşanın içinde Sivastopol Limanı'nda bekleyen gemilere doluştular. Kurtarma çalışmalarına müttefik devletler destek oldu. Savaş ve nakliye gemileri, istimbotlar, buz kıranlar ve hatta balıkçı teknelerinden ve 120'ye yakın irili ufaklı tekneden oluşan bu salkım saçak filonun istikameti İstanbul'du. Yaklaşık 180 bin Rus göçmen Moda kıyısında karaya ayak bastı. İlerleyen günlerde bu sayı 200 bine kadar çıkacaktı. Çarlık Rusya'sında kıdemli askerler, soylu ailelerden seçildiğinden gelenlerin büyük bir kısmı zengin aristokratlardı. Çoğu servetlerini geride bırakıp kaçmak zorunda kalmıştı. Gemilerdeki durumu tarif etmek için şöyle denirdi: "Erlerle generaller, prenseslerle fahişeler birbirine karıştı."

yerliğe, hizmetçilikten vestiyerciliğe her işi yaptı. Konservatuvar mezunu balerinler ve opera sanatçıları gece kulüplerinde gösterilere çıktı. Profesörler özel ders vererek, tanınmış ressamlar ucuza portre çizerek hayatını kazanmaya çalıştı. Rusların kurduğu balalayka orkestraları, bale toplulukları, varyete gösterileri ve operetleri o dönemde İstanbul'da çok rağbet gördü.

Birbirinden beslenecek iki yabancı insan topluluğu, yabancı bir ülkede şans eseri bir araya getirmişti. Müttefik askerleri savaştan çıkmıştı, eğlenmek istiyordu ancak İstanbul'da imkânlar kısıtlıydı. Beyaz Ruslar ise alafranga eğlencenin her çeşidine hâkimdi ve ne iş olsa yapmaya razıydı. Bu öyle güçlü bir kimyasal reaksiyondu ki İstanbul'un gece hayatı göz açıp kapayıncaya kadar değişti. Masaları kaldırımlara taşan pastaneler, müzikli lokantalar, şarkılı ve dans gösterili kabareler, loş arka sokaklarda pavyonlar ve genelevler açıldı.

Veysel Bey, henüz padişahlık devri sonra ermeden önce yazdığı oldukça erken tarihli bir yazısında değişimi şöyle anlatmıştı:

> Rus mültecilerin İstanbul'u doldurması ve harbin ezici etkisi bir araya gelince etrafımızda en göze çarpan değişiklik: Müslüman kadınlar arkasına saklandıkları kafeslerden, adeta esir yaşadıkları hayatlardan kendilerini kurtarıp sokaklara taşmaya başladı. Kadınlar, belirli ölçüler dahilinde erkeklerle bir arada gezip tozuyor ve bunun keyfini sürüyorlar. Kılık kıyafet değişti. Eldivenler çıkarıldı, kollar dirseklere kadar kısaldı. O uzun çarşafların ve pelerinlerin yerini şık ceketlerle mantolar aldı. Rus başı denen tarz, nezle salgını gibi yayıldı. Kâfi gelmeyince kadınlarımız asrın modasına uyup saçlarını erkek gibi kesmeye başladı. Duyanlar kulaklarına inanamıyor ancak doğru: Florya'da açılan plajlarda kadınlar

ve erkekler bir arada deniz banyosu alıyor ve sere serpe şezlonglara uzanıp güneşin tadını çıkarıyorlar.

* * *

Hayatının yarısı yalıda geçmesine rağmen Melek Hanım henüz hiç denize girip yüzmemişti. Fakat Beyoğlu'na ve oradaki kozmopolit kalabalığa yabancı sayılmazdı. İlham bulmak için evden çıktığında sık sık Pera'daki Lebon Pastanesi'ne gidiyordu. Edebiyatçılar ve ressamlar Nisuaz Pastanesi'ni[1] tercih etse de Melek Hanım'a göre Lebon bambaşkaydı. Daha asildi. Hem o, edebiyatçıları kendi salonunda ağırlamaktan hoşlanıyordu, böyle uluorta aralarına karışmaktan değil.

Lebon'a her gittiğinde dikkatini pencere kenarındaki masasında tek başına oturan son derece şık, asık suratlı, altmış yaşlarında bir kadın çekiyordu. Hep siyah dik boyunlu ceketler ve uzun etekler giyen bu hanımefendinin saçları kulak hizasında kesilmişti ve küpeleri gözlerinden daha iri dururdu. Kendi hususi porselen fincanında çayını yudumlarken İstiklal Caddesi'nin kalabalığını izlerdi. İçeri girenlere sanki dükkânın sahibiymiş gibi kibarca ama hiç gülümsemeden selam verir, tepeden tırnağa süzer ve çayına geri dönerdi. Garsonların sigarasını yakmasına izin vermese de müessesenin lokum ve çikolata ikramlarını geri çevirmezdi.

Bir gün Melek Hanım'ın elindeki pembe kapaklı

1. İstiklal Caddesi üzerinde 1920'de açılan Nisuaz Pastanesi, bilhassa 1930'lardan itibaren edebiyatçıların bir numaralı uğrak yeriydi. Sabahın erken saatlerinde etraf sakinken kahvesini içip gazetesini okumak için gelenlerle gün başlardı. Akşamüstü edebiyatçılar arka taraftaki bölümde kalabalık gruplar halinde oturup sohbet ederdi. Gece geç saatlere kadar servis devam ettiğinden meyhane üstü yahut sinema çıkışı son bir kahve içmek için uğrayanlar olurdu. Ahmet Hamdi, Yahya Kemal, Bedri Rahmi, Necip Fazıl, Peyami Safa, Sait Faik, Salah Birsel müdavimleri arasındaydı.

Fransızca aşk romanına gözü takılınca onu masasına davet etti.

"Beni bir anda çocukluğuma götürdünüz," dedi kadın. "Mürebbiyem bu kitapları elinden düşürmezdi, gizli gizli ben de okurdum."

Kontes Valentina Vasilyevna diye tanıttı kendini. Melek Hanım, Beyoğlu'nda konteslerin, baroneslerin, hatta prenseslerin sıradan insanlar gibi dolaştığını duymuştu ancak içlerinden biriyle tanışacağı hiç aklına gelmemişti. Heyecanını belli etmemeye çalıştı. Bir süre kibarca havadan sudan sohbet ettiler, ardından kontes teklifsizce hikâyesini anlattı.

Kocası Kont İvan Vasilyeviç içsavaşta şerefiyle ölmüştü. "Bize faydası olmadıysa da," dedi, "en azından savaştan kaçan korkaklardan olmadığını herkese gösterdi. Hem de son nefesine kadar elinde revolveriyle çarpışarak." Bolşevikler, kontun ve yanındaki bir bölük askerin kaldığı kışlık av köşkünü sabaha karşı basmış, askerlerin çoğunu uykuda kılıçtan geçirmişlerdi. Kırım'ın düşmek üzere olduğu kesinleşince herkes ülkeden kaçmak için Sivastopol'e üşüşmüştü. Kontes de yanında hizmetçisi ve şoförüyle birlikte özel bir trenle limana ulaşmıştı.

"Korkunç bir manzaraydı. Trenden indiğimizde hava kararıyordu. Hayatımda böyle bir kalabalık görmedim. İnsanlar birbirini eziyor, cesetleri çiğneyerek gemilere ulaşmaya çalışıyordu."

Kontes Vasilyevna, Beyaz Ordu Başkumandanı General Vrangel'in donanmasındaki gemilerden birine bindirildi. Geminin kaptanı, Kont Vasilyeviç'in eski dostlarından biriydi. Kontese kendi kamarasını ve özel muhafızlarını tahsis etti.

"Kamaramdan hiç çıkmadım," diye anlattı kontes. "Zaten güvertede adım atacak yer yoktu. İnsanlar koyun sürüsü gibi alt alta üst üste uyuyor. Kadınlar parmağında-

ki yüzükleri yarım somun ekmekle takas ediyor... Güvertenin kıç tarafına atları bağlamışlar. Gece seslerini duyuyordum ve uyuyamıyordum. Birkaçı korkudan ipini koparmış, karanlıkta azgın dalgalara atlayıp boğulmuş."

Ertesi gece de kontesin hizmetçisi güverteden atlayarak intihar etmişti.

"Neden bilmiyorum. Sakın ortalıkta dolaşma diye tembih etmiştim. Beni dinlememiş ve başına bir iş açmış herhalde."

İstanbul'a vardıklarında birkaç gün boyunca hâlâ çara sadık olan Rus Sefareti'nde ağırlanmış ama ortam çok kalabalık olduğu için rahat edememişti. Kadınlar kendi aralarında teşkilatlanmış, yeni gelenlere çorba ve battaniye dağıtmaktaydı. Haberleşme büroları, revirler ve barınaklar kurulmuştu. "Bana da görev vermeye kalktılar. Bunun üzerine Büyükada'daki ahbaplarımın konağına taşındım. Birkaç hafta onlar misafir ettiler."

Kontes Vasilyevna, mültecilerin arasında şanslı olanlardandı. Gayrimenkul dışında kalan servetinin hatırı sayılır bir kısmını daha savaş patlak vermeden yurtdışına göndermişti. Ayrıca özel eşyalarından birkaç sandık dolusunu kurtarıp gemiye yükletmişti. Bu sayede bazı tanıdıkları gibi lokantalarda garsonluk gibi ya da "çok daha fena" işlere muhtaç kalmamıştı.

Adada sıkılınca şehre dönmüş ve Tokatlıyan Oteli'nde bir süit tutmuştu. Yeni mobilyalar sipariş edip odayı kendi zevkine uygun bir şekilde döşetince biraz rahat etmişti. Otel gereken hizmeti verdiği için yeni hizmetçi tutmaya ihtiyaç duymamıştı.

"Yuri bana yetiyor."

"Yuri kim?" diye sordu Melek Hanım.

"Şoförüm. Bir de otomobil kiraladık. Sıcaklar bastırdığında adaya dönerim fakat onun dışında ne yapacağıma henüz karar vermedim."

Kontes Vasilyevna, karşısındakini dinlemekten ziyade kendi istediği zaman kendi istediklerini anlatmaktan keyif duyan insanlardandı. Melek Hanım, paşa babasının konağında böyle zengin ve aksi kadınlar görmüştü, onları nasıl memnun edeceğini iyi bilirdi. Ayrıca asil insanlara çocukluğundan beri sempatisi, daha doğrusu bir tür duygusal bağı vardı. Kibarca gülümsedi.

"Kanasta oynamayı sever misiniz kontes?"

* * *

Annesinin kontesle arkadaşlık kurduğu günlerde İrfan da hayatındaki ilk "iş" tecrübesini, Beyaz Ruslardan aldığı ilhamla yaşamıştı.

Babasının eline yapışıp Pera'ya gittiği bir öğlen karşısına sokak gösterileri yapan Rus komedya grubu çıktı. Yüzleri beyaza, gözleri siyaha boyalı; ekose ceketli ve papyonlu beş adam, ellerinde trompetleri, tefleri ve akordeonlarıyla insanlara sataşıyor, şaklabanlıklar yapıyor, şapka tutup para topluyor, bazen de ters birine denk gelip suratlarına tokat yiyorlardı. Nedense sokak gösterisi fikri İrfan'a çok cazip geldi. Eve dönünce yüzüne tebeşir tozu sürdü, gözlerini çepeçevre kömürle boyadı ve sırtına babasının eski bir redingotunu geçirdi. Harika'yı kaptığı gibi bostanların ilerisindeki taşlığa götürdü. Civardaki oğlanların gizli gizli sigara içmek için toplandığı, en uzağa işeme yarışmaları yaptıkları, çakıltaşlarını sektirerek oyun oynadıkları bir düzlüktü burası. Uzakta eciş bücüş sokaklar, yangınlardan geriye kalan kül karası lekeler ve denizin kurşuni mavisi görünürdü. Kışın son günleri olmalıydı. Karadeniz tarafından esen sert bir rüzgâr tozu toprağa katıyordu. Soğuğa rağmen sekiz-on çocuk etrafta aylaklık etmekteydi.

İrfan, Harika'yı büyük bir taşın üzerine oturttu. Ya-

nında getirdiği teneke kovaya tahta bir kaşıkla vurarak, "Asrın gösterisi!" diye çığırtkanlığa başladı. Pera'da gördüğü Rusları taklit ediyordu aklı sıra. O kadar komik bir hali vardı ki kendisini tutamayıp kıkırdayan Harika, "Biraz ciddi ol," diye abisinden azar yedi.

Gürültü patırtıyı duyup meraklanan çocuklar etraflarında toplandı. İrfan herkesten birer kuruş aldı. Birazdan tanık olacakları gösterinin onları şaşkına çevireceğine söz verdikten sonra Harika'nın önüne küçük çakıltaşları, meşe palamutları ve ceviz kabukları dizdi.

"Sakın ses çıkarmayın," diye uyardı. "Nefesinizi tutun. Bu gösteri için kardeşimin bütün dikkatini toplaması gerekiyor."

Seyirciler, ne olacak diye beklemeye başladı. Bir dakika kadar beklediler ama hiçbir şey olmadı.

"Sakın kımıldamayın," diye bağırdı İrfan. "En ufak bir gürültü gösteriyi mahvedebilir."

Çocuklarda o kadar sabır yoktu. Birkaç dakika geçmeden homurtular yükseldi. İçlerinden biri küfredip parasını geri isteyince diğerleri de ona katıldı. Bunun üzerine telaşlanan İrfan, kardeşinin kolunu çimdikledi. Niyeti biraz canını acıtıp ağlatmaktı çünkü Harika ya ağladığında ya da çok güldüğünde nesneleri havalandırıyordu. O gergin ortamda güldürmektense ağlatmak daha kolaydı.

Ancak Harika, inadı tuttuğunda hep yaptığı gibi gözlerini boşluğa dikti ve bir karış suratla bekledi. Abisinin iki kolunu birden çimdiklemesi, paniğe kapılıp kolunu ısırması bile işe yaramadı. Ne olursa olsun ağlamayacaktı. Sonunda seyirciler İrfan'ı ite kaka paralarını geri aldılar, hatta sinirlenip biraz da hırpaladılar. İki kardeş eve kaçarken arkalarından taş atıp kovaladılar.

Harika bu tatsız macerayı akşam babasına anlatınca İrfan ne ceza yediğini hatırlamıyordu. "Bir ceza verdiyse

de haksızlık etmiş," dedi. "Çünkü eve misafir geldiğinde o da aynısını yapardı. Tek fark, izleyicilerden para toplamamasıydı."

Babasının tepkisini hatırlamayan İrfan, hiç günahı olmayan Harika'yı annesinin nasıl azarladığını unutmamıştı.

"Sen kendini ne sanıyorsun!" diye bağırıyordu. Ben onu zorla götürmedim de o mu beni ikna etti sandı, bilmiyorum. Bu tarz oyunlara sırf bardak çanak kırılıyor diye kızdığını sanırdım. Sonradan anladım ki esas mesele Harika'nın yetenekleri olması ve ilgi görmesiymiş. "Ben harika değilim," lafı belki de bununla ilgiliydi.

4

1926 yılında Harika ile Gülizar el ele tutuşup ilk mektebe başladılar. Okul binasını beğenmişlerdi çünkü masallarda anlatılan beyaz boyalı, kırmızı panjurlu evleri andırıyordu. Ancak dışarıdan bakınca sevimli görünen iki katlı ahşap bina o kadar köhneydi ki içine girince bu his büyük ölçüde kaybolurdu.

Yeni arkadaşlar ve teneffüslerde oynadıkları oyunlar haricinde okulda en çok sınıf öğretmeni Hilal Hanım'ı sevmişlerdi. Hilal Hanım 25-30 yaşlarında, disiplinli bir kadındı. Sürekli ördüğü açık kumral saçlarına, dar kesimli uzun eteklerine ve melek gibi sesiyle söylediği şarkılara Harika ile Gülizar bayılıyordu. Sınıftaki çenesi düşük kızları tek bir bakışla susturabilmesine ikisi de korkuyla karışık hayranlık duyuyordu. En çekindikleri şey, okula yürürken üstlerini başlarını çamurlamak ve Hilal Hanım' dan azar işitmekti.

Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a gelişi, Harika'nın o yıllara dair en heyecanlı anısıydı. 1919'dan beri paşanın ilk ziyaretiydi bu. 1927 Temmuz'unda gelecek ve üç ay kalacak demişti öğretmeni. Hakkında onca şey duyduğu yakışıklı başkumandanı (artık cumhurbaşkanıydı ve Harika'nın gözünde bu elbette ki padişahtan daha mühim bir mevkiydi) belki yakından görebilecekti. Hilal Hanım,

paşanın Dolmabahçe Sarayı'nda kalacağını ancak bir süre önce ufak bir rahatsızlık geçirdiği için doktorlarının istirahat verdiğini, o yüzden sık sık gezmelere çıkmayacağını anlatmıştı. Sonra bir gün İstanbul çiçeklerle süslendi, kaldırımlar sabunlu sularla yıkandı, çocuklar en temiz önlüklerini giydi ve akşama doğru bütün okul Dolmabahçe'ye, Mustafa Kemal Paşa'yı karşılamaya gitti. Harika, Boğaz'da bayraklarla donatılmış kayıkları ve mavnaları saymaya çalıştı (hayatında suyun üstünü hiç bu kadar kalabalık görmemişti) ancak heyecandan bir türlü dikkatini toplayamadı. *Ertuğrul* yatıyla sarayın rıhtımına yanaşan Mustafa Kemal Paşa'yı maalesef göremedi fakat havai fişekleri ve fener alayını izlerken zevkten dört köşe oldu. Hayatının belki de en mutlu günüydü.

Hilal Hanım tahtaya bir resim asıp hikâyesini anlatır, ardından resimdeki kelimeleri teker teker hecelerdi. Harika, okumayı ve yazmayı okula başlamadan önce söktüğü için hikâye kısmı Harika'ya eğlenceli gelirdi ama devamında çok sıkılırdı. Diğer kızlar hep bir ağızdan yavaş yavaş hecelemeye başladığında o defterine her kelimenin hem Türkçesini hem de Fransızcasını yazardı. Son birkaç aydır radyodaki konuşmaları dinleye dinleye Fransızcayı iyice ilerletmişti. Başta yine duyduklarını taklit ederek başlamıştı ancak artık okumayı bildiği için babasının odasında bulduğu bir sözlükten kelimelerin anlamlarını ve yazılışını da öğrenmişti. Rusçada şimdilik sadece söylenenleri anlayabiliyor, yazılanları henüz okuyamıyordu çünkü onların harfleri çok değişikti. Babası bir gün Harika'yı dizine oturtup gazetedeki Moskova Tren İstasyonu fotoğrafını göstermiş, parmağını tabeladaki harflerin üzerinde gezdirirken, "Rusya'da insanlar bu harfleri kullanıyor," demişti. "Gördün mü ne kadar değişik? Ne bizimkilere benziyor ne de Avrupalılarınkine."

Farklı milletlerin farklı harfler kullanması Harika'ya

çok eğlenceli geliyordu. Abisinin resimli mecmualarında çıkan şifreli mesajlara benzetiyordu bu durumu. Şifreyi bilmeyen birinin yazılanları okuyup anlaması imkânsızdı ama bulmacadaki şifreleri çözmenin bir yolu hep bulunuyordu. İrfan çabucak sıkılıp pes etse de Harika tüm şifreli bulmacaları çözebiliyordu. Veysel Bey bir gün, "Çözülemeyecek bulmaca yoktur," demişti ve Harika bu lafı çok ciddiye almıştı.

Okul binasında yer kısıtlı olduğu için birinci ve ikinci sınıflar derslere büyük bir odanın sağ ve sol yanında giriyordu. Harika, Hilal Hanım'ın verdiği alıştırmaları herkesten önce tamamlayıp arkadaşlarını beklerken bunalır, ikinci sınıfların matematik derslerine dalıp giderdi. Dört işlemi, çarpım tablosunu ve basit problemleri çözmeyi de okula başlamadan önce kendi kendine öğrenmişti. Öğretmen, Harika'nın olağanüstü durumunu fark edince Melek Hanım'ı okula çağırdı. Harika'nın ikinci, hatta belki de üçüncü sınıfa geçmesinin mümkün olduğunu söyledi. Birinci sınıfta boş yere vakit kaybediyordu. Melek Hanım, "Aceleye hiç lüzum yok. Durup dururken arkadaşlarından ayırmayalım," diyerek bu teklifi geri çevirdi.

* * *

Gülizar, arkadaşının ilk mektep günlerini şöyle anlattı:

> Ödevlerini asla aksatmaz, sınıfta asla gürültü yapmaz ve tüm sorulara doğru cevap verirdi. Derslerin yanı sıra çalışkanlık, usluluk ve yardımseverlik gibi kalemlerden de hep tam numara alırdı. Annesini mutlu edebilmek için sınıf birincisi olması şarttı.

Melek Hanım, "Bak ben ailemi ve her şeyimi bir günde kaybediverdim. Hepsi yok oldu gitti," derdi kızına.

"Şimdi sahip olduğum en kıymetli şey sensin. Tam numara aldığında sanki ben almışım gibi seviniyorum."

Eşe dosta yalandan bir tevazuyla, "Bizim kız da sınıfının birincisi," veya, "Okul piyesinde en uzun şiiri okudu," diye anlattığında Harika sevinse de göğsünü sebebini bilmediği bir boşluk hissi kaplıyordu. Her şeyi anlayan Harika, bu övgülerin aslında annesinin kafasındaki harika bir kıza geldiğinin mutlaka farkındaydı ve o kız olabilmek için çırpınıyordu. Ne kadar çırpınırsa çırpınsın annesine kâfi gelmiyordu (piyeste şiir okumak yerine başrole çıkmalıydı) ve içindeki boşluk belki bu yüzden her seferinde biraz daha büyüyordu.

Babası Harika'nın doğal yeteneklerine yani arada sırada cisimleri havalandırmasına ve olağanüstü zekâsına hayrandı. Ne var ki bu yetenekler Melek Hanım'ı zamanla rahatsız etmeye başlamıştı. Bardakların havada döndüğü o tuhaf gösteri biraz fazla dikkat çekiyordu, ayrıca Harika'nın hislerini herkesin ortasında böyle uluorta sergilemesi hiç hoş değildi. Zekâya gelince, "Azı karar fazlası zarar," derdi.

Gülizar, Melek Hanım'ın İrfan'la pek fazla zaman geçirmese de onun en ufak bir başarısını övüp göklere çıkardığını, oysa Harika'ya karşı gitgide daha müşkülpesent davrandığını anlattı. Her halükârda kızını sevdiğinden emindi:

> Sonuçta annesi, sevmemesi mümkün mü? Hangi anne evladını sevmez? Fakat ona karşı daha katı davrandığını görmemek için kör olmak lazımdı. Hiçbir yaptığından memnun olmazdı. Olurdu da, işte yarım yamalak. Hep şikâyet edecek bir şey bulurdu. Hiç unutmam, üçüncü sınıftaydık, Harika yine sınıf birincisi olmuştu. Karnesini gururla annesine götürdü. "Senin bu kendini beğenmiş tavırların beni çok üzüyor," dedi

Melek Hanım. "Çok harikayım diye böyle sürekli hava atıp durursan yakında kimse seni sevmeyecek, yapayalnız kalacaksın." Harika'nın yerinde olsam herhalde ağlayarak odama kaçardım ama o annesine o kadar hayrandı ki bu lafların canını acıttığını kendi kendine itiraf edemiyordu. Elbette bunu yıllar sonra ancak kavrayabildim fakat o yaştayken bile içinde kopan sessiz fırtınaları seziyordum.

* * *

Veysel Bey 1927'de, üç sene evvel kurulan *Cumhuriyet*'e geçti.[1] Bir yandan Sabiha-Zekeriya Sertel çiftinin meşhur *Resimli Ay* mecmuası için İstanbul yazıları hazırlamaya devam etti. Sadettin'e mecmuaya verdiği yazıları yazmaktan daha çok keyif aldığını, gazetede para için çalıştığını itiraf etmişti.

Melek Hanım'ın Çarşamba Toplantıları da tüm hızıyla devam etmekteydi. O sırada edebiyat dünyasındaki en heyecanlı konulardan biri, Halide Edib Hanım'ın *Vurun Kahpeye* isimli romanının tefrikasıydı. Melek Hanım gazetede tefrika edildiği sırada romana göz atmış ve bi-

1. Eşi Sabiha Sertel'le birlikte eğitim için Amerika'ya giden Zekeriya Sertel, oradaki gazetecilik anlayışından çok etkilenmiş ve öğrendiklerini Türkiye'de tatbik etmek üzere kafasında projelerle dönmüştü. Öyle güzel ve çekici projelerdi ki bunlar, kendi tabiriyle "İstanbul basın âleminin parmağı ağzında kalacaktı." İlki *Resimli Ay* mecmuasıydı ve gerçekten çok başarılı oldu. İkincisiyse *Cumhuriyet*'ti; o da başarılı oldu ancak Zekeriya Bey açısından çok kısa sürdü. Mustafa Kemal Paşa'nın isteği doğrultusunda ve yeni rejimi savunmak üzere kurulan gazetenin ilk ortakları, Zekeriya Sertel, Nebizâde Ahmet Hamdi ve Halk Fırkası milletvekillerinden Yunus Nadi Bey'di. Zekeriya Bey gazeteyi kurduktan bir süre sonra payını Yunus Nadi Bey'e satıp ortaklıktan ayrıldı. Bu arada gazetede en az eşi kadar emeği olan Sabiha Hanım'a ilk davası *Cumhuriyet*'teki bir köşe yazısı sebebiyle "rejimi tehdit ve sınıflar arasına nifak sokmak" suçuyla açıldı. Sabiha Hanım sadece *Cumhuriyet*'te değil hemen hemen tüm yazılarında sosyal problemlere dikkat çekiyor ve sık sık sert bir üslup kullanıyordu. Bu nedenle başı dertten kurtulmadı.

raz iç karartıcı bulmuştu ancak bunu misafirlerine itiraf etmemişti. Hececiler'in başlattığı yeni şiir akımı hakkında konuşmaktan çok keyif alıyordu. Herkes Faruk Nafiz'in "Han Duvarları"na hayran kalmıştı ancak o, Yusuf Ziya'yla Orhan Seyfi'yi tercih ediyordu. "İnsan olarak çok yakınlık hissediyorum, bu yüzden iltimas geçmiş olabilirim," diyordu. Dahası Yusuf Ziya 1925 yılında *Akbaba* mecmuasında Nâzım Hikmet'in hece ölçüsüyle (sipariş üzerine) yazdığı manzum romanı *Dağların Havası*'nı tefrika etmiş, daha sonra da matbaasında basmıştı. Melek Hanım bu eseri biraz fazla uzun bulup okuyamasa da, "Yusuf Ziya bastıysa mutlaka iyidir," diye anlatıyordu.

Veysel Bey, karısının aksine *Dağların Havası*'nı okumuş ve beğenmişti ancak Hececiler'in başlattığı bu yeni şiir akımının ortalığı "derme çatma" şiirlere boğduğunu düşünüyordu. Dahası İstanbul'un dışıyla hiç alakası olamayan karısının Anadolu'yu anlatan şiirleri nasıl beğendiğini bir türlü anlamıyordu. *Modaya uymak için herhalde*, diye not düşmüştü defterine. Hızla yayılan sığ ve vasat "Memleketçi Edebiyat" yerine Ahmet Haşim'i, Yahya Kemal'i yeğlerdi.

Melek Hanım'ın davetlerinde siyaset, edebiyattan daha çok konuşulmaya başlanmıştı çünkü olaylar baş döndürücü bir hızla birbirini takip etmekteydi. "Harp zamanı bile konuşulacak bu kadar mevzu çıkmazdı," diyordu Melek Hanım. Şapka ve kıyafet kanunu, misafirlerin "fevkalade yerinde" olduğuna dair fikir birliğine vardığı yeniliklerden birisiydi. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Medeni Kanun'un kabulü de öyle. "Bunları beğenmemek için hakikaten softa olmak gerek," demişti Veysel Bey ve masadakiler ona hak vermişti.

Fakat konu Takrir-i Sükûn Kanunu'na gelince hararetli tartışmalar başlıyor, sesler yükseliyordu. "Mecburi-

yetten çıkarılmıştır, aksini iddia etmek hainlik olur," diyenler vardı. Diğer taraftan muhalif her sesin isyan sayılmasını doğru bulmayanlar, bu yüzden gazetelerin kapatılıp gazetecilerin tutuklanmasına karşı çıkanlar da vardı. Fakat Mustafa Kemal Paşa, İstiklal Mahkemesi'ne telgraf çekerek cumhuriyete bağlılıklarını ve pişmanlıklarını belirtip af diledikleri müddetçe tutuklanan gazetecilere daha yumuşak davranılmasını uygun bulduğunu söylememiş miydi? Mesele neydi o zaman?

Veysel Bey'in kafası karışıktı. *Resimli Ay*'daki patronu Zekeriya Bey'in Cevat Şakir'le birlikte yaka paça tutuklanıp Ankara'daki İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmaya[1] gönderildiğini duyunca "karmaşık hisler girdabında" boğulduğunu yazmıştı defterine: *Harple birlikte sansür devri bitti diyorduk ancak bu gidişle daha epey bir yolumuz var. Üzüntü, endişe ve anlama ihtiyacı içerisindeyim.* Ardından *Aydınlık*[2] mecmuasının kapatılması ve yazarlarının tutuklanması üzerine Nâzım Hikmet'in Rusya'ya kaçtığı haberi gelmişti. Veysel Bey, Doğu'daki isyanlarla Komünist Partisi arasında bağlantı kuramamıştı. Anlayamadığı daha birçok şey vardı ancak Mustafa Kemal Paşa'ya duyduğu saygı ve hayranlık yüzünden onun aleyhinde laf edenlerin arasında yer almayı asla içine sindiremiyordu. *Belki bir miktar baskı gerekiyor, belki bu işin*

1. Cevat Şakir, daha çok bilinen ismiyle Halikarnas Balıkçısı, asker kaçaklarının asılmasıyla ilgili hapishane anılarını anlattığı söz konusu yazısında "askeri isyan teşvik" suçuyla tutuklandı. Zekeriya Sertel, mecmuanın imtiyaz sahibi olarak onunla birlikte tutuklanıp Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. İdam cezasına çarptırılmayı beklerken biri Sinop'ta diğeri Muğla'da üçer yıl sürgüne yollandı. Bu dönemde mecmuanın tüm işlerini Sabiha Hanım üzerine aldı.

2. *Aydınlık* mecmuası Türkiye Komünist Partisi'nin yayın organıydı. 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu kapsamında mecmuanın yayıncı ve yazarlarının çoğu tutuklandı. Rusya'ya kaçmak zorunda kalan Nâzım Hikmet'e mecmuadaki yazıları ve şiirleri sebebiyle gıyabında 15 yıl hapis cezası verildi.

başka çaresi yok. Öteki türlü bütün bu yenilikler nasıl kabul görecek? diye not düşmüştü.

* * *

Çarşamba toplantılarının haricinde Harikaların evine sık sık gelen yeni bir konuk vardı: Melek Hanım'ın Lebon'da tanıştığı yeni arkadaşı Kontes Vasilyevna.

Şoförü Yuri'nin kullandığı özel otomobiliyle kanasta oynamaya gelen kontes, bazen ev sahiplerini kırmayıp yemeğe kalıyordu. Çocuk sevdiğini ancak "uzaktan" sevdiğini söylemişti. Her ziyaretinde İrfan'la Harika'ya mutlaka birer kutu akideşekeri veya lokum getirip teşekkürleri kabul eder ancak asla elini öptürmezdi.

Veysel Bey ve Melek Hanım'la Fransızca konuşarak anlaşan kontes, bir seferinde dalgınlıkla Rusça bir laf etti ve Harika'nın anladığını görünce şaşırdı. Küçük kızın bu zor dili kendi kendine öğrendiğini duyunca şaşkınlığı daha da arttı. "Bravo!" dedi gülerek. Bunun üzerine Harika heyecanlandı, masanın üzerindeki porselen şekerlik havalanıverdi ve başının üstünde birkaç tur attıktan sonra tam yere çakılacakken Veysel Bey tarafından çevik bir hareketle yakalandı.

Kontes Vasilyevna, bir sonraki ziyaretinde İrfan'a lokum, Harika'ya ise pembe kâğıda sarılıp dantel kurdeleyle süslenmiş resimli Rusça lügat getirdi. O günden itibaren her gelişinde kanasta biter bitmez Harika'yı yanına oturtup bir saat boyunca yarı Rusça yarı Fransızca sohbet etmeye başladı. Bu sohbetler sırasında ona Çarlık Rusya'sındaki baloları, içi kürklerle kaplı at arabalarını, çarın sarayındaki beyaz kaplanları ve insanın saatlerce içinden çıkamayabileceği labirent bahçeleri anlatıyordu.

Kulağına, "Bana uslu çocuk numarası yapmana ge-

rek yok," diye fısıldadı. "İçinden nasıl geliyorsa öyle davranabilirsin."

Veysel Bey ve Melek Hanım, kızlarının yabancı bir lisan öğrenmesine yardım ettiği için kontese özel bir minnet duymuyorlarsa da nezaket gereği öyle görünüyorlardı. Bu sohbetlerde ikisini baş başa bırakıp mutfağa ya da üst kattaki odalara çekiliyorlardı. Epeyce bir zaman geçtikten sonra, "Hadi artık sofraya geçelim," diye dönüyorlardı.

Harika, Gülizar'la arasında gizli saklı hiçbir şey olmadığından kontesle konuştuklarını kelimesi kelimesine ona aktarıyordu. Yaşlı bir kontesin (bu onlara göre kraliçeyle hemen hemen aynı şeydi) Pınarbaşı Sokağı'na kadar gelmesini yeteri kadar büyüleyici bulan Gülizar, üstüne bir de bu hikâyeleri dinlerken kendini masal kahramanı gibi hissederdi. İki arkadaş radyonun başına geçtiklerinde Harika, kontese söyleyebileceği yeni sözcükler öğrensin diye Rusça yayınlar ararlardı.

1936'ye kadar İstanbul'da yaşayan Kontes Vasilyevna, yıllar sonra kaleme aldığı anılarında Harika'yı şöyle tarif edecekti:

> İşlenmemiş bir elmas. Patlamaya hazır bir bomba. Ölüme uçan eşsiz bir kelebek.

* * *

Dostlukları ilerleyince kontes arada sırada otomobilini gönderip Harika'yı evden aldırmaya ve Tokatlıyan'ın kristal avizeli salonunda ona vişneli pastayla limonata ikram etmeye başladı. Bu davetlerin sebebini, "Ben ona Rusça öğreteceksem karşılığında o da bana Türkçe öğretecek," diye izah etmişti. Melek Hanım'ın pek içine sinmese de (o olmadan görüşmelerinin ne âlemi vardı?) bu

talebi geri çevirmesi imkânsızdı. Harika'ysa halinden gayet mutluydu. Şık ve süslü insanlarla dolu otelin cıvıl cıvıl kalabalığı çok hoşuna gidiyordu. Ayrıca kontesin bozuk Türkçesini düzeltmek son derece eğlenceliydi.

Bu otel ziyaretleri öncesi evi telaş kaplardı. Harika okuldan döndüğünde bahçe kapısının önünde Şoför Yuri'nin otomobilini gördü mü heyecanla içeri koşup elini yüzünü yıkar, bayramlık elbiselerinden birini giyerdi. Melek Hanım doğru elbiseyi giymiş mi diye kontrol ettikten sonra saçlarını tarar, içi rahat etmezse son anda başka bir elbise giydirir, bir yandan da, "Kontesi bekletirsek rezil oluruz," diye söylenirdi.

Bir zamanlar General İvan Vasilyeviç'in emir eri olarak görev yapmış olan Yuri, İstanbul'a geldiklerinden beri kontesin sadece şoförü değil, aynı zamanda özel koruması ve ufak tefek işlerini halleden sağ kolu olmuştu. Vücudu sırf kasla kemikten oluşmuş gibi ince ve sert hatlıydı. Açık renk gözleri, mermerden yontulmuş bir heykele yerleştirilmiş iki yeşil cam bilye gibi parlardı. Tek sorun boyunun kısalığıydı ve bunun ezikliği, sürekli asık duran suratından okunuyordu.

Ne Veysel Bey ne de Melek Hanım, Yuri'nin ağzından tek bir sözcük çıktığını duyabilmişti. Kontes ziyarete geldiğinde o, otomobilin başında bekler, tepsiyle gönderilen yemeklere dokunmaz, sadece sigara tüttürürdü. Melek Hanım, kontese, "Bu suratsız adama nasıl tahammül ediyorsunuz?" diye sorduğunda, "Ama o benim her şeyim!" yanıtını almıştı.

1928 yılının Mart ayıydı. Harika ikinci sınıfa gidiyordu.

Yine bir gün şoför kapının önünde beklerken Melek Hanım kızına mavi bayramlık elbisesini giydirdi, saçlarını tarayıp mavi bir kurdeleyle bağladı ve asil bir hanımefendi gibi davranmasını tembihledi. Otomobil caddeye

doğru ilerlerken Harika'nın dönüp arka camdan el salladığını hatırlayacaktı.

Sadece Tokatlıyan Oteli'nin ihtişamı değil, otomobile binmek de Harika'nın çok sık erişemediği bir ayrıcalıktı ve bu yüzden her seferinde Pangaltı'yla Beyoğlu arasındaki yolculuğun tadını çıkarırdı. Yeni Türkiye için İstanbul da yenileniyor demişti babası ve ona Avrupa'dan davet edilen meşhur mimarların şehri nasıl güzelleştireceğini anlatmıştı. Geniş bulvarlarıyla, şık binalarıyla Paris'e benzeyecek bu yeni İstanbul'u gözünde canlandırmaya çalışıyordu Harika; fakat Paris'in neye benzediğini bilmediğinden muhteşem saraylar ve içinde tavuskuşları dolaşan geniş bahçeler hayal ediyordu. Başını otomobilin camına yaslayıp dışarıyı seyrederken engebeli yolun sarsıntısı alnından yanaklarına, oradan tüm bedenine yayılıyordu.

Yuri her zamanki gibi hiç konuşmuyordu. Bu aslında Harika'nın işine gelmekteydi. Eve gelen misafirlerle konuşmak içinden gelmediği zamanlarda annesi onu tenkit ederdi. Böyle bir karış suratla otururşa herkes Melek Hanım'ın kızı da pek züppe olmuş derdi, bunun annesini nasıl üzeceğini hiç düşünmüş müydü? Harika, annesini üzmemek için Yuri'yle sohbet etmesinin gerekip gerekmediğine karar verememiş fakat her ihtimale karşı bir-iki defa denemişti. Adam cevap vermediği gibi gözlerini bir an için yoldan ayırmamıştı.

Harika yoldaki otomobilleri, at arabalarını ve yeni moda şapkalarıyla kaldırımda yürüyen insanları seyrederken Tokatlıyan Oteli'nin önünde durmadıklarını, hatta hiç yavaşlamayıp dümdüz devam ettiklerini fark etti. Belki kapının önünde boş yer bulamadı diye düşündü, biraz ileride duracaktı herhalde. Fakat epeyce uzaklaşmışlardı ve adamın yavaşlamaya hiç niyeti yoktu. Demek ki bir tur atıp dönecek, tekrar deneyecek diye düşündü.

Bu macerayı daha sonra heyecandan tırnaklarını kemirerek dinleyen Gülizar, "Korkmadın mı?" diye soracaktı.

"Korktum ama kontese rezil olacağız diye korktum. Annemin kulağına gitse çok üzülürdü."

Yuri gaza basınca otomobil havalanıp yükselmeye başlamış gibi geldi Harika'ya. Cesaretini toplayıp öne uzandı ve parmağıyla adamın omzuna sertçe vurdu. "Affedersiniz bayım," dedi Fransızca sözcüklerin üzerine basa basa. "Sanırım oteli geçtik. Geri dönmenizi rica ediyorum. Randevuma geç kalmak istemem."

Arka koltuğun ortasına kayarsa dikiz aynasından Yuri'nin yüzünü görebiliyordu ancak ayıp olmasın diye o âna kadar kısa kaçamak bakışlarla yetinmişti. Şimdiyse öfkeyle gözlerini dikip adamın bir tepki vermesini bekledi. Yuri çenesini kaldırdı ve buzdan bilyelere benzeyen gözlerini aynadan Harika'nın gözlerine dikti.

"Bana öyle fena bakıyordu ki o zaman sahiden korkmaya başladım," diye anlatacaktı Harika.

Adam arkaya bakayım derken karşıdan karşıya geçen bir kadını görmemişti. "Aman çarptık!" çığlığını duyunca son anda direksiyonu sertçe sola kırdı. Otomobilden öyle korkunç bir ses çıktı ki Harika tekerlekler parçalanıyor sandı. Son anda koltuğa yapışmasaydı savrulup başını cama vuracaktı.

* * *

Korktuğunu belli etmemeye çalışıyordu. Köprüyü geçip son sürat Fatih'e doğru yol aldıktan sonra bilmediği yollara sapmışlar ve daha önce hiç görmediği, gördüyse de hatırlamadığı bir muhite varmışlardı. İrili ufaklı taşlarla, çukurlarla ve su birikintileriyle dolu yol o kadar berbat haldeydi ki Yuri otomobili daha yavaş sürmek zo-

runda kalmıştı. Güneş surların ardında alçalmaya başlamış, gökyüzü eflatuna çalmıştı.

Yangından kararmış duvarların, devrilmiş bacaların ve sadece alttan birkaç basamağı kalmış merdivenlerin arasına sıkışmış derme çatma barakalar gördü Harika. Teneke varillerin içinde ateşler yanıyor, tencereler kaynıyordu. Kuyudan su çeken şişman bir kadın başını çevirip omzunun üzerinden otomobilin tozlar savurarak geçişini takip etti. Eteğini çekiştiren iki çocuk ağızlarını kocaman açmış ağlıyordu.

Gülizar, arkadaşından dinlediği bu macerayı yıllar sonra aktarırken şöyle bir yorum yapmaktan geri kalmadı:

> Harika'nın olağanüstü bir hayal gücü vardı ama bunları bu kadar detaylı bir şekilde uydurduğunu hiç sanmıyorum. Bir filmde gördü desem, o yaşta kaç film seyretmiştik ki? Seyrettiklerimiz hep neşeli filmlerdi.

Yangından harap olmuş mahalleleri geçtikten sonra ekinlerin arasından ilerlediler. Kum kadar ince toprakla kaplı bir düzlüğe çıktılarında güneş kırmızı bir topa dönmüştü. Düzlüğün bir ucunda boş ahırlar vardı. Otomobil durdu. Yuri hızlıca tahta kapıları açtı, sonra tekrar dönüp direksiyonu içeri doğru kırdı. Tekerleklerin altında taşlar çıtır çıtır sesler çıkarken Harika dizlerinin üzerine kalkmış, arka camdan dışarı bakıp nereye geldiklerini anlamaya çalışıyordu. Camlar kapalı olmasına rağmen küspe kokusu otomobilin içine dolmuştu.

Yuri dikiz aynasına bakarak saçını başını düzeltti, parmağını tükürükleyip kaşlarını kaldırdı ve gömleğinin yakasını ilikleyip kravatını çekiştirdi. Üzerinde eski asker kıyafetlerinden bozma şoför üniforması vardı ve bilhassa kolalı beyaz gömleklerle deri çizmeler Harika'ya hep çok etkileyici gelmişti. Ancak ne kadar yakışıklı olursa

olsun, bundan böyle hela deliğinden çıkan kısa bacaklı, mide bulandırıcı bir hamamböceğinden farkı yoktu Harika'nın gözünde.

"Beni evime götürmenizi rica ediyorum bayım," dedi en sert ve ciddi sesiyle. "Eğer hava kararmadan dönmezsek babam size çok kızar."

Yuri arka kapıyı açtı ve Harika'yı bileğinden yakalayıp sertçe dışarı çekti.

* * *

Kontesin davetleri genellikle iki saati geçmezdi ve Harika çok geç olmadan eve dönmüş olurdu. Fakat o gün akşam ezanı okunduğunda hâlâ gelen giden yoktu. Veysel Bey eve döndüğünde Melek Hanım pencerede kızını bekliyordu.

"Telaşlanma," dedi kocası. "Belki lafa daldılar, saati unuttular."

Ancak karanlık bastırdığında artık o da telaşa kapılmıştı. Yemek masasının etrafında volta atıp duruyordu. Bir süre sonra sabrı tükendi ve otele telefon etti. Resepsiyon görevlisi kontesin odasının cevap vermediğini söylediğinde alnını boncuk boncuk ter kapladı. Melek Hanım'ın, "Biraz daha bekleyelim, ayıp olur," şeklindeki itirazlarını kulak arkası edip fırladı ve gördüğü ilk taksiyi çevirdi.

Resepsiyon görevlisi, bir kere de Veysel Bey'in önünde odayı aradı. Telefon cevap vermiyordu. Bunun üzerine Veysel Bey müdürü buldu ve epeyce dil döktükten sonra adamı acil bir durum olduğuna ikna etti. Birlikte asansöre binip en üst kata çıktılar. Kontesin kapısını önce nazikçe, ardından daha sertçe çalan müdür de nedense Veysel Bey gibi paniğe kapılmıştı. Sonunda nezaketi bırakıp tüm gücüyle kapıyı yumrukladı.

Tam servis anahtarını çıkarmıştı ki kapı usulca açıldı.

Kontes aralıktan müdüre dik dik baktı. Hemen arkasında dikilmiş Veysel Bey'i görünce yüzündeki ifade öfkeden şaşkınlığa döndü. Kapıyı tamamen açtı. Üzerinde siyah uzun bir sabahlık, başında aynı renk bir eşarp vardı. Anlattığı kadarıyla migreni tutunca telefonun fişini çekmiş, perdeleri sıkı sıkı örtmüş ve uyumaya çalışmıştı. Harika'yı görmemişti, bugün için sözleşmişler miydi yoksa? Yuri'nin adını duyar duymaz beti benzi attı. Bir elini alnına götürüp boşluğa bakarak dondu kaldı. Veysel Bey bir şeyler mırıldanınca silkinip kendine geldi.

Kontes, Yuri'yle kavga etmiş ve işine son vermişti. "Kokaine para yetişmiyordu," diye içini çekti.

"Peki Harika'yı nereye götürdü? Kızımdan ne istiyor?"

Kontes aklına gelen kötü düşünceleri kovmak istercesine siyah işlemeli yelpazesini salladı. Kendi kendine Rusça mırıldanmaya başladı. Sonunda, "Para," dedi, "onun tek derdi para."

* * *

Ekinlerle çevrili düzlüğün diğer ucunda, rüzgârda yaprakları hışırdayan bir öbek selvinin gölgesinde, eski zamanlardan kalma, basık ve yayvan bir bina vardı. Önünde birkaç otomobil park etmişti. Dışarıda in cin top oynuyordu fakat taş binadaki kalabalığın uğultusu ve acayip bir müzik rüzgârla birlikte Harika'nın kulağına kadar geldi.

Yuri'nin hızlı adımlarına yetişmek için adeta koşmak zorunda kalan Harika, kolunu çekiştirip kurtarmaya çalıştı ancak adamın parmakları çelik gibiydi. Neyse ki binaya girer girmez Yuri onu sürüklemeyi bıraktı ve tatlı tatlı elini omzuna koydu. Kocaman sütunların ta-

vandaki tahta kirişleri taşıdığı salonda, bu defa normal bir hızda yürümeye devam ettiler. İçerisi dışarıdan daha soğuk gibi gelmişti Harika'ya, oysa hayatında gördüğü en büyük şömine bir köşede harıl harıl yanıyordu. Kadınlar ve erkekler yuvarlak masalara oturmuş iskambil oynamaktaydı. Yeşil çuha örtülerin üzerinde kartlarla birlikte banknotlar da dönüp duruyordu. Yuri'nin hafifçe iteklemesiyle hiç durup bakamadan geçerken kulağına hem Türkçe hem Rusça konuşmalar çalındı. Sigara dumanından gözleri yanmaya başlamıştı.

Asıl kalabalık, çok uzun bir masanın etrafını doldurmuştu. İnsanlar heyecanla bağırıp çağırıyor ve bazen hep birlikte ellerini kollarını sallayarak tepiniyordu. Masanın üzerinde ne olduğunu bir türlü göremeyen Harika, herkesin neden bu kadar heyecanlandığını merak etti. Fakat durup bakmasına izin yoktu.

Kadife perdeleri aralayıp loş bir koridora geçtiler ve üst kata çıktılar. Yuri önünü iliklediği ve derin bir nefes aldıktan sonra merdivenin tepesindeki kapıya nazikçe vurdu.

Harika'nın babasının çalışma odasını andıran fakat duvarlarında kitap rafları yerine hayvan kafalarının asılı durduğu bir odaya girdiler. Harika bir süre bu cam gözlü hayvanların sahici olup olmadığını anlamaya çalıştı, ardından masasını tepeleme dolduran hesap defterlerine gömülmüş ihtiyar adama çevirdi bakışlarını. Geriye doğru taranmış beyaz saçları, beyaz keçi sakalı ve en acayibi, on parmağının onunda da değişik birer yüzük vardı. Adam, Harika'ya gözucuyla şöyle bir baktı ve hiçbir şey söylemeden Yuri'ye döndü.

Yuri, Harika'yı kollarının altından tuttuğu gibi adamın karşısına oturttu. İskemleyi masanın dibine kadar itti. Ardından bir avuç naneli şekerleme çıkardı ve kızın önüne yaydı. Harika, parlak yeşil kâğıda sarılmış şekerlemele-

ri biliyordu; kontesin odasındaki gümüş bir kâse hep bunlarla dolu dururdu. Bir seferinde kontesi güldürmek için kâseyi içindekilerle birlikte odanın tavanına doğru yükseltip birkaç tur döndürdüğünde Yuri de yanlarındaydı ve bu küçük oyunu o da izlemişti. "Hadi," der gibi sırtını dürtmesine bakılırsa şimdi de aynısını yapmasını istiyordu.

İhtiyar adam arkasına yaslandı ve, "Sizi bekliyorum matmazel," dedi kırık bir Türkçeyle.

Aşağıdaki kalabalığın uğultusuna ve pencerenin önündeki selvilerin hışırtısına rağmen odanın içinde boğucu bir sessizlik vardı. Annesiyle babası kavga edip birbirleriyle konuşmadıklarında da evde böyle bir sessizlik olurdu ve Harika, açık olmasına rağmen radyodan bile ses çıkmıyor sanırdı. Bazen inadı tutardı ve odasına çekilip onları rahat bırakacağına bir sürü lüzumsuz soru sorup ikisini de zorla konuştururdu.

Şimdi de inadı tutmuştu. İkide bir dürtüp duran Yuri'ye öfkelenip dişlerini tüm gücüyle hain adamın koluna geçirince o âna kadar hiç tepki vermeyen ihtiyar, asap bozucu bir kahkaha attı. Çirkin suratını Harika'nın suratına doğru uzatıp yakından inceledi. Yuri hamamböceğine benziyorsa bu ihtiyar da kobra yılanına benziyordu. Harika, abisinin resimli mecmualarında görmüştü kobra yılanını ve hiç görmemeyi tercih ederdi.

"Madem matmazel yorgun, gösterisini yapması için dinlenmesini bekleyelim," dedi.

Harika, hain Yuri'yi de yüzüklü ihtiyarı da hiç sevmemişti. Sevmemekten öte, ikisinden de korkmuştu. Ne olursa olsun korktuğunu belli etmeyecekti çünkü annesi böyle öğretmişti. "Öfkeni, neşeni, korkunu ve nefretini yabancılara göstermeyeceksin. Gösterirsen zayıf noktandan yakalayıp seni istismar ederler," derdi Melek Hanım. Annesinin sözünden çıkmayı doğru bulmayan Harika, tam olarak anlamasa da bu kurala uymaya çalışırdı. Ağ-

lamamak için yumruklarını sıkıp acıtana kadar yanağının içini ısırması bundandı.

"Evime gitmek istiyorum," dedi.

"Hiç lüzum yok. Matmazel burada dinlenebilir."

* * *

Veysel Bey, otelin resepsiyonundan Sadettin'i arayıp nefes nefese durumu izah etti. Sadettin, muhabir arkadaşlarını ve matbaada gece vardiyasının şefini arayıp alarma geçirdi. Kısa süre içerisinde başka gazetelerin muhabirlerine haber uçurulmuş ve göz açıp kapayıncaya kadar herkes seferber edilmişti.

Yuri denen adamın eşkali ve otomobilin plaka numarası dağıtıldı. Herkes üç-beş kişilik ekipler halinde İstanbul'un dört bir yanına dağıldı. Adamın boş vakitlerinde nerelerde dolandığı, nerelerde yemek yediği, kimden alışveriş yaptığı öğrenildi. Bir ekip Pera tarafındaki gece kulüplerini ve pavyonları, başka bir ekip otelleri ve lokantaları dolanıp tanıdıklara haber saldı.

Maslak taraflarından başlayıp Şişli'ye, oradan da Eminönü-Sultanahmet taraflarına ve nihayet Fatih-Aksaray üzerinden surlara doğru uzanan, merkezi Babıâli'de bulunan, örümcek ağı gibi bir ağ oluştu.

* * *

Harika onu kilitledikleri daracık dolabın içinde karanlıkta oturuyordu. Yüzüne sürtünen paltoların ve pelerinlerin tozlu kokusu genzini gıdıklamaktaydı. İki kapağın arasındaki boşluğa yüzünü yapıştırdığında tek gözle odanın içini görebiliyordu.

Yuri ortadan kaybolmuştu. İhtiyar adam bir süre masasında kâğıtları karıştırmış, sonra sıkılıp bir deste is-

kambil kartıyla kendi kendine oyun oynamaya başlamıştı. Önüne dizdiği kartlardan birini açıp, "Ah! Vah!" gibi sesler çıkarıyor, sanki kartın üzerindeki resmi ömründe ilk kez görüyormuş gibi inceliyor, ters çevirip bir daha bakıyor, arada arkasına yaslanıp parmağını şakağına vurarak derin düşüncelere dalıyordu.

Bir ara içeriye başka biri girdi. İhtiyarın kulağına bir şeyler fısıldadı. Ne dediyse ihtiyar sinirlenmişti. "Artık bu kadarı da fazla," diye Rusça söylenerek elindeki kartı masaya attı. Ayağa kalkıp ceketini giydi ve ikisi birlikte odadan çıkıp kapıyı kapattılar.

Harika, dolabın kapağını tekmeyle açmayı denedi. İlk seferinde olmadı. İkincide de olmadı. Arkaya kaykılıp iki ayağını birden bütün gücüyle tahtaya geçirince çat diye bir ses çıktı. Bahçedeki erik ağacının en alçak dalından yere çakıldığı gün kulağında çınlayan sesi andırıyordu. Neyse ki süs gibi durmak dışında pek bir işe yaramayan sürgü, Harika'nın gücüne dayanamayıp tam ortasından kırılıvermişti.

Dolaptan çıkar çıkmaz kulağını odanın kapısına dayadı. Eğer yakınlarda ses duyarsa koşup geri saklanacaktı, planı buydu ancak dışarı o kadar gürültülüydü ki odaya doğru ilerleyen birini duyması imkânsızdı. Ya şansını deneyecek ya da hiçbir şey olmamış gibi dolabın içine girip ihtiyar adamın dönmesini bekleyecekti. Çok merak etmişlerdir diyordu içinden, keşke annesini üzmeyecek bir hikâye uydurabilseydi veya bir mucize olsaydı ve onun ruhu bile duymadan eve dönebilseydi. Çünkü biliyordu, eve döndüğünde bir araba laf işitecekti. Yorgunluktan kendini tutamayıp ağlamaya başlayabilirdi.

Şansını denemeye karar verdi. Fakat masaya saçılmış iskambil destesini o kadar merak etmişti ki hızlıca göz atmaktan zarar gelmez diye düşündü. Annesinin Kontes Vasilyevna'yla kanasta oynadığı destelere hiç benzemi-

yordu bunlar; papaz, kız, vale yerine her kartta başka bir resim vardı. Tek tek hepsini incelemeyi çok isterdi ancak o kadar vakti yoktu, ihtiyar adam her an dönebilirdi. En üstten rasgele bir kart alıp elbisesinin içine sakladı. Usulca kapıyı açtı ve parmaklarının ucuna basarak dışarı süzüldü.

Hiç kimseye yakalanmadan alt kata indiğinde biraz rahatladı. O geniş salonu dolduran kalabalığın arasına karıştı mı işi kolaylaşacaktı. Etrafta saklanabileceği bir sürü kuytu köşe vardı. "Abimle saklambaç oynuyoruz gibi düşündüm," diye anlatacaktı Gülizar'a.

Esas kalabalık, ortadaki ince uzun masanın etrafına toplandığından kendisine en güvenli istikamet olarak orayı seçti. Ceketlerin, şalların, pantolonların ve eteklerin arasında kaybolmak için çömelerek ilerliyordu. Bir ara yine merakına yenik düştü ve ispirto kokan iki kişinin arasına sığışıp yavaşça doğruldu. İnsanları böylesine heyecanlandıran ne dönüyordu masanın üzerinde, görmezse çatlardı. Bütün bu bağırış çağırış niyeydi?

Masanın ahşap yüzeyine uzun şeritler halinde yollar oyulmuştu. Her şeritte, sırtına telle bağlanmış küçük arabayı çeken kapkara bir hamamböceği vardı ve diğer şerittekilerle yarışıyordu. Birkaç tanesi, masanın kenarındaki kafeslerin içinde sıra bekliyordu. Harika bir sürü hamamböceği görmüştü ama bu kadar irisini hayatında ilk kez görüyordu. Önünden geçerken biri aniden sıçrayıp yüzüne yapışacak, saçlarının arasına kaçıp bu gürültücü kalabalıktan saklanmaya çalışacak diye bir korku kapladı içini. Yarış pistinden olabildiğince uzak durmak için emekleyerek yoluna devam etti. Böceklerin bitiş çizgisi masanın ucuysa onunki de binanın ön kapısıydı.

* * *

En işe yarayan haber Rus Şoförler Derneği'nden gelmişti.[1] Derneğin üyesi olmamasına rağmen (başvuruda bulunmuş ancak kabul edilmemişti) Yuri denen adamı gayet iyi tanıyorlardı. Bütün bildiklerini anlattılar. Belki de bir başıbozuk yüzünden hepsinin itibarı zedelenecek diye endişelenmişlerdi.

Dediklerine göre surların dışında mülteci askerlerin kampı vardı. Paragöz bir yüzbaşı, yakındaki eski çiftlik binasını kumarhaneye çevirmiş işletiyor, el altından esrar ve kokain satıyordu. Pera'dan gelen misafirler bu ruhsatsız kumarhaneyi tıka basa dolduruyordu. Yuri de sık sık oraya gidiyordu.

Veysel Bey, Sadettin'le birlikte arabaya atlayıp yola çıktığında *Cumhuriyet*'in matbaasından birkaç kişi çoktan oraya varmış ve Yuri'yi kıskıvrak yakalamıştı. Adamı konuşturmak için epeyce hırpalamışlardı fakat belli ki o da bilmiyordu Harika'nın nerede olduğunu. "Kaçtı," demişti ve başka tek bir sözcük alamamışlardı ağzından. En azından o civarda bir yerde saklandığı anlaşılınca Yuri'yi bırakıp dört bir yana dağılmış, ellerinde fenerlerle Harika'yı aramaya başlamışlardı. Küçük kızı Yakup adında genç bir delikanlı görmüştü. "Cenabı Allah yerini işaretleyip bize göstermeseydi bulamazdık," diyordu.

* * *

Harika yakalanmadan kapıdan çıkmayı başarıp dışarıdaki temiz havayı koklayınca o kadar sevindi ki kendisini tutmasa hoplaya zıplaya dans edebilirdi. Binanın

1. Beyaz Ordu'nun mekanize birliklerindeki subaylar ve zırhlı araç sürücüleri İstanbul'daki şık muhitlerin en itibarlı şoförleri olmuşlar, ayrıca Rus Şoförler Derneği (RŞD) adında bir dernek kurmuşlardı. Kendi aralarında kuralları ve rütbeleri vardı.

arkasında beyaz çadırlar ve derme çatma barakalar gözüne takıldı; o tarafa koşup yardım istemeyi düşündü fakat nedense bunun iyi bir fikir olmadığı hissine kapıldı. Gelirken takip ettikleri eciş bücüş yol bomboştu. Uzaktaki çadırların etrafında dolanan birkaç silik karaltıyı ve topluiğne başı kadar sigara ateşlerini saymazsa zaten etrafta in cin top oynuyordu. Yoldan gerisingeriye yürümeye karar verdi. Epeyce yürürse surlara ve şehrin kalabalığına ulaşır, o zaman birilerinden yardım isterdi.

Güneş çoktan batmıştı. Yıldızlar, lacivert bir yorganın üzerine saçılmış kıymetli taşlar gibi gökyüzünü süslemişti. Soğuk rüzgâr saçlarını uçuruyordu fakat keyfi o kadar yerindeydi ki hiç üşümüyordu. Ona kimsenin karışmadığı büyüleyici bir boşlukta olduğunu hayal etti – bu sonsuz boşlukta küçücüktü ve bazen kendini çok yalnız hissediyordu fakat bunların hiç önemi yoktu çünkü o anda bir kuş kadar hafifti. Onu böylesine heyecanlandırıp ensesindeki tüyleri diken diken eden bu hisse "özgürlük" dendiğini biraz daha büyüdüğünde öğrenecekti.

Harika'yı bir buğday tarlasının ortasında buldular. Yürümekten yorulunca sırtüstü uzanıp yıldızları seyrederek biraz dinlenmek istemiş ve derin bir uykuya dalmıştı. Güzel bir rüya görüyordu büyük olasılıkla.

Birkaç metre üstünde, havada halkalar çizerek dönen bir iskambil kartı ay ışığını yansıtıp deniz feneri gibi parlamasa o yüksek otların arasında küçük bir kızın uyuduğunu kimse fark edemeyecekti.

Melek Hanım, evde çaresizce beklerken sinirden ellerinde kollarında kırmızı lekeler çıktığını aylarca anlattı. Ona göre izi bir türlü geçmeyen fakat başkalarının seçmekte zorlandığı kızarıklıkları bir tür gururla herkese gösterdi. Tüm olayı, kahramanı kendisiymiş gibi kurgulamıştı. Harika'ysa kendi macerasını Gülizar dışında kimseye anlatmadı.

Kızı eve dönünce derhal onu kolonyalı bezlerle silip temizlemiş, üzerindeki elbiseleri belki mikrop taşır diye sobada yakmaya karar vermiş ve o sırada Harika'nın ihtiyar adamın odasından aşırdığı iskambil kâğıdını bulmuştu. Bunun bir tarot kartı olduğunu, evlerine uğursuzluk getireceğini söyleyip onu da sobaya atacakken Veysel Bey karısının kolunu nazikçe tutup kartı elinden aldı.

"O kart Harika'nın hayatını kurtardı," dedi.

Tarot destesiyle fal bakmak, İstanbul'daki Fransız Levantenlerin arasında modaydı ancak Melek Hanım, kendini dindar saymamasına ve fal baktırmaktan hoşlanmasına rağmen, nedense falın bu türünü çok büyük günah sayıyordu. Harika'nın o gün eve getirdiği kartın üzerinde *The Fool* yazıyordu, resimdeki adam (ya da kadın) berduş kılıklıydı.

"Harika tam da kendine yakışan kartı bulmuş," dedi kocasına, "budala demek değil mi bu?"

Kontes, kırık bir burun ve morarmış gözlerle geri dönen Yuri'yi affetti. Veysel Bey'le Melek Hanım'dan özür dilemek için evlerine bir paket yolladı ve bunun için şoförünü değil otelin görevlilerinden birini gönderdi. Son derece şık bir şekilde süslenmiş kutu, ağzına kadar çiçeklerle, şekerlemelerle, lokumlarla ve çikolatalarla doluydu. En alttaki siyah kadife kesenin içinde yakut, safir ve zümrütlerle bezeli bir broş vardı. Işıkta sürekli rengi değişen, Harika'nın avucu büyüklüğünde bir kelebekti bu.

Keseye iliştirilmiş kartta şöyle bir not vardı:

"Bu Harika için. En mutlu gününde takması dileğiyle."

5

Kontes Vasilyevna'nın tavsiye mektubu ve okul masraflarına katkıda bulunma vaadi sayesinde Harika'nın Harbiye'deki meşhur Fransız Kız Mektebi'ne kabul edilmesi hiç zor olmadı.

Fransız mürebbiyelerle büyümüş Melek Hanım, okul seçiminden memnundu ancak Veysel Bey kızını en yakın arkadaşından ayıracakları için epeyce huzursuz olmuştu. Onu ağlamaklı gözlerle her gördüğünde içi sızladığından Gülizar'ın ailesiyle konuşup ikna etmeyi denedi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde kız çocukların iyi bir tahsil görmesinin ne kadar önemli olduğunu uzun uzun anlattı. Artık sadece Katolik ve Musevi aileler değil Müslümanlar da bu yabancı okullara çocuklarını gönderiyordu. Gerekirse 600 franklık yıllık ücretin büyük bir kısmını karşılamak üzere destek bulmalarına yardım edebilirdi. Veysel Bey çekingen ve içine kapalı görünse de gerektiğinde dili açılır, ağzı çok iyi laf yapardı.

Ancak çabaları sonuç vermedi. Babası Gülizar'ı Aksaray'daki hemşire okuluna yazdırdı. Gülizar bu karara şaşırmamıştı:

> Harika'dan ayrılmak tabii ki çok üzücüydü ama işin doğrusu zenginlerle dolu bir okulda okumayı ister miy-

dim bilmiyorum. Ayrıca hemşire olma fikri hoşuma gitmişti... Bu görüşmelerin tek faydası, babamla Veysel Bey Amca arasındaki ahbaplığın ilerlemesi oldu. Annelerimiz hâlâ mesafeliydi. Bizimkiler her bayram bir tepsi börekle bir tepsi baklava açıp gönderirdi. Hemen ardından Melek Hanım'dan nefis elyazısıyla yazdığı teşekkür notuyla birlikte Hacı Bekir'den bir kutu lokum gelirdi.

Gülizar'ı şaşırtan ve anlam veremediği bir son dakika kararıysa Harika'yı yatılı yazdırmalarıydı. Normalde Melek Hanım'la muhabbet etmeye hiç hevesli olmayan annesi merakına yenik düşüp hayırlı olsun ziyaretine gitmiş, mektep iki adımlık mesafedeyken neden buna gerek duyduklarını sormuştu. "Farklı bir hayata alışması için," diye cevap vermişti Melek Hanım. "Hem bu ev çok küçük ve biz çok kalabalığız."

Bu yarı şaka yarı ciddi açıklama Harika'nın kulağına gitti mi, gittiyse onu üzdü mü bilmiyoruz ancak belli ki kimse ona yatılı olmak konusundaki tercihini sormamıştı. Gülizar'a anlattığı kadarıyla bir süre annesinin tenkitlerinden uzak kalmak "o kadar da kötü sayılmazdı" Okuldaki rahibeler de en az Melek Hanım kadar disiplinli ve yüksek beklentiliydi ancak ilgilenmeleri gereken yüzlerce öğrenci olduğundan Harika kendisini sürekli mikroskop altında hissetmiyordu. Yatakhane ortamıysa tam bir kâbustu. Gülizar'ın ifadeleri:

Bazı kızlar düşman gibiymiş. Tek bildikleri yeni gelenlere eziyet etmekmiş. Giysilerini, pabuçlarını, hatta çamaşırlarını bile saklayıp onunla alay ediyorlarmış. Eğer canını sıkıyorlarsa şikâyet etmesi gerektiğini söyledim fakat Harika asla öyle bir şey yapmazdı. Sadece kötü şeyler anlatmıyordu elbette. Mesela okulun kü-

tüphanesine hayrandı, "Bir ömür boyu okusam yine de bitiremeyeceğim kadar çok kitap var," diyordu. Jimnastik saatine bayılıyordu, resim ve elişi derslerini iple çekiyordu. Uzaktan bize nedense çok ürkütücü görünen o rahibelerin, tanıyınca hiç de korkunç olmadıklarını söylüyordu. Şefkatle dolu tatlı insanlar varmış aralarında, tabii gaddarlar da varmış. Hiç şaşırmadım, benim gittiğim okulda da vardı bazı ruh hastaları.

* * *

Harika yeni okuluna alışmaya çalışırken Melek Hanım kendi dünyasında sıkıntılı günler geçirmekteydi. Son roman denemesi de hüsranla sonuçlanınca (yanlış bir konu seçtiği sonucuna varmıştı) yazar ahbaplarının tavsiyesi üzerine onu çekmeceye kaldırıp sıfırdan başlamıştı. "Birbirine âşık çift, düşman aileler, talihsizlik sonucu kaybedilen servetler, sarsıcı bir şekilde değişen hayatlar... Anladım ki benim hayal dünyam böyle bir hikâye anlatmaya daha müsait. Görün bakın, bu sefer zincirlerimi kıracağım," şeklindeki beyanlarına karşılık ilk sayfaları kime okuttuysa, hangi arkası sağlam ahbaptan destek istediyse beklediği olumlu yanıt gelmemişti. Olumlu sayılabilecek tek yanıt *Ayda Bir* mecmuasının mektubuydu. "Kaleminizi ilginç bulduk ancak tefrika edeceğimiz eserlerin tamamını gördükten sonra müspet yahut menfi bir cevap verebiliriz. Bitirdiğinizde yeniden bakalım." Ne yazık ki Melek Hanım'ın öyle bir sabrı yoktu. Mecmuada yayımlanacağına emin olmadıkça aylarını hatta belki de koskoca bir yılını feda etmeyi göze alamazdı.

İrfan annesinin mutsuz bir dönem geçirdiğini fark etmişti:

Dışarıdan bakınca hep çok meşgul görünürdü. Çok önemli işleri vardı, hesapta sürekli bir yerlere yetişmesi gerekiyordu fakat aslında boşluktaydı. Kontesle kanasta oynardı, onun haricinde arkadaşı da yoktu çünkü kimseyi beğenmezdi. Bir de bizim evdeki davetler – onlar uzun süre devam etti. İşin üzücü tarafı, ne kadar çabalarsa çabalasın o insanların arasında kendisini yabancı hissediyordu. Yemekler yeniyor, içkiler içiliyor, uzun uzun sohbetler ediliyor; annemse masaya hal hatır sormak için uğramış lokanta sahibi gibi kalıyordu. Açtığı konular eskisi gibi ilgi görmüyordu, dedikoduları eskisi gibi heyecan verici değildi. Sorularına nezaket icabı kısa bir cevap verilip hemen daha mühim konulara geçiliyordu. Tabii ülkenin nabzı artık Ankara'da atıyor ve İstanbul'un köşklerini, yalılarını bilen paşa kızı annem, o dünyaya çok yabancı. Yeni burjuva sınıfına bir türlü ayak uyduramadı. Babamın hiç azalmayan sevgisi ve ilgisi onu ayakta tutuyordu.

1930'larda belki de en önemli konukları, Sabiha ve Zekeriya Sertel çiftiydi. *Resimli Ay* mecmuasında Veysel Bey'in patronu oldukları için Melek Hanım her zamankinden daha fazla heyecanlanıp özen gösterdi. Bilhassa, "Müthiş bir kadın!" dediği Sabiha Hanım'la tanışmaya can atıyordu. İrfan, annesinden daha fazla hayrandı Sabiha Hanım'a:

Daha o yıllarda kadın meseleleri hakkında yazdığı feminist yazılar bir yana, Milli Mücadele yıllarında Amerika'da üniversite öğrencisiyken oradaki Türk ve Kürt işçileri örgütlemesiyle benim gibi sosyalist eğilimli gençler arasında efsane olmuştu. Yemekte yanlarında oturup nasıl becerdiğini kendisinden dinlemek istiyordum. Ardından *Resimli Ay*... Tamam, "magazin" deyip

geçebilirsiniz ama Türkiye'de modern dergiciliği onlar başlattı. Eskiden fikir dergileri vardı, edebiyat ve mizah dergileri vardı fakat sadece meraklısı alıp okurdu. *Resimli Ay*'ı herkes aldı. Her kesimden insana hitap ediyordu ve hiç can sıkmadan, hiç tepeden bakmadan insanların kafasına medeni hayatın tohumlarını atıyordu. Derginin başarılı olmasında Sabiha Hanım'ın Zekeriya Bey'den daha çok payı olduğuna eminim.

Ailecek büyük bir heyecanla hazırlandıkları yemek daveti, ne yazık ki her zamankinden daha sönük geçmişti. Bunun başlıca sebebiyse Melek Hanım'la Sabiha Hanım'ın birbirlerine hiç ısınamamasıydı.

İrfan anlatıyor:

"Siz neyle meşgul oluyorsunuz?" diye sordu anneme. O da bir aşk romanı üzerinde çalıştığını ancak mükemmeli aradığı için yazdıklarının içine sinmediğini ve henüz yayımlamaya hazır hissetmediğini anlattı. Destek mi bekliyordu, "Verin, bir de ben bakayım," demesini mi bekliyordu bilmiyorum. Sabiha Hanım biraz sertçe, "Olmuyorsa olmuyordur. Boş bir hayalin peşine takılıp kalmaktansa zamanınızı daha mühim meselelere ayırmanız gerekir," dedi. Annemin suratı allak bullak oldu. Sabiha Hanım, "Bakınız, kadınlar artık siyasi hayatta görev alıyor,[1] sizin gibilere bu sahalarda ihtiyaç var," diye ekledi ama nafile. Artık ne kadar iltifat ederse etsin boşunaydı. Annem bir kere nefret etti mi bir daha hisleri asla değişmez. Babamla Zeke-

1. Kadınlar, seçme ve seçilme hakkını ilk kez 1930 Yerel Seçimleri'nde elde etti. Sabiha Sertel, bu seçimde "[...] İstanbul şehrinin ekseriyet nüfusunu teşkil eden amele, şehir hududu dahilindeki fakir köylü, küçük esnaf, küçük memuru temsil eden halk namına" bağımsız aday olmuş fakat kazanamamıştı.

riya Bey ortamı yumuşatmak için şakalar yaptılar, neşeli konular açtılar fakat o soğukluk geçmedi. Bizim eve ilk ve son gelişleri oldu. En komiğiyse, annem bir daha *Resimli Ay*'a elini sürmedi. Zaten dergi de birkaç ay sonra kapandı.

Karısı kadar olmasa da Veysel Bey de sıkıntılı günler geçirmekteydi. Öncelikle gazetedeki işler onu çok yormuştu. 1928'deki Harf Devrimi'yle birkaç ay kadar kısa bir sürede[1] Latin harflerini kullanmaya başlamışlardı. Yabancı lisan bilenler yeni alfabeyi öğrenmekte fazla zorlanmasa da gazetenin çalışma düzenini ve baskı makinelerini değiştirmek zahmetli olmuştu. Öte yandan halka yeni harfleri öğretmek için açılan Millet Mektepleri'nin faydası olduğuna inanıyordu. "Bu sayede köylerde kadınlar ve erkekler okuma yazma öğrenecek," diye yazmıştı defterine.

Esas derdi, harflerin değişmesi değildi elbette. İçini daraltan fakat tam olarak adını koyamadığı huzursuzluk hem memleketteki hem dışarıdaki gidişattı. Daha cumhuriyetin onuncu senesini yeni kutlamışlardı – kutlanmayacak gibi değildi, çok mühim konularda müthiş yol kat edilmişti ki milletçe gurur duymayı hak ediyorlardı. Notlarına şöyle devam etmişti Veysel Bey:

Ancak insanlar o kadar ayrı kafada ki. Hisler ve fikirler birbirine o kadar zıt ki. Aradaki uçurumun kapanmasına imkân yok gibi görünüyor. Herkes gücü ele geçirip kendine benzemeyenleri imha etmek istiyor. Cihan Harbi'nin enkazını daha yeni kaldırmışken göz

1. Bir dedikoduya göre, Harf Devrimi için yaklaşık on yıllık bir geçiş dönemi tavsiyesinde bulunan danışmanlarına Mustafa Kemal Paşa kısa ve öz bir biçimde, "Bu ya üç ayda olur ya da hiç olmaz," cevabını vermişti.

göre göre yeni bir felakete sürükleniyoruz. Şimdi de bu "faşizm" belası çıktı başımıza.

1933 yılında İrfan, İstanbul Üniversitesi'nin[1] Tarih Bölümü'ne başlamıştı ancak çocukluğunda sokakta gazete sattığı günlerden kalan Babıâli sevdası devam etmekteydi. Babasının aksine siyasi fikirlerini yüksek sesle söylemekten ve tartışmalarda taraf tutmaktan hiç çekinmiyordu. Yazmaktan çok konuşmayı seviyordu. Her fırsatta matbaadaki işçilerle, ustalarla saatlerce muhabbet edip sıkıntılarını dinliyor, dertlerine çare arıyordu. Cebinde Nâzım Hikmet'in kitaplarıyla dolaşıyor, tütün işçilerinin grevini takip ediyor, tutuklanan komünistlerle ilgili tüm haberleri kesip dosyalıyordu:

> Okuldan birkaç arkadaş işçi hakları, sendikalaşma gibi konuları takip etmeye başlamıştık. El altından kitaplar gelip gidiyordu. Bir yandan da yabancı gazetelerden Avrupa'da faşizmin yükselişini takip etmeye çalışıyorduk.

1935 yılında *Tan* gazetesi, Adolf Hitler'in *Kavgam* kitabını tefrika etmeye başladığında şöyle bir "uyarı" notuna ihtiyaç görmüştü: "Bu eserde ileri sürülen düşünce ve duygularla hiçbir bağımız yoktur. Bu tefrikayı bütün dünyada dedikodu uyandırmış siyasi bir vesika olarak neşrediyoruz."

Ne var ki Veysel Bey'in gördüğü kadarıyla Hitler'in vahşi fikirlerini doğru bulan çok insan vardı etrafta:

1. 1933 yılındaki yeniden yapılandırma kapsamında Darülfünun, İstanbul Üniversitesi'ne dönüştü.

İrfan'da gördüğüm bazı sosyalizm kıvılcımları beni endişelendiriyor. Sosyalizm fikrine hiçbir zaman karşı olmadım, aklıma yatan tarafları var yatmayan tarafları var. Zaten mesele o değil. Bu memlekette sosyalist olduğunu açıkça söyleyen kimseye rahat yok, eskiden beri böyleydi bundan sonra da değişmeyecek. Halbuki faşist olduğunu söyleyenler alkışlanıyor. Bu Hitler denen adam bizde nasıl böyle meşhur oldu, aklım almıyor.

Veysel Bey kafasını dağıtmak için bir süredir tombala ve piyango[1] gibi şans oyunlarına merak salmıştı. Açıkça belirtmemiş olsa da defterindeki bazı notlar şüphesiz bu konuya dairdi:

Yüzse evdekilere bir diyorum ve inanıyorlar. Lakin Sadettin kül yutmaz. "Biraz yavaşlasan birader," diye yakama yapıştı mı dilinden kurtulmak mümkün değil. Beni çok bunaltıyor, "Yahu sen kendi işine baksana!" diye çatıyorum... sonra üzülüyorum.

1933 yılına ait defterinin en arka sayfasındaki hesaplar, büyük olasılıkla gün geçtikçe artan kayıplarının listesiydi. Başka bir sayfaya Tayyare Piyangosu çekilişlerinde kazanan numaraların listesini kaydetmişti. Anlaşılan sayıların arasında gizli bir düzen keşfetmek için uğraşmış ama başarıya ulaşamamıştı. Sayfanın dibindeki silik bir not dikkat çekiciydi:

1. Tombala, Beyaz Ruslar sayesinde İstanbul'da moda olmuş ve sokaklarda kurulan tezgâh ve barakalarda parayla oynatılan bir tür kaçak kumar şeklinde hızla yayılmıştı. Başta Pera ve çevresinde başlayan bu tutku zamanla Şehzadebaşı'na Aksaray'a ve Müslüman mahallelerindeki kahvehanelere kadar ulaşmıştı. Çekilişi cilveli bir "Rus matmazel"in yapması, işletmenin kazancını artırıyordu. Piyango tekeliyse 1926'dan beri Türk Tayyare Cemiyeti'ndeydi. Veysel Bey'in uğurlu saydığı gişe, Galata Köprüsü üzerindeki Kısmet büfesiydi.

Eve geldiğinde Harika'ya gösterdim, "Bak bakalım bu bulmacayı çözebilecek misin," dedim. Bir süre uğraştıktan sonra, "Burada bir bulmaca yok, bunlar rastgele rakamlar," dedi.

* * *

Harika yeni okulunda ikinci sınıfa geçtiğinde okuldaki disipline tamamen alışmıştı. Uyması gereken kurallar belliydi: Sabah 6.00'da kalkılacak, 6.30'da etüt, 7.30'da kahvaltı ve 8.30'da ders zili. Edebiyat, tarih ve coğrafya dersleri dışında Türkçe konuşmak yasaktı. Derslere girip çıkarken hangi lisanda olursa olsun konuşmak, gülüşmek yasaktı. Sokakta şapkasız ve eldivensiz dolaşmak yasaktı. Bütün kızlar, lacivert şık bir elbiseyle kolalı beyaz yakadan oluşan üniformalarının içinde kusursuz görünmek zorundaydı. Göğüslerine hangi sınıfa gittiklerini gösteren renkte bir kurdele takarlardı. Başrahibeyi her gördüklerinde bir ayağı arkaya atıp diğer dizi bükerek reveransla selam verirlerdi.

Bunun gibi yüzlerce kuraldan herhangi birine uyamayan olursa, gün sonunda ceza olarak kumbaraya para atar ve her hafta toplanan paralar fakirlere bağışlanırdı. Daha önemlisi, bu tip kabahatler öğrencilerin disiplin siciline işlenirdi. Okul sadece derslerdeki başarıyı önemsemekle kalmıyor; görgülü, kültürlü ve yardımsever genç kadınlar yetiştirmeyi hedefliyordu. Bu yüzden her sabah öğrencilerden vicdan muhasebesi yapmaları istenir ve önceki gün ne kadar erdemli davrandıklarına dair kendi kendilerine not vermeleri beklenirdi. "Pekiyi" verenlere başrahibe, "Emin misin? Hiç mi hata yapmadın?" diye tek kaşını kaldırarak sorardı. Bu notlar dönem sonunda sınıf birincilerini belirlerken en az ders notları kadar önemliydi.

Harika, kışlaları aratmayacak kurallara alışmıştı alışmasına ancak bazı dersler ona artık eski okulundaki kadar kolay gelmiyordu. Özellikle Fransızca gramer hataları yüzünden başta epeyce sıkıntı çekti. Sınıf öğretmenleri Sör Helene, yıllar sonra bile hemen hatırladığı Harika'nın okuldaki ilk zamanlarını şöyle anlattı:

> Sınıftaki kızların hepsi mektebe Fransızca bilerek başlamıştı; Harika da akıcı bir şekilde konuşuyordu fakat onlardan geriydi. Odama çağırdım. Ürkek adımlarla içeri girdi, iskemlenin ucuna ilişti. Fransızcayı nerede öğrendiğini sordum, evde mi konuşuluyordu, yabancı bir dadısı mı vardı? Radyodan öğrendiğini söyledi. Aynı şekilde Rusça ve Almanca[1] öğrendiğini de söyleyince ağzım açık kaldı. Yalan söylemiyordu! Böyle bir çocuğu nasıl tenkit edebilirsiniz? Tebrik ettim, bunun olağanüstü bir başarı olduğunu söyledim. Telaffuzu gayet iyiydi ancak gramerinde bazı hatalar vardı ve onlardan bir an evvel kurtulması gerekiyordu. "Ben sana yardım ederim," dedim. Etüt saatlerinde odamda çalışmaya başladık. Ona Fransızca şiirler ve romanlar verdim. Yüksek sesle okuduğunda sözcüklerin büyüsüne kapılıyor, kanatlanıp uçuyordu.

Harika ilk mektepte sürekli sınıf birincisi olmaya alışmış, aksi takdirde onu hiç kimsenin sevmeyeceğine, yalnız kalacağına ve kendisini çok değersiz hissedeceğine inanmıştı. Fakat bu yeni okulda durum farklıydı. Sürekli çalışması ve kurallara uymak için aşırı dikkat sarf etmesi sörlerin hoşuna gitse de sınıf arkadaşlarının çoğuna itici

1. Kontes Vasilyevna'nın yardımlarıyla Rusçasını ilerleten Harika, boş durmamak için Almancaya da el atmış ve babasından ona bir lügat almasını isteyip üçüncü yabancı lisanını epeyce ilerletmişti.

geliyordu. "Burada herkes çok farklı ve sanırım benden nefret ediyorlar," diye yazmıştı Gülizar'a bir mektubunda. "Umurumda değil. Aklımda hep sen varsın ve zaten benim başka arkadaşa ihtiyacım yok."

Yatakhane arkadaşlarından Münire Baytekin, Harika'nın ilk senelerini şöyle anlattı:

> Başta çok samimi bir arkadaşımız olduğunu söyleyemem. Hepimiz derslerde en iyi numaraları almak isterdik fakat o farklı bir boyuttaydı. Sanki birinci olamazsa dünya başına yıkılacak. Kompozisyonda en iyi oydu, daha doğrusu başta öyle sanıyordu. İlk ödevden en yüksek numarayı almış, sonrakinde yine arkasına yaslanmış, birinciliğinin açıklanmasını beklerken Sör Helene, Harika'nın sınıf ikincisi olduğunu, birinciliğin bu defa Yael adında bir arkadaşımıza gittiğini bildirmesin mi! Hepimiz dönüp Harika'ya baktık. Yael hariç – o hiçbir şey olmamış gibi kalemiyle oynuyordu. Harika'nın surat sapsarı, ağladı ağlayacak. Sör Helene bile onun bu haline anlam veremedi, "Bir dahaki sefere herkes daha güzel yazmayı hedeflesin, mühim olan gayret," diye toplamaya çalıştı... Dersten sonra Harika'yı kenara çekip konuştu. Ne dedi bilmiyorum. Ancak şunu biliyorum: En yüksek numaraları almak Yael'in hiç umurunda değildi, sadece Harika'yı gıcık etmek için yapmıştı.

Teneffüste Harika'nın yanına giden Yael, konuşmaları yasak olmasına rağmen kulağına eğildi ve, "Bundan böyle arkadaşın olacağım," dedi. "Senin şu 'cici kız' tavırlarını bir an evvel değiştirmemiz gerekiyor."

Harika anlamamıştı. Fakat arkadaşsız kalmaktan iyidir diye düşündü ve şaşkın şaşkın başını salladı.

"Merak etme, bir sonraki ödevde yine sen birinci olursun. Ben bir defa daha uğraşamam."

İlerleyen yıllarda Harika'nın okuldaki en samimi arkadaşı olacak Yael'le ilişkisi böyle bir meydan okumayla başladı. "Ben senden daha iyiyim," şeklinde bir meydan okuma değildi bu. Daha ziyade, "Bakalım bana ayak uydurabilecek misin?" mesajını içeriyordu.

Çok küçük yaşlarda başlayan bir hastalık sebebiyle Yael'in sol bacağında güç kaybı vardı ve bastonla yürüyordu. Yaşlıların kullandığı türden, ceviz ağacından, gümüş saplı bastonunu her derste sıraya dayar ve canı sıkıldığında ayağının ucuyla hafifçe itip yere düşürürdü. Çıkan gürültüyle ders bölünür, öğretmen birinin yerinden kalkıp bastonu uzatmasını ve Yael'in teşekkür etmesini beklemek zorunda kalırdı. Yael, "Matmazel X" ismini taktığı bastonuna minicik bir dantel yaka örüp sapının altına bağlamıştı. Ufak tefek haşarılıklarını görmezden gelen sörler, dantel yakaya kesinlikle müsaade etmediler.

Sınıf arkadaşları Yael'e son derece nazik davranır, bazen kasıtlı bir şekilde nezaketi abartıp, "Yaelciğim izin ver kitaplarını ben taşıyayım. Aman bunlar da pek ağırmış, sen beceremezsin," gibi laflarla damarına basarlardı. Yael yardıma ihtiyacı olamadığını sertçe söyler, hastalığıyla ilgili soruları da yine aynı sertlikle savuştururdu.

"Kim bana daha çok acırsa sene sonunda yardımseverlik ödülünü o kazanacak sanıyor bu salaklar," dedi bir seferinde Harika'ya. Yatakhanede aralarında üç yatak vardı fakat kahvaltıda yan yana oturuyorlardı.

"İlgi göstermeleri hoşuna gitmiyor mu?"

"Bazen hepsini öldürmek istiyorum," diye fısıldadı Yael.

Harika, ilginin ikiyüzlü olabileceğini daha önce hiç düşünmemişti. Diğer kızlar Yael'i sevdiğinden yahut iyiliğini düşündüğünden değil, sırf erdemli görünmek için

yardımına koşuyor, arkasından da, "Ne kaba biri!" diye konuşmaktan hiç çekinmiyorlardı. Bu riyakârlığa sörler de dahildi. Merdivenlerde çok vakit kaybediyor diye okulun iriyarı erkek hademesinin ders aralarında Yael'i kucaklayıp üst katlara çıkarmasına karar vermişlerdi.

"Dersine geç kalmak istemezsin herhalde," demişti Başrahibe Simone.

"Bu okuldan defolup gitmeyi buna tercih ederim," cevabını duymazdan gelmişti. Yael'in babasının her sene yaptığı cömert bağışlar sebebiyle böyle bir şey söz konusu değildi.

Yael'in elma gibi kırmızı yanakları vardı ve saçlarını taramaya üşendiği için hep lastikle topluyordu. Kömürsüz kaldıkları soğuk akşamlar, yatakhanede kendi ördüğü kalın hırkaları giyiyordu. Aklından geçenleri hiç çekinmeden söyleyen bu acayip kıza Harika çabucak ısındı. Çoğu zaman onu anlamakta zorlanıyordu. Canı istese her derste Harika'ya rakip olabilir ve belki onu geçebilirdi fakat notlar umurunda değildi. Bazen ödevlerini bile yapmaz, neden yapmadığı sorulduğunda, "Çok sıkıcı bir ödev vermiştiniz, onun yerine örgü ördüm," diye cevap verir ve cezasını gülerek kabul ederdi. Her sabah vicdan muhasebesinde istisnasız "feci derecede kötü bir insan" olduğunu söyler, "ancak buradakilerden daha kötü olduğumu sanmıyorum," diye eklerdi. Bunu duyan sörler derin derin iç çekip başlarını çevirirdi.

"Okuldan atılmaktan korkmuyor musun?" diye sormuştu Harika.

"Elbette korkuyorum. Babam mâni olmasa annem beni eve kilitler, yataktan çıkmama bile izin vermez. Burada özgürlüğümü yaşıyorum."

Harika'nın aklına takılan bir soru daha vardı: "Hani şu 'cici kız' tavırları derken ne kastediyordun?"

"O kadar belli ki. İçinde kıpır kıpır başka bir insan

var ama onu kafese tıkmışsın, dışarı çıkmasına müsaade etmiyorsun."

Harika ilk fırsatta bunları Gülizar'a anlatıp, "Sence de öyle mi?" diye fikrini sormuştu.

Açık açık söyledim. Eskiden annesinin hoşuna gidecek şekilde davranıyordu ama son zamanlarda biraz değişmeye başlamıştı. Hayatta derslerden ve ödevlerden daha mühim şeyler olduğunu fark etmişti galiba. İkimiz de fark etmiştik! Tabii tam gençlik çağımız, aklımız sinemalarda, çaylarda, güzel elbiselerde. İşin ilginç tarafı, Melek Hanım da değişmişti – belki de o daha önce değişmişti fakat benim bunun gelip geçici bir şey olmadığını fark etmem lise dönemine rastlıyor. Artık kızını "en yakın arkadaşı" saymıyordu. Aksine Harika'nın her davranışını kendisine karşı bir isyan, hatta düşmanlık kabul ediyordu. Yetenekleri yüzünden takdir edilmesi, başarılarının övülmesi artık asabını bozuyordu. Tam onun istediği gibi olmadığı müddetçe takdir edilse ne yazar diye mi düşünüyordu acaba? Yahut bir nevi kıskançlık beslemeye mi başlamıştı? Zaman zaman böyle sorular kafama takılırdı ancak şimdi bile cevabı bilmiyorum. Bence Harika da bilmiyordu. Annesinin sözleri ve cezalandırırcasına takındığı sözde ilgisiz tavrı onu yaralıyordu. Kendini suçladığı ve vicdan azabı çektiği dönemler oluyordu. Ne kadar değişse de Harika hep veren ve verdikleri yetmediği için suçluluk duyan taraftı.

Harika zamanla Yael'in ruh halindeki inişleri ve çıkışları öğrendi. İyi dönemleri ve kötü dönemleri vardı. İyi dönemlerinde muzip ve neşeli olur, ceza almak pahasına sürekli sınıfı güldürürdü. Kötü dönemlerindeyse hiç kimseyle konuşmaz, kendisini karanlık bir kozanın içine

hapseder ve yolunu kaybetmiş hayaletler gibi tek başına dolanır durdu.

* * *

Yael'in kaşla göz arasında ufak tefek eşyaları yürütme becerisi vardı. Bunu genellikle sevmediği insanlara eşek şakası yapmak için kullanıyordu. Örneğin canını sıkan bir kız, sabah teslim etmesi gereken ödevini iki gün sonra bir ağacın dalına asılı bulurdu. Ya da sabah sınıfa fırça atan bir sör, gözlükleri çantasından uçup gittiği için tahtaya yazı yazamazdı.

Belki insanların telaşını izlemek Yael'in hoşuna gidiyordu. Belki de hayatta hiçbir tasası olmayanlardan kendince intikam alıyordu. İçlerinden birinin hırsızlık yapacağı kimsenin aklının ucundan geçmediğinden bu tür hadiselerin okuldaki hayaletlerin marifeti olduğuna dair dedikodular vardı. Gerçeği sadece Harika biliyordu. Arkadaşının en faydalı marifetiyse kapalı kapıları açmaktı.

Bütün sınıfın avluda voleybol oynadığı bir öğle molasında Yael, Harika'yı kenara çekti. "Sana bir şey göstereceğim, beni takip et," dedi.

Taze çekilmiş kahve kokan loş koridorlarda bastonun tıkırtısı hafiften yankı yapıyordu. Arada sırada sessizce yanlarından süzülüp geçen bir sörün dikkatini çekmemek için fısıltıyla dahi konuşmuyorlardı. Başrahibe Simone, odasının önünde konuklarını geçirmekteydi. Gözucuyla kızlara baktı, onlar da derhal selam verdiler. Yael'in bastonunu iki eliyle birden tutarak yaptığı reveransta her zamanki gibi zarafetle maskaralık bir aradaydı. Harika'nın yüreği ağzına gelmişti. Başrahibe Simone, o saatte orada ne işleri olduğunu sorsa ne cevap vereceğini bilmiyordu. Yael'in kadının gözlerinin içine bakarak tatlı tatlı gülümsemesi de son derece şüphe uyandırıcıy-

dı. Fakat başrahibe meşguldü, içini çekti ve geçip gitmelerine müsaade etti.

Okulun en ıssız kanadına doğru yürümeye devam ettiler. Koridor boyunca uzanan kapalı kapıların ardında ne olduğuna dair Harika'nın en ufak bir fikri yoktu. Arkadaşının o kapılardan birinin önünde durup etrafı kolaçan etmesine de anlam verememişti.

Yael, gelen giden olmadığına emin olunca cebinden çıkardığı anahtarı deliğe sokup çevirdi. Harika'yı içeri itti ve peşinden odaya girip kapıyı sessizce kapattı.

Yaprakların arasından süzülürken sarıdan yeşile çalan güneş ışığı, demir parmaklıklı pencereden öbek öbek ahşap döşemeye vuruyordu. Odadaki tek mobilya, aralık kapağından paslı elbise askıları görünen boş bir dolaptı. Öteki duvarda yağlıboya bir tablo asılıydı. Bulutların arasından fışkıran parlak ışıklar, koyunların ortasında kollarını iki yana açmış İsa'yı aydınlatmıştı. Kaybolduklarını anlaşılmasın diye Yael'in farklı salonlardan yürüttüğü dört-beş yastık, pencerenin önünde minder görevi görüyordu. Fransızca moda mecmuaları, örgü şişleri ve rengârenk yünler, dağınık bir vaziyette etrafa saçılmıştı.

"Kalabalıktan bunaldığımda burada saklanıyorum," dedi Yael. "Üstümüzde Sör Françoise'nın odası var. Akşama kadar boştur ama yine de kısık sesle konuş."

Bütün ağırlığını bastona verip kendisini yavaşça yastıklardan birinin üzerine bıraktı. Hâlâ şaşkın bir şekilde etrafa bakınan Harika'yı bir süre izledikten sonra, "Bir dahaki gelişinde güle güle otur hediyesi isterim," diye güldü. "Küçük bir semaver olabilir. Bilmiyorum artık, gönlünden ne koparsa..."

Ortaokul yılları boyunca kapısı kilitli duran o oda, arkadaşlıkları ilerledikçe ikisinin birlikte kaçıp saklandıkları bir sığınak halini aldı. Anahtarı deliğe her sokuşlarında korkudan nefeslerini tutarlardı. İçerisini bıraktık-

ları gibi bulduklarında rahat bir nefes alıp minderlere yayılırlar, kahvaltıdan aşırdıkları vişne reçelini sörlerin fırında kendi elleriyle pişirdikleri tatsız tuzsuz kurabiyelere sürüp yerlerdi. Bazen sohbet eder, bazen tavana bakıp hayallere dalar, bazen de birbirlerine kitap okurlardı. Yael, Harika'nın sesini çok beğendiği için dinlemeyi okumaya tercih ediyordu.

İşgal ettikleri odanın eski sahibi hakkında bir hikâye uydurmuşlardı: Okulun ilk yıllarında Sör Yvette adında gencecik bir rahibe, Fransa'nın ücra bir köyünden İstanbul'a doğru yola çıkmıştı. Gemisi korsanlardan kıl payı kurtulmuştu; Tanrı son anda yelkenleri rüzgârla şişirmeseydi zavallı Yvette, kendisini payitaht yerine bir köle pazarında bulacaktı. Neyse ki duaları cevapsız kalmamıştı, kalamazdı zaten, zira Yvette çok iyi kalpli bir genç kızdı. Her gece okuldaki sörlerden gizli çocuklara ılık süt hazırlar ve ısırınca içinden marmelatlar fışkıran lezzetli çörekler pişirirdi.

Gel gör ki zavallı Yvette'in kaderinde kalp acısı vardı. Günlerden bir gün okulu teftişe gelen Monsenyör Montparnasse'a âşık olmasın mı! Akşam yemeğinde monsenyörün eli yanlışlıkla eline değdiğinde çorba kâsesini düşürmüş ve utancından günlerce kendisini odasına kilitlemişti. Doğal olarak hislerini kimseye söyleyemiyor ve şu dört duvarın arasında rüzgârın uğultusunu dinleyerek ne ıstıraplar çekiyordu.

"Sonra ne olmuş?" diye sordu Yael.

"Bilmem. Aşkını unutmak için kendini İsa'ya adamıştır herhalde."

"Unutamaz ki."

Harika cevap vermeden önce bir süre düşündü. "Haklısın. Unutamamış zaten. İspanyol gribi salgınında en ağır hastaların alnını sirkeli bezlerle silerken mikroplar ona da bulaşmış."

"Ölünce cennete gitmiştir umarım."

"Elbette cennete gitmiş. Fakat dolunay çıktığında geri dönüyor ve yatakhaneyi ziyaret ediyor. Yatakların arasında havada süzülürken siyah pelerini arkasında uçuşuyor ve etsiz parmaklarıyla tek tek kızların saçını okşuyor." Yael gözlerini duvara dikip düşüncelere daldı. "Hayaletlere inanıyor musun?"

"Elbette inanıyorum," dedi Harika. Şaka yapmıyordu. "Her gün görüyorum onları."

6

1930'ların ikinci yarısı, yeni soyadıyla Harika Akırmak[1] ve yakın çevresi için arka arkaya gelen kötü olaylarla hareketli olduğu kadar üzüntüyle dolu bir dönemdi.

11 Ocak 1936'da Gülizar'ın babası akciğer yetmezliğinden öldü. Doktoru, tedavinin cevap vermediğini ve günlerinin sayılı olduğunu söylediğinde Gülizar kendisini her şeye hazırladığını sanıyordu fakat cenaze evden çıkarılırken fenalaşıp Harika'nın kollarında bayıldı. Harp çocukları olmalarına rağmen ölüm ikisine de uzak bir kavramdı o güne dek. İlk kez bu kadar yakınlarına gelmişti.

Hemen ardından Veysel Bey, en yakın dostu Sadettin'in amansız kanser hastalığının pençesinde olduğunu öğrendi. Sadettin henüz 38 yaşındaydı. İrfan o günleri şöyle hatırlıyordu:

> Üzülmesin diye babamdan uzun süre gizlemiş Sadettin Abi. Üçümüz birlikte maça giderdik, karısıyla

1. 1934'te çıkan kanunla ailesi için soyadı arayışına düşen Veysel Bey'in defteri, tahmin edileceği gibi sayfalarca denemelerle ve karalamalarla doluydu. Temizliği çağrıştırdığından içinde "su" geçen bir soyadı bulmak istediğini not etmiş, pek rağbet gören tek heceli soyadlarından isteyen Melek Hanım'la bir süre münakaşa ettikten (ve anlaşılan onu gücendirdikten) sonra "Akırmak" olmasına karar vermişti.

bize belki her hafta yemeğe gelirdi. Hiç belli etmedi. Hastanede yattığı günler başladığında söylemek zorunda kaldı. Arka arkaya iki ameliyat geçirdi. Babam perişan oldu. Sadettin Abi'nin yanında, "Sen bunu atlatırsın," diye konuşuyor, eve döner dönmez kendisini rakıya veriyordu. Babamın bir büyük şişeyi tek başına içtiğini gördüm. Misafir geldiğinde nezaket icabı bir tek içen, onu da bir saatte zor içen adam...

23 Nisan 1936 günü gazeteci arkadaşları cenazeyi gözyaşları arasında Amerikan Hastanesi'nden alıp elleri üzerinde Teşvikiye Camisi'ne götürdüler. Ertesi sabah çıkacak gazetelere göre cenaze namazı kılınırken başlayan yağmur, Sadettin defnedilinceye kadar durmamıştı.[1] İrfan o akşam Harika'yı okuldan alıp eve getirdi:

Harika'nın babamın üzerindeki etkisi hep başka türlüydü. Sarılıp başını omzuna koydu mu babam ne derdi tasası varsa bir süreliğine unuturdu.

1938 yılındaysa genç Türkiye Cumhuriyeti en acı gününü yaşayacaktı. Mustafa Kemal Atatürk'ün hasta olduğu yalanlanmış, hatta bazı gazeteler yalan haber yaydıkları gerekçesiyle ceza almıştı. Ancak 1938 sonbaharında Mustafa Kemal Paşa'nın durumu kötüleşti. Gülizar o günleri şöyle anlattı:

1. "Sadettin öleceğini biliyordu. Daha bir-iki gün evvel kendisini ziyaret eden arkadaşlarına hastalığının ne olduğunu anladığını, bir-iki günlük ömrü kaldığını, bundan dolayı müteessir olmadığını söylemiştir. Sadettin'in son günlerde hayata ait biricik endişesi, henüz küçük bir yavru olan erkek evladı idi. Sadettin arkadaşlarına, çocuğunun istikbaliyle Matbuat Cemiyeti'nin maddi ve manevi alakadar olacağından emin bulunmak istediğini ve bunu beklediğini vasiyet etmiştir." *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1936.

Dolmabahçe Sarayı'ndaydı. Harika'yla sarayın kapısında durup beklediğimizi hatırlıyorum. Yanında olmak istiyorduk, imkân olsa başucunda oturup elini tutardık. Sonra bir sabah bayraklar yarıya indi. Ne kadar çok ağladığımı anlatamam. Cenaze günü yollar o kadar kalabalıktı ki birbirimizi kaybetmeyelim diye el ele tutuşup yürüyorduk. Naaşı taşıyan top arabası Yüksek Kaldırım'dan geçerken Yahudi cemaatinden insanlar elbiselerinin düğmelerini kopardı. Âdetleri böyleymiş. Yüzlerce binlerce düğme pıtır pıtır yere saçıldı. Harika kendini bıraksa benim gibi hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı fakat o hiç ağlamazdı. Eteğini toplayıp yere çömeldi ve kopuk düğmelerden birine parmağının ucuyla dokundu. Bir avuç düğmenin havalanıp kalabalığın üzerinde cenaze korteji gibi ağır ağır dönmesini hiç unutamadım.

* * *

Liseye geçtiğinde Harika sınıfın en sevilen öğrencilerinden biri olmuştu. Kimseyle Yael kadar samimi olmasa da herkesle iyi geçiniyor, toplu eğlencelere katılıyor, tatil günleri çaylara ve danslara davet ediliyordu. Yael bu davetlere kırk yılda bir katılır, o zaman da sıkıldığını gizlemez ve erkenden ayrılıp yatakhaneye dönerdi. Harika o yokken eğlenmeyi içine sindiremese de arkadaşını sıkboğaz etmenin işe yaramadığını, hatta ters teptiğini öğrenmişti. Yael tatil günlerini bomboş yatakhanede tek başına geçirmeyi sevdiğini söylüyordu. Dediğine göre okulun iki asırlık hayaletleri onu yalnız bırakmıyordu.

Orta kısımda Harika'nın en sevdiği ders olan Fransızca edebiyat, lisede tahtını matematiğe kaptırmıştı. Sörlerin anlattığı konular çok basit geldiğinden merakını sahaflarda bulduğu üniversite seviyesindeki matematik kitaplarıyla gidermeye çalışıyordu. Bu arada Almanca ve Rusçanın ardından İngilizce ve Latince öğrenmişti. Latince

yerine İtalyanca veya İspanyolcayı tercih ederdi ancak mecburi ders olduğundan seçme şansı yoktu. Latinceyi sadece imtihanlardan iyi numara alacak kadar öğrenip bırakmıştı fakat diğer lisanları kusursuz konuşup yazmak için çok gayret sarf etmişti. İki yaz tatili boyunca sörler aracılığıyla bulduğu Rus bir öğrenciden özel ders almış ve Rusçasını da Dostoyevski ve Tolstoy gibi klasikleri orijinallerinden tercüme edebilecek seviyeye çıkarmıştı.

Harika'nın şiire ilgisi de lise yıllarında başladı. Bunda kütüphanedeki ciltleri parçalanmış tozlu kitaplar kadar, koyu bir şiir tutkunu olan Yael'in de payı vardı kuşkusuz.

Sığınaklarında vişne reçelli kurabiyelerini yerlerken Fransız sembolistlerinden Rimbaud, Verlaine ve Baudelaire'in şiirlerini yüksek sesle okumak en sevdikleri şeylerin başında geliyordu. Arada İngilizlere atlayıp Shelley okuyorlardı çünkü "Shelley bir numara"ydı. Bazen birbirlerini güldürmek için abartılı bir duygusallıkla okuyup şiirleri maskara eder, bazen de dizelerin büyüsüne kapılıp yavaşlar ve iki satırda bir hayallere dalarlardı. Yael'in merakı klasiklerle sınırlı değildi; Nâzım Hikmet'in *835 Satır* isimli kitabına hayrandı, daha doğrusu çılgın ve dik başlı bulduğu Nâzım Hikmet'e hayrandı. Şu dizeleri marş söyler gibi mırıldanır dururdu:

Çok uzaklardan geliyoruz
çok uzaklardan..
Ve artık
saçlarımızı tutuşturarak
gecenin evinde yangın çıkaracağız;
çocuklarımızın başlarıyla kıracağız
karanlık camlarını!..[1]

1. Nâzım Hikmet, "Kablettarih", *835 Satır*, 1929.

Nâzım Hikmet, birkaç yıl evvel *Resimli Ay* mecmuasında çıkan "Putları Yıkıyoruz" başlıklı yazılarıyla eski edebiyatın ağır toplarını daha önce kimsenin cesaret edemediği şekilde eleştirdiğinde Babıâli'de fırtınalar kopmuş ve çok ağır tepkilere[1] maruz kalmıştı. Yael o yazıların hepsini kesip saklamıştı.[2]

"İleride böyle yazılar yazmak istiyorum," diye bir itirafta bulunmuştu Harika'ya.

"Örgü örmekten vakit bulursan yazarsın," diye takılmıştı arkadaşı.

Fransız edebiyatı öğretmenleri sık sık ezber ödevi verirdi fakat bir defasında herkesten içinden geldiği gibi bir şiir yazmasını istemişti. Harika'nın ödevi sınıfta oybirliğiyle en iyi şiir seçildi.

Birkaç yıl sonra Yael'e yolladığı bir mektupta o şiirden söz ediyordu.

> Durup dururken nereden aklına geldi? Ben hatırladıkça utancımdan yerin dibine geçiyorum. Tam anlamıyla felaketti. Şiir son derece çocukçaydı ancak esas fela-

1. Yakup Kadri, Nâzım Hikmet'le arkadaşı Vâlâ Nureddin içi , "Anadolu Harbi sırasında düşmana karşı çıkmaktan ürkerek Maarif Vekâleti'ni dolandıran ve çaldıkları parayla Karadeniz'i aşıp Bolşeviklere iltihak eden iki vatansız" suçlamasında bulunmuş, Nâzım Hikmet cevabını *Resimli Ay*'da şiirle vermişti: "(...) Ben ki bileklerimde tel kelepçeyi / bir altın bilezik gibi taşımışım, / ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp / kıllı kalın ensemi kaşımışım, / tehdidine pabuç / bırakır mıyım hiç?"

2. Nâzım Hikmet, dostu Vâlâ Nureddin aracılığıyla 1929 yılında Serteller'in *Resimli Ay* mecmuasında çalışmaya başladı. Önceleri düzeltme, kapak tasarımı gibi teknik işlerle ilgileniyordu fakat daha sonra yazıları ve şiirleriyle mecmuanın sayfalarında yer aldı. Etrafında topladığı genç şair ve yazarlarla (aralarında Suat Derviş, Sabahattin Ali ve o zamanlar hâlâ arkadaşı olan Peyami Safa vardı) mecmua adeta yeni bir çehre kazandı. Veysel Bey'in mecmuada gençlerle sıkı fıkı olduğu söylenemezdi. İrfan'sa, yeni edebiyatın ve modern dergiciliğin nabzının attığı bu ortama, "İmkânını bulsam sabahtan akşama kadar kimseyi rahatsız etmeden bir köşede otururdum. İzin verseler çay ocağında bile çalışırdım," diyecek kadar ilgi duymaktaydı. Serteller, gitgide artan siyasi baskılar sebebiyle 1931'de mecmuanın yayın hayatını sonlandırmaya karar verdiler. Yayın dünyasındaki maceralarına başka gazete ve mecmularla devam ettiler.

ket, tahtanın önüne çıkıp sanki muhteşem bir esere imza atmışım gibi şuursuz bir gururla okumamdı –ve bunun tek müsebbibi elbette sensin, beni harika olduğuma sen ikna etmiştin– ah! düşündükçe halimize nasıl da gülüyorum. Eğer günlerce haftalarca başımın etini yemeseydin "Flocons de neige" ilk ve son şiirim olacaktı.

"Flocons de neige" son şiiri olmadı ancak birkaç tane daha Fransızca denemenin ardından Türkçeye geçince şiir yazmak onun için oyun olmaktan çıktı. "Kendimi kötü bir taklitçi gibi hissetmekten kurtuldum," diye yazmıştı mektubunda. "Yabancı lisanı ne kadar iyi bilirsen bil, şiir yazacak kadar iyi bilemezsin. En azından bana öyle geliyor."

Yael, doğum gününde Harika'ya bordo kapaklı, krem rengi kalın yapraklı, çok şık bir defter hediye etti. İlk sayfaya, "Bunu şiirlerinle dolduracaksın ve sonra İstanbul'un en meşhur matbaasına göndereceğiz," yazmıştı.

Harika, her gece yatakhanede fısıltılar sona erip horultular başlayınca şiltenin altında sakladığı defterini ve kalemini çıkarırdı. Odanın köşesinde sabaha kadar yanık duran gaz lambasının ışığı defterin üzerine uzun gölgelerle birlikte düşerdi. Kelimeler, yorgunluktan kapanmak üzere olan gözlerinin önünde uykuyla uyanıklık arasında rüyalardan kopup belirir, ertesi gün sayfaları karıştırdığında, "Bunları ben mi yazdım?" diye şaşkınlığa düşerdi. Yael'in tüm ısrarlarına rağmen şiirlerini ne bir öğretmene ne de arkadaşlarına göstermeyi kabul etmişti. Tek okuyucusu, daha doğrusu dinleyicisi Yael'di.

Annesinin, "Senin bu kendini beğenmiş tavırların beni çok üzüyor," lafı zihninde çınlamaya devam ediyordu.

* * *

Şiirlerini kimseye göstermiyordu fakat arkadaşlarını eğlendirmek için başka yeteneklerini kullanmaktan çekinmiyordu. Ufak tefek bulmacalar ve kolayca çözülebilecek şifreli mesajlar hazırlamakta usta olmuştu. Çocukluğundan beri hem İrfan'la hem Gülizar'la oynadığı bir oyundu bu. Sınıftaki kızlar böyle bir yeteneği olduğunu keşfedince birer birer gelip, "Bana da yapar mısın?" diye rica etmeye başladı. Kısa sürede talebeler gibi sörlerin bazıları da Harika'nın şifreli bulmacalarının müptelası oldu. Arkadaşı Münire Baytekin yıllar geçse de o eğlenceli günleri unutmamıştı:

> Birkaç tanesini saklamışım, *Pardayanlar*'ın ilk cildinin içinden çıktı. Tepesine, "Canım arkadaşım Münire için," yazıyor, yanında da tarih var. Belki güleceksiniz ama şimdi denesem çözemem. O zamanlar da epeyce uğraştırıyordu, bazen iki-üç arkadaş kafa kafaya verip birkaç gün düşünüyorduk ve ancak çözüyorduk. Birbirimizin bulmacalarının kopyalarını çıkarırdık, bitirdiklerimiz elden ele dolaşırdı. Çok iyi hatırlıyorum, Harika'nın ufacık bir defteri vardı. Hazırladığı bütün bulmacalara bir numara verir ve yanına doğru cevabı yazardı. Çözdükten sonra gidip doğru mu değil mi diye kontrol ederdik. O kâğıtları bulunca Harika'ya mektup yazıp bunları anlatmak istedim ancak bir türlü izini bulamadım. Bizim sınıftan hiç kimse nerede olduğunu bilmiyor. Hayatta mı değil mi onu bile öğrenemedim.

Harika açıldıkça Yael içine kapanıyor, karanlık dönemleri her seferinde daha uzun sürüyordu. Bir yolunu bulsa Harika gazeteleri arkadaşından saklardı çünkü Almanya'dan gelen haberler çok asap bozucuydu. Yael'in melankolik halini dünyada olup bitenlere yoruyordu. Her geçen gün Naziler güçlenmekte, Nazi hayranları

artmaktaydı. Hitler, Üçüncü Reich'ı ilan ettikten sonra Almanya'daki Yahudiler tutuklanmaya, dükkânları ve işyerleri boykot edilmeye başlanmıştı. Ari ırktan olmayan memurlar işten çıkarılmıştı. Körlerin, sağırların ve sakatların kısırlaştırılacağı açıklanmıştı. Tüm muhalefet hareketleri yasaklanmıştı. Berlin Üniversitesi önünde Nazilere ters gelen on binlerce kitap yakılmıştı. Yurtdışından gelen mektup ve telgraflarda, Yahudi vatandaşların toplanıp birtakım kamplara gönderildiği haberleri vardı ancak bu kampların ne olduğuna dair henüz bilgi yoktu.

"Hepimizi yok edene kadar durmayacaklar," demişti Yael bembeyaz bir suratla. Radyoda akşam ajansını dinlemek için salonda oturuyorlardı. Perdeler sımsıkı kapalıydı. Abajurların zayıf ampulleri duvarda silik gölgeler bırakıyordu.

"İçinizi ferah tutun, burada öyle şeyler olmaz," demişti sörlerden biri.

Ancak Harika'nın babasıyla ve abisinden duyduğu kadarıyla burada da acayip şeyler olmaya başlamıştı. Peyami Safa, *Cumhuriyet*'te bir anket açmış, okurlarından yakılmasını istedikleri kitapların listesini toplayıp köşesinde yayımlamıştı. Melek Hanım, "Yahu Peyami Bey şaka yapıyor, niye bu kadar kızıyorsunuz," dese de şakayı komik bulmayanlar, neyse ki Veysel Bey ve İrfan'la sınırlı değildi.[1]

Ardından Trakya'daki Yahudilerin komşuları tarafından hırpalandığı ve tehdit edildiği, bu yüzden evlerini terk edip İstanbul'a sığındıkları haberi yayıldı. 1934 yılı-

1. Vâlâ Nureddin, *Akşam*'daki 1 Haziran 1933 tarihli yazısında şöyle demişti: "Bir anket, yarınki tatbikatın bir provası olabilir. Babıâli Yokuşu'nun ortasında, Beyazıt Kütüphanesi'nin karşısında cilt cilt eserlerin yakıldığını görmek bizler için ne elim olacaktır. Türk münevverinin vazifesi, gözleri taassubun dumanıyla perdelenmiş şuursuz kitlelerin hareketine kalemiyle karşı koymaktır; ihtiyati tedbirler almak için bu modaya karşı propaganda yapmaktır kanaatindeyim."

nın Temmuz ayında bölgede sıkıyönetim ilan edildi, valiler görevden alındı ve Milli Şef İnönü, "Antisemitizm Türkiye zihniyeti değildir. Böyle cereyanlara katiyen müsaade etmeyeceğiz," şeklinde açıklama yaptı.

Harika o günlerde cesaretini toplayıp Yael'e canını sıkan, konuşmak istediği bir mesele olup olmadığını sordu.

"Canımı sıkmayan bir mesele yok ki. Ne konuşacağız?" cevabını aldı.

* * *

Harika'nın sınıf arkadaşlarının kalbini kazanmasının diğer bir sebebiyse sahnedeki ışıltısıydı. Fransız Kız Mektebi'nde geleneksel kutlamalar için hazırlanan gösterilere çok önem verilirdi. Sahneye konulacak temsillerin, operetlerin ve dansların haftalarca provası yapılır, kostümler ve dekorlar sörler tarafından büyük bir özenle hazırlanırdı. Rolü ister büyük ister küçük olsun, Harika bu gösterilerin yıldızıydı.

"Sörler ondaki yeteneği görünce birkaç görev birden vermeye başladı," diye anlattı Münire Hanım:

> Diyelim önce çıkar bir şiir okur, sahnede birileri dans ederken o arkada hızlıca üstünü değiştirirdi. Peruk takıp erkek kılığına girer ve Hamlet olurdu. Sesiyle, mimikleriyle sahnede sahici bir aktris var sanırdınız. Sanki Darülbedayi'den usta bir oyuncu gelmiş de bizim okulun amatör temsilinde misafir olmuş... Herkes ayakta alkışlardı. Bilmiyorum, belki kıskananlar olmuştur ancak çoğumuz bu durumdan memnunduk çünkü onunla birlikte biz de ayakta alkışlanıyorduk.

Tiyatro merakı okuldaki gösterilerde sahneye çıkmakla sınırlı değildi. Gülizar'ın anlattığına göre:

İstanbul'daki tüm temsillere giderdik. Harçlığımın tamamını kitaba ve tiyatro biletine ayırdığımı bilirim. İrfan'la ikimiz Harika'yı okuldan alırdık. Temsilden önce Beyoğlu'nda bir pastanede oturup insanları seyrederdik. En sevdiğimiz Nisuaz'dı. İstanbul'da her şey gözümüzün önünde son hızla değişiyordu fakat en çok değişen tiyatroydu sanırım. O günlerde sinema yıldızlarına değil tiyatrocular a âşık olur, onların fotoğraflarını mecmualardan kesip saklardık.

Darülbedayi'nin ismi İstanbul Şehir Tiyatrosu olarak değiştirilmiş ve başına Muhsin Ertuğrul getirilmişti. Hazım Körmükçü, Muammer Karaca, Vasfi Rıza Zobu, Hulusi Kentmen ve elbette Bedia Muvahhit gibi oyuncular büyük ilgi görüyordu. İlk zamanlar sadece *Hamlet*'ler, Pirandello'lar sahneye koyarken bir süre sonra hafif ve neşeli operetlerin kapalı gişe oynadığını fark etmiş ve onlara ağırlık vermeye başlamışlardı.

O yılların en önemli olaylarından biri, Tepebaşı Tiyatrosu'nda başlayan *Lüküs Hayat* operetiydi. Gülizar daha temsili izlemeden plaklardan şarkılarını ezberlediklerini anlattı:

Bilet bulmak çok zordu. Yağmurun altında saatlerce kuyrukta beklediğimizi hiç unutmam. Buna rağmen üç defa izledim; ilk ikisi Harika ve İrfan'la, sonra bir defa da annemle babamı götürmüştüm. Babamın hasta olduğu dönemlerdi. Ayakta zor durmasına rağmen koluma girip gelmişti. Piyes çok güzeldi, çok eğlenceliydi ancak bize göre en önemli tarafı, sözlerini Nâzım Hikmet'in yazmasıydı. Öyle bir söylenti dolaşıyordu, sonra gerçek olduğu anlaşıldı. Nâzım büyük bir efsaneydi, neye elini sürse bizim için en kıymetli olurdu.

Şiirde olduğu kadar tiyatroda da yenilik arayışları ve tartışmalar devam etmekteydi. Darülbedayi geleneğini fazla romantik ve tutucu bulanlar özel tiyatrolar kurmaya başlamıştı. Halkın meselelerini halkın diliyle sahneye koyan küçük gruplar zaman zaman parlıyor ancak fazla uzun soluklu olamıyordu. 1930'ların başlarında Ercüment Behzad, Şehzadebaşı'nda Türk Akademi Tiyatrosu'nu kurmuştu. Arada sırada Muhsin Ertuğrul'u da eleştiren komediler yazıp sahneye koyuyorlardı. Oyuncuların arasında İrfan'ın arkadaşları vardı ve her temsile mutlaka davetiye gönderiyorlardı. Temsilden sonra seyircilerin bir kısmı salonda kalır, oyuncular ve yönetmenle uzun uzun sohbetler edilirdi. "Caddeden sokağa inmemiz lazım," diyordu Ercüment Behzad, "karnı tok bankerle aç köylüyü, öğrenciyi konuşturmamız lazım."

Gülizar'ın anlattıklarından ilginç bir detay da Harika'nın bazı hafta sonları eve çıkmayıp yatakhanede kalmasıydı:

> "Burada rahatım yerinde," derdi. Dışarıda buluşup hasret giderirdik. Temsilden sonra İrfan bizi baş başa bırakırdı. Evde olsa ne kadar görüşeceksek yine o kadar görüşürdük aslında fakat arada bir mektup yazardık birbirimize. Telefonla konuşma imkânı yok tabii... Birkaç defa Yael de bizimle tiyatroya geldi ama sonra teklifleri kibarca geri çevirmeye başladı. Karşılıklı gayet nazik davransak da ikimiz de arkadaşımızı paylaşmak istemiyorduk ve okul sınırları dışında benimle rekabet edemeyeceğini görmüştü galiba. Şimdi komik geliyor fakat o yaşlarda çok önemli şeyler bunlar.

* * *

Lisenin son senesinde serin bir mart gecesi Yael, Ha-

rika'yı omzundan dürterek uyandırdı. Gaz lambasının soluk sarı ışığında parmağını dudaklarına götürüp sessiz olmasını işaret etti. Gözünde eğlenmeye karar verdiğinde beliren keskin pırıltı yanıp sönüyordu. Harika'nın yüzünü ovuşturup kendine gelmesini bekledikten sonra elini tutup çekiştirdi, "Beni takip et," diye fısıldadı kulağına. Yatakhanedekileri uyandırmamak için hiç gürültü yapmadan geceliklerinin üzerine birer hırka geçirdiler. Kızlardan biri rüyasında kendi kendine konuşuyordu fakat ne dediği anlaşılmıyordu.

Harika, "Nereye gidiyoruz?" diye sordu. Yael onu duymazdan geldi. Bastonu döşemede tıkırtı çıkarmasın diye tüm dikkatini toplamıştı. Koridorda durup uzaktan gelen bir sese kulak kabarttılar. Eski binalara has hırıltılar olduğunu anlayınca yürümeye devam ettiler.

Ay ışığı, elektrikleri söndürdükten sonra kullandıkları gaz lambalarından daha fazla aydınlatıyordu yerdeki desenli taşları. Koridorun ucundaki merdivene vardıklarında her zamanki gibi aşağı inmek yerine tavan arasına çıkan basamakları tırmandılar. Yael'in avucunda bir anahtar belirdi.

"Bunu bulmak hiç kolay olmadı," diye fısıldadı. "Doğru anahtarı seçene kadar kaç kez denedim bir bilsen." Kendi kendine konuşur gibi devam etti: "Mışıl mışıl uyurken hepiniz öyle masum görünüyorsunuz ki."

Çatıyı tutan kirişlere kafalarını çarpmamak için eğilerek yürümeleri gerekti. Tozlu camlardan süzülen donuk beyaz ışıkta tahta sandıkların, çürüyüp lime lime olmuş eski valizlerin ve şapka kutularının arasından dolandılar. Burnuna toz kaçan Harika hapşırmaya başladı; Yael, son anda uzanıp eliyle ağzını kapatmasaydı bütün binayı ayağa kaldıracaktı.

Dama çıkan sürgülü kapıyı açınca buz gibi rüzgâr yüzlerini okşadı. Hırkaları gecenin soğuğunu kesmeye

kâfi gelmiyordu fakat ikisinin de umurunda değildi. Tehlikeli bir maceraya atılmış, kim bilir tek seferde kaç yasağı çiğnemişlerdi. Azıcık üşüseler ne olacaktı?

Kurallara uymamak, Harika'nın son zamanlarda tanıştığı bir heyecandı ve henüz tam alışamamıştı. Binanın damında ne işleri olduğunu bilmiyor, tahmin de edemiyordu fakat karnı cezalandırılma endişesiyle değil neşeyle kıpır kıpırdı. Daha sonra Gülizar'a ruh halini anlatırken, "İlk defa kendimi bu kadar canlı hissediyordum," diyecekti.

Çatının etrafında üç-dört ayak genişliğinde çepeçevre bir yol vardı. Sağ yanlarında dimdik kiremitler ve bacalar yükseliyordu. Sol yanlarıysa karanlık bir boşluktu. Kenarda korkuluk yoktu ve o kadar yüksekteydiler ki caddedeki ağaçların en tepesindeki dallar bile altlarında kalıyordu.

"Korkuyor musun?" diye sordu Yael.

Harika korkmasına korkuyordu; yükseklik başını döndürmüştü, ayrıca kenarda ip cambazı gibi dengede duran arkadaşı yüzünden yüreği ağzındaydı. Yine de başını iki yana sallayıp hayır dedi. Ufak adımlarla biraz ilerledikten sonra sırtlarını çatıya verip yan yana oturdular.

"Bastonum aşağı düşerse inip alman gerekecek," diye takıldı Yael. "Yoksa burada kalırım. Dama bakmak kimsenin aklına gelmez."

Çimenli bir tepenin yamacına uzanır gibi kiremitlere uzandı ve ellerini başının arkasında kavuşturdu. Harika onu taklit etti.

"Susuzluktan ölmek kaç gün sürer sence?"

"Sen bu mideyle en az üç gün dayanırsın," dedi Harika.

Dolunayın parlak ışığı yüzünden yıldızlar güçlükle seçiliyordu. Önlerinde irili ufaklı evlerin üst üste binmiş damları uzanıyordu. "Yvette, siyah pelerini ve kemikli

parmaklarıyla birazdan ziyaretimize gelecek," diyerek gülüştüler – kendi uydurdukları hikâyeye kendileri inanınca hafif bir ürperti enselerini gıdıkladı. Sonra bir homurtu duydular, ses yaklaşırken yaslandıkları kiremitler zangır zangır titredi ve tam tepelerinden devasa bir zeplin geçti. O kadar büyüktü ki sanki kollarını uzatsalar karnına dokunabilecekleri kadar yakın görünüyordu. Kısa aralıklarla yanıp sönen ikaz lambaları çatıyı su altındaki gibi mavi bir ışıkla aydınlattı. Adeta okyanusun dibindeydiler ve üstlerinden dev bir balina bütün haşmetiyle süzülerek geçiyordu.

Motorların uğultusunu bastırmak için bağırarak, "Nereden geliyor sence bu?" diye sordu Harika.

"Almanya'dan. Baksana bayraklara. Berlin'den geliyordur belki."[1]

Kendinden gayet emin bir şekilde söylüyordu bunları. Bir duyan olsa hava taşımacılığı konusunda uzman sanırdı – yine de sesinde bir tuhaflık vardı o gece. Harika başını yana çevirip arkadaşının yüzüne baktığında daha önce hiç görmediği bir kararsızlık, bir tür gerginlik sezinledi. Yael, konuşmak için onu buraya çıkarmıştı fakat şimdi bir türlü cesaretini toplayıp söyleyeceği şeyi söyleyemiyordu. Harika onun bu huyunu bilirdi. Israr edip üstüne gitse ters teper, daha beter içine kapanırdı.

"Bu gece ölecek olsan arkandan kimler ağlar Harika?"

1. 1937 yılında İstanbul-Ankara arasındaki zeplin seferlerinin deneme uçuşları başlamıştı ve o günden beri gökyüzü irili ufaklı hava gemileriyle doluydu. Daha önce Berlin, Paris ve Londra'dan kalkan zeplinler İstanbul semalarında süzülürdü ancak bunlar Maslak'taki düzlüğe demir atardı. Şehirlerarası zeplinler daha küçük olduğundan Galata Kulesi'nin tepesindeki terasa burnunu dayayarak yolcu indirip bindirmesi deneniyordu. Bu yüzden İstiklal Caddesi'nin üstü adeta ikinci bir caddeye dönmüştü. Zeplinler hava basıncındaki değişimler sebebiyle bazen o kadar alçaktan geçerdi ki arkalarında bıraktıkları rüzgâr insanların şapkalarını uçururdu.

"Babamla İrfan... Annem ağlamaz. Çok üzülür ama kendini tutar – ya da belki ağlar fakat kimsenin onu göremeyeceği bir yere kaçıp orada ağlar. Gülizar çok ağlar. Bizim sınıftan ağlayan olur mu emin değilim."

"Birkaç kişi olur. Ama senin yokluğuna değil kendi acılarına ağlarlar. Biraz da gösteriş için. Sonra unuturlar."

"Bence de unuturlar."

Yael, Nâzım Hikmet'in çok sevdiği şu dizeleri mırıldandı.

Birden
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına![1]

Çatıda bir saate yakın durduktan sonra ayakları üşüdüğü için yatakhaneye döndüler. Şanslarına tam battaniyeleri üzerlerine çekip gözlerini kapattıkları sırada nöbetçi sör kapıdan başını uzattı. İçeriye şöyle bir baktıktan sonra arkasından kapıyı kapatırken Harika uykuya dalmak üzereydi.

* * *

Aynı gece ikinci kez uykudan uyandığında saat sabahın dördüydü. Bu defa korkunç bir çığlık onu uyan-

1. Nâzım Hikmet, "Salkımsöğüt", *835 Satır*, 1929.

dırmıştı. Kimin bağırdığını anlayamadı, herkes ayaktaydı, kızların bazıları kapının önünde toplanmış, bazıları yatakların üzerine çıkmıştı. Ilık bir rüzgâr sırtına doğru esiyor, öğle güneşi gibi kulaklarının arkasını yakıyordu. Çıtırtılar duyup başını çevirdiğinde kalın siyah perdelerden birinin alev alev yandığını gördü. Hiç düşünmeden o da yatağın ayakucuna attı kendisini. Kızlardan biri kapıyı güm güm yumrukluyor, bir diğeri, "Yangın var yetişin!" diye bağırıyordu.

Alevler ikinci perdeye sıçrayınca az önceki ılık esinti kızgın bir sobanın nefesi gibi yüzünü yalamaya başladı. İlk anki şaşkınlığı üzerinden atar atmaz fırladı ve korkudan yerine çakılmış kalmış bir-iki arkadaşını omuzlarından yakalayıp, "Durmayın öyle, çabuk dışarı!" diye sarstı.

Bir tek Yael yatağında hiç kımıldamadan yatmaktaydı. Suratı mermer heykeller gibi donuktu, boş gözlerini tavana dikmiş bekliyordu. Harika yerde bastonu aradı, bulamayınca kolunu Yael'in beline dolayıp onu zorla ayağa kaldırdı ve kapıya doğru sürükledi.

Artık dumandan öksürmeye başlamışlardı. "Kapı sıkışmış, açılmıyor," dedi önlerden birisi ağlayarak. "Camı kıralım yoksa burada boğulacağız!" diye bağırdı başka biri. Harika hâlâ kıpırdamadan duran Yael'i arkadaşlarından birine teslim ettikten sonra yüz yıkarken kullandıkları çinko leğenlere koştu. Alevlerin üzerine sıçramasını göze alıp perdelerin dibine kadar yaklaştı. Bir, üç, beş derken birkaç dakika içerisinde taslardaki bütün suyu ateşin üzerine boca etti.

İşe yaramadı. Alevler perdeleri tırmanıp tavana doğru ilerliyordu.

Bunun üzerine aklına başka bir fikir geldi: Boş taslardan birini kaptığı gibi duvardaki kalın borulara vurmaya başladı. Maksadını anlayan arkadaşları da ona katı-

lınca öyle bir ses çıktı ki bütün okul deprem oluyor diye ayağa fırladı.

Hademe omuz darbeleriyle odanın kapısını kırınca canlarını kurtardılar. Becerikli sörler, daha itfaiye gelmeden süpürge sopalarıyla vura vura perdeleri indirip alevleri söndürmüştü bile. Herkes gecelik ve hırkalarıyla avluda toplandı. Rahibeler ömürlerinde belki ilk ve son kez kızların bir ağızdan konuşmasına müdahale etmedi. Yatakhanede başka odalarda kalmalarına rağmen korkudan ağlayanlar vardı, gecenin kahramanlarına aynı hikâyeyi yüzüncü defa anlattıranlar, "Keşke şöyle yapsaydınız!" diye akıl verenler... Gün ağarmaya başlarken derslerin iptal edildiği, akşama kadar temizlik ve etüt yapılacağı duyuruldu. İtfaiye son kontrolleri yapıp işini bitirdikten sonra öğrenciler tek sıra halinde yatakhanelere geri döndü.

* * *

Ertesi gün Başrahibe Simone yangın çıkan odadakileri tek tek huzuruna çağırıp sorguya çekti. Hepsi kapının önüne dizilmiş, sessizce sırasını beklerken Yael'in yüzü, ağrısı varmış da belli etmemek için kendisini zorluyormuş gibi bembeyazdı. Harika arkadaşının kolunu tutup, "Neyin var? Oturmak ister misin?" diye fısıldadı kulağına. "Sana bir iskemle bulup getireyim mi?"

Yael cevap vermedi. Ağır bir hakarete maruz kalmışçasına yüzünü buruşturdu ve kafasını çevirdi.

Başrahibe Simone, odasına en son Harika'yı çağırdı. Ne olduğunu tüm ayrıntılarıyla anlatmasını istedi. Normalde Harika'nın aksanını çok beğenirdi ancak o gün gayet sert bir tavırla birkaç kelimeyi düzeltti – düzeltmekle de kalmadı, tatmin olana kadar defalarca tekrar ettirdi. Belki iki dakika sürecek bir açıklama bu yüzden o kadar uzadı ki Harika'ya saatler geçmiş gibi geldi. Sırtı

terden sırılsıklamdı, yakası ensesini kesiyordu. Söyleyecekleri bitince odayı kaplayan sessizlikte soğuk bir el dolaştı vücudunda.

"Rüya görüyor muydun?" diye sordu Başrahibe Simone.

Acayip bir soruydu bu. Harika yanlış mı duydum diye düşünürken başrahibe elini masaya vurdu.

"Çabuk çabuk cevap ver, çabuk çabuk!"

"Hayır efendim. Yani bilmiyorum... Hatırlamıyorum."

"Tekrar soruyorum. Rüya görüyor muydun?"

"Ne ilgisi var anlamıyorum..."

Kadın gözlüğünü çıkarıp mendille camlarını silmeye başladı.

"Arkadaşların rüya gördüğünde odadaki bazı eşyaların havalandığını anlattı. Hatta bir seferinde gaz lambasının döne döne tavana kadar yükseldiğini görenler var. Seni çok heyecanlandıran rüyalar gördüğünde oluyormuş bu. Şeytanın genç kadınların kafasına soktuğu açık saçık rüyalardan söz ediyorum."

"Kim söyledi bunu?"

"O kısmı seni ilgilendirmez. İtiraf etmeni bekliyorum."

Harika'nın öfkeden gözleri dolmuştu. Ağlamamak için yumruklarını sıktı. "Rüya gördüm mü görmedim mi hatırlamıyorum ama yangını ben çıkarmadım."

"Genç kadınlar duygularını kontrol edemediğinde neler olduğunu hepimiz biliyoruz," dedi başrahibe. Harika'nın yüzüne bakmaktansa açık pencerenin önünde salınan perdeye dikmişti gözlerini. "Terbiye edilmemiş bir zihnin nelere yol açabileceğini uzun uzun düşünmeni istiyorum."

Harika yumruklarını ne kadar sıkarsa sıksın, gözyaşlarının yanağından aşağı sicim gibi akmasına engel olamadı. Burnunu çekerek verilecek cezayı bekledi.

"Bir saat içerisinde bütün eşyalarını toplayıp hazırlanacaksın. Seni evine gönderiyorum. Nihai kararımızı ailene bildireceğiz."

* * *

Gülizar'a kalırsa Harika yangını Yael'in çıkardığından şüphelenmiş fakat böyle düşündüğü için suçluluk duygusuna kapılıp kendisine kızmıştı. "Neden yapsın?" diye sorup durmuştu. Kafa kafaya verip akıllarına gelen tüm ihtimalleri sıraladılar: Şaka olsun diye ya da sırf heyecan yaşamak için yapmış olabilirdi. Belki kendisini öldürmek istemişti. Belki hep birlikte ölmelerini istemişti. "O gece sürekli ölümden söz edip duruyordu," diye hatırlamıştı Harika. Fakat bu seçeneklerin hiçbiri mantıklı değildi. Ne kadar düşünürlerse düşünsünler akıllarına yatan bir açıklama bulamadılar. Harika, Gülizar'dan söz vermesini istedi, bu konuyu ölene kadar başka hiç kimseye açmayacaktı.

"Sözümden dönmüş sayılmam değil mi?" dedi Gülizar bu kitap için yaptığımız görüşmelerden birinde. Susup önüne baktı ve düşüncelere daldı. Bir süre sonra konuyu değiştirmek istemiş olacak, şöyle devam etti:

> İki şey söyleyebilirim: İlki, lise boyunca eskisi kadar sık görüşmesek de arkadaşlığımız hiç zedelenmedi. İkimiz de başka arkadaşlar edindik fakat birbirimizle kurduğumuz yakınlığı yeni insanlarla kuramadık sanırım. O yüzden buluşacağımız günleri iple çekerdik. İkincisiyse, o dönemde Harika'nın üzerinde en güçlü etkiyi yaratan kişi şüphesiz Yael'di. Ben sadece bir-iki defa gördüm Yael'i, yakınlaşmaya fırsatımız olmadı. Daha doğrusu onun böyle bir arzusu olmadı diyelim ama uzaktan da olsa tanıdım. Harika'yı ne şekilde etkilediğini

anlayabiliyorum. Bir kutunun içine tıkılıp kalmıştı ve Yael sayesinde o kutunun kapağını araladı. Ruhundaki oyuncu yönü keşfetti. Hepsinden önemlisi, insanların karanlık yüzünü gördü. Daha sonra başına gelecek tüm o akıl almaz hadiselerin tohumu atıldı diyebilirim.

* * *

Fransız Kız Mektebi'nin idaresi, büyük bir felaketi önemsiz bir hasar ve ufak tefek tamiratlarla atlattığını düşünürken asıl hasarı okulun itibarının gördüğü anlaşıldı. Veliler onca para verip kızlarını teslim ettikleri kurumda yaşananların basit bir kaza olarak geçiştirilmesine göz yummuyordu. Aralarında biri mebus olmak üzere birçok arkası sağlam isim vardı.

İdare, olanları açıklayamadığı için çareyi Harika'yı günah keçisi yapmakta buldu. Yangını kaza sonucu o çıkarmıştı ve ceza olarak okuldan atılacak, diplomasını alamayacaktı. Bu kararı verdikleri sırada Melek Hanım'ın hiç de öyle kolay lokma olmadığını henüz bilmiyorlardı.

"İşgal günlerinin mazide kaldığını hatırlatırım madam! Siz kimin vatanında kimi kovmaya kalkıyorsunuz?" diye bağırarak başrahibenin odasına dalan Melek Hanım'ı susturmak imkânsızdı. "O kapının neden kilitli olduğunu izah etmek mecburiyetindesiniz!" diye devam etti. "Katolik kurallarınız gereği kapıyı çocukların üzerine kilitleyip horul horul uyumaya utanmıyor musunuz?"

İşin doğrusu, Başrahibe Simone bu durumu izah edemiyordu. Yatakhanedeki kapılar asla kilitlenmezdi, böyle bir kural yoktu. Fakat o gece birisi kapıyı kilitlemişti. Daha da kötüsü, kapının anahtarı esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmuştu. Ne zaman, nasıl kaybolduğunu bile bilmiyorlardı. Melek Hanım, İstanbul'daki bütün gazetecileri ayağa kaldıracağını ve bu işin peşini bıraka-

mayacağını söyledi. Söylediğini yapacağından en ufak bir şüphe yoktu. Başrahibe, "Kilit arıza yapmış," şeklindeki inandırıcılıktan uzak açıklamaların daha büyük bir skandala yol açacağını anlayınca geri adım atmak zorunda kaldı. Harika'ya dikkatsiz davranış nedeniyle sadece bir günlük teneffüse çıkmama cezası verildi. Ardından ilk iş olarak yatakhanedeki tüm kapıların kilitleri sökülüp imha edildi.

Bavulunu açmaya bile fırsat bulamadan okula dönen Harika'yı kötü bir sürpriz bekliyordu. Yokluğunda annesi gelip Yael'i okuldan almıştı. Tedavi için ailesiyle birlikte İngiltere'ye gideceğinden Harika'nın hiç haberi yoktu. Hastalığının ilerlemeye başladığını, bu nedenle mezuniyeti beklemekten vazgeçtiklerini ve apar topar yola çıkacaklarını daha sonra sörlerden öğrenecekti.

Yael ile Harika tam iki yıl boyunca düzenli bir şekilde mektuplaştılar. Yael'in yazdığı mektuplar bulunamadı ancak Harika'nın ona yazdıklarını annesi, kızının tüm eşyalarıyla birlikte hatıra olarak saklamıştı.

Yael, 11 Mayıs 1941'de tedavi görmekte olduğu hastanede, bir gece önceki bombardıman sırasında çöken çatı nedeniyle kafasına aldığı darbe sonucu öldü.

7

1930'ların sonuna doğru Beyaz Rusların yarısından fazlası İstanbul'u terk etmiş ve onların gidişiyle tombala çılgınlığı çoğu moda gibi sona ermişti. Birkaç küçük izbe salon ve baraka dışında bu oyunu oynatan işletme kalmamıştı. Kalanların bir numaralı müdavimiyse hâlâ Veysel Bey'di.

Veysel Bey para kazanma hırsıyla oynamıyordu. Arzu duyduğu şey, yüklü miktarda paranın sağlayacağı birtakım konfordan ziyade talihe meydan okuyup galip gelme hissiydi. Kaybettikçe bu meydan okuma arzusu büyümüş ve kontrol altında tutulamayan bir hırs halini almıştı. Berbat bir diş ağrısı gibi en olmadık zamanlarda beynine saplanıyor, günlerce rahat bırakmıyordu. Sadettin'in ölümünden beri onu ikaz eden kimse de yoktu.

Babasından kalan ve ileriki yıllar için sakladığı para, bu bağımlılık yüzünden hızla eriyince işin rengi değişti. Defterinin arkasındaki hesaplardan anlaşıldığı kadarıyla 1938 yılının sonlarına doğru durumun ciddiyetini kavradı ve finans işlerinden anlayan gazeteci arkadaşı İsmail Bekirgil'e danıştı.

İsmail Bey, Veysel Bey'in utana sıkıla derdini söylediği günü şöyle anlattı:

Çok sevip saydığımız bir abimizdi. "İsmail, elim sıkışık, bir miktar borç bulmam lazım," dediğinde hiç soru sormadım, hemen önüne seçenekleri sıraladım. "Bak abi, Yüksek Kaldırım'da bankere[1] gideriz ama senin gibi bir adam o insanlarla muhatap olmak istemez. Kapıda banker yazsa da herifler bildiğin tefeci. Allah göstermesin, yarın öbür gün bir aksilik olur, canını yakarlar. O yüzden gel gidelim sana bir banka kredisi ayarlayalım," dedim. O zamanlar bankalar ferdî kredi vermediğinden mizah dergisi kuruyoruz diye yalan uydurduk. Derginin sahibi Veysel Abi'ydi, babasından kalan evi teminat gösterdi. Bu dalavere hiç içine sinmedi ancak anlaşılan başka çaresi yoktu.

Veysel Bey para konusunda çok hassastı, kimseye bir kuruş borçlu kalmak istemezdi. Böyle yüklü bir borcun altına girince, hele bir de bankaya yalan söyleyince şiddetli endişe nöbetleri geçirmeye başladı ve hızla ruh sağlığı bozuldu. Gece yatakta gözünü kırpmadan güneşin doğmasını bekliyor, ilk ışıkla kendini sokaklara atıyor, saatlerce yürüyor ve kafasında hesaplar yapıp duruyordu.

1. Yahudi ve Ermeni cemaatlerinden bazı köklü aileler, Kanuni Sultan Süleyman zamanından itibaren Galata'da sarraf-banker olarak faaliyet göstermekte, hatta son dönemlerinde Osmanlı hükümetine de kredi vermekteydi. Şüphesiz en meşhurları, Pera'yı ihya eden Kamondolardı. Harika, onların adıyla bilinen meşhur merdivenlere bayılırdı; İrfan'la ikisinin orada çekilmiş bir fotoğrafını yıllarca saklamıştı. Bankacılığın başlamasıyla sarraf-banker piyasası küçük çaplı tefeci-dolandırıcılara kaldı. Yüksek Kaldırım merdivenlerinin civarında izbe arka sokaklarda, mahalle kabadayılarının ve kerhanelerin arasında iş yaparlardı. Halk arasında bunlara dair dudak uçuklatan hikâyeler anlatılırdı. Mutlaka anlatıcının bir akrabasının başından geçen bu hikâyelerde, borcunu zamanında ödeyemeyen kurban, bankerin adamları tarafından kaçırılıp çekiçle dizkapağını kırmak, kerpetenle köpekdişini çekmek yahut teneke bidona sokulup merdivenden aşağı yuvarlamak gibi işkencelere maruz bırakılırdı. Bilhassa Balkan göçmeni tefecilerin göz korkutmak için kaba kuvvet yerine büyü ve lanetlere (iç organların teker teker iflas etmesi, her hafta on kilo vermek suretiyle erimek, uykuda tüm dişlerin dökülüp yutulması vs.) başvurduğu söyleniyordu.

1939 yılının Şubat ayında *Cumhuriyet* gazetesinin o zamanki haber şefi, İsmail Bekirgil'e yeraltında yasadışı faaliyet gösteren kumarhaneleri dolaşıp tetkik etmesi ve bir haber hazırlaması için vazife verdi. Toplantının ardından Veysel Bey, İsmail'e yaklaşıp, "Ben de seninle geliyorum," dedi. "Bunlar ne biçim bir yerdir hep merak ederdim, bu vesileyle görmüş olurum."

Nereden bileyim Veysel Abi'nin böyle bir hastalığı olduğunu. Aklımın ucundan geçmedi. "Hay hay abi," dedim. Gazeteci olduğumuzu çaktırmayacaktık. Birer kadeh içki içeriz, etrafa bakarız, belki ayaküstü birkaç hanımefendiyle sohbet eder çıkarız diye düşündüm. Gittiğimiz yer, Galata'da eski bir apartmanın bodrumunda. On sene evvel Yıldız Sarayı'nda açılan o meşhur kumarhaneyi de bilirim.[1] İkisinin uzaktan yakından alakası yok; o Monte Carlo'ysa bu Ankara pavyonu. İki salonu vardı, birinde müzikli program, şarkılar türküler, ötekinde birkaç oyun masası. Ortaya da bir rulet masası koymuşlar. Veysel Bey hayatında ilk kez görüyormuş, nasıl oynandığını izah ettim. "Tombalaya benziyormuş," dedi.

1. Milli iktisada hizmet etsin diye ticari kullanıma açılan Yıldız Sarayı'nın Şale Köşkü, İtalyan bir işletmeciye kiralanmış ve belediye ortaklığıyla Yıldız Belediye Gazinosu açılmıştı. Zamanın en meşhur iki mekânı olan Gardenbar'ı ve Maksim'i geride bırakacak kadar ihtişamlıydı. Yemek, müzik, dansing ve kumar eğlenceleriyle açılışından itibaren İstanbul'un tanınmış simalarını akın akın çekti. Veysel Bey'in yolu bu kumarhaneye hiç düşmemiş ancak gazetede çıkan yazıları okuyunca mutlaka gidip görmek lazım diye düşünmüştü. Bildiğimiz kadarıyla fırsatı olmadı. Kumarhanenin ihtişamı dışında ona en ilginç gelen (henüz talih oyunlarına kendini kaptırmadığı için olsa gerek) masalarda oynanan envai cins oyundan ziyade zengin müşteriler arasındaki gönül oyunlarıydı. *Ne acayip hayatlar yaşanıyor*, diye yazmıştı defterine, *bunları bir romanda okusak yazar kaleminin ayarını kaçırmış deriz*. Avrupa sosyetesi, zeplinlerle Atina-İstanbul-Rodos arası kumar turlarına çıkıyordu; seks partileri, aşk skandalları ve kumarda para kaybedip intihar edenlere dair dedikodular vardı. Kumarhanenin skandal boyutu, milli iktisadın önüne geçince –hatta bir söylentiye göre İsmet Paşa bu konuda Atatürk'ten azar işitince– apar topar kapatıldı.

Bir ara tuvalete gidiyorum diye İsmail'i yalnız bırakan Veysel Bey, yarım saat sonra sapsarı bir suratla geri döndü. "Çıkalım buradan," dedi. İsmail bir terslik olduğunu sezmişti ancak ne olduğunu anlamadı.

> Herhalde bir tanıdığa rastladı, hanımı duyacak diye telaşlandı dedim içimden. Nereden bileyim bankadan aldığı parayı yarım saatte rulet masasında kaybettiğini. Gözümle görsem inanmazdım.

Neredeyse her hareketini defterine sansürsüz bir şekilde kaydeden Veysel Bey, kumar yüzünden başına gelenlerle ilgili tek bir satır not düşmemişti. Büyük olasılıkla evdekilerin defteri bulup okumasından korkuyordu. Bu nedenle kumarhanedeki o gecenin ardından neler olduğuna dair elimizdeki bilgiler çok az. İrfan babasının uzun bir süredir keyifsiz olduğunu fark etmişti fakat rahatsızlığının boyutunu bilmiyordu:

> Sadettin Abi'nin ölümünden sonra bir türlü toparlanamadı. Kimseyle görüşmek istemiyordu, annem bile neşelendiremiyordu onu. Sonra bir sabah ateşler içerisinde uyandı. Annem, Harika ve ben, üçümüz de başındayız. "Üşütmüştür," dedik. "Sırtında incecik ceketle sabah ayazında sokağa çıkıyorsun," diye azarladık adamcağızı. Aynı günün akşamına yastıktan başını kaldıramayacak kadar kötü durumdaydı. Bir koşu doktor bulup getirdim. "Ağır grip, ateşi düşünce kendine gelir," dedi. Kollarında beliren kırmızı lekelerin ne olduğunu anlamamıştı. "Geçmezse daha yakından tetkik ederiz," diye viziteyi cebe indirip defoldu gitti.

Melek Hanım kocasının başından bir an bile ayrılmadı. Lanet İspanyol gribi gibi bulaşıcı bir hastalık olabilir diye çocukların odaya girmesine izin vermedi. Sa-

baha kadar Veysel Bey'in bileklerini buzlarla ovdu. Alnını sirkeli bezlerle sildi. Ertesi gün İrfan işe, Harika üniversitedeki derslerine gittiğinde o hâlâ Veysel Bey'in başucunda elini tutuyordu.

Eve döndüklerinde durum fenaydı. Komşular bahçe kapısında toplanmıştı. Gülizar da oradaydı:

> Annem zorla Melek Teyze'nin yanına girmiş, kadıncağızı sakinleştirmeye çalışıyor. Ben görmedim ama anlattığına göre Veysel Bey Amca'nın kolundaki lekeler, göğsünden boynuna, oradan da gözbebeklerine kadar yürümüş. Aşağı sokakta dedikoducu bir Hafize Nine vardı, duyup gelmiş, "Gâvur büyüsü bu," diyor. Başka birisi çıkmış, "Kara safra birikmiş, sıkıntıdan ciğeri yanıyor," diyor. Bu saçmalıkları duyunca tepem attı, az kalsın elimden bir kaza çıkacaktı. Baktık ateş düşmüyor, İrfan'la koşup başka bir doktor aradık. Maalesef geç kalmışız. Döndüğümüzde ne görelim. Harika, dut ağacının dibine çökmüş, dizlerine sarılmış. Sesi çıkmıyor fakat gözyaşları şıp şıp toprağa damlıyor.

* * *

18 Nisan 1939 günü vefat eden Veysel Bey'in cenazesi ertesi gün Teşvikiye Camisi'nden kaldırıldı. Birlikte çalıştığı ve meslekten tanıdığı gazeteci arkadaşlarının çoğu oradaydı fakat 1920'den beri evlerine gelip giden onlarca şair ve yazardan cenazeye katılan neredeyse yok denecek kadar azdı. Bu durumu, "Meşhur bir insan değildi, belki o yüzden," diye yorumladı İrfan. "Çoğu zaman yazılarının altına imza atmazdı."

Cenazenin üzerinden birkaç hafta geçmeden Veysel Bey'in borçlandığı bankadan son derece sert bir dille kaleme alınmış ihtar mektubu geldi. Melek Hanım oku-

duklarına inanamadı. Mektupta haciz işlemlerinin merhumun vefatından bir süre önce başladığı ve kendisine defalarca bildirildiği üzere evi 1 Haziran itibarıyla boşaltmaları gerektiği yazmaktaydı.

Kocasının kumar huyundan hiç haberi olmayan Melek Hanım, tıpkı takılmış bir gramofon plağı gibi, "Arada sırada piyango bileti alırdı, hepsi bu," diye söylendi. Ona kalırsa korkunç bir iftiraya uğramışlardı. İrfan'ı yanına alıp banka müdürünün karşısına çıktığında evrakın altında Veysel Bey'in imzasını kendi gözleriyle gördü. Müdüre söylemek üzere hazırladığı tüm laflar kursağında kaldı.

İrfan üniversiteden bir-iki avukat arkadaşıyla konuşup fikir aldı. Melek Hanım'sa yıllarca evinde ağırladığı meşhur ahbaplarına birer mektup yazıp ilgi ve yardımlarını rica etti. Birisinin gelip onu bu kâbustan uyandırmasını bekliyordu ancak mektuplarına cevap veren olmadı. Sadece Yahya Kemal Bey'den son derece nazik bir taziye mesajı geldi. İrfan'ın konuştuğu avukatlar da bir kurtuluş yolu bulamayınca başlarına gelen bu felaketi göğüslemek zorunda kaldılar. Banka el koymadan önce evdeki üç-beş parça gümüşü ve Melek Hanım'ın iki sıra inci kolyesini alelacele sattılar. Annesinden kalan pırlanta küpelerle yüzükleri satmaya kıyamayınca haciz memurlarının bulamayacağı bir yere sakladılar. Mobilyaları eskiciler kapıştı. Ellerinde birer valiz eşya dışında hiçbir şeyleri kalmamıştı.

Evin kapısından son kez çıktıkları sabah, güneş onlarla alay edercesine parlıyor, bahçedeki iki ağacın tomurcukları her esintide mis kokular saçarak salınıyordu. Melek Hanım dilini yutmuştu. Çocuklarıyla bile konuşmuyordu. İrfan'la Harika unuttukları bir şey kaldı mı diye son bir defa odaları dolaşırken o kapının önünde öylece durup bekledi.

Uğurlamaya gelen komşuların elinde arkalarından dökmek üzere birer tas su vardı. Hiçbiri Melek Hanım'ın

yanına gidip konuşmaya cesaret edemedi. Onu hep kendilerinden farklı bulmuşlardı; derdi tasası olmayan, biraz burnu havada, rahmetli kocası tarafından sürekli pohpohlanan, el üstünde tutulan rahat bir kadındı. Doğrusu bir kabalığını görmemişlerdi ama onlara hep mesafeli durmuştu. Şimdi konuşmaya kalksalar ne diyeceklerdi? Hep dimdik duran Melek Hanım sanki bir hafta içerisinde kısalmış ve yere yaklaşmıştı. Dalgın dalgın pencerenin önündeki karanfillerle oynuyor, kurumuş yaprakları koparıyordu. Uzakta bekleyen komşulara nazikçe gülümseyip el salladı. "Aklını oynattı herhalde, dağlara taşlara," diye tahtaya vurdular.

* * *

Gülizar, ne Harika'dan ne de İrfan'dan Veysel Bey hakkında olumsuz bir laf işitti. Eğer öfke ya da kırgınlık hissettilerse de içlerine attılar. İkisi de, "Madem başımıza böyle bir iş geldi, kolları sıvayıp çözmemiz gerekiyor," havasındaydılar.

Bu sıkıntılı dönemde Harika gücünü bir an olsun kaybetmedi. İrfan, mesai saatlerinde izin alamadığından eşyaların satılması, haciz memurlarıyla pazarlık yapılması, elektrik ve havagazının kapatılması gibi çoğu işi tek başına halletti. Annesine yemek hazırlayıp bin bir ricayla, bazen zorla o yedirdi. Gülizar'ın dediğine göre bir haftada on yaş birden almış ve evi çekip çeviren insan rolünü üstlenmişti.

Henüz babasının yasını tutmaya fırsat bulamamıştı. Bir yandan da Nâzım Hikmet'e verilen ceza[1] vardı mo-

1. 1938 yılında Nâzım Hikmet, askerleri isyana teşvik ve komünizm propagandası suçuyla iki askerî davada toplam 28 yıl hapis cezası aldı. Kanıt olarak talebelerin dolabında piyasada yasal olarak satılan kitaplarının bulunması gösterildi.

ralimizi bozan. Sanki aileden biri hapse atılmış gibi üzülmüştük. Siyasi hayatında neler olduğuna dair birkaç dedikodudan fazlasını bilmezdik o zamanlar. Partiden atılmış, arkadaşlarına kızmış, o olmuş bu olmuş... Bazı şiirlerini neyle ilgili olarak yazdığını yıllar sonra öğrendik. Her dediğinin altındaki manayı kavrayamasak da fikirlerini seviyorduk, sesini ve dizelerini seviyorduk. Kendi dünyamızda o şiirlerin bir karşılığını bulabiliyorduk. Daha önce de hapse girip çıkmıştı ancak bu kadar ağır bir cezaya çarptırılacağı hiç aklımıza gelmezdi. Suçlamaların asılsız olduğunu düşmanları bile biliyordu bence. Mustafa Kemal Paşa'nın sağlığı yerinde olsaydı müsaade eder miydi diye çok konuştuk aramızda fakat bunun cevabını bilmek imkânsız. Bir de Nâzım Hikmet böyle göz göre göre hapse tıkılınca içinde bulunduğumuz durumun vahametini galiba daha iyi anladık. Almanya'da olanlar buraya da sıçrar mı diye korkuyorduk fakat bunu yüksek sesle söylemeye cesaretimiz yoktu.

Melek Hanım'ı İzmir'deki uzak bir akrabanın yanına yolladılar. Yeni düzenleri kurulana kadar en az altı ay orada kalacaktı. İrfan'ı evi müsait olan bekâr bir arkadaşı misafir ediyordu. Gülizar, Harika için odasında yer yatağı hazırlamış ve dolabının yarısını boşaltıp ona ayırmıştı. İrfan akşamları işten çıkar çıkmaz onlara uğruyordu ve üçü kafa kafaya verip bu felaketten nasıl çıkacaklarını konuşuyorlardı. Harika, abisiyle en yakın arkadaşı arasındaki yakınlaşmayı daha önce sezmiş miydi bilmiyoruz ama artık fark etmemesi imkânsızdı.

Gülizar, aşklarının başlangıcını şöyle anlattı:

İrfan bizim evin de oğlu sayılırdı. Babam öldükten sonra haftada bir-iki kez uğrayıp göz kulak oluyordu. Annem eski kafalı kadın, onun içi rahat etsin diye yapıyordu, biliyorum. "Evladım yemeğe kal," dediğinde kı-

ramazdı. Daha o zamanlar aramızda bir şeyler değişmeye başlamıştı. Arkadaşlıktan öte bazı hislerimin olduğunu anlamıştım. Önceleri kimseye söylemiyorduk tabii. O yıllarda böyle şeyler uluorta konuşulmazdı, gizli tutulurdu. Harika'ya söylemeye bir türlü fırsat bulamadım. Zamanlama o kadar talihsizdi ki. Neyse, kendiliğinden anlayıp, "Doğru mu?" diye sordu. "Evet doğru," dediğimde beni kucakladı ve yanaklarımdan öptü.

İrfan'sa hislerinin çok daha erken yaşta başladığını itiraf etti:

On yaşımdan beri âşıktım. Hep sakladım çünkü Harika'yla ikisi kardeş gibiydiler. Evdekiler bana, "Gülizar da senin kardeşin sayılır," derdi. Ona da abilik et manasında. Ne yapabilirdim, içime attım. Çocukken sürekli yanlarında dolanırdım. Sıkılıp, "Kız kıza konuşacağız, git başımızdan," diye beni kovarlardı.

İrfan üniversiteden mezun olur olmaz İstinye İplik Fabrikası'nın muhasebe bölümünde çalışmaya başlamıştı. O dönemin şartlarına göre düşük bir maaş alıyordu. Veysel Bey'in ölümünden sonra ek bir iş aramaya başladı. Bir liste hazırladı ve en üste Tan Matbaası'nı[1] yazdı. Babasının *Resimli Ay*'dan eski patronu Zekeriya Bey bir an bile düşünmeden İrfan'ı işe aldı. "Tahsilin var, gel sana yazıişlerinde bir vazife bulalım," dese de İrfan çocukluğundan beri matbaanın kokusunu ve telaşını seviyordu. "Gece vardiyasında çalışmak istiyorum efendim," dedi.

1. İş Bankası'nın sahip olduğu *Tan* gazetesi, 1936 yılında matbaası, makineleri ve binasıyla birlikte satışa çıktığında Zekeriya Sertel, Halil Lütfü Dördüncü ve Ahmet Emin Yalman ortaklık kurup satın aldılar. Maddi ve siyasi anlaşmazlıklar sebebiyle Ahmet Emin Yalman daha sonra ortaklıktan ayrıldı. Zekeriya Sertel'in yönetimindeki gazete, faşizm karşıtı duruşuyla bilinir ve bilhassa Sabiha Hanım'ın yazıları sebebiyle sık sık komünizm propagandası yapmakla suçlanırdı.

"Çırak olarak başlarım, ne gerekiyorsa yaparım." Matbaanın başındaki Fevzi Bey, İrfan'ı daha bacak kadar yaramaz bir veletken tanımıştı. Ona "depo sorumlusu" diye bir rütbe uydurdu ve ilk olarak dizgicilerin yanında durup işi öğrenmesini istedi. İrfan akşam altıda fabrikadan çıkıp hızlıca karnını doyuruyor ve doğrudan matbaaya gidip ikinci işine başlıyordu. Çoğu zaman yanında kaldığı arkadaşının evine yürüyecek gücü kalmıyor, deponun bir köşesinde kâğıt rulolarının ve boya tenekelerinin arasına kıvrılıp uyuyordu.

Harika önceki yıl üniversiteye başlamıştı. Fen Fakültesi'nde Matematik bölümüne girmek istemiş fakat annesinin ısrarı üzerine kaydını abisi gibi Tarih bölümüne yaptırmıştı. "Matematik mezunu olsan ne işe yarayacak? Bakkal defteri mi tutacaksın? Burada hiç olmazsa genel kültür edinirsin, ileride itibarın olur," demişti Melek Hanım. Harika, hemşirelik okuluna devam eden Gülizar'a, "Sen kim olduğunu, ne yapmak istediğini biliyorsun. Benimse en ufak bir fikrim yok," diye dert yanmıştı.

İrfan:

> Bana göre üniversite yılları Harika'nın duraklama dönemidir. Belki babamın vefatının da etkisi vardır fakat duraklamanın esas müsebbibi annemdir. Annemin mizacındaki değişikliğin farkındaydım, arada sırada bana da kapris yapıyordu fakat huysuzluklarını en çok Harika çekti. Ne yaparsa yapsın tenkit edilirdi – ki bana göre tenkit edilecek hiçbir şey yapmadı. Tenkitten bunaldığı için kabuğuna çekildiğini düşünüyorum. Hislerini de yeteneklerini de saklamaya başladı. Mesela cep harçlığı kazanmak için üniversitedeki matematik profesörlerinden birisinin notlarını temize çektiğini, o vesileyle adamın araştırma konusunu öğrenip makalelerindeki hataları düzelttiğini ben yıllar sonra öğren-

dim. Almanca, İngilizce, Rusça ve Fransızcanın üzerine boş vakitlerinde bir de İtalyanca öğrendiğini uzun süre hiçbirimize söylemedi.

Evsiz kaldıklarında Harika üniversite kaydını dondurmayı ve bir süre çalışıp para kazanmayı düşündü fakat abisi karşı çıktı. "Ne olursa olsun diplomanı alman lazım," diyordu İrfan. Bunun üzerine Harika hiç olmazsa yarım günlük bir işe girmeye karar verdi.

Yabancı firmaların birbiri ardına Türkiye'de temsilcilik açtığı hareketli bir dönemdi. Fransızca yanında iyi derecede İngilizce, Almanca ve Rusça bilen (mektepte mecburen öğrendiği Latince işverenlerin umurunda değildi) Harika gibi bir insana çok ihtiyaç vardı. Almanya'dan elektrikli ev eşyaları ithal eden bir şirket, hemen "daktilo" olarak işe başlayabileceğini söyledi. Haftada dört gün, sadece öğleden sonraları çalışmak kaydıyla teklifi kabul etti. Beklediğinden çok daha iyi bir maaşa el sıkışmıştı. Uzun zamandır ilk kez talih yüzüne gülmüştü.

İmzayı atar atmaz annesine bir mektup yazıp müjdeyi verdi. Birkaç gün sonra son derece soğuk bir cevap geldi. "Kızımın daktilo olduğunu duymaktansa aç kalmayı bin defa tercih ederim," diye başlayan Melek Hanım, "Ayrıca sen daktilo kullanmayı bilmiyorsun, kendini rezil edeceksin,"[1] diye bitirmişti mektubunu. Oysa Harika bir aylık hızlandırılmış kurs görüp sertifika aldığını yazmıştı. Melek Hanım, sinirinden o satırları görmeyip atlamış olmalıydı.

1. "Daktilo" diye bilinen sekreterlerin patronları baştan çıkaran şuh genç kadınlar olarak damgalandığı, mizah dergilerinde edepsiz karikatürlere ve fıkralara konu olduğu yıllarda Melek Hanım'ın böyle bir tepki vermesini çok yadırgamamak lazım. Öte yandan kızının başka bir işe girip çalışmasına da sıcak bakmazdı. Hep söylerdi: Kendisi kadınların yüksek tahsil görmediği bir döneme denk gelmişti, Harika ne kadar şanslıydı ki cumhuriyet kızı olarak doğmuştu. Üniversite diploması kıymetli bir hazineydi onun gözünde; bu devirde itibarlı bir ailenin, oğullarını diplomasız bir kızla evlendirmesi düşünülemezdi.

Biraz sakinleştikten sonra yazıp yolladığı ikinci mektubundaysa şöyle diyordu: "Ailemizin içinde bulunduğu durumu ve itibarımızı göz önünde bulunduracak olursan iyi bir eş bulman, iş bulmandan çok daha hayırlıdır."

Resmî tatil artık pazar günüydü fakat Harika'nın girdiği firma cumartesileri de kapalıydı. Bir süredir bütün hafta sonlarını kiralık ev arayarak geçiriyordu. İrfan'ın maaşıyla kendisininkini toplayıp bir bütçe hazırlamıştı. İstanbul'un ucuz semtlerini dolaşıyor, ancak hep eli boş dönüyordu. "Bir tane buldum ama annem orada yapamaz," diyordu. Melek Hanım'ın beklentilerini karşılayacak bir eve paraları yetmeyecekti, onu çoktan anlamışlardı. Hiç olmazsa bir süre dişini sıkıp oturacağı bir ev bulmak derdindeydiler. O bile hiç kolay değildi. Ev sahiplerinin tuzu kuruydu. "Sana o paraya vereceğime boş tutarım daha iyi," diyene bile rastlamıştı Harika.

Moralinin çok bozulduğu bir akşam Kontes Vasilyevna'nın[1] yıllar önce hediye ettiği taşlı iğneyi satmaya karar verdi. Bunu duyan İrfan karşı çıktı. "O senin uğurun. Başkalarını değil kendini mutlu etmek için kullanacaksın," dedi.

1. Kontes Vasilyevna 1936'da İstanbul'dan ayrılıp gemiyle uzun bir yolculuğa çıktı. Giderken henüz hangi ülkeye yerleşeceğine karar vermemişti, "Hoşuma giden bir yer bulduğumda adresimi bildiririm," demişti Melek Hanım ve Harika'yla vedalaşırken. Aylar sonra gelen bir mektupta, Napoli limanında yürürken bileğini burktuğunu ve yardıma koşan gemi doktorunun onu kucaklayıp kamarasına kadar taşıdığını yazmıştı. Kontes yolculuğun kalan kısmında doktorun yakın ilgisinden pek memnun kaldı. Melek Hanım'a yolladığı bir kartpostalda, doktorun her akşam aksatmadan yaptığı masaj sayesinde sadece sıhhatinin değil yorgun ruhunun da iyileştiğini müjdelemişti. Barselona'ya yerleşmeye karar verip ağaçlar içerisinde yüzme havuzlu bir villa satın almış, doktoru da onlarla birlikte yaşamaya ikna etmişti. Günleri son derece hafif ve yavaş geçiyordu, bol bol kanasta oynayıp rom içiyorlardı. Tek şikâyeti sivrisineklerdi. Ancak Melek Hanım'a gelen son mektupta içsavaşın şiddetlenmesi nedeniyle acilen İspanya'yı terk etmek zorunda kaldıklarını ve yeni adresini bilahare bildireceğini söylemişti. Maalesef bir daha haber alamadılar. Birkaç defa Harika onu rüyasında gördü. Omzunda antika bir tüfekle villasının balkonunda siper almış, ağaçların arkasına saklanmış Cumhuriyetçilere ateş ediyordu.

Ağustos ayında Melek Hanım ani bir kararla İstanbul'a döndü. Hangi gün geleceğini telgrafla haber vermiş ancak başka hiçbir açıklama yapmamıştı.

Harika onu karşılamaya gittiğinde karşısında yepyeni bir insan buldu. Annesi yıllarca hiç değiştirmediği saçlarını son modaya uygun şekilde kestirmiş ve eskiden olsa dönüp bakmayacağı yeşilli, sarılı bir elbise giymişti. Harika onu uzun zamandır bu kadar neşeli gördüğünü hatırlamıyordu. "Abin işten dönünce size çok önemli haberlerim var," dedi. Gülizar'ın annesi boşuna oda hazırlamıştı. Melek Hanım bir taksi çevirdi ve, "Tokatlıyan'a gidiyoruz," dedi. "İnsanları rahatsız etmenin lüzumu yok. İmkânımız var çok şükür."

Akşam İrfan ile Harika'yı Tokatlıyan'ın şık lokantasında karşısına oturtup müjdeyi verdi: Artık bir evleri vardı. Hem de bir kuruş kira ödemeden istedikleri kadar oturabilecekleri nefis bir apartman dairesi. Eski bir ahbabıyla yazışmıştı – ahbaptan öte akraba sayılırdı aslında. Çocukken sık sık görüşürlerdi. "Kardeşim kadar yakındır," diye izah etti Melek Hanım. "Nasıl olur, size hiç Kâmuran Bey'den bahsetmedim mi? İsmini duymamış olmanız imkânsız. Duydunuz da hatırlamıyorsunuz."

Kâmuran Bey'in Galata'da teyzelerinden miras kalmış bir apartmanı vardı. Bir süre önce tüm kiracıları çıkmıştı ve yenilerini arayıp bulmaya üşeniyordu. Apartmanla birlikte aileden hatırı sayılır miktarda para da kaldığı için ihtiyacı yoktu zaten. Yalnızlık hiç hoşuna gitmiyordu, bu yaşında etrafında insanlar olsun istiyordu. Ayrıca gencecik bir delikanlıyken Melek Hanım'a çok âşıktı fakat şimdi o konunun detaylarına girmeye lüzum yoktu. "Uzun lafın kısası," dedi Melek Hanım, "bize en üst kattaki daireyi tahsis etti."

Çocuklarının fikrini sormaya lüzum duymadan bu

teklifi kabul etmişti. İstanbul'a gelirken yolda yaptığı planları anlattı. Evi henüz görmeden alınacak yeni mobilyaların ve gerekli tamiratların listesini hazırlamıştı. Heyecandan o kadar çok konuşuyordu ki iki kardeş araya girip soru sormaya fırsat bulamadılar. Melek Hanım'la zaten tartışılmazdı ancak bu defa önlerinde başka bir seçenek olmadığından sustular. Aylarca aramış fakat hem kısıtlı bütçelerine hem de annelerinin beklentilerine uygun bir ev bulamamışlardı.

"Bu beye yine de bir miktar kira öderiz," dedi İrfan. "Başta az olur, durumumuz düzelince yükseltiriz. Öteki türlü içim rahat etmez."

Annesi, "Tamam tamam," diye savuşturdu. "Şimdi bunları konuşmanın sırası değil."

Gümüş Palas Apartmanı, Tünel'den Galata'ya inerken Galip Dede Yokuşu'nu kesen Tımarcı Sokak'ta, 1900'lerin başında Art Nouveau tarzında yapılmış, dört katlı bir apartmandı. Ahşap panjurların boyası pul pul dökülmüş, lale kabartmalı taşların bazısı köşelerinden kırılmış ve demirler paslanmaya başlamıştı. Bakımsız olmasına rağmen binanın şık ve sağlam bir görüntüsü vardı. Giriş katındaki bordo tenteli Venedik Pastanesi, Gümüş Palas'a etraftaki gri binalardan daha neşeli bir hava katıyordu.

Harika, annesinin anlattıkları ışığında Kâmuran Bey'i gözünde nasıl canlandırmıştı bilmiyoruz ancak tanıştıktan sonra Gülizar'a, "Hiç tahmin ettiğim gibi biri çıkmadı," demişti. İncecik, dimdik bir adam onları karşılamak üzere kapıya inmişti. Tiril tiril beyaz gömleği, sımsıkı iliklenmiş yeleği ve kusursuzca bağlanmış ipek kravatıyla pek şıktı. Yüzü hiç benzemese de zarif duruşuyla Amerikalı aktör Fred Astaire'i andırıyordu. Melek Hanım'dan on yaş büyük olmasına rağmen kendisine o kadar iyi bakmıştı ki aynı yaşta gösteriyordu.

Melek Hanım'ı yanaklarından öptükten sonra iki kardeşle nazikçe tokalaştı. Annelerinin, "El öpsenize evladım," lafına, "Yok artık daha neler!" diyerek neşeli bir kahkaha attı.

"Tavırları, hayranlarına imza dağıtan nazik bir film yıldızına benziyordu," diye tarif etti İrfan.

Kâmuran Bey, pastanenin hemen üstünde, birinci katta yaşıyordu. Yeni komşularını yorgunluk kahvesi için evine buyur etti. Harika ve İrfan, annelerinin peşinden antika eşyalarla dolu küçücük bir salona girdiler. Son derece şık kristal avizeler ve ipek halılar hemen dikkat çekiyordu. "Çok zevkli bir beyefendi," demişti Harika. "Gümüş vazodaki kuru çiçekleri halının desenleriyle aynı renkte seçmiş." Melek Hanım onur konuğu muamelesi görmekteydi. Başköşeye oturmuş kahvesini yudumlarken tüller hafif bir esintiyle havalanınca Kâmuran Bey, "Aman sırtına esmesin," diye fırlayıp camı kapattı.

"Sizi beklerken dikiş dikiyordum," dedi. "Alışkanlık... Elim asla boş durmaz."

Kâmuran Bey yıllarca tiyatrolar ve operalar için kostüm diktikten sonra erkenden emekliye ayrılmıştı. "Bu meslekte eskiden Müslümana ekmek yoktu ancak ben dişimi sıktım ve kendimi kabul ettirdim," diye anlattı. "İşimi çok sevdim. İnsanların vıdı vıdısından yoruldum." Şimdilerde can sıkıntısından arada sırada bir-iki sipariş alıyordu, "Sadece özel, şahane şeyler," diye göz kırptı.

Öğlen olduğunda İrfan izin isteyip işe geri döndü. Kapıda teşekkür edip vedalaşırken, "Sizi çok uzun süre rahatsız etmeyeceğiz," gibi laflar geveledi. Kâmuran Bey sevgiyle yanağına vurdu ve, "Annen kız kardeşimse sen de yeğenim sayılırsın, rica ederim tepemi attırma," diyerek lafı ağzına tıktı.

* * *

Melek Hanım, manzarası vardır ve daha aydınlık olur diye başta en üst katı tercih etmişti ama dik merdivenleri birkaç kez tırmandıktan sonra karar değiştirdi. Manzara da hiç öyle tahmin ettiği gibi değildi zaten, çatıların arasından bir karış deniz zor görünüyordu. İkinci kata yerleştiler. Eşyalar, binanın kendisi gibi eski ve bakımsız fakat son derece iyi işçiliğe sahip parçalardı. "Bunları değiştirmeye kalkmak, apartmanın iç organlarını söküp atmak gibi olur," diye iç geçirdi Melek Hanım. Yine de mutfakla banyonun elden geçmesi şarttı. Yeni bir koltuk takımı da eve taze bir hava verirdi. Ancak her ne kadar kabullenmeye yanaşmasa da değil koltuk takımı, yeni bir çay takımı almaya yetecek kadar bile paraları yoktu. Bu durum Melek Hanım'ın planlar yapıp, "Şu sehpanın yenisini alırız, şu duvar kâğıdını değiştiririz," diye konuşmasına engel olmadı. Zar zor geçindiklerinin farkında olmasına farkındaydı ancak bu konu hakkında bir şey duymak istemiyordu.

Kesin olarak karşı çıkmasına ve bunu defalarca söylemesine rağmen Harika'nın daktilo olarak çalışmaya devam etmesine fena halde öfkeliydi. Kavgaların birine tanık olan Kâmuran Bey, "Yahu rahat bırak kızı, nerede istiyorsa orada çalışır," diye araya girmeye kalkınca o da Melek Hanım'ın öfkesinden payını aldı. "Rica ederim sen karışma Kâmuran! Aç değiliz, açıkta değiliz. Alışacak ve kendini öyle ortamlara ait sanacak diye korkuyorum. Ayrıca günün yarısı yollarda geçiyor, diplomasını tehlikeye atmasına müsaade edemem."

Bunun üzerine Kâmuran Bey, Harika'yı kenara çekip işini sevip sevmediğini sordu. Açıkçası Harika sadece para için çalışıyordu. Tercüme vazifesi verseler belki çok bunalmayacaktı fakat ondan istedikleri tek şey mektupları daktiloya çekmekti. Dahası itiraf etmek istemese de annesinin haklı olduğu bir nokta vardı: Sahiden bütün günü yollarda geçiyordu.

"Madem öyle, sana bir teklifim var," dedi Kâmuran Bey. "Hayır demeden önce biraz düşünmeni rica ediyorum."

Harika'nın bu teklifi hiç düşünmeden kabul ettiğini anlatan Gülizar, bunu biraz da annesinin damarına basmak için yaptığını tahmin ediyordu:

> Ona arka çıkacak yeni bir müttefik bulmuştu, teklifin kendisinden çok bu durum hoşuna gitti bence. Daha sonra işi de sevdi, o ayrı ama sevmeseydi de çok önemi yoktu. O sırada tek önemli şey Melek Hanım'ı geri püskürtmekti. İrfan zaten kardeşini desteklerdi, şimdi bir de Kâmuran Bey vardı, onunla aynı cephede çarpışacak. Melek Hanım'ın yüzünün ne şekil aldığını görmek için orada olmayı nasıl isterdim!

* * *

Tıpkı binanın kendisi gibi Venedik Pastanesi'nin de ön cephesi dardı. Kaldırıma iki, içeriye de dört masa ancak sığmıştı. Mermer tablalı küçük yuvarlak masaları, hasır iskemleleri ve meşhur artistlerin bir duvarı olduğu gibi kaplayan fotoğraflarıyla Paris kafelerini andırırdı. Bilhassa öğle saatlerinde kalabalık olurdu. "Benim uğraşmaya sabrım da gücüm de yetmez," diyen Kâmuran Bey, pastanenin işletmesini Benyamin Bey adında, Beyoğlu'nda iki lokantası olan Yahudi bir beyefendiye devretmiş, kendisi de kâra ortak olmuştu. Dükkânı Benyamin Bey'in 48 yaşındaki kızı Ester Hanım çekip çeviriyordu. Mekân küçük olduğu için bir yardımcıyla tüm işleri idare edebiliyordu fakat birkaç hafta önce yardımcı istifa edip ayrılmıştı.

"Yarım gün dursan kâfi. Vaktini yolda öldürmeyeceksin, istersen etraf sakinken oturup derslerine de çalışabilirsin..." demişti Kâmuran Bey, Harika'ya iş teklifini yaparken.

Ester Hanım, tatlıların sergilendiği tezgâhın arkasında oturup kasaya bakar, siparişleri tabaklara koyup hazırlar ve mecbur kalmadıkça kimseyle konuşmazdı. Müşterilerin öve öve bitiremediği kekleri ve çörekleri havagazı fırınında pişirmek onun işiydi. Köşedeki radyo sürekli açık dururdu. Yeşil kasanın çın çın öten zili, haber bültenlerini, Fransızca aşk şarkılarını ve Ester Hanım'ın pek sevdiği tangoları sık sık bölerdi.

Servis yapmak, boşları mutfağa taşımak ve bulaşığı yıkamaksa Harika'nın göreviydi. Kalabalık saatlerde bir masadan diğerine koşturur, başını kaşıyacak bir dakika bulamazdı. Öte yandan cam kenarındaki masalardan birine oturup rahat rahat kitabını okuduğu ve sokaktan gelip geçen insanları seyrettiği boş saatleri de olurdu. En sevdiği işler, haftada bir duvardaki çerçeveleri indirip tozunu almak ve sokaktan geçen çiçekçilerden aldığı papatyalarla masaları süslemekti.

Venedik Pastanesi'nin âdeti, kahvenin yanında badem likörü veya akşam saatlerinde bir parmak konyak ikram etmekti. Harika, Ester Hanım'ın kendisine de bir parmak konyak koyup kimseye belli etmeden kafaya diktiğini görürse kibarlığından görmemiş gibi yapardı. Kadının çok güzel bir yüzü vardı ama nadiren gülüyordu. Keyfinin yerinde olduğunu ancak radyoda güzel bir parça çaldığında sesini biraz açmasından anlayabiliyordu. Dükkân boşken karşılıklı birer sigara yakıp üç-beş kelime sohbet ettiklerinde Ester Hanım az ve öz konuşurdu. Harika, kadının kocasının film artistleri kadar yakışıklı olduğunu ve Cihan Harbi'nden dönmediğini dinlemişti. Eğer dönseydi Ester Hanım iki veya üç çocuk doğuracaktı ve o zaman babası ne derse desin bu dükkânda bir saniye daha durmayacaktı. Çocuklar büyüyüp evlendikten sonra bir gemiye binip bütün dünyayı dolaşacaktı – böyle hesaplamıştı. Fakat hayat, hesap kitap bilmiyordu.

Hayatının son günlerinde zihni epeyce bulanık olmasına rağmen Ester Hanım Harika'yı hemen hatırladı ve şöyle anlattı:

Hepimizden akıllıydı, orası kesin ama kurnaz değildi. Hiç hırsızlık yapmadı. Bazen masanın üzerinden bardağı uçurur, tayyare gibi havada döndürürdü. Benim çok hoşuma giderdi, çocuklar gibi neşelenirdim. Abisi çok efendi bir delikanlıydı. Annesiyle muhabbetimiz azdı, bazen selam bile vermezdi. Bizi beğenmiyordu galiba.

* * *

Avrupa'daki siyasi gerilim hızla yükselirken İstanbul'un üzerinde yine harp rüzgârları esmekteydi. Türkiye yeni bir cihan harbi çıkması halinde tarafsız kalacağını beyan etse de insanlarda derin bir endişe vardı. Askere alımlar hızlanıp yurtdışındaki talebelerin derhal memlekete dönmesi çağrısı yapılınca endişe daha da arttı. Melek Hanım'a göre gazeteler halkı boş yere telaşlandırıyordu. Ayrıca birtakım insanlar Nazilerin Yahudilere yaptığını fena halde abartıyordu ona göre. "Ben hiçbir ırka düşman değilim ama bu Yahudiler de biraz fazla olmadı mı hakikaten?" dediğinde evde fikirlerini onaylayan kimse bulamayınca eski ahbaplarından Peyami Safa'ya, "Çok ayrı kaldık, hemen telafi edelim," diye mektuplar yazmaya başladı.

İrfan yine tüm iyi niyetiyle annesini anlamaya çalışıyordu.

Gerçekten bu söylediklerine inanıyor muydu yoksa sırf ilgi çekmek için mi böyle konuşuyordu hep merak ettim. Büyük ihtimalle ikisi birden. Damarımıza basmaktan adeta keyif alıyordu ve sonunda hep kavga çı-

kıyordu. Bu defa da, "Babanız ölünce hepiniz beni yalnız bıraktınız, ben bunları hak edecek ne yaptım?" diye söyleniyordu. Benim suçum, onun tasvip etmediği bir kadınla aşk yaşamamdı. Harika'nın suçu ise harika olmamasıydı. Aklı bir karış havadaydı, onun her dediğinin tersini yapıyordu. Böyle giderse "beş para etmez" bir kadın olacaktı. Hangi niyetle olursa olsun, Nazileri öven birisiyle aynı çatı altında olmak o kadar canımı sıkıyordu ki mecbur kalmadıkça eve uğramıyordum.

Görünüşe bakılırsa Melek Hanım gibi düşünen ve Almanya'yı destekleyenler çoğunluktaydı. Hitler'in sağ kolu olarak bilinen Franz Von Papen, Almanya'nın Ankara Büyükelçiliği'ne atandığında bazı gazeteler bu haberi bir müjde havasıyla yazmıştı. Türkiye tarafsız olacağını iddia etse de Almanya'yla arasına mesafe koyacağına, ilişkileri güçlendirmek için ne lazımsa yapmaktaydı. Ticaret antlaşması imzalanmış, Berlin-İstanbul arasında zeplin seferlerinden sonra düzenli uçak seferleri de başlatılmıştı. Hitler'in doğum gününü kutlamak üzere bir heyet gönderilmişti.[1]

Harika, İstanbul'u sarıp sarmalayan bu faşizm hay-

1. 20 Nisan 1939'da 50 yaşına basan Adolf Hitler için iki gün iki gece süren muazzam bir kutlama düzenlendi. Törenlere büyük ilgi gösterip birinci sayfadan yer veren Almanya yanlısı gazetelerimizin coşkusu dikkat çekiciydi. Türkiye kutlamalara resmî bir heyetle katıldı. Heyette o dönem milletvekili olan gazetecilerden Falih Rıfkı Atay, Yunus Nadi ve Hüseyin Cahit Yalçın da bulunuyordu. *Cumhuriyet*, mükellef bir çay partisi sırasında Führer'in, "Türk heyeti azasının tek tek ellerini sıkmış ve kendilerine iltifatta bulunmuştur. Türk murahhasları diğer Alman ricali tarafından da büyük hüsnü kabul görmüştür," diye gurur dolu satırlara yer verdi. Gazetelerde yer alan en "hoş" detaylardan biri de Hitler'in gece penceresinin altında ona koro haline şarkı söyleyen SS korumaları eşliğinde uykuya dalmasıydı. İrfan bu haberlerin Matbuat Umum Müdürlüğü'nün emriyle yazdırıldığını söylemişti. Ayrıca İrfan'ın anlattığına göre annesi Falih Rıfkı'ya bir "hoş geldiniz" kartı atmış, en kısa zamanda buluşup Almanya intibalarını dinlemek için can attığını dile getirmişti. İrfan'ın bildiği kadarıyla Falih Rıfkı Bey'den yanıt gelmedi.

ranlığı karşısında tıpkı abisi ve Gülizar gibi dehşete kapılmaktaydı. İstanbul'da Nazi bayraklarıyla süslü birahaneler ve kıraathaneler olduğu konuşuluyordu. Almanların meşhur Teutonia Kulübü ve İstiklal Caddesi'nde Nazi propaganda kitapları satan kitapçılar gizli değildi. Sahibi Sırp asıllı Avusturya vatandaşı olan Tokatlıyan Oteli'nin Tarabya'daki yazlık şubesinde Nazi bayrağı dalgalanmaktaydı. (*Cumhuriyet*, oteli boykot eden Yahudi vatandaşlarımızı şiddetle kınamış; Peyami Safa, "Alman düşmanlığı" yapan Yahudileri azarlayan yazılar kaleme almıştı.)

* * *

Melek Hanım ile Kâmuran Bey, gençlik yıllarındaki arkadaşlıklarını yeniden canlandırmaya çalışsalar da başarılı olamadılar. Aslında birbirlerini çok az tanıyorlardı ve tanıdıkça çok ayrı kafada iki insan olduklarını anlamışlardı. Dahası Kâmuran Bey, aradığı arkadaşı Melek Hanım'da değil kızında bulmuştu ve bu durum ikisinin arasındaki gerilimi iyice tırmandırdı.

Kâmuran Bey, Harika'dan çok etkilenmişti. İzmir'deki kız kardeşine yazdığı mektuplardan birinde, "Hayatıma heyecan ve neşe kattı," demişti:

> Dudakları, burnu hatta kulakları bile masallardaki perilere benziyor. Hele ruhu, vücudundan dışarıya taşan o göz kamaştırıcı ışık... Tek kusuru kendi ışığına kör olması. İsmi kadar harika şeylere uzanabilecekken hep bir tereddüt. Acaba becerebilir miyim? Ya iyi olmazsa? Herkes ne der? Bunun kimden kaynaklandığını anlamak için Dr. Freud olmaya lüzum yok. Melek, kendi hırsları uğruna zehirlemiş çocuğu.

Gülizar, harpten önceki son günleri şöyle anlattı:

Çok iyi hatırlıyorum, henüz Gümüş Palas'a taşınmamışlardı, temmuz sonu olmalı. Harika, Kadıköy tarafında kiralık ev bakmaktan dönüyordu. Ben de Beşiktaş İskelesi'ne onu karşılamaya inmiştim, buluşup bir yere gidecektik. Heybeliada'da feci bir yangın çıkmıştı. Vapur seferleri aksamıştı, iskele ana baba günüydü. Bir an durup ufka baktık. Adeta ikimiz de taş kesilmiştik, yerimizden kıpırdayamıyorduk. Denizin üstünde kapkara dumanlar, alevler görünmüyor fakat gökyüzü kızarmış. Akşam saatleri olmasına rağmen sıcak bir rüzgâr esiyor üzerimize. "Ne sıkıntılı bir yıl oldu bu 1939," dedim. Harika, "Henüz en fenasını görmedik, bu daha başlangıç," diye mırıldandı. Öyle bir hali vardı ki sanki gelecekte neler olacağını biliyordu da moralimi bozmamak için bana anlatmıyordu. Çok acayip bir yazdı gerçekten. Radyoda sürekli deprem haberleri dinliyorduk, bir doğuda bir batıda. Hem Ege beşik gibi sallanıyor hem Doğu Anadolu. O yıl biterken Erzincan Depremi vurdu. On dakika içerisinde 30 bin kişi öldü. O kadar korkunç bir felaketti ki bir müddet harp ihtimalini bile unuttuk. Fakat Harika haklıydı, felaketler daha yeni başlıyordu. Daha neler görecektik.

Herkesin tahmin ettiği fakat inanmak istemediği haber, 3 Eylül 1939 Pazar sabahı gazetelerde kocaman manşetlerle çıktı. İngiltere ve Fransa iki gün önce Polonya'ya saldıran Almanya'ya harp ilan etti.

Daha Cihan Harbi'nin izleri silinmeden yenisi başladı.

İKİNCİ BÖLÜM

Bülbül senin gülşen senin
Yâr yâr aman aman
Âşıkınım hayli zaman
Dil muntazır teşrifine
gel aman aman

8

11 Mart 1941 günü öğle saatlerinde Venedik Pastanesi'nin camları korkunç bir gümbürtüyle sarsıldı. Bir anlık şaşkınlığın ardından beyaz saçlı bir hanımefendi, "Hava saldırısı mı bu?" diye bağırınca herkes ayağa fırladı. Müşteriler dışarıya koştuktan sonra en son Harika ile Ester Hanım çıktılar. Harika, o telaşla elindeki kirli tabakları bir kenara bırakmaya fırsat bulamamıştı. Komşu binalardakiler de dışarıda toplanmıştı, daracık sokağı dolduran insanlar şaşkın şaşkın sağa sola bakınıyordu. "Harp geldi, tepemize bombalar yağıyor," diye sayıklayıp duran beyaz saçlı hanımın çarpıntısı tutmuştu. Yanına giden birkaç kişi onu sakinleştirmeye çalıştı. "Bombardıman böyle olmaz teyzeciğim, başka bir şey bu," dedi bir adam kendinden gayet emin bir tavırla.

Aylardır herkesin kafasında "Harbe girecek miyiz?" sorusu vardı. Hükümet her ne kadar girmeyeceğiz dese de halkı hava saldırılarına karşı eğitmek için tatbikatlar yapmış, hatta insanlar bakıp öğrensin diye Eminönü'nde kartondan bombalar sergilemişti. Şimdi o tatbikatlardaki alarm düdükleri çalmıyordu. Görünürde uçak yoktu. Kuzeyden gelen fırtına habercisi bulutlar ağır ağır gökyüzünü kaplamaktaydı, o kadar.

Kâmuran Bey birinci katın, Melek Hanım ikinci katın penceresinden sarkıp, "Ne olmuş?" diye bir ağızdan sordular. "Bilmiyoruz, birazdan anlaşılır," diye seslendi Harika yukarıya doğru. Hava saldırısı olmadığı kesinleşince dışarıda beklemenin manası kalmamıştı. Bir süre oyalandıktan sonra müşterilerin peşinden dükkâna döndü. Keyifler kaçmış, fincanlarda yarım kalan kahveler buz gibi olmuştu. Ester Hanım ajansı kaçırmamak için radyonun sesini yükseltti. Çok geçmeden insanlar birer ikişer kalkıp işlerine güçlerine döndüler ve tüm masalar boşaldı.

Atatürk'ün ölümünden beri "Milli Şef" unvanıyla ülkeyi yöneten İsmet İnönü, harpte tarafsız kalma stratejisini sürdürmekteydi. Türkiye başta İngiltere ve Fransa'yla ittifak, ardından Almanya'yla saldırmazlık anlaşması yapmıştı. Ancak tüm anlaşmalar pamuk ipliğine bağlıydı. Birkaç ay önce aynı safta savaşan milletler bile aniden karar değiştirip birbirine hücum edebilirdi. Bu yüzden sadece hükümet değil, dünyanın gidişatını gazete ve radyodan takip eden vatandaşlar da kendilerini ip cambazı gibi hissediyordu.

Endişe yetmezmiş gibi, tüm ülke girmediği bir savaşın mali yükü altında ezilmekteydi. Seferberlik sebebiyle yüz binlerce erkek askere alınmış ve üretim durma noktasına gelmişti. Avrupa'dan ithalat kesilmişti. Maaş alabilen ve cebine üç kuruş koyanlar bile pazara gittiğinde temel ihtiyaç maddelerini bulamıyordu. Karaborsa ve istifçilik ayyuka çıkmış, enflasyon patlamıştı.

Ekmek kıtlığı sebebiyle buğday stoklarına el koymaya başlayan hükümet daha sonra pasta ve benzeri ürünlerin üretimine yasak getirdi. Ester Hanım pastanede kek ve poğaça pişirmeye devam edebilmek için buğday unu içermeyen tarifler arayıp duruyordu. Kilerde hepi topu üç çuval unla birkaç kilo şeker kalmıştı.

"Şekeri kısınca hiç lezzetli olmuyor ancak mecburuz, bir müddet böyle idare edeceğiz," diyerek başını dik tutmaya devam ediyordu.

* * *

Öğleden sonra yağmur bulutları damlara değecek kadar alçalınca hava erkenden karardı. Karşı pencerelerde yanan lambaların sarı ışıkları pastanenin önündeki Arnavutkaldırımı yolu çil çil aydınlattı. Rüzgâr şiddetlenip binaların arasında uğuldarken şiddetli bir sağanak başladı. Cama patır patır vuran damlalar yüzünden radyonun sesi zor duyuluyordu.

Dükkân boştu. Masaların tozunu almakta olan Harika bir ara dışarıya bakarken gözüne cam kenarında unutulmuş bir defter ilişti. "Gözlüklü bir delikanlı oturuyordu orada," dedi Ester Hanım tezgâhın arkasından. Müşterilerle muhabbet etmeyi sevmemesine rağmen hiç kimsenin yüzünü ve ne kadar bahşiş bıraktığını unutmazdı.

Harika işini bitirdikten sonra oturup defteri karıştırmaya başladı. Bunun ayıp olduğunu ve yapmaması gerektiğini elbette biliyordu fakat sahibinin adı yazıyor mu diye kapağı aralayıp bakarken merakına yenik düşmüştü. Sert kapaklı bir defterdi. Sayfalarına yapıştırılmış yüzlerce gazete kesiği ve fotoğraf yüzünden patlayacak gibi duruyordu. "Yazdıklarını okumak niyetinde değildim," diye anlatmıştı Gülizar'a, "zaten içinde kendi yazısı yoktu." Gördükleri o kadar ilgisini çekti ki bütün sayfaları teker teker incelemeye başladı. Dükkâna gelen giden yoktu; Ester Hanım sırtı ağrıdığı için biraz erken çıkacağını söylediğinde kafasını kaldırmadan iyi akşamlar diledi.

Defterin sahibi, birinci sayfanın sağ üst köşesine adı-

nı yazıp tarih atmıştı: Selçuk Işıker, 1 Teşrinievvel 1940.[1] Diğer sayfalarda eski gazete ve mecmualardan kesilmiş haber kupürleri, bazen tek tek cümleler yahut birbirine iliştirilmiş alakasız kelimeler vardı. Ve fotoğraflar: kırpılmış suratlar, bedenler, eşyalar, manzaralar... Sanki küçük bir çocuk can sıkıntısıyla eline makası almış, tutkalı sayfaya boca etmiş ve kestiklerini aklına estiği gibi yapıştırmıştı. Bütün bunlar ilk bakışta anlamsız bir kargaşa gibi görünüyordu fakat insan zihnini serbest bırakıp birkaç saniye düşünürse, o kırpıntıların arasında bir alaka kuruyordu. Rasgele seçilmiş gibi görünen parçalar yan yana gelince yepyeni anlamlar çıkıyordu ortaya.

Yağmur iyice şiddetlenip camdaki patırtılara gök gürültüsü eklendiği sırada kapı açıldı. Islak saçları alnına yapışmış, yanağından omzuna sular damlayan genç bir adam can havliyle kendini içeriye attı. Harika onu hatırlıyordu, öğlen cam kenarında tek başına oturup arka arkaya üç fincan kahve içmişti. Servis yaparken kısaca sohbet etmişler, kahve yokluğundan ve başka yerlerde verdikleri nohuttan çekilmiş kahvenin nasıl tatsız olduğundan bahsetmişlerdi. Genç adam gözlerini zor açık tutuyordu ve gazetesini okurken başı neredeyse önüne düşecekti. Gece hiç uyumamış diye düşünmüştü Harika.

"Bomba patlayınca telaştan defterimi unutmuşum," derken aradığı şeyin Harika'nın elinde olduğunu görüp rahatladı. "Bulmuşsunuz! Çok teşekkür ederim."

"Bomba mıymış? Ajansta hâlâ geçmedi," dedi Harika.

Selçuk, Pera Palas'ın önünde bir bomba patladığını, İngiltere'nin eski Sofya elçisine suikast girişimi olduğunu, adamın kurtulduğunu ancak oradan geçen dört kişi-

1. Cumhuriyetin ilk dönemindeki inkılaplardan yıllar sonra 1945'te çıkan bir yasayla "teşrinievvel, teşrinisani, kanunuevvel ve kanunusani" aylarının isimleri "ekim, kasım, aralık ve ocak" olarak değiştirildi.

nin öldüğünü anlattı. "Şimdi ortalık daha da karışacak," diye ekledi. "Bizi bir an evvel savaşa sokmak için işi bu noktaya getirdiler."

"Ajanstan daha fazla malumata sahipsiniz," dedi Harika.

"Konsoloslukta çalışıyorum. İngiliz Konsolosluğu'nda. Önemli bir vazifem yok, pasaport dairesinde kâtibim. Etrafta konuşurlarken duyduklarım bunlar. Tahmin edersiniz ki bizim dairede bile herkesin eli ayağı birbirine dolandı..."

Ardından tanışıp nazikçe el sıkıştılar. Selçuk elini uzatmadan önce birkaç kez ceketine sürterek kurulamaya çalıştı. İkisinin de yanakları kıpkırmızıydı. Ayaklarının dibinde yağmur suyundan küçük bir göl oluşmuştu. Radyoda Glenn Miller Orkestrası'ndan "Moonlight Serenade" çalıyordu. Bu ânı ömürlerinin sonuna kadar unutmayacaklardı.

* * *

Selçuk ertesi öğlen Venedik Pastanesi'ne yine geldi. Bu defa kalabalık ve gürültülü bir grubun arkasındaki masada yer bulup köşeye sıkıştı. Kahvesinin yanına üzümlü çörek sipariş etmişti, önüne gelir gelmez iki lokmada iştahla mideye indirdi. Cebindeki parayı sayıp bir porsiyon daha istedi. Harika, işinin arasında uzaktan onu seyrediyor ve bazen kendini tutamayıp bu çocuksu haline gülüyordu. Genç adamın bal koyusu saçları söz dinlemez bir haldeydi. Kravatı yana kaymış, beyaz yakasının ucu yukarı kıvrılmıştı. Karnını doyururken bir yandan da kitap okuyordu ve burnunun ucunda yaşlıların tercih ettiği, tel çerçeveli küçücük gözlüklerden vardı. Bir ara Harika'nın gözlerini yakalamış ve gülümsemesine gülümseyerek karşılık verirken yanakları yine kıpkırmızı

olmuştu. "Belki yakışıklı demezsin ama sevimli bir tarafı var. Ders kırıp sinemaya giden talebelere benziyor," diye tarif etmişti Gülizar'a. "Fakat kurşun mavisi gözleri yok mu... Sana bakınca buharlaşıp yok oluyorsun."

Gülizar daha sonra Selçuk'la tanıştığında arkadaşının bu tasvirini biraz fazla mütevazı bulacaktı. Bu kitap için görüştüğümüzde kendi tasvirini paylaşmak istemedi ve sadece, "Öyle bir anlatmıştı ki yakışıklı bir adam beklemiyordum," dedi.

İrfan'sa, "Tipine hiç dikkat etmedim," demekle yetindi.

İlerleyen günlerde Selçuk her öğlen aksatmadan Venedik Pastanesi'ne gelmeye başladı. Yer bulursa pencere kenarındaki masalardan birine oturuyor, cebinden ya bir kitap ya bir gazete çıkarıyor ve her fırsatta Harika'yla göz göze gelmeye çalışıyordu. Hesabı öderken telaşla saatine bakıyor, mutlaka mesaiye geç kalmış oluyor ve İstiklal Caddesi'ne doğru yokuş yukarı koşuyordu. Bazı günler boş sandalye bulamayacak diye telaşa kapılıyordu Harika. Birkaç defa korktuğu başına gelmişti fakat Selçuk başka bir pastaneye gideceğine yağmur çamur demeden kapının önünde yer bekleyince içini tarif edemediği bir sevinç kaplamıştı. Selçuk da Harika'yı her gördüğünde salıncakta havalanan çocuklar gibi neşeyle aydınlanıyordu.

Gülizar'ın anlattığına göre, Harika'nın daha önce uzaktan görüp beğendiği ve platonik olarak ilgi duyduğu erkekler olmuştu fakat hiçbiri ciddi değildi. "Rahibeler büyü yapmış. Bu gidişle seni de manastıra kapatacağız," diye sık sık takılırdı arkadaşına Gülizar. Buluştuklarında sürekli kendi ilişkisini anlatıyordu ve bu yüzden suçluluk duymaya başlamıştı. Sonunda Harika da birinden heyecanla söz edince çok sevinmişti.

"Acaba yarın yine gelir mi?" diye düşünmekten uykuları kaçıyordu. Onu görmek için bazı günler derslere gitmiyordu. Pastanede çalıştığı günler önlüğünün altına ne giyeceğini düşünmeye başlamıştı. Öğlen olmadan saçını tarıyor ve pembe rujunu sürüyordu. O zamanlar bir tane rujumuz vardı ve ikimiz ortaklaşa kullanıyorduk. "Niye konuşmuyorsun?" diye üstüne gidiyordum. "Madem tanışmışsınız, git hangi kitabı okuduğunu sor, biraz sohbet et," diyordum ama kendine güvenmiyordu. "Neden benimle konuşmak istesin?" diyordu. Böyle durumlarda onu omuzlarından tutup sarsmak, neden seninle konuşmak istemesin diye avazım çıktığı kadar bağırmak isterdim. Bazen dayanamayıp bağırırdım. İşe yaramazdı.

* * *

Nisan ayı geldiğinde İrfan'la Gülizar nişanlanmaya karar verdiler. Her an savaş çıkabilir, İrfan her an askere çağrılabilirdi. Gelecek o kadar belirsizdi ki beklemek ikisini de korkutuyordu. Bu kararlarını Melek Hanım'a açıkladıklarında hepsinin önceden tahmin ettiği gibi kıyamet koptu.

Melek Hanım, "Nereden baksanız farklı bir muhitten," diye küçümsediği bir kızla oğlunun ilişkisi olduğunu öğrendiğinde pek bozulmuştu. Ancak ne kadar bozulursa bozulsun İrfan'la, Harika'yla konuştuğu kadar sert konuşamaz, arada sırada kırılıp surat assa da uzun süre dargın kalamazdı. Bu yüzden ilk tepkisi, "O senin kız kardeşin sayılır, herkes ne der?" olmuştu. Ardından başka itirazlarını sıraladı fakat ne kadar söylenirse söylensin İrfan geri adım atmadı. Karar vermişlerdi, Melek Hanım ister bu kararı kabullenip onlarla görüşmeye devam edecekti ya da eğer öyle rahat edecekse onları hayatlarından

silip atacaktı. Oğlunun bu kadar kesin konuşmasını beklemeyen Melek Hanım, bir süre, "Beni hiç mi sevmiyorsun?" diye sızlanıp bunun da işe yaramadığını anlayınca, "İşim gücüm var, çok meşgulüm. Ne yaparsanız yapın," diye kestirip attı. İrfan ve Harika onun bu kadar çabuk pes etmeyeceğine emindiler ancak nasıl bir hadise çıkaracağını tahmin edemiyorlardı.

Melek Hanım'ın gerçekten yeni bir "işi gücü" vardı fakat bunun ne olduğunu kimseye tam olarak açıklamamış, sadece, "Bir cemiyette çalışıyorum," demişti. Adını söylemiyor, sürekli "bizim dernek" diyordu. Harika'yla İrfan annelerinin kendisini oyalamasından memnun oldukları için sorgulamadılar. Harp zamanı milli savunma cemiyetleri çoğalmış, hatta İsmet İnönü'nün eşi Mevhibe Hanım, kadınları teşvik etmek için bir kampanya başlatmıştı. İstanbul'un dört bir yanında askerler için elbise ve malzeme dikiliyor, sivillere ilk yardım öğretiliyordu. Mevhibe Hanım'a hayranlığını her fırsatta dile getiren Melek Hanım da herhalde böyle faaliyetlere vermişti kendisini.

İrfan'ın o günlere dair bir anısı şöyleydi:

> Behice Boran, *Yurt ve Dünya* adında bir dergi çıkarmaya başlamıştı. Irkçılık karşıtı bir dergiydi, ayrıca Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Rıfat Ilgaz, Melih Cevdet gibi yazarların hikâyelerini yayımlıyordu. Eski sayıları Harika da okusun diye evde bırakıyordum. Annem görmüş, bana bir-iki iğneli laf söyledi ama hiç üzerinde durmadım. Sonra evde *Bozkurt*, *Çınaraltı* gibi ırkçı dergiler bulmaya başladım. Annem alıyormuş. "Bunları mı okuyorsun anne?" diye sordum, "Senden izin almam mı gerekiyor?" diye tersledi. Fikirlerinin hızla o yöne kaydığına inanmak istemedim. Ne yalan söyleyeyim, beni kızdırmak için yapıyor sandım.

16 Nisan gecesi Londra'yı 500 uçakla bombalayan Almanya, 26 Nisan'da Atina'yı ele geçirmiş ve ardından Londra'yı tekrar bombalamıştı. Avrupa'nın hem doğusunda hem batısında ezici bir güce sahipti ve şimdi hedefinde Sovyet Rusya vardı.

Yunanistan'ın işgali ve Bulgaristan'ın Mihver Devletler'e katılması üzerine harp, Türkiye sınırına dayandı. Hükümet İstanbul'u muhtemel bir saldırıda savunmak için önlemleri sıkılaştırdı. Düşman askerlerinin ilerlemesini yavaşlatmak maksadıyla Edirne civarındaki demiryolu köprüleri havaya uçuruldu. Trakya'daki birlikler daha içerilere kaydırıldı. İçişleri Bakanlığı, hava saldırılarına karşı siper ve sığınak kazılması için genelge çıkardı. Valilik, İstanbul'da kalma mecburiyeti olmayan sivillerin gönüllü olarak şehri terk etmesi için bir tebliğ yayımladı. İsteyenleri Anadolu'ya nakletmek için bedava vapur ve tren seferleri konuldu. Savaş artık her zamankinden daha yakın bir ihtimaldi.

Gülizar o günlerin endişeli ruh halini şöyle hatırlıyordu:

> İrfan hepimizden daha telaşlıydı. Melek Hanım'ı, Harika'yı ve beni İstanbul'dan uzak bir yere yollamak istiyordu ama üçümüz de gitmeyiz diye inat ettik. Üçümüzün de kendimize göre bir sebebi vardı. Ben İrfan'dan uzaklaşmak istemiyordum, Harika Selçuk'tan. Melek Hanım'sa bir "dernek" tutturmuştu, kimseyi dinlemiyordu. Korkmuyor muyduk? Elbette korkuyorduk fakat bu noktaya bir günde gelmemiştik. Endişe mikrobu sinsice beynimize yerleşmişti ve galiba korkarak yaşamaya alışmıştık bir şekilde.

Mayısın sonlarına doğru bir öğleden sonra Harika cam kenarında bir zarf buldu. Üzerinde "Harika Akır-

mak Hanımefendi'ye" yazıyordu ve bırakanın Selçuk olduğundan şüphe yoktu. Harika'nın kalbi bir an durdu ve sonra iki kat hızla çarpmaya başladı. Zarfa dokunmadan önce ellerini önlüğüne silip temizledi, saçını başını düzeltti ve derin bir soluk aldı. "Soyadımı nereden biliyor acaba?" diye düşünürken Ester Hanım, suçlu suçlu gülümsediği görülmesin diye mutfağa kaçtı.

Selçuk mektubunda eğer lütfederse kendisiyle "konuşmak" istediğini yazıyordu. O günlerin âdetine uygun bir buluşma teklifi olmasına rağmen Gülizar bu lafı fazla resmî buldu ve okurken kendini tutamayıp kahkahalarla gülmeye başladı. Sonra arkadaşının üzülmesine dayanamadı ve Selçuk'un elyazısının çok karakterli olduğunu, İrfan'ın hiç böyle mektuplar yazmadığını ve bu yüzden biraz kıskandığını söyleyerek gönlünü almaya çalıştı. Beraberce zarfı ve mürekkebi incelediler, mektup kâğıdını kokladılar (tütün kolonyası kokuyordu) ve ne cevap verileceğine karar vermek için saatlerce konuştular. Sonunda şöyle bir cevapta karar kıldılar:

> Çalıştığım mekânda konuşmamız doğru olmaz. Eğer arzu ederseniz cumartesi günü saat 15.00'te Nisuaz Pastanesi'nde görüşebiliriz.

Mektubu Selçuk'a ne şekilde ileteceği meselesini çözdükten sonra (kimse görmeden kahvesiyle birlikte masasına bırakacaktı) ne giyeceğini tartışmaya başladılar. Ne böyle bir buluşmaya uygun şık kıyafetleri ne de alışverişe çıkacak paraları vardı. Dolaptakilerin çoğunu mecmulardan çıkan patronları kullanarak kendileri dikmiş ya da eski bir elbisenin orasını burasını değiştirip bir mevsim daha giyilebilecek hale sokmuşlardı. Ortaklaşa kullandıkları tüm kıyafetleri yatağın üzerine dizip uzun

uzun düşündüler. Aynanın karşısında denemeler yaptılar. Hiçbiri Harika'nın içine sinmedi.

Sonunda Kâmuran Bey imdada yetişti. Önceki yıl sahnelenen bir operet için hazırladığı fakat hiç kullanılmamış belden kemerli, beyaz yakalı mavi tayyörü ufak tefek tadilatlarla Harika'nın üzerine uydurdu. Birkaç saat içerisinde küçük hasır şapkası, mantar topuklu pabuçları ve çantasıyla yazlık, şık bir kıyafet hazırlamıştı.

Şanslarına o cumartesi güneşli, masmavi bir gündü. Hafif bir esinti, ağaç buldu mu yapraklarını hışırdatıyor, pamuk helvası kokusunu Taksim'den Tünel'e taşıyordu. İstiklal Caddesi'ndeki lokantalar kalabalıktı, sinema gişelerinde kuyruklar vardı. Gramofonda çalan neşeli şarkılar açık pencerelerden dışarı süzülüp rüzgâra karışıyordu. Selçuk, Nisuaz'a erkenden gelip güzel bir masa kapmıştı. Harika oturur oturmaz ona kurdeleyle süslenmiş bir paket uzattı. ("Gülümsediğinde heyecanını gizlemeyi beceremiyor," diye anlatacaktı Harika.)

"Ah! Orhan Veli," dedi Harika paketten çıkan kitabın kapağını okşarken. "Şiir sevdiğimi nasıl tahmin ettiniz?"

"Geçenlerde masamın yanından geçerken ne okuduğuma göz attınız ve galiba beğendiniz ki başınızı salladınız. Muhtemelen farkında değildiniz."

Bu cevap Harika'nın hoşuna gitmişti. İkisi de gülerek gözlerini tam ortalarında duran kül tablasına çevirdi.

"Çok naziksiniz, teşekkür ederim. Siz beğeniyor musunuz bu yeni akımı?"

"Nâzım'ın şiirlerini tercih ederim. Fakat herkes onun gibi yazamaz. Bu yeni bir şey, o yüzden sevdim. Bazılarını ezberledim bile."

Uzun uzun şiirden konuştular ve konuştukça açıldılar. Selçuk'un Harika'ya armağan ettiği *Garip* isimli kitap çıkalı bir ay bile olmadan büyük ilgi toplamıştı. Ka-

pağında sadece Orhan Veli'nin adı yazsa da içinde Melih Cevdet'le Oktay Rifat'ın şiirleri de vardı.

Harika, bu üç arkadaşın şiirlerini birkaç yıl önce *Varlık* dergisinde okumuştu. Daha ilk günden edebiyat çevresinde dikkat çekmişlerdi, hatta eski evlerindeki yemekli toplantılarda bu "acayip" şiirler uzun uzun tartışılmıştı.[1]

Kendisiyle aşağı yukarı aynı yaşlardaki bu gençlerin şiirlerinin, en sevdiği edebiyat dergilerinden birinde tam sayfa yayımlanması, belki o sırada Harika'ya ilham vermişti fakat bunu hiç kimseye söylememişti. Zaten şiir yazdığını sadece lise arkadaşı Yael biliyordu. Harika, Selçuk'la tanıştıktan sonra Yael'e yazdığı mektuplardan birinde şöyle demişti:

> Sakızlardan çıkan manilere benzetip alay ediyorlar. Bence haksızlık ediyorlar. Sana abimin arkadaşı Ercüment Behzad'dan bahsetmiştim ya. Melih Cevdet ve Orhan Veli onun 1938'de yönettiği bir piyeste rol almış. Bize daha o zaman, "Yenilikçi işler yapmak peşindeler, takip edin bu çocukları," demişti. Şimdi Orhan Veli'yi herkes biliyor.
>
> Senin yazdıklarına cevaben: Hayır hayır hayır! Erkek olsaydım belki yollardım ancak şu halimle böyle bir maceraya hiç hazır değilim. Hele Orhan Veli'yle nasıl alay ettiklerini gördükten sonra.

1. *Garip*'teki şiirler bilhassa genç okurlar tarafından çok beğenilirken ağır eleştirilere ve hakaretlere de maruz kalmıştı. Dönemin meşhur mizah mecmuası *Akbaba*'nın sahibi (eski Hececiler'den) Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi, Garip grubunun *Varlık*'ta ilk şiirleri yayımlanır yayımlanmaz, "Nasıl yeni tarzda şiir yazmak kolay değil miymiş? Yalnız dikkat edin, içinde vezin, kafiye, şekil, his, hayal falan olmasın," diye alay etmeye başlamış, kitap basılınca da bu alaylara bir süre daha devam etmişlerdi. Harika çocukluğunda evlerindeki çarşamba toplantılarından tanıdığı Yusuf Ziya'ya hiç sıcak hisler beslemezdi. "Sinsi ve içten pazarlıklı" bu adamla annesinin dost kalmak için yıllar boyu çaba harcamasına bir türlü anlam veremezdi.

Neyse, Selçuk'a geri dönelim. İlk buluşmamızda şiir mevzusu açılınca galiba çenem düştü. Bilirsin heyecanlıyken nasıl hızlı konuştuğumu, işte hep öyle konuştum. Sanki çok muhteşem şeyler söylüyormuşum gibi hayran hayran dinledi beni. Gözlerini gözlerimden alamıyor. Numara yapıyor desem öyle değil. Neyimi beğeniyor anlamıyorum. Yael, bence tanısan seversin. İnşallah çok yakında tanışacaksın ve çok seveceksin. Beni güldürüyor (senin kadar değil). Her söylediğimi aklında tutuyor. En sevdiğimiz romanları ve piyesleri anlattık birbirimize. İkimiz de en son Sabahattin Ali'yi okumuşuz, sana anlatmıştım ya, *İçimizdeki Şeytan*'ı. Fikirlerimiz neredeyse aynı. Eve dönünce hep onu düşündüm, sabaha kadar oturup her söylediğini aklımdan geçirdim, Nisuaz'daki o iki saati belki on defa baştan sona yaşadım zihnimde. Gelecek cumartesiyi iple çekiyorum ama çok yakında benden sıkılacak diye korkuyorum.

Yael maalesef bu mektubu okuyamadı. Harika, arkadaşının bombardımanda öldüğünü aylar sonra öğrendi, buna rağmen uzun süre ona mektup yazmaya devam etti.

* * *

Harika ile Selçuk cumartesi günleri hep aynı yerde, aynı saatte buluşmaya başladılar. Hafta içi Venedik'te fazla konuşmuyor, uzun uzun bakışıyorlardı fakat Nisuaz'da saatlerce sohbet etseler de anlatacakları bitmiyordu. Sonunda kendilerini caddeye atıyor ve sohbete yürüyerek devam ediyorlardı.

Ortak noktalarını keşfettikçe seviniyorlardı. Örneğin ikisi de Charlie Chaplin filmlerine bayılıyor ancak son zamanlarda moda olan Mısır yapımı acıklı filmleri pek sevmiyorlardı. (Selçuk o filmlerden birinde ağladığı-

nı itiraf etmişti.) İkisi de Hacıosman'ın naneşekerini dünyadaki başka hiçbir şekere değişmezdi. (Şimdi bulmak ne mümkündü.) Alman Konsolosluğu'nun balkonundan sarkan dev Nazi bayrağını her gördüklerinde ikisinin de içi öfkeyle doluyordu. Nâzım Hikmet'in hapiste olmasına ikisi de üzülüyor, ona vatan haini diyenlere tahammül edemiyordu.

Belki en çok Nâzım Hikmet'ten konuştular. Harika, bir zamanlar onunla tanışmaya, evinde ağırlamaya can atan annesinin şimdilerde ismini yüksek sesle söylemeye bile çekindiğini anlattı. Selçuk'a göre, çok sevildiği ve insanlar üzerinde müthiş tesiri olduğu için "birileri" hafızalardan silinmesine uğraşıyordu. Uğraşıyordu ancak başarılı olamıyordu çünkü hapiste yazdığı şiirler dışarı kaçırılıyor ve elden ele yayılıyordu. Farklı isimlerle mecmualarda basılıyor, o isimlerin hepsinin aslında Nâzım olduğu kulaktan kulağa yayılıyordu. Harika'yla Selçuk'un ikisinin de "en sevdiğim kalemler" diye saydığı Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Reşat Enis, hatta Sait Faik'le Orhan Veli'nin bile hükümet tarafından düşman sayılması tesadüf müydü?

Her hafta Beyoğlu'nda turlamaktan sıkılınca başka yerlere gitmeye başladılar. Bomonti Bira Bahçesi çok kalabalıktı fakat eğlenceliydi. Vapurla Boğaz köylerini dolaşmak için öğleden sonrayı beklemeyip erkenden buluşuyorlardı. Sandalla Kanlıca'ya gittikleri yaz günü, ikisinin de ömründeki en güzel günlerden biriydi. Belki tüm genç âşıklar gibi romanlara konu olacak bir saadet yaşadıklarını düşünüyor fakat büyü bozulmasın diye bunu yüksek sesle dile getirmeye cesaret edemiyorlardı. (Yıllar sonra Ahmet Hamdi'nin meşhur romanında onlarla aynı yerlerde dolaşan âşık bir çifti anlatacağı akıllarının ucundan geçmezdi.) Daha tanışalı birkaç ay olmuştu fakat birbirlerini yıllardır tanıdıklarını hissediyorlardı. Sel-

çuk, Harika'nın bulmaca çözmeyi sevdiğini ve sırf bu yüzden eski gazeteleri biriktirdiğini öğrenince şaşkınlığını gizleyemedi. O da aynı sebeple konsolosluktaki gazeteleri aşırıyordu çünkü.

İlk defa el ele tutuştuklarında Harika o kadar heyecanlandı ki yerden dört-beş meşe palamudu havalanıp başlarının üzerinde döne döne dans etti.

Harika'nın, "Ya hayal kırıklığına uğrarsa? Ya hayalinde canlandırdığı kişi değilsem?" gibi endişeleri zamanla kaybolmaya başladı. Selçuk'un sevgisi azalmadığı gibi gün geçtikçe artıyordu. Bir ara, "Rol yapıyor olmasın?" diye endişelenmiş fakat bu yersiz kuruntulardan kısa sürede kurtulmuştu. Rol yapmadığını anlamak için onun gözlerinin içine bakmak kâfiydi: O güne dek hiç kimse Harika'ya Selçuk'un baktığı gibi bakmamış, onu Selçuk'un gözleriyle görememişti.

Bu arada Almanya, 22 Haziran'da Sovyetler Birliği'ne saldırdı. Savaşın uzun zamandır korkuyla beklenen safhası başlamaktaydı fakat Harika'nın kafasında sadece Selçuk vardı.

Ona tüm hayatını anlatmıştı – anlatmak hoşuna gidiyordu. Ancak onun hakkında bildikleri fazla değildi. Selanik'te doğduğunu, babası o çok küçükken ölünce annesi ve ablasıyla Eskişehir'e taşındığını biliyordu. Kurallardan nefret eden inatçı ve yaramaz bir çocukmuş. ("Bak bu huyun hiç değişmemiş," demişti.) Daha bacak kadarken ikide bir evden kaçıp saatlerce saklanırmış. Bir defasında o kadar uzun süre kaybolmuş ki mahalledekiler yıllardır kullanılmayan kar kuyusuna düşüp öldüğünü sanmışlar. Ailesi iki göz iki çeşme ağlarken çamurlar içerisinde süklüm püklüm eve dönmüş ve daha ne olduğunu anlayamadan temiz bir dayak yemiş. Kırlarda dolaştığını, derede balık tuttuğunu ve böğürtlen toplayıp karnını doyurduğunu söylemiş. Liseyi okuması için İstanbul'a

yollamışlar, sonra omzuna talih kuşu konmuş ve devlet bursuyla İngiltere'ye tahsile gitmiş. Üniversitenin üçüncü yılında sıkılıp gemiyle Fransa'ya kaçmış, oradan bisikletle İtalya'ya kadar gitmeye niyetlenmiş. Ancak daha yolun başında cebindeki para bitip aç kalınca aklı başına gelmiş ve bursunu yakmamak için İngiltere'ye dönüp yalvar yakar eksik derslerini tamamlamış. Mezun olur olmaz İstanbul'daki konsolosluğa kâtip olarak girmiş. Yaptığı en heyecanlı iş evrak getirip götürmek, bir de gazetelerdeki bulmacaları çözmekmiş. Harika'nın sorduğu diğer soruları tatlı dille geçiştirmişti.

* * *

Emirgân'da piknik yapmaya gittikleri sıcak bir ağustos günü ağaçların arasından tepeye tırmanmışlar ve yorulunca ulu bir meşenin gölgesinde kuru yaprakların üzerine uzanmışlardı. Harika dalların arasından süzülerek yüzünü okşayan güneşin keyfini çıkarıyor, Selçuk'sa cebinde taşıdığı dergiden ona Melih Cevdet'in bir şiirini okuyordu.

Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın.

Geceyi gündüzü biliyor
Dört mevsimi, rüzgârı, karı
Ay ışığına bayılıyor
Ama kötülemiyor karanlığı.

Ona bir kitap vereceğim
Rahatını kaçırmak için

Bir öğrenegörsün aşkı
Ağacı o vakit seyredin.[1]

Yere serdikleri battaniyenin üzerinde başları yan yana, tepelerinde usul usul salınan dalları izlediler ve o sırada Harika şu dizeleri mırıldandı:

mesela ben önceki hayatımda
şişman bir kediydim ve doğrusu
memnundum kedi olmaktan
camın kenarına uzanır güneşte gerinirdim
sevgilim bahçede gülleri budardı
her parmağının ucundan
birer damla kan emerdim
dünyada ikimizden başka kimse yoktu
ve aşk dedikleri buydu

"Bu kimin?" diye sordu Selçuk. Harika'nın cevap verecekken son anda konuyu değiştirmeye çalıştığını sezince dirseklerinin üzerinde doğrulup ısrar etti. Harika'nın arada sırada şiirler yazdığını, bunların önemsiz hatta çocukça şiirler olduğunu ve kimseye göstermediğini öğrenince, "Beni seviyorsan bir tanesini oku lütfen," dedi Selçuk.

Başının arkasında yeşil dallarla perdeli güneşin kıpır kıpır ışıltısıyla gözlerinin içine o kadar güzel bakıyordu ki Harika'nın onu reddetmesi imkânsızdı. Yanakları kıpkırmızı oldu. Önce tereddütle, sonra kendisini sözcüklerin akışına bırakıp gitgide rahatlayarak "Bizi Ayıran Ay" isimli şiirini ezberden okumaya başladı. Gergin kasları gevşedi ve başını Selçuk'un omzuna dayayarak devam etti. Bunun üzerine yerdeki kuru yaprakların yüzlercesi

1. Melih Cevdet Anday, "Rahatı Kaçan Ağaç".

yavaş yavaş havalandı ve altın sarısı bir kelebek sürüsü gibi etraflarında döne döne dans etmeye başladı.

Selçuk, Harika'nın yüzünü ellerinin arasına aldı ve dudaklarını dudaklarına değdirdi. İlk kez öpüştüler. Tıpkı Harika'nın şiirini okuyuşu gibi önce biraz duraklayarak, ardından hislerin akıntısına kapılıp nefessiz kalana kadar öpüştüler.

Kalp atışları yavaşlayınca yapraklar bu defa altından tohumlar gibi süzülerek üzerlerine yağdı.

* * *

Sonunda Harika defterini getirip Selçuk'a başka şiirlerini okudu. "Neden bunları gizliyorsun, neden kimseye göstermiyorsun?" sorusuna hep aynı cevabı veriyordu.

"Kimse beğenmez diye. Hem bunları yazan ben değilim, başka birisi yazmış gibi geliyor."

Selçuk inatçıydı, günlerce bu işin peşini bırakmadı. "Haksızlık ediyorsun, mutlaka başkaları da okumalı. Mecmualara gönderelim," dediğinde Harika hep karşı çıkıyordu.

"Beni sevdiğin için sana güzel geliyor. Senden başka hiç kimse beğenmez."

"O zaman rica ediyorum, sana benim kadar âşık olmayan birine göster. Benim için bunu yapar mısın?"

Selçuk ona âşık olduğunu ilk kez dile getiriyordu. Belki de bunun şaşkınlığı ve heyecanıyla Harika söz verdi.

Eylül geldiğinde Almanlar Leningrad'a kadar ilerlemişti ve savaş tüm şiddetiyle devam ediyordu. Onlarsa o kadar âşıktılar ki gazetelerdeki korkunç manşetlere anlam veremiyor, birbirlerinden başka hiçbir şey düşünemiyorlardı.

Ekimin ilk haftası Selçuk heyecanla Harika'ya *Aylık*

Çağdaş Sanat mecmuasının son sayısını gösterdi. Arka sayfadaki ilana göre amatör ve profesyonel tüm şairlere açık bir müsabaka düzenlemişlerdi. Herkes en fazla üç şiirle katılabiliyordu. Dereceye girenlere hem para ödülü verilecek hem de eserleri mecmuada yayımlanacaktı.

"Ödül umurumda değil," dedi Selçuk şartnameyi ona okurken. "Bak burada ne yazıyor, mahlas kullanmak serbestmiş. Bundan daha iyi bir fırsat olabilir mi?"

"Kazanamayacağıma eminim, vakit kaybı..." dedi Harika.

"Sana yeni bir kimlik uydururuz. Başka bir insan yaratırız. Kazanamazsan da jüri heyetindeki moruklar şiirden anlamıyormuş der güler geçeriz. Eğlenceli olmaz mı?"

Harika itirazlarına devam edecekken bir an duraklayıp hayallere daldı. Bu fırsatı kaçırmayan Selçuk, "Bana söz vermiştin," diye üsteledi.

Eğer sözünü tutmazsa aşktan sorumlu tanrıların onu bir şekilde cezalandıracağına inanan Harika gözlerini kapattı ve kendisini beyaz, sisli, bilinmez bir boşluğa bıraktı.

Böylece H. Kara isimli karakter doğdu.

* * *

7 Aralık sabahı Japon uçakları Hawaii'deki Amerikan üssü Pearl Harbor'ı bombaladı. Dört gün sonra Almanya ve Japonya, Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilan etti.

13 Aralık günü İrfan ve Gülizar evlendi. Bütün dünya harp halindeyken nişanı atlayıp doğrudan nikâha karar vermişlerdi.

Gülizar'ın ısrarı üzerine Harika evdeki kutlamaya Selçuk'u davet etmeyi kabul etmişti. "Herkesle ayrı ayrı

tanıştıracağına bir defada olur biter, daha ne istiyorsun?" demişti Gülizar. Harika daha sonra düşündüğünde bunun ne kadar kötü bir fikir olduğunu görecekti fakat o sırada arkadaşını kırmamak için olur deyivermişti.

Venedik'te bir öğlen Selçuk'un karşısına geçip damdan düşer gibi, "Seni ailemle tanıştırmak istiyorum," dediği an ağzından çıkan kelimelerin ne anlama geldiğini fark etmiş ve donup kalmıştı. Ona eziyet gibi gelen bir sessizliğin ardından, "İstemiyorsan gelmek zorunda değilsin, hiç gücenmem," diye eklemiş ve hızla devam etmişti: "Senin yerinde olsam ben istemezdim – yani senin ailenle tanışmayı değil, benimkiyle..."

Selçuk elini tutup, "Gelmek istiyorum," dedi.

* * *

İrfan'la Gülizar harp zamanı düğün dernek yapmayı akıllarına bile getirmemiş, sırf annelerin gönlü olsun diye evde sade ve samimi bir davette karar kılmışlardı. Oğlunun eş seçimi yüzünden zaten son derece mutsuz olan Melek Hanım, nişan yapılmadığını ve nikâh için ona danışılmadığını öğrenince sinirlerine zor hâkim oldu. Kısacık konuk listesine bakarken dudakları sessizce kıpırdıyor, içinden söylenip duruyordu. Sadece dört isim vardı listede: Gülizar'ın annesi, Kâmuran Bey ve Ester Hanım ("Oldu olacak köşedeki bakkalı da çağıralım," diye tatsız bir espri yapmıştı) ve Selçuk...

Gülizar'ın anlattığına göre Selçuk'un adını okuduktan sonra başını kaldırıp bir açıklama bekledi.

"Harika'nın arkadaşı, bu vesileyle bizlerle tanıştıracak..." dedim. Der demez pişman oldum. Neyse ki o sırada Harika yanımızda değildi, olsa kafama bir şey fırlatırdı. Nikâhta Melek Hanım'ın tüm gazabının benim

üzerimde olmasından korkmuştum galiba, dikkati biraz başka taraflara kaysın istemiştim. Aklıma başka bir açıklama gelmiyor. Melek Hanım'ın parmağı hâlâ Selçuk kelimesinin üzerinde duruyordu. Soğuk bir sesle, "Madem öyle, tanışalım bakalım," dedi sadece. O kadar.

Fakat tanışamadılar. Davet akşamı Selçuk gelmedi. Yemek Melek Hanım'ın salonunda yapılmaktaydı. Beyaz çiçeklerle donatılmış şık bir sofra kurulmuş, diğer konuklar çoktan yerini almıştı.

Harika, "Haber yolladı, acil bir işi çıkmış," diye açıklamaya çalışırken annesi, "Sen de inandın, öyle mi?" diye sözünü kesti. "Sadece matematiğe kafan çalışıyor, gerisi boş. Neyse, zararın neresinden dönsek kârdır."

Bu lafları mutfakta söylemiş fakat salondaki misafirler duymasın diye kapıyı kapatmaya veya sesini biraz olsun alçaltmaya lüzum görmemişti. Bunun üzerine Kâmuran Bey müstehcen sayılabilecek bir fıkrayla ortamı neşelendirmeye çalıştı. Gülizar'ın annesinin kıpkırmızı olduğunu görünce ağzını açtığına pişman oldu.

İşin gerçeği Harika, Selçuk'tan haber almamıştı. Niye gelmediğini bilmiyordu.

Ertesi hafta onu pastanede hiç göremedi. Cumartesi günü son bir ümitle hep buluştukları saatte Nisuaz'a gidip bekledi fakat Selçuk oraya da gelmedi. Birkaç gün sonra Harika tüm ümidini kaybetti. Günlerce hayaletler dışında hiç kimseyle konuşmadı.

9

Harika mektubu uzattığında yüzünde o kadar korkunç bir ifade vardı ki Kâmuran Bey kötü bir haber okuyacağını düşünerek derin bir nefes aldı ve kendisini hazırladı. Halbuki onu son derece hoş bir sürpriz beklemekteydi. Altında *Aylık Çağdaş Sanat* mecmuasının sahibi Servet Şakir'in imzası bulunan mektupta H. Kara'nın "Genç Şairler" müsabakasında birinci seçildiği ve 12 Mart 1942 günü yapılacak ödül törenine davet edildiği yazılıydı.

Kâmuran Bey cevabını tahmin ettiği soruyu sordu:

"H. Kara kim?"

"Yok öyle biri... Yani benim. Mahlas," dedi Harika.

Selçuk sırra kadem basalı henüz birkaç hafta olmuştu. Harika konsolosluğa gidip sormuş ama cevap veren kimseyi bulamamıştı. O günden beri ağzını bıçak açmamıştı. Kâmuran Bey defalarca onu neşelendirmeye çalışmış, sokağa çıkarmak, güzel bir filme götürüp havasını değiştirmek istemiş ama çabaları sonuçsuz kalmıştı. İrfan'la Gülizar'ın da çabaladığını biliyordu. "İnşallah bir müddet sonra unutacaktır," diye konuşmuşlardı kendi aralarında.

Aileden henüz kimsenin şiir müsabakasından haberi yoktu. Kâmuran Bey ilk öğrenen olmanın sevinciyle

Harika'yı yanaklarından öpüp tebrik etti. "Ne bu surat? Yoksa sevinmedin mi?" diye sordu.

"Sevinmem gerekiyor değil mi?"

Evin arkasında atölye olarak kullandığı geniş odadaydılar. Bir köşede ayaklı dikiş makinesi, prova maketi ve birkaç top renkli kumaş duruyordu. Kâmuran Bey, oturduğu taburenin bacaklarından karnına doğru yükselen hafif bir titreşim hissetti. Masasının üzerindeki demir makas, beyaz sabun ve içi topluiğneyle dolu çini kâse, zelzele oluyormuş gibi kıpır kıpır oynamaya başladı. Kâmuran Bey, Harika'nın ellerini tuttu ve kalp atışları normale dönene kadar bırakmadı.

Yarışmaya Selçuk'un ısrarıyla şiirini yolladığını, dereceye gireceğini aklının ucundan bile geçirmediğini ve şimdi ne yapacağını bilmediğini anlatan Harika konuştukça açıldı ve sakinleşmeye başladı. O sakinleşirken titreşim de yavaşladı ve durdu.

"Törene gitmek istemiyorum," dedi. "O şiiri ben değil başka biri yazmış gibi geliyor. H. Kara kim bilmiyorum."

"Biliyor musun, arada sırada başka bir insan olmak bana çok iyi geliyor," dedi Kâmuran Bey. Masanın üzerine saçılan iğneleri tek tek toplayıp kâsenin içine atmaya başladı. Bilerek ağırdan alıyordu. Harika'nın meraklandığını görünce gülümsedi. "Sana bir şey göstereceğim."

Gösterisine başlayan bir sihirbaz edasıyla arkasındaki duvarı boydan boya kaplayan gardırobun kapaklarını birer birer açtı. İlk kapağın arkasından erkek takım elbiseleri, yelekler ve gömlekler çıktı; sonrakinden tayyörler ve elbiseler, ardından tuvaletler, şapkalar, şallar, fularlar, iskarpinler, topuklu ayakkabılar, botlar, çizmeler ve son olarak birkaç raf dolusu peruk...

Kâmuran Bey, kız kardeşine yazdığı mektupta Harika'nın yüz ifadesini şöyle tarif etmişti:

Şekerci dükkânına girmiş bir çocuk gibiydi. Şaşkınlıktan ve tabii heyecandan ağzının açık kaldığını fark edince o da benimle gülmeye başladı. Bir dakika önceki asık suratlı kız gitmiş, yerine yüreği yaşam sevinciyle küt küt çarpan başka biri gelmişti. Böyle olacağını tahmin etmiştim. O da benim gibi yanardöner. Kabına sığmayanlardan.

"Bunların çoğu bizim eski temsillerden kalanlar," diye izah etti Kâmuran Bey. "Bir kısmını depoya kaldırdım, işe yarayanlar elimin altında dursun dedim. Neyin nerede olduğunu herkesten iyi biliyorum. İhtiyaç oldu mu gelip alıyorlar. Hadi, ne duruyorsun? Karıştırmak istemiyor musun?"

Bu davetle birlikte Harika bütün giysileri incelemeye başladı. Hangi birine bakacağına karar veremiyordu. Perukları okşadı, kürklere parmaklarını daldırdı, yumuşacık tüylü boyunbağlarını yanağına değdirdi. Boy aynasının önünden geçerken bir an kendini görünce hızla başını çevirdi. Bu hazine odasında ilgisini çekmeyen tek şey kendi suretiydi. Askıdaki kıyafetler, bambaşka hayatları –rengârenk ve heyecanlı hayatları– temsil ediyordu onun gözünde.

"Hoşuna giden bir şey varsa deneyebilirsin," dedi Kâmuran Bey. Kollarını göğsünde kavuşturmuş, bir köşeden Harika'yı izliyordu. Tahmininde yanılmamıştı; onu cesaretlendirmek için dil dökmesi gerekmeyecekti. Siyah, geniş omuzlu, dar bir tayyör seçti Harika. Askısıyla birlikte üzerine tuttu. "Bu nasıl?"

Kâmuran Bey, "Sen giyin, ben hemen geliyorum," diyerek mutfağa koştu. Döndüğünde elinde gümüş bir tepsi ve iki küçük kristal bardak vardı. "Sek Rus votkası. İçindekiler çöp değil, portakal kabuğu. Bunu kutlamamız gerekiyor. Hadi bakalım, bir dikişte!"

"Neyi kutluyoruz?" diye sordu Harika.

"Senin şu H. Kara sadece kâğıt üzerindeydi, birazdan onu hayata geçireceğiz."

Votka boğazlarını yakıp gözlerini kamaştırırken onu elinden tutup makyaj masasına oturttu. Kâmuran Bey gayet tecrübeli ve kendinden emin hareketlerle onu değiştirmeye başladı. (Harika onun evde tek başınayken bile ne kadar şık giyindiğini yeni fark ediyordu. Her gördüğünde, göğsüne çelik zırh gibi oturan dar yelekler ve bol kesimli, jilet gibi ütülü pantolonlar oluyordu üzerinde.) Önce tarağı eline alıp saçlarını sıkıca topladı. Omuz hizasında dalgalı siyah bir peruk seçip başına yerleştirdi. Birkaç defa etrafında dolanıp güzel durduğuna emin olunca tarağı bırakıp boy boy fırçalar aldı. Adeta portre boyar gibi ince işçilikli bir makyaj yaptı ve son olarak takma kirpiklerle Harika'nın yüzünü tamamen başka bir şekle soktu. Dolaptan tayyöre uygun yüksek topuklu rugan pabuçlar seçip giymesini bekledi. Sonunda onu boy aynasının karşısına geçirdi, omzunun tam gerisinde durdu ve ikisi birlikte bu yeni kadını incelediler.

"Huzurlarınızda H. Kara," dedi Kâmuran Bey.

Kardeşine yazdığı mektupta, "İnanılmaz bir değişim!" diye anlatacaktı:

> Sadece dış görünümü değil tüm hareketleri, tüm mimikleri değişti. Gözler ruhun aynası derler ya, bence ruhu değişti. Bu yaşıma kadar hiçbir aktörün veya aktrisin bu kadar kusursuz bir değişim geçirdiğine şahit olmamıştım. Demek ki içinde varmış ve yıllardır bu ânı bekliyormuş. Annesi kapıyı açıp içeri girse kızını zor tanırdı. Tanısa da gözlerine inanmak istemezdi.

Harika, hislerini Gülizar'a tarif ederken, "Sanki ben geriye çekildim ve başka bir kadın ışığa adım attı," cüm-

lesini kuracaktı aylar sonra. Bu diğer kadın kararlı, kendine güvenen ve başkalarının ne düşündüğüne aldırmayan biriydi. Sürekli kafasının içinde ona yeteri kadar iyi olmadığını söyleyip duran ses yok olmuş ve sırtındaki yük kalkar kalkmaz ruhu hafiflemişti.

* * *

Ruhu hafiflemesine hafiflemişti ancak H. Kara, atölyeden dışarı adım atmaya henüz hazır değildi. İlk denemeler hep o odanın içinde kaldı. Kâmuran Bey'e sigarasını yaktırırken onunla sohbet ediyor, şakalar yapıyor, kendi sesini yeni bir kulakla duyuyor ve arada sırada gözucuyla aynadan nasıl göründüğünü, elini nereye koyduğunu, saçını nasıl düzelttiğini, nasıl bacak bacak üzerine attığını kontrol ediyordu. "Kırmızı bir ruj galiba bana daha çok yakışır," dedi bir seferinde. Eteğin belini biraz daraltmak gerekiyordu, "Rica ederim siz yorulmayın, Harika bu akşam evde halleder," diye ekledi.

Başka bir gün Kâmuran Bey'e yarışmada birinci seçilen şiiri, "Bizi Ayıran Ay"ı okudu. Alkışı zarif bir el hareketiyle savuşturduktan sonra, "Çok iyi olmadı, eğer sıkılmazsanız bir defa daha deneyeyim," dedi. Ayağa kalktı ve bu defa deminki kadar acele etmeden okudu. Okurken aynada kendini izledi. Kâmuran Bey'den tüyolar aldı. Her ihtimale karşı yanında yazılı bir kopya bulundurmasına karar verdiler. "Harika'da daktiloya çekilmiş kopyalar olacaktı," diye hatırladı. Kendisinden başka bir kişi gibi bahsetmek hoşuna gitmişti ve bu oyuna gitgide daha fazla ısınıyordu.

Onu dışarı çıkmaya cesaretlendirmek için Kâmuran Bey de Harika'yla birlikte kılık değiştirmeye başladı. Harika'dan farklı olarak o her seferinde değişik bir kimliğe bürünüyordu. Bazen zampara bir beyefendi olup H.

Kara'ya kur yapıyor, bazen de sanat meraklısı zengin bir kadın olup H. Kara'nın en yakın arkadaşı rolünü üstleniyordu. Hangi kılığa girerse girsin, yıllarca bunu yapmış birinin tecrübesine ve rahatlığına sahipti.

"Şahane görünüyorsun hayatım," dedi H. Kara. İnsan içine çıkacağı ilk gecenin coşkusuyla "siz" diye hitap etmeyi bırakmış, "sen"e geçmişti.

"Sen dururken hiç kimse dönüp bana bakmaz," diye takıldı yanındaki astragan yakalı sarışın kadın. "Park Otel' de masa ayırttım, geç kalırsak başkasına verirler."

Park Otel'deki bu özel akşam yemekleri 1942 ilkbaharından 1945'in sonlarına kadar ayda bir veya iki kez tekrarladıkları bir âdet halini aldı. Sözleştikleri günler Harika annesine bir yalan uydurup Kâmuran Bey'in dairesine iniyordu. Hava kararırken ikisi de kılık değiştirip makyaj yapıyor ve hazır olunca kimseye görünmeden apartmandan çıkıyorlardı. Taksi bulmak için kol kola girip caddeye doğru yokuşu tırmanırken bazen arkalarından laf atanlar çıkıyordu fakat kimseden korkuları yoktu. Kâmuran Bey eğer o gece erkek kılığındaysa dönüp Fransızca bir küfürle cevap veriyordu, değilse başlarını çevirip yürümeye devam ediyorlardı. O zamanlar sokakta laf atan serseriler asgari nezakete sahipti. Yine de, "Sustalım hep yanımda. Ne olur ne olmaz," demişti Kâmuran Bey. Harika bunun şaka olmadığına karar vermişti.

Dönüşte üstlerini değiştirip makyajlarını sildiklerinde, öyle bir gece hiç yaşanmamış gibi eski hayatlarına birkaç saat önce kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Bilhassa Melek Hanım'ın yanındayken birbirlerine göz kırpıp gizlice güldüklerinde Harika'nın neşesi yerine geliyordu. Annesinin el süremeyeceği, tenkit edemeyeceği ve asla zedeleyemeyeceği gizli bir dünya bulmuştu kendine. Bunun heyecanıyla Selçuk'un yokluğu bile daha az aklına geliyordu.

1942 yılında Stalingrad'a doğru ilerleyen Almanlar, Türkiye'yi savaşa sokmak için faaliyetlerini iyice yoğunlaştırdı. Sovyet Rusya'ya Kafkaslar üzerinden saldırıp arkadan vurmak için müttefik gerekiyordu ve Hitler bu iş için gözüne Türkiye'yi kestirmişti. Fakat Milli Şef İnönü savaşa girmeme kararından dönmüyordu. Onun elini zayıflatmaya çalışan Alman hükümeti, Türk halkının gözünde Rusya'yla savaşa girmeyi cazipleştirmek için el altından propaganda faaliyetlerini artırdı. Türkçü ve Turancı yazarlar, eğer Sovyetler parçalanırsa Doğu'daki Türk kökenli halkların Türkiye Cumhuriyeti himayesinde birleşeceğini öne sürüyordu. İmparatorluk özlemi kısa süren uykusundan uyanmıştı. Şimdi vatansever Türkçülerle "vatan haini" ırkçılık karşıtları birbirine düşman olmuştu.

Birkaç defa daha ağırlaştırılan Matbuat Kanunu'yla devletin gazeteler üzerindeki baskısı iyice artmıştı. "Milli hislerimizi inciten" yazılar yazanlar şiddetle cezalandırılacaktı. Ayrıca Türkiye'nin savaşa girmeme tutumunu zedeleyecek şekilde Almanya'yı yahut İngiltere'yi destekleyen yazılar da yasaktı. Fakat Almanya'nın arka arkaya zaferleri sonrasında faşizm sempatisine daha fazla müsamaha gösteriliyordu. Hepsi bir yana, bilhassa Milli Şef İnönü'yle ilgili haberlerde aşırı hassas olmak gerekiyordu, haber başlığının hangi puntoyla atıldığına varıncaya kadar tüm detaylar devlet makamlarınca kontrol ediliyordu. İrfan'ın söylediğine göre aslında her şey sansürleniyordu, hava durumunun nasıl aktarılacağına dair bile tebliğ geliyordu. Hem İngilizlerin hem de Almanların Türkiye için hazırlanmış radyo programlarındaysa propagandanın haddi hesabı yoktu. İnsanlar gazetelerde sansürsüz haber bulmaktan ümidi kesince çareyi radyoda arıyordu fakat orada da gerçek haberlerle propaganda birbirine karışıyordu.

Aralarında Peyami Safa'nın da bulunduğu bazı gazetecilerin Almanlar tarafından maaşa bağlandığı, bazı gazetelerin çeşitli yollarla finanse edildiği dedikoduları hem İstanbul'da hem Ankara'da kulaktan kulağa yayılmıştı.[1] Melek Hanım bu laflara fena halde sinirleniyor, "Peyami Bey'in güçlü kalemiyle boy ölçüşemeyen komünistler çamur atıyor," diye savunmaya geçiyordu. Peyami Safa, Nâzım Hikmet'e düşman olunca Melek Hanım tercihini ilkinden yana kullanmış ve Peyami Safa'nın eserlerine yıllardır hayran olduğunu söylemeye başlamıştı.[2]

Bir yandan da Türk hükümeti "tarafsız yayın" yapmayan gazeteleri baskı altında tutmaya devam etmekteydi. Bu baskıdan Almanları öven gazeteler (*Cumhuriyet* ve *Tasvir-i Efkâr*) kadar Müttefiklerle işbirliğini savunanlar (*Akşam* ve *Vatan*) ve faşizm karşıtları (*Tan*) da payını almıştı.

İrfan o karanlık günleri şöyle anlattı:

> 1940'ta sıkıyönetim ilan edildi. *Cumhuriyet* ve *Tasvir-i Efkâr* Alman yanlısı yazılar nedeniyle kapatılma cezası aldı. *Tan* ise faşizm karşıtı yazıları nedeniyle kapatıldı. Babıâli, Mütareke günlerinden beri baskıya alışkındı.

1. Yıllar sonra Alman Dışişleri Bakanlığı'nın yazışmalarını içeren devlet arşivleri açıldığında bu dedikoduların asılsız olmadığı görüldü.

2. Nâzım Hikmet, *Resimli Ay*'daki "Putları Yıkıyoruz" döneminde, ona ve şiirine saldırgan eleştiriler yöneltenlere yine aynı mecmuada yayımlanan şiirleriyle cevap veriyordu. Çok ağır bir dille hiciv türünde yazdığı bu şiirlerden ilki Yakup Kadri'ye, ikincisi Ahmet Haşim'e, üçüncüsü milletvekili ve Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi'ye yönelikti. Hatta bu üçüncü şiir yüzünden öfkelenen Hamdullah Suphi taraftarı bir grup genç, Tan Matbaası'nı basmış fakat Zekeriya Bey'in müdahalesiyle hadise büyümeden atlatılmıştı. Sonuncu şiirin hedefi ise Nâzım Hikmet'in eski dostu Peyami Safa'ydı: "Sen bu kavgada / bir nokta bile değil, / bir küçük, eğri virgül, / bir zavallı vesilesin!.. / Ben kızabilir miyim sana? / Sen de bilirsin ki, benim âdetim değildir / bir posta tatarına / bir emir kuluna sövmek, / efendisine kızıp / uşağını dövmek!" "Onun yerinde olsam bir daha insan içine çıkamazdım," demişti Harika.

Gazeteler ceza alıp kapatılırsa birkaç gün sonra yeniden çıkmaya başlıyordu. Ancak hapisteki solcular dışarıya o kadar kolay çıkamıyordu. Neredeyse her gün başka bir gazeteci, yazar ya da şairin ihbar edildiğini ve karakola götürüldüğünü duyuyorduk. Sonra haftalarca, bazen aylarca haber gelmiyordu.

Türkiye tarafsız kaldığı sürece her millete mensup insanların rahatça girip çıktığı bir ülke konumundaydı. Balkanların işgalinden sonra doğuyla batı arasında haber ve istihbarat akışının merkezi İstanbul olmuştu. Başta Pera olmak üzere tüm şehir, İngiliz, Amerikalı, Rus ve Alman istihbaratçıların elini kolunu sallayarak dolaştığı koskoca bir panayır gibiydi.

Bu panayırda para yahut şahsi menfaatler karşılığında, bazen de sırf intikam uğruna bilgi satmaya hazır her tür insan bulmak mümkündü: Nazilerden kaçıp Türkiye'ye sığınan Yahudiler, İstanbul'un yerleşik Alman nüfusu, Bolşevik düşmanı eski Beyaz Ruslar, Ermeniler, Kürtler ve Müslüman Türkler... Pera Palas, Tokatlıyan ve Park Otel tıpkı Mütareke günlerindeki gibi kozmopolit bir kalabalıkla dolup taşıyordu. Kâmuran Bey o dönemdeki gece hayatını şöyle anlattı:

Her masada değişik bir milletten insanlar görmek mümkündü. Sefirler, yüksek rütbeli askerler, ajanlar, gazete patronları, yabancı firmaların yöneticileri, ülkesinden kaçıp buraya sığınan film yıldızları, opera sanatçıları... Ceketlerin altında gizlenen tabancalar, buz kovalarında gelip giden içkiler, sigara dumanı, ecnebi şarkıcılar, revü grupları ve caz orkestraları. Artık o masalarda ne tehditler, ne pazarlıklar, ne rüşvetler dönüyorsa... Para dolu çantaların, pırlanta dolu keselerin gizlice el değiştirdiğini duyardık. Biz Park Otel'e gitmeyi âdet edinmiş-

tik, programı güzel olurdu ve üst katta manzarası muhteşemdi. Fakat hep Almanlarla doluydu, konsolosluğa yakın diye mi bilmiyorum. Bir Nazi gördüm mü huzurunu kaçırmak için hemen Yahudi ağzıyla konuşmaya başlardım. Pera Palas İngilizlerin ve Amerikalıların mekânıydı ve dürüst olmak gerekirse daha sıkıcıydı.

İrfan:

Her şey o kadar acayipti ki. Kocaman bir film setinin içinde yaşıyor gibiydik. Her yanımızda farklı milletlerden insanlar ve hepsi birbirine düşman. Bir yandan bizi de savaşa sokacaklar korkusu, diğer yandan yokluk. Ekmek karneyle veriliyor. Fırınların önünde kuyruklar, verdikleri ekmek iyice ufalmış, zaten yenilebilir gibi değil. Şeker yok, çay kahve yok, kömür yok. Karaborsa ne bulabilirsek. Fakat lüks kulüplerde ve lokantalarda akıllara durgunluk verecek tarzda bir gece hayatı devam ediyordu.

Aynı yıl İstinye İplik Fabrikası, İrfan'ı işten çıkardı. Üretimin yavaşlaması yüzünden işgücünü kısmak mecburiyetinde kaldıklarını söyleseler de ona göre asıl sebep farklıydı. İşçilerle "fazla" sıkı fıkı olması müdürlerde rahatsızlık yaratmış ve üst üste birkaç defa ihtarları kulak arkası edince kovulmuştu. Bunun üzerine bir süredir akşamları ek iş olarak gittiği Tan Matbaası'nda tam zamanlı olarak göreve başladı. Diğer taraftan işçilerin sendikalaşması faaliyetlerine bütün gücüyle devam etti. Gülizar da kocası gibi hastane personeli için bir sendika kurulması faaliyetlerine devam ediyordu. Yeni evli çift şimdilik Gülizar'ın annesinin evinde yaşamaktaydı.

Melek Hanım, günlerini "cemiyet" dediği yerde geçirmeye devam etmekteydi. Çocuklarının ısrarı üzerine

sonunda baklayı ağzından çıkarıp ismini söyledi: Bozok Milli Fikir ve Kültür Cemiyeti. Bunun Türkçü-Turancı bir dernek olduğu anlaşılınca İrfan öfkesine hâkim olamadı. Annesinin evindeki bir akşam yemeğinin ortasında sofrayı terk etti ve kapıyı çarpıp çıktı. "Koskoca kadın, ne isterse yapar. İrfan'ın yasak koyacak hali yoktu elbette. Fakat müthiş bir hayal kırıklığı yaşıyordu," diye anlattı Gülizar.

Harika'nın üniversitedeki son senesiydi. "Zaman nasıl geçti anlamadım," diye hayıflanıyordu. "Ne samimi bir arkadaşım oldu ne güzel bir anım. Birkaç sene sonra sorsalar kimse beni hatırlamaz..." Bitirme sınavlarına pastanede çalışıyor, işler yavaşladığı için ders çalışmaya zaman bulmakta zorlanmıyordu. Ester Hanım'ın un ve kahve stokları tükenince masalar boşalmıştı. Cebinde parası olan zenginler ve yabancılar caddedeki gösterişli mekânları tercih ediyordu.

Harika hafta sonlarını genellikle Gülizar ve İrfan'la geçiriyordu. Hafta içi sadece akşamları yukarı çıktığı ve çıkar çıkmaz odasına kapandığı için annesi, "Aynı evin içinde iki yabancı gibiyiz," diye sitem etmekteydi.

Yine bir akşam odasına kapanmış kitap okurken Melek Hanım yanına gelip, "Çok özledim, izin ver biraz sarılayım," diye yanına uzandı. Saçlarını koklayıp okşarken, "Ne olacak bizim bu halimiz?" diye mırıldandı kulağına. "Neden benim kızım annesini sevmiyor? Nerede hata yaptım acaba?"

Harika, "Boynunun, saçlarının kokusunu içime çektiğimde çocukluğuma geri döndüm," diye anlatmıştı Gülizar'a gözleri dolarak.

"Seni sevmediğimi nereden çıkardın?" diye sordu Melek Hanım'a.

"Sevsen böyle davranmazsın ki. Hiç beni dinlemi-

yorsun. Aklın hep bir karış havada. Artık kendine çeki düzen vermezsen bize layık bir koca bulamayacaksın."

Oysa Harika'nın evlenmek için hiç acelesi yoktu. Aklının bir karış havada olduğunu kabul etmek istemiyordu fakat mezun olduktan sonra ne yapacağına bir türlü karar veremediği doğruydu. Mutlaka bir iş bulup çalışacağını söylüyordu ancak nasıl bir iş olacağını bilmiyordu. Klasik eserleri Türkçeye çeviren Talim Terbiye Komitesi'ne başvurmayı ve kabul edilirse Ankara'ya taşınmayı bile aklından geçiriyordu.

Park Otel'de yemeğe gittikleri bir akşam H. Kara, Kâmuran Bey'e şöyle demişti:

"Melek Hanım da her anne gibi çocuklarının iyiliğini istiyor. Fakat benim öyle bir annem olsa... Bilmiyorum. Kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım sevemezdim sanırım."

"Belki Harika da senin gibi hissediyordur," dedi Kâmuran Bey. O akşam saçları boynundaki iki sıra inciyle aynı renkte, ağızlıkla sigara içen, kalın sesli bir kadın olmaya karar vermişti. İsmi Makbule'ydi ve rahmetli kocası yıllarca Sorbonne Üniversitesi'nde arkeoloji dersleri vermişti.

"Harika nefret edemez, karakteri müsait değil. Hem hangi kız annesinden nefret edebilir ki?"

Bu soru cevapsız kaldı. Sahnede piyano eşliğinde hafif ve neşeli parçalar söyleyen Alman Bülbülü lakaplı Erna Sack'ı izleyerek düşüncelere daldılar. Program sona erince orkestra dans parçaları çalmaya başladı. Pistte birkaç çift belirdi. Çok geçmemişti ki H. Kara omzunun gerisinde tanıdık bir sesle irkildi.

"Hanımefendi bu dansı bana lütfeder mi acaba?"

Şaşkınlığı bir an için yüzüne yansıdıysa bile kendini o kadar hızlı toparlamıştı ki Kâmuran Bey ne olduğunu

anlayamadı. H. Kara başını çevirip genç adamı tepeden tırnağa süzdükten sonra elini uzattı.

"Pekâlâ ama sadece bir dans."

"Ne kadar değişmişsin," dedi Selçuk. Üzerinde şık bir takım elbise, ütülü gömlek ve siyah kravat vardı. Saçlarını ıslatıp geriye doğru sımsıkı taramıştı. Gözleri her zamanki gibi muzip bir ışıltıyla parlıyordu.

"Beni başka bir kadınla karıştırıyorsunuz sanırım."

Sahnede çalan müziğin sesi yavaş yavaş kulaklarından silinirken uzakta başka bir evrende ve başka bir salonda sadece ikisinin duyabildiği bir parça çalmaya başladı. Tepelerindeki avize mor ve pembe yıldızlarla parlıyor ve bütün bu yıldızlar toz tanecikleri gibi alçalıyor, ellerine, yanaklarına ve saçlarına konup orada kalıyordu.

"O kadın şimdi burada olsaydı benimle dans etmez miydi?"

"Aklınızı kaçırmış olmalısınız. Böyle zalim bir adamla konuşmazdı bile."

"Rica etsem ona söyler misiniz? Bana bir şans vermesi için yalvarıyorum. Son bir şans. Kendisine anlatmam gereken şeyler var, daha önce açıklamaya fırsat bulamadığım şeyler."

"Boş yere çenenizi yormayın. Dinlemek isteyeceğini hiç sanmıyorum."

"Onu göremediğim her saniyenin bana en büyük ceza olduğunu bilmesini isterim. Anlatacaklarımı dinledikten sonra benimle konuşmak istemezse söz veriyorum onu bir daha asla rahatsız etmeyeceğim. Bu cezayı çekmeye devam edeceğim."

Şarkının sonunda H. Kara yarım kalan bir rüyadan uyanırcasına gözlerini açtı ve etrafa bakındı. Pistte ikisinden başka insanlar vardı, gülüşüyor ve orkestrayı alkışlıyorlardı. Masalarda yemek yiyen, şampanya kadehlerini tokuşturan, gürültülü kahkahalar atan kalabalık

vardı. Tepsilerle yemek taşıyan garsonlar, mutfağın hızlıca açılıp kapanan yaylı kapısı ve avizelerin renksiz ışığı vardı. Kim olduğunu ve nerede olduğunu, ılık bir yaz gecesi gökyüzünü yırtan bir şimşek gibi hatırlayan Harika, hızlıca elini Selçuk'un omzundan çekti.

Selçuk masaya kadar ona eşlik ederken, "Cumartesi saat üçte. Her zamanki yerde," diye fısıldadı kulağına.

Makbule Hanım meraklanmıştı.

"Hayrola? Bembeyaz olmuşsun."

"Mühim değil, yalnızca eski bir tanıdık," dedi H. Kara.

* * *

Harika cumartesi günü gidip gitmemek konusunda kararsızdı. Selçuk'a rastladığını (H. Kara'dan hiç bahsetmeden) Gülizar'a anlatırken, "Beni görmek istemese yanıma gelip konuşmaz, dansa kaldırmazdı. Demek ki başka bir mesele var," dedi.

Gülizar onu caydırmaya çalışmadı:

> "Madem konuşmak istiyorsun, git konuş. Derdi neymiş öğren. Ama seni bir defa daha hayal kırıklığına uğratmasına asla müsaade etme," dedim. Harika'nın huyunu biliyordum. Karşısındaki, suçu onun üzerine atacak en ufak bir imada bulunsa kendinden şüpheye düşer, kendi kendini yer bitirirdi. Böyle bir şey yapmayacağına dair bana söz vermesini istedim. "İstiyorsan ben de geleyim, birlikte konuşalım," dedim ancak onu kabul etmedi.

Nisuaz Pastanesi'nde ilk buluştukları gün oturdukları masaya oturdular. Selçuk, Harika'ya tıpkı o günkü gibi bir hediye getirmişti. Kurdeleyle süslenmiş paketten bu defa kitap değil, bir zarf çıktı. Küçük bir kâğıda, bol

kıvrımlı ve zor okunan elyazısıyla Melih Cevdet'ten şu dizeleri yazmıştı:

Şiirlerimde sen olmadığın zaman
Onları neden bitiremiyorum?[1]

İkiye katlı kâğıdın arasında bir de anahtar vardı. Harika, "Bu nedir?" der gibi baktı.

"Ben sana ulaşamadığımda bile gelip beni bulabilesin diye," dedi Selçuk. Bunun mantıklı bir açıklama olmadığının farkındaydı ancak o sırada heyecandan dili dolanmış, söylemek istediği şeyi nasıl ifade edeceğini bilememiş ve böyle yarım yamalak bir cümle kurmuştu. Harika'nın yüzündeki şaşkın ifadeyi görünce telaşlandı. "Rica ediyorum, önce anlatacaklarımı dinle."

"Pekâlâ," dedi Harika. "Dinliyorum ancak işim var, çok fazla kalamayacağım."

Genç adamın saçları yine karmakarışık, yakası ve kravatı tüm çabalarına rağmen yine söz dinlemez bir vaziyetteydi. Bu doğal görüntüsünün birkaç gece önce Park Otel'deki şık kostümüyle uzaktan yakından alakası yoktu. Etraftaki masalara göz attıktan sonra sesini alçalttı. "Gerçek işimi senden gizlemek zorundaydım. Âşık olduğum kadından bile gizlemem gereken bir hayatım var. Fakat böyle olmayacak. Benden nefret etmeni istemiyorum, bu yüzden sana hakikati anlatmaya karar verdim."

Bursla İngiltere'de üniversiteye gittiği doğruydu. Gider gitmez birkaç başka yabancı talebeyle birlikte tuhaf isimli bir kurumun tanışma toplantısına davet edilmiş ve bedava yemeği duyunca hiç düşünmeden kabul etmişti. Koyu renk lambriyle kaplı kulüp odalarında, beyaz saçlı

1. Melih Cevdet Anday, "Mutluluk Şiirleri".

beyefendilerin gençlere nazik fakat mesafeli davrandığı, dünya meseleleri hakkında sohbetler edilen ve yemekten sonra konyakla puro ikram edilen bu toplantılar birkaç defa tekrarlandı. Selçuk farkına bile varmadan ön elemeden geçmiş olacak, ona eğitime kabul edilmek için gerekli bir dizi sınava girmek isteyip istemediği soruldu. Yaz tatilini İngiltere'de geçirmek isteyen ve kalacak yeri olmayan Selçuk, bu teklifin üzerine atladı. Söz konusu kurum, İngiliz İstihbarat Birimi'nin bir kolu çıkınca hiç şaşırmadığını söyledi Harika'ya. Daha en başından beri öyle bir şey olduğunu tahmin etmişti.

"İstanbul bürosu için eleman yetiştirmek istiyorlardı. Kendi milletimin aleyhine sonuçlanabilecek herhangi bir vazife vermeyeceklerini söylediler. Boş laf! Bu kargaşada neyin kime faydası, kime zararı olduğunu hangimiz anlayabiliyoruz ki?"

Selçuk, İngilizlere –aslında hiçbir devlete– güvenmese de Nazi düşmanları için çalışmayı heyecanlı ve cazip bulmuştu. Ayrıca o zamanlar aklı bir karış havadaydı ve böyle bir macerayı geri çevirmek için şapşal olmak gerekir diyordu.

"İstanbul'a döndüğümden beri onlar için çalışıyorum. Sıkıcı bir iş dediğimde yalan söylemiyordum. Bana verdikleri en heyecanlı vazife birinden evrak alıp başka birine vermek. Ancak Pera Palas'taki bombadan sonra işler biraz değişti. Türk pasaportum var ve kolayca girip çıkabilirim diye Sofya'ya beni gönderdiler. Apar topar gitmek zorunda kaldım."

"Hiç olmazsa bir haber yollayabilirdin," diye kaşlarını çattı Harika. "Sıkılıp beni terk ettiğini düşündüm."

"Aklını kaçırdın herhalde! Senden asla sıkılmam. Fakat sen böyle bir hayattan sıkılabilirsin."

"Tehlikeli değil mi?" Harika duyduklarından sersemeye dönmüştü ve nasıl bir tepki vereceğini kestiremiyor-

du. Emin olduğu tek şey, Selçuk'u çoktan affettiği ve ondan uzak kalmaya bir dakika bile dayanamayacağıydı.

"Hitler'in galip gelmesinden daha tehlikeli hiçbir şey yok. Fakat bunları duyduktan sonra benimle görüşmek istemezsen..."

"Hayır! Seni görmediğim zaman hasta oldum. Göğsüm ortadan ikiye yırtıldı sanki. Derdimi kimseye anlatamadım çünkü içimdeki boşluğu nasıl tarif edeceğimi bilmiyordum," dedi Harika. Uzanıp Selçuk'un elini tuttu. "Sadece senin yanındayken o boşluk doluyor."

Harika, Selçuk'un sırrını kimseye söylemeyeceğine söz verdi fakat en yakın arkadaşına söylemeden durması imkânsızdı. Aralarında geçen konuşmayı olduğu gibi Gülizar'a anlattıktan sonra kimseye –bilhassa İrfan'a– söylememesini tembih etti. Gülizar duyduklarını uzun süre kendine sakladı. Ancak ileride, olaylar karmakarışık bir hal aldığında o da hepsini kocasına anlatmak zorunda kalacaktı.

İlk kez o gün Selçuk'un evine giden Harika, bu ani kararını, "Onu öpmek için dayanılmaz bir arzu duyuyordum ve bunu herkesin ortasında yapacak cesaretim yoktu," diye izah etti arkadaşına.

* * *

Selçuk'un evi, daha doğrusu odası, Asmalımescit'te Körkadı Çıkmazı isimli sokağın ucunda, dört katlı binanın tepesindeydi. Her katta bir kiracı vardı. Selçuk'un altında Polonyalı bir klarnetçi, onun altındaysa elinden fotoğraf makinesini düşürmeyen Mısırlı bir kadın yaşıyordu. İkisi de savaştan kaçıp İstanbul'a gelmişti. Binanın girişinde uzun zamandır kullanılmayan karanlık bir şarap deposu vardı.

Selçuk karşılıklı iki duvarda iki geniş penceresi olan

odasına "Kuş Yuvası" adını takmıştı. Yatağın olduğu taraftaki pencereden hiç kimsenin kullanmadığı boş bir avlu görünüyordu. Diğerinden Asmalımescit'in labirenti andıran dar sokakları, damların, bacaların ve duvarların arasındaki boşluklardan bir belirip bir kayboluyordu.

Sabahın erken saatlerinde, bir sokak yukarıdaki fırından ekmek kokusu (kıtlık zamanı sadece kokusu güzel, tadı berbattı), karanlık sokak köşelerinden ise sidik kokusu yükselirdi. Önüne sardunyalar ve karanfiller dizilmiş camlar güneş batana kadar açık kalırdı. Geceleri gürültü, bağırış çağırış, naralar, küfürler ve sarhoşların şarkıları hiç eksik olmazdı. Beli silahlı gangsterler, çift köstekli hacı ağalar, yırtık çoraplı fahişeler, kıranta pezevenkler, vatanı işgal edilmiş sanatçılar, giysileri naftalin kokulu yaşlı hanımefendiler, cebi delik üniversite talebeleri ve esrar arayan müptezeller hep bu sokakları doldururdu.

Selçuk üniversitede İrlandalı bir arkadaşından ağız mızıkası çalmayı öğrenmiş ve bir lokantada çalışarak para biriktirip kendisine en fiyakalısından bir tane satın almıştı. Şimdileri alt kattaki klarnetçinin ezgilerine uzaktan eşlik ediyordu.

"Adam bana gıcık olup penceresini kapatıyor. Merdivende karşılaştığımızda selam vermiyor. Galiba benimle arkadaş olmak istemiyor," dedi.

Dışarıdan virane gibi görünen binanın içi de iyi durumda sayılmazdı. Fakat Selçuk odasının duvarlarına temiz bir kat boya çekmiş, pencereleri tamir etmiş, döşemeyi kilimlerle kaplamıştı. Bir yanda eskiciden aldığı demir işlemeli karyola, diğer yanda önü perdeyle kapalı duran, mutfak niyetine kullandığı girinti vardı. "Sadece çay kahve yapabiliyorum. Esas fotoğraf banyosu için işe yarıyor," demişti. Odanın ortasındaki masaya kitaplarını yığmış, sadece bir köşesine yazı yazmak için yer açmıştı.

Batan güneşle birlikte şeftali kırmızısından mora ça-

lan gökyüzü, Galata Kulesi'nin tepesindeki heybetli direkle ortadan ikiye bölünmüştü. Pencerenin önünde daha küçük bir masanın üzerine kısa dalga radyo alıcısını yerleştirmişti. Kapıdan girer girmez Harika'nın dikkatini çeken bu cihaz, Pangaltı'daki salonlarında duran ve çocukken başından ayrılmadığı radyoyu andırıyordu. Ancak bunun çevrilecek daha fazla düğmesi, seslerle ahenk içinde titreyen kocaman bir ibresi ve bir de kulaklığı vardı.

"Bunun için epeyce bir zaman eğitim aldık," dedi Selçuk. Alıcının yanında defteri, kalemi ve izmaritle dolu bir küllük duruyordu. Odayı havalandırmak için pencereyi açtı ve Harika görmeden küllüğü çöpe boşaltmak için hızlı manevralar yaptı. Harika'nın gözleri defterin sayfalarıyla cihazın düğmeleri arasında gidip geliyordu; odanın dağınıklığı umurunda değildi.

"Ne yapıyorsun bununla?" diye sordu.

"Işıkları söndürüyorum ve karanlıkta başka bir âleme dalıyorum. Bedenimi terk edip seslerin arasında kayboluyorum," dedi Selçuk. "İşin gerçeği, gecenin bir yarısı uyanıp şifreli yayın yakalamam gerekiyor. İlgini çekiyorsa nasıl çalıştığını gösterebilirim."

"Daha sonra. Buraya onun için gelmedik." Bunu söylerken sanki bir an H. Kara'nın gölgesi geçmişti suratından.

"İstemediğin bir şey yapmak mecburiyetinde değilsin."

"İstemesem gelmezdim," dedi ve gözlerini kaçırdı. "Fakat İngiltere'de kadınlar herhalde buradakilerden farklıdır. Benim hiç tecrübem yok ve seni hayal kırıklığına uğratmaktan korkuyorum."

"Beni asla hayal kırıklığına uğratamazsın."

"Peki utanmam normal mi?"

"Ben doktorun karşısında bile giysilerimi çıkarmaktan utanan bir insanım," diye güldü Selçuk.

"O gece Park Otel'de dans ettiğin kadın kadar özgür olmak istiyorum. Nasıl yapacağımı bilmiyorum."

"O gece Park Otel'de dans ettiğim kadın fotoğraflarını çekmeme müsaade eder mi? Bizden başka hiç kimsenin bilmeyeceği, asla görmeyeceği fotoğraflarını?"

"Yanımda başka kıyafet yok ki!"

"Kıyafete gerek olmayacak!"

Harika'yı tanımayan bir kişi o gün Selçuk'un çektiği fotoğrafları sırayla yan yana dizip bakabilse, ilk karedeki kadınla son karedeki kadını iki ayrı insan zannederdi. Giysileri birer birer eksilirken Harika'nın duruşu, bakışı ve vücudunun kavisleri değişmişti. Üzerindeki bluz, etek ve ince ipekli çoraplar sanki onu hapseden zincirlermiş ve teker teker hepsinden kurtulurken sadece bedeni değil ruhu da özgürlüğüne kavuşmuş gibiydi. İlk karede gözlerini mercekten kaçıran kadın kendisini beğenmiyor ve başka bir çift gözün onu beğenebileceğini aklının ucundan bile geçirmiyordu. Son karede demir karyolaya serbestçe uzanmış kadınsa kameraya oyuncu bir ifadeyle gülümsüyordu. O poz çekildikten sonra Selçuk'u yanına çağırıp fotoğraf makinesini elinden almış ve, "Şimdi sıra sende," demişti. Selçuk hiç tereddüt etmeden bu oyuna katılmış ve o da teker teker giysilerinden kurtulup yanına uzanmıştı.

"Bildiğin her şeyi bana öğretmeni istiyorum," dedi ismi H harfiyle başlayan kadın. Selçuk artık ona hangi isimle hitap edeceğini bilmiyordu çünkü iki farklı kadın zihninde birbirine karışmış, şeffaf kâğıtlara basılıp üst üste konmuş iki farklı fotoğraf gibi birleşip tek bir kadın halini almıştı.

* * *

Genç Şairler müsabakasının ödül töreni 12 Mart Per-

şembe günü sabah on birde Beyoğlu'ndaki Ar Sineması'nda yapıldı. Birkaç saatliğine kiralanan salonda şiir meraklısı bir grup genç ve gazetecilerden oluşan konuklar ilk sıraları ancak doldurmuştu. Kırmızı perdenin önündeki kürsüye çıkan Servet Şakir, zor günlerden geçen memleketin kültürel coğrafyasını ve şiirin önemini anlatan uzun bir konuşma yaptı. Sıkıntıdan birbiri ardına yakılan sigaraların dumanı, projektör odasına yerleştirilmiş spotun ışığında kıvrım kıvrım dağılan bir sis tabakası oluşturdu.

Harika –daha doğrusu H. Kara– o günlerin modasına uymayan ve bu sebeple biraz cüretkâr duran geniş kenarlı siyah bir şapka, boynunda kürk ve yüzünü gizleyen büyük siyah gözlükleriyle tıpkı bir film yıldızı gibi girmişti salona. Kâmuran Bey'in kolunda dimdik yürüyüp ona ayrılan sandalyeye oturmuş, ön sıradakilere nazikçe gülümsemiş fakat hiç kimseyle konuşmamıştı. Kâmuran Bey, farklı bir kılığa bürünmeden gelmişti. "Şu dünyada tek yeğenim var, bu gururu başkasına bırakmam," diye şaka yapmıştı.

"İrfan duymasın, kalbi kırılır," dedi H. Kara.

"Heyecandan ne dediğimi biliyor muyum? Tek *şair* yeğen!"

Salondakiler büyük olasılıkla H. Kara'yı böyle beklemiyordu. Yarışmanın birincisinin sadece adı açıklanmıştı, hakkında başka hiçbir bilgi yoktu. Erkek mi kadın mı, o bile belli değildi. Ön sırada oturan şapkalı kadın, hayallerinde canlandırdıkları şaire hiç uymamış olsa gerek, yöneticinin uzun konuşması boyunca onu merakla inceleyip durdular.

Müsabakanın üçüncüsüne ve ikincisine ödülleri takdim edildikten sonra H. Kara sahneye davet edildi. Kâmuran Bey'in alkışları diğer tüm sesleri bastıracak kadar şiddetliydi. Harika ödülünü aldıktan sonra şiirini okumak için mikrofona yaklaştı. Şapkasını çıkarmıştı ama gözlük-

leri suratını gizlemeye devam ediyordu. Çantasını açarken bir an için eli titredi, çünkü o kılığın içinde şimdi Harika Akırmak vardı. Ezbere bildiği dizeleri gözlerini elindeki kâğıttan ayırmadan okumaya başladı, kelimelerin arasında yutkunarak, kesik kesik çıkıyordu sesi. Henüz ilk iki dizeyi okumuştu ama ona birkaç saattir o sahnede, parlak ışığın tam göbeğinde duruyormuş gibi geldi. Gözlerini kaldırmaya korkuyordu. Uzanıp önündeki bardaktan bir yudum su aldı. Bir an için Kâmuran Bey'le göz göze geldi ve onunla geçirdiği neşeli saatleri hatırlayınca göğsünü ezen sıkıntı hafifledi, elinin titremesi yavaşladı ve birkaç saniye geçmeden H. Kara yerini aldı.

Baştan başladı. Hiç kimse bunun farkına varmadı çünkü şimdi karşılarında başka bir kadın vardı. Kelimelerin tınısı değişmişti, başka türlü sesler çıkıyordu iki dudağının arasından. Dizeler gerçek anlamlarına kavuşurken sürahinin içindeki su, okyanusun derinliklerinden gelen esrarengiz deniz yıldızları gibi irili ufaklı parçalara bölünerek yükseldi, sonra birleşip tek vücut oldu ve H. Kara'nın başının üstünde sessizce süzülmeye başladı. Bu şeffaf kütle, spotun soğuk beyaz ışığını kristal prizma misali kırıp bazen ormandaki yaprakların yeşiline, bazen dalgaların köpüklü mavisine çevirdi. Sigara dumanıyla kaplı salon, H. Kara'nın dizeleri eşliğinde renkten renge boyandı.

BİZİ AYIRAN AY
Bizi ayıran ay tutulduğunda sular duruldu.
Yolumuz uzundu.
Hiçbirimiz konuşmadık ve yakut sandığımız
taşlardan kolyeler yaptık.
Güneş doğarken en güzel giysilerimizle limana
ayak bastık.

Herkes bilirdi, bu şehrin gerçek sahipleri hayaletlerdi.
Ama onları görebilmek için çok dikkatli bakmak gerekirdi.
Çünkü kılık değiştirmenin dâhice yollarını keşfetmişlerdi.

mesela ben önceki hayatımda
şişman bir kediydim ve doğrusu
memnundum kedi olmaktan
camın kenarına uzanır güneşte gerinirdim
sevgilim bahçede gülleri budardı
her parmağının ucundan
birer damla kan emerdim
dünyada ikimizden başka kimse yoktu
ve aşk dedikleri buydu

Sevgilim şöyle dedi:
Gözlerini kapa,
hayır açma
ben söyleyince

aniden bana uzattığı bir?
bir gül
bir söz
bir vaat
günün birinde eğer...
hayır hayır bırak o düşünceleri
kokusunu içine çek, karşı koyma, bırak
üstüne sinsin

Sevgilimin gözleri
nehir yosunu kadar yeşil.

Son gecemiz:
Bütün gecelerden farksız bir geceydi.
biraz kitap okuduk biraz radyo dinledik
İçeriye ay ışığı girmesin diye perdeleri kapatıp
Fenerlerin ışığında seviştik
Çok az uyuduk, ölüm hep yakındaydı çünkü.

Yakut sandığımız taşlar buzdan bilyelermiş meğer.
Son gecemiz olduğunu bilmiyorduk.
Çok az uyurduk, ölüm koynumuzdaydı çünkü.

Bizi ayıran ay tutulduğunda sular duruldu.
Yosun gözlü sevgilimi bulmak için
beni uzaklara götürecek gemiyi bekledim.
Başkaları da vardı bekleyen.
Yolumuz uzundu. Hiçbirimiz konuşmadık.

Şiir bittiğinde hiç kimse nefes almaya cesaret edemiyordu. H. Kara başını kaldırdı ve gözlüklerinin üzerinden, "Ne oldu? Hayatta mısınız?" diye soran şakacı bir bakışla seyircileri kontrol etti. Tüm salon aynı anda nefesini bırakınca hava basıncı değişti. Sahnenin üzerinde dolanan su kütlesi tam o anda yerçekimine yakalandı ve fotoğraf çekmek için yanaşan bir fotoğrafçının başından aşağı boca oldu. Önce Kâmuran Bey, ardından diğer misafirler ayağa kalkıp alkışlamaya başladı. Bir sürahi dolusu suyla ıslanan gazetecinin şikâyetçi bir hali yoktu. Aksine kutsal suyla yıkanmış ve bu alkışların bir kısmı da kendisineymiş gibi sevinçle gülüyordu.

Ertesi günkü gazetelerin iç sayfalarında çıkan ikişer üçer satırlık haberler Harika'dan hep övgüyle söz ediyordu:

"H. Kara edebiyat dünyamıza kıvılcımlar saçan bir kuyrukluyıldız gibi düştü." (*Tan*)

"Şiirimizde genç bir ses, yeni bir nefes. Büyüleyici." (*Cumhuriyet*)

"H. Kara'nın sesinde adeta bir ipnotizma gücü var." (*Akşam*)

Kâmuran Bey'in Harika'ya bir sürprizi vardı. "Şarap içip sarhoş olarak bu güzel günü kutlamamız lazım," dedi. "Seninkileri akşam yemeğine davet ettim. Çok önemli bir haberim var, dedim. İtiraz edersen vallahi çok gücenirim."

Bir gün evvelden mutfağa girip işe koyulmuş, başta meşhur yaprak sarması olmak üzere kendi elleriyle yemekler hazırlamış ve karaborsadan üç şişe şarap almıştı. Melek Hanım, İrfan ve Gülizar, beyaz dantel örtülü, kesme billur kadehli ve gümüş çatal bıçaklı sofrada yerlerini aldığında bu önemli haberi merakla bekliyordu. Kâmuran Bey ise diğerlerine belli etmeden Harika'yı, "Hadi artık," diye dürtüp duruyordu. Sonunda dayanamadı ve, "Sen söylemezsen ben söylerim!" diye ayağa fırladı. Şaraba herkesten önce başlamıştı ve keyfi yerindeydi.

Gülizar birincilik haberini duyar duymaz arkadaşına sarılıp sıkı sıkı kucakladı, defalarca yanaklarından öptü. İrfan, "Kardeşim şairmiş, haberim yok," diye şaşkın şaşkın güldü ve Gülizar'dan fırsat bulduğunda o da sarılıp öptü. Melek Hanım ödülün kaç lira olduğunu sordu.

Gülizar o geceyi şöyle anlattı:

> Dünyanın en zor işlerini alelade bir şeymiş gibi yapmasına o kadar alışkınım ki şaşırdım desem yalan olur. Ondan tam da bunu beklerdim. İrfan'ın gururla göğsü kabarmıştı. O kadar sevinmişti ki gören, ödülü kendisi kazandı sanırdı. Melek Hanım'ınsa yüzünden ne hissettiğini anlamak mümkün değildi. Kibarca gülümsüyordu ama içinden neler geçiyordu kim bilir.

Harika'nın birinciliğini kutlamak için kadeh kaldırdılar. Tam şaraplarından birer yudum alacakken Melek Hanım araya girdi.

"Bir saniye, hazır böyle toplanmışken benim de söylemek istediğim bir şey var... Babanız öleli üç yıl oldu. Onu çok özlüyorum. Fakat benim de mutlu olmaya hakkım yok mu?"

"Elbette var Melek, o nereden çıktı şimdi?" dedi kadehi havada kalan Kâmuran Bey.

"Aşkın yaşı yok derlerdi de inanmazdım. Yaşı yaşıma, huyu huyuma uyan bir beyle tanıştım bizim cemiyette. Âşık oldum. O da beni beğeniyor. Evlenmeye karar verdik."

Uzun bir sessizliğin ardından Melek Hanım, "E hadi, kadeh kaldırıyorduk? Yoksa sevinmediniz mi?" dedi.

Kendisini ilk toparlayan yine Kâmuran Bey oldu. "Seni çapkın seni! Sevinmez olur muyuz?"

Kararsız ve sarsak hareketlerle kadehler tokuşturuldu. Gülizar'la Harika bir şeyler geveleldiler. İkisi de gülümsemeye çalışıyordu ancak masanın neşesi kaçmıştı. Gecenin sonuna kadar İrfan'ın ağzını bıçak açmadı.

10

Melek Hanım, müstakbel eşi Harun Bey'le çocuklarını tanıştırmak için Ayaspaşa'daki yeni Rus lokantasında bir öğle yemeği tertipledi. Mekânı kendisi seçmiş ve, "Harun Bey'in misafiriyiz," diye müjdelemişti. Ancak talihsiz bir seçim yapmıştı çünkü müstakbel eşi Rus mutfağını hiç sevmiyordu. Daha doğrusu Ruslardan nefret ediyordu.

Yemek boyunca doğudaki Türklerin Rus boyunduruğu altında nasıl eziyet gördüğünü anlattı durdu. Azerbaycan'la, Kazakistan'la, Türkmenistan'la aynı soydan geldiğimizi; yüzümüzü Batı'daki ahlaksız Hıristiyan milletlerine değil doğudaki öz kardeşlerimize çevirmemiz gerektiğini savundu. Bu uzun tiradı çok etkileyici bulan Melek Hanım gözlerini bir an olsun ondan ayırmadı.

"İlk Cihan Harbi gösterdi ki Batı, kendi çıkarları için prensiplerinden vazgeçen bir yapıdır," dedi Harun Bey ve garsonu yanına çağırdı. "Oğlum bu ekmek bayat. Buz yok mu buz? Hani nerede? Elini çabuk tut, ayakta uyuyorsun... Ne diyordum... Balkanlar'daki zulme nasıl göz yumduklarını unuttuk mu? Rumları açlıktan salyaları akan itler gibi üzerimize salmalarını unuttuk mu? Nerede kaldı hümanizma? Canları isteyince biz barbar oluyoruz."

Harun Bey'e göre bu harpte derhal Almanlarla işbir-

liği yapılmalıydı. Madem Almanlar Rusları arkadan vurmak için bize muhtaçtı, elimiz her zamankinden daha kuvvetli değil miydi? Eğer aklımızı kullanırsak harp bittiğinde ne istersek koparabilirdik. İsmet Paşa, Churchill'in ayağına gitmekle vatana ihanet etmişti,[1] devir döndüğünde yargılanıp asılacaktı.

"Günün birinde İsmet İnönü'yü müdafaa edeceğimi söyleseler gülüp geçerdim ancak bu lafların karşısında susmak imkânsız," diye araya girdi İrfan. "Hadi Hitler'in ruh hastası bir canavar olduğunu unutalım, nasıl unuturuz bilmiyorum ama hadi neyse, Almanların Stalingrad bozgununu duymadınız mı Harun Bey? Göreceksiniz, bu harpten mağlup çıkacaklar ve o zaman sizin gibi böyle asıp kesenler..."

"Abi sürahiyi uzatır mısın rica etsem," dedi Harika. İrfan'ın sesi, lokantadaki diğer müşterilerin dikkatini çekecek kadar yükselmişti, böyle giderse öfkesine hâkim olamayıp ters bir laf edecekti.

Harika daha masaya oturur oturmaz annesinin yüzünde ürkek denebilecek bir bakış yakalamış ve bu alışık olmadığı görüntü karşısında yüreği sızlamıştı. Seçtiği adamı çocuklarının –bilhassa oğlunun– beğenmesini, hiç olmazsa onaylamasını istiyordu. Böyle bir adama ihtiyaç duyduğu için onların gözünde küçük düşmekten korkuyordu. Harika, zaman zaman ne kadar kızarsa kızsın, onun üzülmesine dayanamayacağı için abisinin sözünü kesmişti.

1. Bu lafla ilgili olarak İrfan'ın yorumu şöyleydi: "İsmet Paşa elbette ki Churchill'in ayağına vatana ihanet etmek için gitmemişti. Harbin gidişatını müsaade edersiniz ki Harun Bey'den daha iyi takip eden bir siyaset insanı olarak, son kartlar oynanırken İngiliz başbakanının davetine icabet etmişti ve Adana'da buluşmuşlardı. O sırada Müttefikler toplantı yapıyordu ve Almanlarla derhal ilişkiyi kesmemiz için baskı vardı. İsmet Paşa son âna kadar beklemek ve fiilen harp etmemek niyetindeydi. Harun Bey gibi gözü dönmüşlerin yaygarasına rağmen bunu başardı."

Bunları daha sonra Gülizar'a anlattığında, "Çok mu safım sence?" diye sordu.

"Saflıkla ne alakası var? O senin annen," dedi Gülizar.

Yemekler geldiğinde İrfan konuyu değiştirmek için Harun Bey'e ne işle uğraştığını sordu. Adam madenî eşya üreten bir fabrikada satış bölümünün şefiydi. Bir yandan da siyasetle ilgileniyordu – şimdilik amatör olarak fakat gelecek seçimde milletvekilliği için adaylığını koyacaktı.

"Halk Partisi'nden değil herhalde?" dedi İrfan. "Biraz evvel Milli Şef'i asıyordunuz."

"Her an her şey olabilir!" diye esrarengiz bir tavırla gülümsedi Harun Bey. "Zaten İsmet Paşa'yı değil, etrafını saran dalkavukları asmak gerek."

Melek Hanım bu açıklamaları başıyla onaylayarak dinlerken mutluluktan gözleri ışıl ışıl parladı. O âna dek annesinin evlenmeye karar verirken kalbini değil aklını dinlediğini sanan Harika, durumun hiç de öyle olmadığını anladı. Sahiden beğeniyor, hatta inanmak zordu ama seviyordu bu adamı. Bilhassa buzu getirmeyen garsona sinirlenip haddini bildirmesi çok hoşuna gitmişti.

Melek Hanım harp biter bitmez evleneceklerini açıkladı. Zevkine uygun bir ev bulup hazırlayana kadar Gümüş Palas Apartmanı'nda yaşamaya devam edeceklerdi.

"Artık Kâmuran Bey'e bir miktar kira ödemeye başlarsınız herhalde," dedi İrfan.

Peçetenin köşesiyle hafifçe dudağını silen Melek Hanım, "Hiç lüzum yok," dedi. "Zaten istemez o. Ne yapacak, mezara mı götürecek o kadar parayı?"

* * *

Yıllar sonra İrfan annesinin hayatındaki bu yeni dönemi şöyle yorumladı:

Sadrazamların ağırlandığı bir konakta büyümüştü fakat memlekette artık ne saray vardı ne de konak. Cumhuriyetin memurları onu hiç heyecanlandırmıyordu. Bunun üzerine Rus romanlarında okuduğu salonlara imrendi. Evin hanımefendisi, şehrin en yetenekli şairlerini, romancılarını ve ressamlarını ağırlar, onlardan saygı görür ya... Nasıl olsa bizde de bolca şair ve yazar vardı. Hem çoğu aynı zamanda gazeteciydi ve bu açıdan rahmetli babamın çevresi işe yarıyordu. Fakat yine hayal kırıklığı yaşadı çünkü bize gelen misafirler saygıda kusur etmese de annemi kendilerinden aşağı görüyordu. Neden bilmiyorum, belki kadın olduğundan. Büyük ihtimalle sürekli kendisinden ve roman denemelerinden bahsetmesinin de payı vardır. Hele bir de o roman denemelerinin ne kadar başarısız olduğu –burada nezaketen "başarısız" diyorum– kulaktan kulağa yayılınca. Mesela bir Suat Hanım gibi ya da bir Sabiha Hanım gibi ilgi görmüyordu. Ardından babam öldü, evi kaybettik. Annem için büyük yıkım. Doğup büyüdüğü konaktan sonra ikinci evi de gidince tüm dünyası altüst oldu. Paşa babasının devrini özlüyordu herhalde. Mesela Bolşeviklerden nefret ederdi, "Asalet düşmanlığı bütün dünyayı sefalete sürükledi," derdi. Güç sahibi insanları etkileyici bulması, hatta yeni bir imparatorluk hayaline tutulması, o zamanlar hiçbirimiz anlayamasak da belki çok garip değildi.

Yemeğin ardından Harun Bey'in kim olduğunu araştırmaya başlayan İrfan'ın fazla uğraşması gerekmedi. Konuştuğu kulağı delik gazeteci abileri, adamın şeceresini biliyordu. İttihat ve Terakki'nin çekirdek kadrosuna yakın bir aileden geldiğini anlattılar. Babası, Enver Paşa'nın kardeşlerinden Nuri Paşa'nın komutasında Birinci Cihan Harbi'nde Kafkasya'da Ruslara karşı savaşmıştı. Harun

Bey, o sırada babasının gölgesinde kalan genç ve önemsiz bir subaydı. Şimdiyse Nuri Paşa'nın Zeytinburnu'ndaki fabrikasında çalışıyordu ve sağ kolu sayılmasa da en güvendiği adamlardan biriydi. Bu fabrika madenî eşya üretmek için ruhsat almıştı ancak silah, kurşun ve gaz maskesi gibi harp teçhizatı üretip Milli Savunma Bakanlığı'na satmaktaydı.[1]

* * *

Sanki yeteri kadar sıkıntı yokmuş gibi 1943 yılında bir de "lekelihumma" belası çıktı. Bitle geçen bu bulaşıcı hastalık İstanbul'da korkutucu bir hızla yayıldı. Gülizar, böyle giderse yakında hastanede boş yatak kalmayacağını söylüyor, "İspanyol gribi gibi bir salgına dönerse işte o zaman felaket!" diyordu. Hükümet hastalığın yayılmasını durdurmak için şehrin yoksul muhitlerinde yaşayan halkı, zabıtaların kontrolünde zorla hamamlara sokmaya başlamıştı. "Yüce devletimizin bir banyomuza karışmadığı kalmıştı, o da oldu çok şükür," diye espri yapan Kâmuran Bey mecbur kalmadıkça evden dışarıya çıkmıyor, çıksa da tramvaya binmiyordu. Halk arasında, "Köylüler hastalık getirdi," söylentisi yaygınlaşınca yetkililer zorunlu haller dışında şehre girişi yasakladı.

Kıtlık iyice artmıştı. Fırıncılar, devletin verdiği unun içinde buğday olmadığından şikâyetçiydi. Halk ise karneyle dağıtılan ekmeklerin içinden çöp çıktığını ve yenilemeyecek kadar kötü olduğunu söylüyordu. Başbakanlık

1. Fabrikayı büyütüp Sütlüce'ye taşıyan Nuri Paşa, 1949'a kadar silah üretimine ve ticaretine devam etti. 2 Mart 1949'da fabrikadaki esrarengiz bir patlama sonucu Nuri Paşa'yla birlikte 27 kişi yanarak öldü. Harun Bey o gün fabrikaya gitmemiş ve canını kurtarmıştı. Bu konuda herhangi bir belge yahut kanıt olmamasına rağmen bu kadar alengirli ilişkiler yumağının ortasında böyle bir patlamaya kaza deyip geçmek zordu.

hızla artan fiyatları kontrol altına almak için şeker satışlarını durdurdu. Karaborsa dışında şeker bulmak imkânsızdı. Aslına bakılırsa zorla hamamlara sokulan halk, lekelihummadan önce açlıktan devrilmek üzereydi.

Aynı günlerde bulaşıcı hastalık gibi hızla yayılan başka bir belaysa hükümete yakın gazetelerden *Tasvir-i Efkâr* ve *Cumhuriyet*'in sözleşmiş gibi kızıştırdığı Yahudi nefretiydi. Bu işin planlı programlı bir şekilde yürütüldüğünden birçok insan gibi Harika da şüphelenmişti. Pastanede çalıştığı günlerde gazetelerin birinci sayfadan verdiği ipe sapa gelmez haberleri görünce sanki yazan kendisiymiş gibi utanıyor, Ester Hanım üzülmesin diye "sakıncalı" sayfaları katlayıp öyle bırakıyordu tezgâhın üzerine.

Selçuk bu haberleri kesip defterine yapıştırmaya başladığında çok geçmeden sayfada boş yer kalmamış, gazete kesikleri birbirinin üstüne taşıp gittikçe kalınlaşmış ve ırkçı bir bataklık halini almıştı: "Mal saklayan Yahudi tüccarlar mahkemeye verildi", "Yahudilerin marifeti: Şeker yerine sıhhate muzır maddeler satarlarken yakalandılar", "İki Yahudi çocuğu Hava Kurumu'nun bağış kutusundaki paraları çaldı", "Sahtekârlık yapan Yahudi ithalatçı tam 40 bin lira fazladan kâr temin etmiş", "Mal saklayıp karaborsacılık yapan Yahudi tüccarlar mahkemeye verildi", "Eroin satarak gençleri zehirleyen Yahudi tutuklandı", "Yahudi dalaveresi: Dolandırıcılık yaptığı ortaya çıkıca rüşvet teklif etti", "Vurguncu Yahudiler beş sene hapse mahkûm edildi", "Kiraların artmasına Yahudiler sebep olmuş"

Ester Hanım kör değildi elbette. Bu haberleri görmekle kalmıyor, bazı müşterilerin ileri geri konuşmalarını da işitiyordu. Bedenindeki tüm kan çekilmiş gibi bembeyaz bir yüzle önüne bakıyor, dişini sıkıyor ve işine devam ediyordu.

"Durduk yere basmıyorlar bu haberleri. Mutlaka peşinden bir felaket gelecek," demişti İrfan.

Orhan Seyfi Orhon'un geçen yıl 24 Eylül'de *Akbaba*'da "Kelle istiyorum!" diye başlayan yazısı olacakların habercisiydi. Şöyle diyordu Melek Hanım'ın eski ahbaplarından Orhan Seyfi Bey:

> Ben ki bir tavuk bile kesilirken bakamam; karıncaları, sinekleri öldüremem, kelle istiyorum. Yumruklarım sıkılmış, dişlerim kısılmış, at meydanında kazan kaldıran yeniçeriden daha hiddetli bir sesle kelle istiyorum, vurguncunun kellesini! Onun, mülevves (pis) kafasının bir çürük kavun gibi önümde yuvarlandığını görsem ferahlıyacağım. Onun, iğrenç vücudunun boş bir çuval gibi karşımda süründüğünü görsem rahatlıyacağım.

İrfan'ın bu konudaki görüşleri son derece sertti:

> Vurguncular dediği savaş zenginleri. Gazeteler halkın kafasında öyle bir tablo çizmişti ki bunlar gayrimüslimler, en başta da Yahudilerdi. Oysa en besili vurguncuların başını Müslüman toprak ağaları, daha da önemlisi partinin canla başla koruduğu milletvekilleri çekiyordu.

11 Kasım 1942'de meclisten geçen Varlık Vergisi Kanunu, İrfan'ın şüphelerini haklı çıkardı. Başbakan Şükrü Saracoğlu yaptığı açıklamada varlıklı tüccarlardan, emlak sahiplerinden ve büyük çiftçilerden bir defaya mahsus olmak üzere olağanüstü vergi toplanacağını söyledi.

Gülizar yaşadığı hayal kırıklığını şöyle anlattı:

> Ne yalan söyleyeyim, ilk duyduğumda sevindim. Zenginden ilave vergi alacaklar, yoksul halk biraz belini doğrultacak diye sevindim. Listeler açıklandığında ve işin aslının hiç de öyle olmadığını gördüğümde nasıl bu kadar salak olabilirim diye kızdım kendime. Meğer büyük-

lerimiz Nazi hayranlığını bir üst mertebeye taşımış. Yahudilerden ve Ermenilerden "yasal" yollarla kurtulmaya karar vermişler. "Bizden" saydıklarına dokunmamışlar.[1]

Benyamin Bey, İstiklal Caddesi'ndeki apartmanını piyasa değerinin ellide birine satmak zorunda kaldığını, vergiyi geciktirmeden ödeyebilmek için gereken miktarı ancak böyle temin edebildiğini söylemişti. Zamanında babasıyla birlikte kurduğu lokanta da gitmişti. Çalışma kampına gönderilmediği için şanslı olduğunu, hatta büyük ihtimalle ölümden döndüğünü belirtiyordu. Ancak artık bu ülkede yaşayamazdı.[2]

Venedik Pastanesi'nde Kâmuran Bey'le son kez karşılıklı kahve içtikleri gün, "Devletimiz savaş zengini hacıağaları koruyup bizi diri diri mezara soktu. Almanya vatandaşı değilim, Türk vatandaşıyım diye şükrederdim, meğer kendi vatanımda da düşmanmışım," dedi.

Kâmuran Bey şunları anlattı:

Bizim Gümüş Palas Apartmanı'na lafın gelişi 100 lira değer biçtilerse bana 5 lira vergi yazmışlar. Benyamin Bey'in apartmanına 100 lira değer biçtilerse ona tam 179 lira vergi yazmışlar. Neden efendim? Soramıyorsun! Ancak neden olduğu alenen belli: Listede be-

1. Zenginden vergi almak bir kâğıt üzerinde akla yakın dursa da uygulamasının hiç de öyle olmadığı 1942 yılının sonunda anlaşıldı. Kimden ne kadar vergi alınacağını "servet tespit komisyonları" belirliyordu. Nasıl karar verdikleri belirsizdi ancak kararları kesindi ve itiraz hakkı yoktu. Aralık 1942 ve Ocak 1943'te İstanbul'da gayrimüslimlere ait binlerce mülk el değiştirdi. Bunların arasında İstiklal Caddesi'ndeki binaların büyük bir kısmı bulunuyordu. Satılan mülklerin yüzde 67 kadarı Müslüman Türkler, yüzde 30 kadarı resmî kurum ve kuruluşlar tarafından alındı.

2. Benyamin Bey ve Ester Hanım, 1943'te Arjantin'e göç etti. Babasının ölümünden sonra yabancı bir memlekette tek başına yaşamak istemeyen Ester Hanım 1954'te İstanbul'a döndü. Kurtuluş'ta iki odalı bir daireye taşındı ve ilerleyen yıllarda hiç dışarı çıkmadı.

nim adımın yanında M harfi var, yani Müslüman. Onunkinde Y harfi var.

Benyamin Bey'in elinde harp başlamadan önce akıl edip Amerika'ya yolladığı bir miktar parası kalmıştı. Kızıyla birlikte Güney Amerika'ya göçecekti. Bu yaşında yabancı bir memlekette yeni bir hayat kurmak gözünü korkutsa da başka çaresi kalmadığına inanıyordu. Bir defalık dedikleri bu verginin ardından daha fenasının gelmeyeceği ne malumdu?

"Arzu ederseniz başka bir işletmeci bulup pastaneyi devretmek için elimden geleni yaparım. Gidene kadar her şekilde destek olacağımı bilmenizi isterim," dedi.

Kâmuran Bey, "Olmaz efendim. O pastanede en başta kızının emeği var. Başkasının gelip el koyması benim içime sinmez. Kapatırız daha iyi," diye cevap verdi. Birkaç ay sonra Adanalı bir tüccar dükkânı kiralayıp köfteci yapmak istedi ancak Kâmuran Bey kabul etmedi. "Başkaları da geldi, onları da geri çevirdim... Günün birinde kitapçı yapmak isteyen biri kapımı çalar diye çok bekledim fakat kısmet değilmiş," dedi.

Venedik Pastanesi'nin kapanacağı haberi sadece Melek Hanım'ın yüzünü güldürmüştü. "Çok gürültü oluyordu, başımız şişiyordu," dedi. "Ester Hanım da pek suratsız bir kadın, insanın içi kararıyor." Bunlar fazla mühim değildi, en mühimi sonunda Harika'nın bu anlamsız sevdadan kurtulmasıydı. Kızının bazı "ucuz" Avrupalı kadınlar gibi garsonluk yapmasını bir türlü kabullenememişti, üstüne bir de bunu Harun Bey'e nasıl kabul ettireceğini kara kara düşünürken iki dertten birden kurtulmuştu.

Resmî kaynaklara göre 1943 yılının Ocak ve Temmuz ayları arasında 1.229 gayrimüslim vatandaş Eskişehir ve Erzurum'daki çalışma kamplarına gönderildi. Bir yıl sonra ABD ve İngiltere'nin baskısıyla hükümet yeni

bir yasa çıkararak Varlık Vergisi uygulamasına son verdi. O güne kadar tahsil edilmemiş tüm borçlar silindi.

Bu birkaç aylık süreçte ülkenin yapısında çok önemli bir değişim başarılmıştı. Başbakan Saracoğlu'nun basına kapalı grup toplantısında, "Türk piyasasını Türklere vereceğiz," dediği daha sonra ortaya çıktı.[1] Toplanan vergi, harp yıllarında ekonomiye pek bir katkı sağlamasa da hükümet asıl hedefine ulaşmıştı.

Kâmuran Bey, evinde Benyamin Bey ve Ester Hanım için bir veda yemeği düzenledi. Meşhur etli yaprak sarmasını pişirdi. Ester Hanım, yıllardır bir şehir efsanesi gibi bahsi geçen ancak o güne kadar hiç kimsenin tadına bakma şansına erişemediği, elde açılmış zar kadar ince 40 kat yufkadan yapılan su böreğini hazırladı. İrfan, Gülizar ve Harika dışında Melek Hanım'la nişanlısı da davetliydi ancak önceden alınmış tiyatro biletleri olduğu için katılamadılar.

Gecenin sonunda Harika'yla Ester Hanım vedalaşırken ikisi de gözyaşlarını tutamadı. Ağladıklarını kimse görmesin diye ikisi de yüzlerini gizleyip evin iki ayrı ucuna kaçtı.

* * *

Nişan yüzüğünü takar takmaz Gümüş Palas Apartmanı'na taşınan Harun Bey, Melek Hanım'a şimdiden "karıcığım" diye hitap etmeye başladı. Bilhassa başkalarının yanında onu el üstünde tutuyor ve çevresine büyük zorluklarla elde ettiği kıymetli bir mücevhermiş gibi gu-

1. Başbakan Şükrü Saracoğlu, meclis konuşmasında verginin, "piyasadaki para arzını azaltmak, fiyat artışlarının önüne geçmek ve Türk parasını kıymetlendirmek" amacıyla toplandığını açıklarken daha sonra parti grup toplantısında, "piyasaya hâkim olan gayri Türk unsurları, vergi sayesinde bertaraf ederek Türk piyasasını Türk tüccarlarının ve Türklerin eline verecekleri"ni söylemişti.

rurla takdim ediyordu. Etrafta hava atacak birileri olmadığında bu ilginin şekli biraz değişiyor ve "karıcığı" tarafından şımartılma arzusu halini alıyordu. Yeteri kadar ilgi görmediği hissine kapılırsa, "Yoksa sen beni istemiyor musun?" diye gönül koyuyordu. Hayatı boyunca şımartmayı değil şımartılmayı tercih eden Melek Hanım, bu yeni düzene ilginç bir şekilde çok çabuk ayak uydurdu. Yemekten kalkıp radyonun başına oturduklarında, Harun Bey'e meyve soyup lokma lokma yedirmesi, tutulmuş omuzlarını ovması, hatta hatırı için gözlerini kapayıp ince bir sesle alaturka şarkılar söylemesi çocuklarını şaşkınlığa uğratıyordu.

Annelerinin zoruyla her pazar öğle yemeğini birlikte yiyorlardı. Melek Hanım, "bu kadar insanı tek başına doyuramayacağı için" sadece meşhur Amerikan salatasını (eskiden "Rus salatası" dediğini asla kabul etmiyordu) yapıyor, diğer yemekleri pişirmeleri için liste hazırlayıp Harika ile Gülizar'a talimatlar veriyordu.

Harun Bey, İrfan'la Harika'nın hayatlarına karışmaya başlamıştı. Melek Hanım, müstakbel eşini kırmamak için onun her dediğine hak veriyordu. "Babanızın sözünü dinleyin çocuklar," diyordu. Çocukların inatla "baba" dememesi, gayet mesafeli bir şekilde "Harun Bey" diye hitap etmesi, müstakbel kocasından çok onun kalbini kırıyordu.

Harun Bey, her pazar İrfan'ı karşısına oturtup ona komünizmin tehlikelerini anlatıyordu. İrfan karısına ve kız kardeşine söz verdiği için kendini şartlamıştı, dişini sıkıp bu coşkulu nutukları kavga çıkarmadan dinliyordu. Arada sırada kendini tutamayıp ağzını açacak oluyor, o zaman da Gülizar'ın sert bir bakışıyla derhal kendine geliyor ve, "Herkes kendi doğrusuna kendisi karar verir," diye mırıldanmakla yetiniyordu.

Bir seferinde Harun Bey, Gülizar'a dönmüş, "Bari

sen şu kocana biraz akıl ver hanım kızım, yoksa hepinizi yakacak," demişti.

"Açlıktan ölen insanların hakkını savunmakta bir akılsızlık görmüyorum efendim, cahilliğime verin," diye cevap vermişti Gülizar. İrfan kendisinin böyle laflar etmesine izin verilmemesine çok bozulmuştu.

Gülizar:

> Adama İrfan'ın da benim de komünist olmadığımızı anlatmaya tenezzül etmedim. Onun sandığı gibi TKP üyesi değildik; açıkçası teoride sosyalist miydik solcu muyduk, tam olarak ben de bilmiyorum. O zamanlar bunların arasındaki farkı bilen çok insan olduğunu sanmıyorum. Önemli olan, Harun Bey'le dünya görüşümüz taban tabana zıt olmasıydı ve bundan gurur duyuyordum.

Harun Bey'le Melek Hanım'ın en sevdiği yazar Peyami Safa'ydı. Arada sırada Liman Lokantası'nda buluşup yemek yiyorlardı. "Çok tatlı bir insan, gazetedeki o öfkeli yazıları yazan kesin başkası dersiniz," diye tarif etmişti Melek Hanım. Harun Bey araya girip, "Sadece öfke değil, vicdanımızın sesi," diye düzeltmişti. Melek Hanım, Peyami Safa'nın romanlarını "yeni bir gözle" ikinci defa okumaya başlamıştı. Şimdi çok daha iyi anladığını söylüyordu fakat gazete yazıları onun için hâlâ bir numaraydı. "Birtakım aşağılık insanlara ağzının payını asilce veriyor," dediğinde kastettiği birtakım aşağılık insanlar, Serteller, bilhassa Sabiha Sertel'di.

Harun Bey'in de dahil olduğu bir kesim, bilhassa Sabiha Hanım'dan nefret ediyordu. Gülizar'a kalırsa, "Muazzam zeki ve bilgili bir kadın olması; dahası, onu susturmaya çalışan erkeklerle ve devletle senelerce cesurca mücadele etmesi yüzünden hedefteydi. Önce İngilizlerin kuklası diye laf çıkarmışlardı, sonra komünist, Stalinist,

Bolşevik, Sovyet ajanı diye damgaladılar kadını. Kaç kere mahkemeye verdiler, tutukladılar fakat o hiç yılmadan yazılarını yazdı, fikirlerini savundu."

Melek Hanım'ın yıllar önce başlayan antipatisi, Harun Bey'in katkılarıyla yeniden alevlenmişti. En büyük endişesi "bu zararlı çift"in kendilerini yaktıkları gibi etraflarına topladıkları saf ve iyi niyetli gençleri de yakmalarıydı. Hele İrfan'ın o kadının emri altında çalıştığını düşündükçe yüreğine hançerler saplanıyordu.

"Merak etme anne, insanların emriyle aklıma yatmayan işler yapmam," diye cevap veren İrfan, biraz da Melek Hanım'ın damarına basmak için, "Sabiha Hanım'la konuştum, boş boş oturmasın diye Harika'ya gazetede tercüme işi ayarlayacağız," diye eklemişti çocukluğundaki muzip gülüşüyle.

"Aman sakın! Bir o eksikti."

* * *

Venedik'in kapanışı Harika'nın hayatında hem maddi hem manevi bir boşluğa yol açtı. Çalışırken çok para kazanmasa da cep harçlığını çıkarıyor, annesinden ve abisinden para istemek zorunda kalmadan idare edebiliyordu. Şimdi öyle bir özgürlüğü kalmamıştı. Manevi açıdansa sığınak kabul ettiği bir mekânı kaybetmişti. "Bütün gün evde otururum boğulurum," demişti Gülizar'a. "Şimdi bir de Harun Bey çıktı. Burnumun dibinde yabancı bir adam. Odama kaçıp kapımı kapatıyorum ama nereye kadar?"

Harika, Selçuk'la zaman geçirmek için bile, "Kâmuran Bey'e gidiyorum," ya da, "Gülizar'la buluşacağım," gibi yalanlar uydurmak zorundaydı. Harun Bey, her şeyine karışıyor fakat İrfan'a yaptığı gibi onu karşısına çekip konuşmuyor, görüş ve endişelerini annesi vasıtasıyla ileti-

yordu. Öncelikle "bu kız"ın bir an önce evlenip düzgün bir hayat kurması lazımdı. Elini çabuk tutmazsa evde kalacaktı. Kâmuran Bey gibi ne idüğü belirsiz bir insanla bu kadar çok zaman geçireceğine kendi yaşına uygun, aklı başında arkadaşlar bulmalıydı. "Dostluk"ları dışarıdan bakınca çok acayip görünüyordu, yanlış anlaşılabilirdi. Ve son olarak, şiir işi bu devirde çok sakattı. Kendine başka bir meşgale bulamaz mıydı? Toplumcu şiir yazıyoruz diye propaganda yapıp milleti kışkırtmaya niyetlenenler vardı. Bu vatan hainleri Harika'ya yanaşıp onun da aklını çelebilirdi. Nâzım'ın başına gelenleri görmemiş miydi?

Burada Melek Hanım kendi hislerini de katarak bir nevi melankoliye kapılır, gözlerini çok uzaklarda bir noktaya diker ve kim bilir hangi yemek davetindeki hangi muhabbeti hatırlardı.

"Bir zamanlar nasıl da gözümüzde büyütürdük. Hiç aklımıza gelir miydi bu hallere düşeceği?"

"Nâzım Hikmet'in değiştiğini sanmıyorum," diye cevap verdi Harika. "Belki siz değiştiniz."

"Sen nereden bileceksin? Bacak kadardın o zamanlar. İlgi çekmek için abuk sabuk numaralar yapardın, unuttun mu?"

* * *

Halbuki şiir yazmak Harika için sıradan bir meşgale olmanın çok ötesindeydi. Eskiden belki sadece sevdiği alışkanlıklardan biriyken müsabakayı kazandıktan sonra ruhunda yeni bir pencere açılmış ve içeri gün ışığı dolmuştu. Buna, "Kendine güvenmeye başladı," deyip geçmek kâfi değildi. Sahnede alkışları duyduğunda, gazetelerde çıkan övgü dolu yazıları okuduğunda insanı sarhoş edecek kadar yoğun bir haz duymakla kalmamış, o kadar ışıltılı olmayan, daha yumuşak bir hazla tanışmıştı. İkin-

cisinin ismini bilmiyordu. Tarif etmeye çalıştığında, "Kalemimden çıkan kelimelerin hiç tanımadığım insanların ruhunda kendilerine yer bulması," diyecekti.

Servet Şakir, 10 Haziran günü H. Kara'yı İstiklal Caddesi'ndeki bürosuna davet etti. Gökyüzünün masmavi parladığı, tepede süzülen zeplinlerin gölgesinin tatlı bir rehavetle kaldırımları okşadığı ılık bir yaz günüydü. Cadde her zamanki kalabalığıyla cıvıl cıvıldı. Tramvaylar ağzına kadar dolu geçiyordu. Böyle bir günde insan harbi de lekelihumma salgınını da kolaylıkla unutabilirdi, ne var ki köşe başlarını tutmuş gazete satıcısı çocuklar buna fırsat bırakmıyordu. "Yazıyor. Almanya'yla yeni bir ticaret anlaşması imzaladık. Yazıyor."

Nazi hayranı gazeteler, her şeye rağmen Almanya'yla aramız bozulmadı diye bayram yapmaktaydı. Harun Bey, "Çıkmamış candan ümit kesilmez," diyordu. Almanya'nın galip geleceğine dair inancı hâlâ tamdı. Harika'ysa bu korkunç harbin iyi bir şekilde biteceğine dair tüm ümidini yitirmek üzereydi. Gelecek, Sovyetler'in Almanlar karşısında ne kadar dayanabileceğine bağlıydı. Güçleri tükenirse faşizm galip gelecek, tüm dünyayı ele geçirecekti.

İstiklal Caddesi'nde Nazi subaylarına özenip saçlarını onlar gibi tıraş eden ve caka satan asık suratlı üniversite talebeleri dolaşıyordu. Galatasaray'ı biraz geçince, birkaç ay evvel açılan Alman birahanesinde vitrini süsleyen Nazi bayraklarından içerisi seçilmiyordu.

Aylık Çağdaş Sanat mecmuasının bürosu, kitapçının yanındaki binanın ikinci katındaydı. Servet Bey, H. Kara'yı kapıda karşılayıp heyecanla elini sıktı. Sekreterine iki ıhlamur söyledikten sonra misafirini odasına buyur etti.

"Tam karaborsadan bir miktar çay temin ettik diye sevinmiştik, yine yalan oldu," dedi mahcup bir gülümsemeyle.

Büroda sekreterle kendisi dışında kimsenin olmamasına istinaden, "Ekonomik koşullar sebebiyle mecmuamız artık üç ayda bir çıkacak..." diye izahta bulundu. "Aslında Beyazıt tarafında bir matbaayla çalışıyoruz ama ben Pera'dan uzak kalamam. İşleri buradan idare ediyorum."

Ihlamurlar gelince ceketinin düğmesini çözdü ve esas konuya girdi. "Hanımefendi, doğrusunu isterseniz sizden çok etkilendim. Hakkınızda çok az şey biliyorum. Buna rağmen edebiyat küremizde güçlü bir ses olacağınıza eminim. Sizi desteklemek isterim. Başka şiirleriniz varsa bir kitap yayımlayabiliriz."

"Bunun için erken değil mi?"

Servet Bey, lastikle bağlı bir deste zarf uzattı. "Buyurunuz. Hayranlarınızdan gelen mektuplar. Tek bir şiirle bu kadar çok hayran kazandığınıza göre devamının bereketli olacağına inancım büyük. Başkalarından da teklifler gelecek, o yüzden bir an evvel anlaşmak isterim."

Yarışmadan kazandığı tutarla birlikte mecmuada çıkacak üç şiiri için avans alan Harika, hayatında ilk kez bu kadar çok para kazanmanın sevinciyle alışverişe çıktı. İrfan'a şık bir kalem, Gülizar'a en sevdiği Fransız parfümünden bir şişeyle bir çift ipek çorap, Kâmuran Bey'e sadece onun takabileceği kadar parlak ve gösterişli bir kravat seçti. Son olarak Hachette'e uğrayıp kalan tüm parasıyla Selçuk'a Henri Cartier-Bresson'un sokak fotoğraflarına ait kalın bir albüm satın aldı.[1]

1. Küçük olması sebebiyle sokakta dikkat çekmeden kullanılabilen Leica makineyi Selçuk, İngiltere'de cebinde kalan son parayla satın almıştı. Önceleri 50 mm lense alışmakta zorlanmıştı fakat daha pahalı bir makineye bütçesi yetmezdi. (Leica o dönemin en pahalı markalarından birisi değildi, yine de Selçuk'un parayı denkleştirmek için "yankesicilik becerisini bol bol çalışarak geliştirmesi" gerekmişti.) Yabancı mecmularda fotoğraflarına hayran olduğu "üstat" Henri Cartier-Bresson'da da aynı makinenin olduğunu öğrendiğinde bir anda dünyası değişmişti. "Sahip olduğum en kıymetli şey oluverdi," demişti Harika'ya. Ağız mızıkasından bile daha kıymetliydi onun için. Yanından bir an için bile ayırmıyor, nereye giderse gitsin ceketinin yahut paltosunun cebinde taşıyordu.

Annesine hiçbir şey almadığını fark edince suçluluk duygusuna kapıldı fakat ona alıp Harun Bey'e almamak olmazdı. "Sokağa atacak param yok!" diye kendi kendini telkin etti.

* * *

Selçuk'la ilişkileri ilerledikçe sadece haftada birkaç kez dışarıda buluşup dolaşmak, üniversite talebeleri gibi sevişebilecekleri kuytu köşeler aramak yetmemeye başlamıştı. Bir süredir evdekilere, "Abimlerde kalacağım," diye yalan söylüyor ve geceyi Selçuk'un "Kuş Yuvası" dedikleri odasında geçiriyordu. Başta tedirgin olmuş ve Gülizar'a, "Serbest bir kadın olduğum için beni ayıplıyor musunuz?" diye sormuştu. "Hiç öyle şeyler getirme aklına," demişti arkadaşı. "Biz evlenmeden önce ne yaptık sanıyorsun?" Gülizar, Selçuk'un zamanında Harika'yı yüzüstü bırakmasını bir türlü anlamasa da artık affetmiş ve İrfan'ı da yumuşatmayı başarmıştı.

İlkyazın başlarında güneş batarken Haliç seması şeftali kırmızısına dönüyor, Selçuk'un odası turuncu bir ışıkla doluyordu. Bütün gün birbirlerini beklemekten sabırları tükendiğinden önce hiç vakit kaybetmeden sevişiyorlar, sonra tembel tembel sohbet ediyorlar ve karınlarını doyurmak için giyinip dışarı çıkıyorlardı. Çoğu zaman ona da üşeniyor, odada kalıp bir şişe şarap, peynir ve meyveyle idare ediyorlardı.

Pencerenin önündeki radyo hep açık oluyordu. Harika, Fransızca acıklı aşk şarkılarını seviyordu, Selçuk'sa Amerikan caz parçalarını.[1] Bazen yattığı yerden ağız mı-

1. Harika'ya, "Sidney Bechet'yi ilk kez Londra'da bir plakçıda duydum," diye anlattı Selçuk. "Bu çalan nedir diye sorduğumda soprano saksafon dediler. Hayatımda duyduğum en güzel müzikti. Ben de mızıkayı böyle çalabilmek istiyordum fakat o kadar yetenekli olmadığımı biliyordum. Fırsat buldukça o dükkâna gider, bazen bir-iki saat aynı plağı çalmalarını beklerdim."

zıkasıyla müziğe eşlik ediyor, Harika'yı güldürmek için olmadık notalar üflüyor veya parçanın üzerine küçük doğaçlamalar çalarak oyunlar oynuyordu. Bir defasında radyoda "Dök zülfünü meydana gel" çalmaya başladığında Selçuk mızıkasıyla Harika'yı o kadar çok eğlendirmişti ki en sevdikleri şarkı bu oluvermişti.

"Bak böyle yavaş çalarsam acıklı oluyor. Âşıklar birbirinden uzak kalmış, gözyaşı döküyorlar..."

Hüzünlü bir taksimin ardından aniden hızlandı ve o melankolik parça, bir anda neşeli bir oyun havasına dönüverdi. Selçuk bir eliyle Harika'yı yatağa çekti ve, "Çok şükür şimdi kavuştular," diye çapkın çapkın güldü. "H. Kara Hanımefendi bununla ilgili bir şiir yazmalı."

"Neyle ilgili?" diye sordu Harika bir kaşını kaldırarak.

"Buselik makamının sihir ve kerametiyle. Tabii bu şiirin alt metni, sevişmeye doyamayan âşıklar olmalı."

"İlk fırsatta bu talebinizi kendisine ileteceğim beyefendi."

Yine bir akşam turuncu günbatımında seviştikten sonra Harika üzerinde sadece ince bir bluz ve dizlerinin üzerine kadar uzanan ipekli çoraplarıyla odada dolanıyor, radyonun düğmesiyle oynayıp güzel bir parça arıyordu. Selçuk'un radyosu, evlerde kullanılan ahşap kasalı şık cihazlara hiç benzemiyordu. Bunun kasası maviye boyanmış metaldendi ve bir tankın kumanda panelinden sökülmüş gibi görünüyordu.

"Bunun nasıl kullanıldığını bana da öğretecektin hani?" dedi Harika. Meraklı ama biraz ürkek bir çocuk gibi parmağının ucuyla ne işe yaradığını bilmediği düğmelere dokundu.

Selçuk yataktan kalkıp yanına geldi, iki sandalye çekip Harika'yı cihazın başına oturttu. İkisinin de hayatının geri kalan kısmını tamamen değiştirecek bir andı bu ancak henüz farkında değildiler.

Savaşta askerden ve silahtan daha mühim bir güç varsa o da bilgiydi. Doğru bilgiye sahip olan taraf, bazen karşı tarafın birliklerini gafil avlayıp göz açıp kapayana kadar haritadan silebiliyordu.

Her gün binlerce mesajın kıtaların bir ucundan diğer ucuna gizli ve güvenli bir şekilde ulaştırılması gerekiyordu. Bunların bazıları harbin gidişatını değiştirebilecek kadar mühim bilgiler, bazılarıysa günlük faaliyetlerin akışı için gerekli haberleşmelerdi. Örneğin Rusya'da ilerleyen Alman birliklerinin rotası, İstanbul'da planlanan gizli bir buluşmanın yeri ve saati yahut Bulgaristan'dan gelen kaçakçıların gizlice ülkeye sokacağı malların hangi sahile ne zaman indirileceği, radyodaki diğer seslerin arasına gizleniyordu.

Radyo operatörünün işi, atmosferi kaplayan hışırtıların, cızırtıların ve yayınların arasında bir sinyalin izini bulup peşine takılmak, diğer seslerden ayırmak, köşeye kıstırmak ve ne olduğunu anlamaktı. Alıcının üzerindeki o gizemli düğmeler, kâinatın dört bir ucundan gelen tuhaf seslerin arasında gizlenen mesajları yakalayabilmek için hassas ayarlar yapmaya yarıyordu.

Mesajı yakalamak kâfi değildi çünkü uluorta yollanan bu bilgilerin hepsi şifreliydi.

"Peki ya düşmanların mesajları? Onların şifresini çözebiliyor musunuz?" diye sordu Harika. Kafası hızlı hızlı çalışmaya başlamıştı.

"Çok zor. Bazıları imkânsız... Almanya'da ve İngiltere'de şifreleri çözmek için binlerce uzmanın çalıştığı gizli tesislerin kurulduğu söyleniyor. Onlara kıyasla benim gibiler okuma yazmayı yeni öğreniyor sayılır."

"Senin gibiler kim?"

"Merkezden uzak şehirlerde faaliyet gösteren üçüncü sınıf ajanlar," diye güldü Selçuk. Ciddileşip devam

etti. "Bu bölgede benim gibi onlarca kişi var aynı işi yapan. Bazıları gönüllü çalışıyor, bazıları para karşılığı."

Şifreyi çözüp mesajı anlaşılır hale getirmek için hangi şifreleme yönteminin kullanıldığını ve anahtarı bilmek lazımdı. Aksi takdirde, anlamsız harfler ve sayılar hiçbir işe yaramıyordu. Anahtar sadece iki kişide vardı: Mesajı yollayan taraf ve mesajın ulaşması gereken taraf. Onlar kendi aralarında gizli bir lisanda konuşuyorlardı ve kulak misafiri olanlar ne dediklerini anlamıyordu.

"Madem anlayamıyorsun, o zaman mesajı yakalamanın ne faydası var?"

"Çünkü her şifre aslında bir bulmaca," dedi Selçuk, "ve aklımı başımdan alan bir kadın, bana çözülemeyecek bulmaca olmadığını söylemişti yanlış hatırlamıyorsam."[1]

"Bana da öğret," dedi Harika.

Selçuk kulaklığı Harika'nın başına yerleştirip öğretmeye başladı.

* * *

Bir harfin yerine başka bir harfin konduğu, örneğin A yerine B, B yerine C, Z yerine A... diye giden şifre en basitiydi. Bu şifreye göre, "Harika beni hep öpmek istiyor", "IBSJLB CFOJ IFR PRNFL JŞUJZÖS" şeklinde yazılıyor, o da Mors alfabesiyle transferi kolay olsun diye

I B S J L
B C F O J
I F R P R
N F L J Ş
U J Z Ö S

1. Harika, babasının bu lafını Selçuk'a bir kere değil, elindeki bulmacayı, "Çözülmüyor bu!" diye sıkıntıyla her fırlatışında söylemişti aslında.

şeklinde yollanıyordu. Şifrenin anahtarına sahip olmayan, yani hangi harfin yerine hangisinin geçtiğini bilmeyen biri bile biraz uğraştıktan sonra bu mesajı kolayca çözerdi. Tecrübeli bir şifre kırıcısının en fazla birkaç dakikasını alırdı.

Çok daha karmaşık şifreler vardı.

Selçuk anlatırken Harika radyonun yanındaki defteri karıştırmaktaydı. Bir ara eline kurşunkalemi alıp rasgele bir sayfaya kaydedilmiş mesajın yanına hızlı hızlı harfler ve rakamlar karalamaya başladı. Selçuk onun başka bir şeyle uğraştığını görüp lafının ortasında durunca, "Devam et lütfen, seni dinliyorum," dedi gözünü defterden ayırmadan.

Fakat olağanüstü bir şeye tanık olduğunu hisseden Selçuk, devam edeceğine sessizce onu izlemeye başladı.

Harika tekrar eden harf öbeklerini yuvarlaklar içine alıyor, hesaplar yapıyor, sayıların karşısına harfler koyup tablolar çıkarıyor, arada bir kalemin ucunu kemirerek düşünüyor ve son yazdıklarının üzerini çizip baştan başlıyordu. Kalemi tutan parmakları makine gibi çalışıyor, gözleri satırların arasında müthiş bir hızla gidip geliyordu. Bu kadar yoğun bir faaliyete rağmen telaşlı değil, son derece sakin, hatta derin uykuda gibi bir hali vardı.

"Niçin sustun?"

"Bunu yapmayı nerede öğrendin?" diye sordu Selçuk.

"Öğrenmedim, yalnızca bir şey deniyorum. Bu mesaj Almanca değil, galiba İngilizce... Şuradaki üç harfli kelimeleri görüyor musun? Ama bu buraya uymuyor, şunun yerine koyarsam... evet kesinlikle İngilizce."

Birkaç kelime daha karaladıktan sonra aniden durdu ve defteri Selçuk'a uzattı.

"Buyurunuz."

Selçuk, sevgilisinin beş dakika içerisinde hiç yardım almadan kendi kendine kırdığı şifreye bakakaldı. "Bunu

burada çözebilen çıkmayınca Londra'ya merkeze gönderdiler," dedi zapt edemediği bir heyecanla.

"O kadar da zor bir tarafı yok. Bana öyle acayip bir mahluk görmüş gibi bakmayı bırakıp sigaramı yakar mısın lütfen?"

11

Selçuk'un konsolosluktaki mesaisine ek olarak sürdürdüğü radyo başındaki görevine Harika neredeyse el koymuş ve tutkuyla bağlanmıştı. Frekansları tarayıp mesajları kaydetme kısmı, Selçuk'un aksine onun için ikinci planda kalıyordu. Harika'nın esas tutkusu şifrelerdi. O güne kadar adını koymasa da bu tutku aslında çocukluğunda başlamış ve farklı şekillerde hayatı boyunca devam etmişti. Bulmaca çözmek sadece eğlenceli bir oyun değil, nefes alıp vermek kadar gerekli bir faaliyetti onun için. Gerek okulda matematik problemleriyle boğuşurken gerek kendi başına yabancı bir dil öğrenirken aslında kafasında hep bir dizi bulmaca çözmekteydi. Çevresindeki insanların huylarında, tepkilerinde ve ondan beklentilerinde sürekli kargaşanın içinde bir düzen keşfetmeye ve anlamaya çalışırdı.

"Selçuk'la tanıştıktan sonra içimdeki Harikalardan birini daha buldum. Belki en sahici olanı budur," demişti Kâmuran Bey'e.

Yabancı dillere olağanüstü yatkınlığı, şifre çözerken ona adeta süper güçler veriyordu. Her dilin kendine ait bir ritmi, akışı ve müziği vardı. Birbirini sık sık takip eden kelimeleri yahut en çok kullanılan harfleri yakalamak için Harika'nın ansiklopedilere başvurması gerek-

miyordu. Hepsini kendi sezgileriyle bulup çıkarıyordu zaten.

Selçuk en zor parçayı notalara bir bakışta çalabilen bir piyano virtüözünü izler gibi şaşkınlık, hayranlık ve engel olamadığı bir gülümsemeyle izliyordu sevgilisini. Harika sayfadaki harflere uzun uzun bakıp kalemin ucunu kemirirken, yüzündeki kaslar aniden kasılıp sonra yine bir anda gevşerken, elinde defterle ufacık odanın içerisinde turlar atarken bambaşka bir âlemdeydi. Selçuk ona seslendiğinde sesini duyuramazdı. Uzanıp koluna dokunması, elini tutması, usulca çekip onu bu âleme geri döndürmesi gerekirdi. Genç kadın, bir eli belinde, diğer elinde külü uzamış bir sigara, harflere gözlerini dikip kalırdı bazen. Bazen de akıl almaz bir hızla kâğıda hesaplar karalamaya başlar ve sigarasının çoktan söndüğünün farkına bile varmazdı.

Sevişmek de böyle bir merak ve tutku olmuştu. Hem Selçuk'un hem kendi bedeninin gizli coğrafyasında en hassas noktalar, dokunuşlar, tatlar, nefesler ve kıpırdanışlar Harika'nın beyninde ışıklar yakıyor ve bu bilinmezlik içerisinde saklı düzenler keşfediyordu. Selçuk'u nasıl heyecanlandıracağını, kendi hazları için onu nasıl idare edeceğini, nasıl yönlendireceğini, ne zaman hızlanıp ne zaman yavaşlayacağını ya da ne zaman kendisini bütünüyle onun kontrolüne bırakacağını öğrenmekteydi. Usanmadan ve utanmadan değişik şeyler deniyor, kafasında yeni düzenler kuruyordu. Selçuk'un gücü erkenden tükendiğinde somurtuyor ve bir sonraki seferi bekleyene kadar yataktan çıkıp defterinin başına gidiyordu.

Selçuk'sa sevişirken kendini aynı anda hem oyuncu hem de seyirci konumunda buluyor, Harika'yı yine aynı şaşkınlık ve hayranlıkla izliyordu. Seyirciyken bedeni

Harika'nın bir oyuncağı halini alıyordu ve belki de en keyiflisi buydu.

Böyle akşamlardan birinde, radyonun hoparlöründen çıkan çocuksu bir melodi odayı doldurdu. Panayırda atlıkarınca dönmeye başladığında çalan ve insanın kafasına takılıp kalan monoton şarkıları andırıyordu. Birkaç defa tekrarladıktan sonra aniden durdu.

"Bu nedir?" diye sordu Harika.

Selçuk parmağını dudaklarına götürüp onu susturdu.

"Dinle, devamı var."

Rüzgârın ince uğultusu ve elektrik tellerindeki tozlu çıtırtıların arasında küçük bir kız çocuğunun sesi belirdi. Çarpım tablosunu sayarmış gibi bir dizi rakam söylemeye başladı. Her rakamdan sonra durup birkaç saniye bekliyor, tam devamı gelmeyecek derken başka bir rakam söylüyordu. Dakikalar sonra yayın aniden kesildi ve geriye sadece cızırtılar kaldı.

Harika'nın tüyleri diken diken olmuştu. Yüzünün renginin kaçtığını fark eden Selçuk yanına oturup omuzlarına sarıldı.

"Buna 'Atlıkarınca' diyorlar. Yayın Polonya'nın kuzeyinde ıssız bir yerden geliyormuş. Neredeyse bir yıldır böyle devam ediyor."

Harika uzanıp radyonun düğmesini çevirdi. "Yardım çağıran bir hayalet," diye mırıldandı.

* * *

Aylık Çağdaş Sanat mecmuasının sahibi Servet Şakir, söylediğine göre H. Kara'dan o kadar etkilenmişti ki bu esrarengiz hanımefendinin edebiyat kariyerini bir menajer gibi yönetmeyi iş edinecekti. Harika'ya göreyse adamın başka işi yoktu ve çok canı sıkılıyordu.

"Müsabakada birinci gelince isminiz duyuldu fakat

ben daha çok duyulsun istiyorum," dedi İstiklal Caddesi'nde deri mobilyalarla dolu bürosunda. H. Kara'yı ikinci kez görüşmeye davet etmişti. "Eğer bana güvenirseniz emin olun, hayranlarınız, kitabınız bir an evvel çıksın da koşup alalım diye sabırsızlanacak. Birlikte satış rekorları kıracağız."

Kitabın 1944 yılının sonbaharında çıkmasını kararlaştırmışlardı ve o zamana kadar ilgiyi canlı tutmak için H. Kara'dan aldığı üç şiirin ikisini kendi mecmuasında yayımlayacak, birini de *Varlık*'a gönderecekti. Ayrıca birkaç okuma suaresi tertiplemeyi düşünmüştü. Seyirci toplamak kolaydı, çay kahve ikramı olacağını duyan üniversite talebeleri kapıda kuyruk olur diyordu Servet Şakir. Yeter ki hanımefendi sahnede tüm yeteneklerini konuştursun. Bir-iki gazeteci de çağırdılar mı sırtları yere gelmezdi.

"İlahi Servet Bey, güreş müsabakası mı bu?" diye gülümsedi H. Kara.

"Çok şakacısınız. Bu arada ilk isminizi hâlâ lütfetmediniz, size nasıl hitap edeceğimi bilmiyorum."

"Benim için hiç mahzuru yok, böyle devam edelim."

O akşam Kâmuran Bey'e, "Harika bu programa itiraz ederdi fakat ne yalan söyleyeyim, ben şiirlerimi okumak istiyorum," diye anlattı. Park Otel'deki mutat buluşmalarındaydılar. "Yazdıklarımı okumak üretimin bir safhası sayılmaz mı? İnsanlar dinledikçe dizeler şekilden şekle girecek; nihayetinde belki sadece tek bir kelimeyi değiştireceğim ama olsun. Bahçedeki bitkileri sulamak, kuruyan yaprakları koparmak gerekir. Haksız mıyım? Neden sustun?"

Kâmuran Bey'in (daha doğrusu Makbule Hanım'ın) aklı başka yerdeydi. "Bana kalırsa seninkileri artık H. Kara'yla tanıştırma vakti geldi. Bu kız daha ne kadar saklanacak?"

"Sağımızdaki masada oturan üniformalı beyefendi geldiğimizden beri sana gülümseyip duruyor, farkındasın değil mi?"

"Konuyu değiştirme rica ederim."

Sigarasından uzun bir nefes aldı ve düşünürken yavaş yavaş üfledi. "Pekâlâ, madem öyle, tanışsınlar bakalım. Ama Melek Hanım'la Harun Bey'i davet etmemize hiç lüzum yok. Bu tarz şiirden hoşlandıklarını zannetmiyorum."

"Ne malum?" diye sordu Kâmuran Bey.

Birkaç gün önce Harika mecmualarda çıkan şiirlerini götürüp gösterdiğinde, Melek Hanım, "Şimdi başım ağrıyor, müsait bir vaktimde okuyacağım. Ancak şu kadarını söyleyeyim: Babandan izin almadan böyle şeyler yapmanı hiç doğru bulmuyorum. Neyin nesidir bu mecmualar, biliyor muyuz?" demişti. Bunun üzerine Harika cevap vermeden odadan çıkmış ve kapıyı arkasından sessizce kapatmıştı.

"İçimden bir ses şiirlerimi de beni de hiç sevmeyeceklerini söylüyor," dedi H. Kara.

* * *

17 Mart 1944 akşamı için İstanbul Üniversitesi'nin yakınlarında küçük bir salon kiralayan Servet Bey, tahminlerinde haklı çıktı. Aylardır devam eden çay ve şeker kıtlığında ikramı duyan talebeler gelip mekânı tamamen doldurmuş, geç gelenler arkada ayakta kalmıştı. *Cumhuriyet* ve *Tan* gazeteleri birer muhabirle fotoğrafçı yollamıştı. Fakat akşamın ilk fotoğraflarını Selçuk, salonun arkasındaki küçük odada kendi Leica makinesiyle çekti.

H. Kara'nın üzerinde her zamanki gibi dar kesimli siyah tayyörü, ipek çorapları, yüksek topuklu pabuçları ve

siyah peruğu vardı. Bu defa boynuna parlak sarı bir eşarp bağlamış ve makyajını ona uygun tonlarda yapmıştı.

Gülizar, "Muhteşemsin! O kadar yakışmış ki keşke hep böyle giyinsen," diye kucakladı arkadaşını. "Peruk hariç tabii."

İrfan daha önce ödül töreninde çekilmiş peruklu ve makyajlı fotoğrafını görmesine rağmen şaşkındı. "Bütün bunlara lüzum var mıydı?" diye sordu H. Kara'yı yanaklarından öperken. Karısından dirsek yer yemez, "Her zamanki gibi harikasın," diye ekledi. "Bu kadar yetenekli bir kardeşim olduğu için gurur duyuyorum."

Selçuk toplu bir fotoğraf çekmesi için makinesini Servet Bey'e verdi. H. Kara'nın bir yanına İrfan'la Gülizar, diğer yanına Selçuk'la Kâmuran Bey geçti ve kameraya gülümsediler. Arkalarındaki demir parmaklıklı pencereden çok bulutlu, koyu lacivert bir İstanbul akşamı görünüyordu.

Salona geçtiklerinde Servet Şakir, "Huzurlarınızda, eşsiz şiirleriyle bu iç karartıcı günlerde ruhumuza bir güneş gibi doğan, bizi kavuran cehennem ateşlerinde tatlı bir meltem gibi esen, muhteşem bir şair," sözleriyle H. Kara'yı sahneye davet etti. Kameraların flaşları patladı. Servet Bey abartılı bir heyecanla alkışlayarak seyircileri coşturmaya çalıştı ve büyük ölçüde başarılı oldu.

H. Kara, biraz daha samimi bir hava olsun diye kürsü yerine ayaklı mikrofonun yanına küçük bir masa istemiş, üzerine de bir kül tablasıyla Selçuk'un getirdiği bir vazo dolusu kırmızı gülü yerleştirmişti. Servet Bey tam sahneyi ona bırakırken cebinden çıkardığı bir avuç bilyeyi kül tablasına koydu ve, "Uğur getirir," diye fısıldadı kulağına. Bu tuhaf hareketin ne anlama geldiğini düşünemeyecek kadar heyecanlıydı H. Kara. Bu akşam karşısında sadece Kâmuran Bey değil, sevgilisi, abisi ve en yakın arkadaşı oturmaktaydı. Onu ilk kez izleyeceklerdi.

Kâmuran Bey'e eliyle "yavaş yavaş" diye işaret ediyordu oysa henüz şiirine başlamamıştı bile. "Kalbimin küt kütleri işitilmiyordur umarım," diye düşündüğünü itiraf etti daha sonra. İşitiliyorsa da yapabileceği hiçbir şey yoktu. Bir yudum su içti ve elindeki kâğıtlara baktı. Selçuk'un yanındayken Harika'yla H. Kara birbirine karışmıştı. "Umarım sahneye çıkınca düzelir," demişti içinden fakat şimdi sahnedeydi ve hâlâ avuçları terlemekteydi. Oysa H. Kara'nın avuçları terlemezdi.

En arkada ayakta duranlardan birisi uzun uzun öksürdü.

O akşam için biri uzun, üç şiir seçmişti. İlkine başladığında nabzı sanki bir saattir hiç durmadan koşuyormuşçasına çarpıyor, kendi sesi kulağına yabancı geliyordu. "Anlayan olduğunu sanmıyorum ama başta kurbağa gibi ciyaklıyordum. Sonra düzeldi. Gerçek sesime kavuştum," diye tarif edecekti. Gerçekten de ilk birkaç dizenin ardından H. Kara kendini göstermiş ve nabzı yavaşlamaya başlamıştı. Bütün dizeler ezberinde olmasına rağmen arada sırada elindeki kâğıda bakıyordu – aslında buna ezber de denmezdi çünkü hatırlamak için çaba harcamasına, kelimeleri kafasının içindeki bir kutudan çekip çıkarmasına gerek yoktu. Bir ara masanın üzerindeki bilyeler gözüne takıldı. Boynundaki eşarbın sarısı, cam kürelerin göbeğinde kıvılcımdan çekirdekler halini almıştı. Kendini kelimelerin akışına bıraktı. Misafirleriyle sohbet eder gibi, hiç abartıya kaçmadan okudu şiirini. Yakın arkadaşlar arasında küçük bir şaka, bir sır, bir itiraf gibi...

Sessizlik uzayınca şiirin bittiğinin farkına varan seyirciler kendilerine düşen görevi yerine getirircesine alkışladı. H. Kara etrafına bakındı. Arka sırada genç bir delikanlıyla göz göze geldi. Acaba beğenmiş miydi? Onun yanında oturan bıyıklı adam saatine bakıyordu. Bir diğerinin

gözleri kapanmak üzereydi. Sıranın ucunda iki arkadaş alçak sesle sohbet ediyordu.

Servet Bey sahnenin yanından, "Devam devam!" diye seslendi.

H. Kara seçtiği uzun şiiri atlayıp doğrudan müsabakada birinci seçilen "Bizi Ayıran Ay"a geçmeye karar verdi. Bu şiirin insanlar üzerindeki etkisini biliyordu; doğrusu, kendisi de okurken değişik hislere kapılıyor, bir tür transa geçiyordu. Bir yudum daha su içti ve başlar başlamaz, ağzından çıkan ilk kelimeyle salondaki herkes kayboldu. Kalın bir perdeyi aralayıp diğer tarafa geçmişçesine kendisini başka bir diyarda, yüksek çam ağaçlarının arasında, nemli toprağın kokusunu içine çekerken buldu. Dizeler dudaklarının arasından serin bir ırmağın suyu gibi akıyordu. Dalların gölgesi yanındaki masanın beyaz örtüsünde dans ediyordu. Kıvılcımdan bilyeler, görünmez bir sicimin üzerine diziliymiş gibi sırayla yükseldi ve başının üzerinde ahenkle dönmeye başladı. Yıldızların, güneşlerin ve isimsiz gezegenlerin iç içe geçen karmaşık yörüngelerinde dönüşünü, o da salondakiler gibi gözünü kırpmadan izledi.

Şiir biterken elini açtı ve bilyeler sahibine dönen kelebekler gibi birer birer alçalıp avucuna kondu.

Bu defa sessizliği bozan flaşların patırtısı oldu. Seyirciler tatlı bir rüyadan uyanır gibi silkindi, hep birlikte ayağa fırladı ve delice alkışlamaya başladı.

Ne H. Kara ne de Harika bu kadar coşkulu bir tezahürat bekliyordu. Nefesini tutup alkışları dinledi ve içini saran, isim veremediği o sarhoş edici hissin hiç bitmemesini diledi. En ön sırada İrfan'ın "Bravo!" diye bağıran gür sesi, salondaki diğer tüm sesleri bastırıyordu. Gülizar, tuttuğu takım gol atmış gibi durduğu yerde küçük küçük zıplıyor, Kâmuran Bey'in kolunu çekiştiriyordu. Selçuk fotoğraf çekmeyi unuttuğunu son anda fark etmiş, telaş içerisinde o ânı yakalamaya çalışıyordu.

Harika, salondaki herkese tek tek bakmak ve her ifadeyi zihnine kaydetmek isterdi ancak H. Kara selam verme faslını fazla uzatmadan sahneden indi. Zevkten dört köşe olmuş Servet Bey'in yanından geçerken avucundaki bilyeleri adamın cebine bıraktı. "Sanırım istediğiniz buydu," dedi sadece onun duyabileceği bir sesle.

* * *

1944 yılında savaşın seyri büyük ölçüde değişmiş ve artık Almanya'nın mağlup olma ihtimali konuşulmaya başlanmıştı. O güne dek tarafsızlık politikasını Almanlara daha yakın durarak sürdüren Türk hükümeti, dengelerin değişmesi üzerine gözünü Müttefik devletlerine çevirdi. Nisan ayında İngiltere ve ABD'nin baskısıyla Almanya'ya krom ihracatı durduruldu. Ardından TBMM'de oybirliğiyle Almanya'yla tüm siyasi ve ekonomik ilişkilerin kesilmesi kararı alındı. Hükümet, Alman güdümlü Türkçü-Turancı propaganda faaliyetlerine karşı sert bir tutum almak zorunda kaldı.

Bu gelişmeler Harun Bey'in çok canını sıkmıştı. "Rezillik! Şuursuzluk!" diye söylenerek dolanıp duruyordu evin içinde. Fırsattan istifade, şimdi İrfan onun damarına basıyordu. Milli Şef İnönü'nün 19 Mayıs bayramı sebebiyle yaptığı sert konuşmayı[1] radyodan dinledikleri akşam, "Aman Harun Bey, görünüşe bakılırsa bunlar şimdi bütün Türkçü-Turancıları toplayacaklar, sakın sizin de başınıza tatsız bir hadise gelmesin," diye takıldı.

"Ne alakası var? Turancı dediğin insanlarla tek ortak

1. İsmet İnönü 19 Mayıs konuşmasında şöyle demişti: "Turancılar, Türk milletini, bütün komşuları ile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak içim birebir tılsımı bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesadcıların tezvirlerine (yalan dolanlarına) milletin mukadderatını (yazgısını) kaptırmamak için elbette cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız."

noktamız komünist nefretimiz olabilir, o da vatanını seven her insanın ortak noktasıdır zaten."

Ne var ki ertesi gün Bozok Milli Fikir ve Kültür Cemiyeti'nin belirsiz bir süre için kapatıldığı haberi geldi. Harun Bey'in korkudan beti benzi atmıştı. Melek Hanım'sa aylar öncesinden duyurdukları kültürel toplantılar iptal olacağı için çok sinirliydi.

Aynı gün gazetelerde H. Kara'nın okuma gecesiyle ilgili haberler çıktı. İç sayfalarda olmasına rağmen gözden kaçmayacak kadar uzun yazılardı bunlar ve övgülerle doluydu. *Cumhuriyet*'te H. Kara'nın sahnede tam bilyeler avucuna konarken çekilmiş bir fotoğrafı vardı. *Tan* bu kareye ilaveten H. Kara'yla Selçuk'un el ele bir pozunu da kullanmıştı.[1]

Zaten son derece gergin olan Melek Hanım, gazeteleri kızının önüne suç deliliymiş gibi atıp, "Ne yapmaya çalışıyorsun anlamıyorum," dedi buz gibi bir sesle. "Bilhassa beni mahvetmek için mi böyle davranıyorsun?"

Harika kendisini muhtemel bir konuşmaya olabildiğince hazırlamıştı ancak annesinden bu kadar şiddetli bir tepki beklemiyordu. "Kılık kıyafete laf edeceğine emindim ama şiirlerim hakkında güzel şeyler yazmaları bir parça hoşuna gider sanmıştım," diye anlatacaktı daha sonra.

Melek Hanım'ın hoşuna giden hiçbir şey yoktu. "Meşhur olacağım diye kendini rezil edeceksen o senin bileceğin iş. Ama bizim adımızı lekelemeye hakkın yok. Sirk ucubelerine dönmüşsün!"

1. *Tan*'da çalışan ve her akşam baskıya girmeden önce gazetenin son kontrollerini yapan İrfan, kullanılan fotoğrafı mutlaka görmüş olmalıydı. Neden müdahale etmediğini sorduğumuzda bir süre gözlerini boşluğa dikip düşündü ve sonra şöyle cevap verdi: "Harika'nın hayatına karışma hakkını kendimde hiçbir zaman görmedim. Doğru, annemle ikisinin arasında kalmak hoşuma gitmiyordu. Fakat Harika'nın kendi hayatını yaşama zamanı çoktan gelmişti, hatta geçiyordu. Ne olacaksa olsun dedim herhalde. O evde, Harun Bey'in burnunun dibinde yaşayacağına gitsin sevgilisinin evinde yaşasın..."

"Hiçbir yerde sizin adınız geçmiyor ki," dedi Harika. Ağzını açtığına pişman oldu. Annesiyle kavga etmenin hiçbir faydası olmadığını gayet iyi biliyordu fakat böyle anlarda tüm bildiklerini unutuyor ve kendini tutamıyordu.

"Sonra şu yanındaki adam! Böyle el ele kol kola dolaşmaya utanmıyor musun? Babanın itibarı seni yüzünden iki paralık olacak."

"O benim babam değil," dedi Harika.

"Sana sinirlenince bütün öfkesini benden çıkarıyor! Ne yapacağımı bilmiyorum."

Melek Hanım'ın gözleri doldu. Bir-iki defa burnunu çekti. Veysel Bey'in cenazesinde bile ağlamamıştı, başkalarının önünde ağlayan kadınlardan hiç hoşlanmadığını her fırsatta dile getirirdi. İnsanı âciz ve zayıf gösteren, utanç verici bir hareketti ona göre. Kızını da böyle yetiştirmişti, "Ağlayacaksa gitsin başka yerde ağlasın, ben görmeyeyim," derdi hep. Şimdi de gözyaşlarının akmasına engel olmak için bütün gücünü kullanıyordu.

Harika, "Herhangi bir suçum olmamasına rağmen kendimi o kadar suçlu hissettim ki o anda ölmek istedim," diyecekti Gülizar'a.

Melek Hanım gözlerini mendiliyle sildi. Yanakları kupkuruydu. Derin bir nefes aldı ve, "Ben sadece senin iyiliğini düşünüyorum," dedi. "Çevremiz kötü niyetli insanlarla dolu, bu adam da kimin nesidir bilmiyoruz."

Söyleyecekleri bu kadarla kalsa yine iyiydi fakat Melek Hanım en korkunç havadisi en sona saklamıştı.

* * *

Akşam Selçuk'a annesinin söylediklerini anlatan Harika, kendini tutamayıp ağlamaya başladı. Hayatı boyunca gözyaşlarını hiç kimsenin –Gülizar'ın bile– görmesine

izin vermemişti ve şimdi feci derecede utanıyordu. Kibar bir yemek davetinde, kendini tutamayıp yediklerini konukların gözü önünde kusmak kadar küçük düşürücü, korkunç bir şeydi bu. Su kaynattıkları ocağa doğru dönüp yüzünü gizledi, hırkasının koluyla yanaklarını kurulamaya çalıştı. Sesi gayet normal çıkıyordu fakat annesinin aksine, gözyaşlarının ince sicimler halinde çenesine doğru süzülmesine engel olamamıştı.

"Harun Bey'in bir arkadaşı varmış, oğlu evlilik yaşındaymış. İlk fırsatta beni onunla tanıştıracaklarmış. Kendi aralarında anlaşmışlar ama gençler de birbirini görsün istemişler. Bu devirde böyle bir ilkelliği aklın alıyor mu?"

Odadaki tüm eşyalar zangır zangır titremeye başladı. Yerdeki kalın rabıtalar gerildikçe üzerindeki kilimler okyanus dalgaları gibi kabardı. Tavandan sarkan ampul, salıncak gibi bir o yana bir bu yana savruldu. Masanın üzerindeki kitaplardan birkaçı kayıp yere düştü. Selçuk, sevgilisine sarıldı ve saçlarını okşayarak kulağına güzel sözler fısıldadı.

Harika'nın gözyaşları dinene kadar sarsıntı devam etti.

"Madem niyetleri kötü, onlara fırsat vermeden hemen nişanlanırız," dedi Selçuk. "Bu cumartesi gidip yüzükleri alırız, olur mu?"

Harika o kadar şaşırmıştı ki cevap veremedi. Uzun uzun Selçuk'a baktı ve sonunda, "Nasıl olur ki?" sözcükleri çıktı ağzından.

"Hiç kimse seni istemediğin bir hayata mahkûm edemez. Buna asla izin vermemelisin," dedi Selçuk.

"Peki ya ben? Seni istemediğin bir hayata mahkûm etmiyor muyum?"

"Böyle şeyler düşünüp canını sıkmanı istemiyorum."

O güne dek evlilik konusunda hiç konuşmamışlardı ancak Harika, Selçuk'un fikirlerini az çok biliyor, daha

doğrusu tahmin ediyordu. Başka bir şeyden bahsederken söylediği bir lafla ya da izledikleri romantik film hakkında yaptığı yorumla şekillenmiş, gerçek fikrini yansıtıp yansıtmadığı tartışılabilir tahminlerdi bunlar. Selçuk özgürlüğüne ne kadar düşkün olduğunu ve eski zamanlardan kalma âdetleri ne kadar boğucu bulduğunu birkaç defa dile getirmişti. Sait Faik'in bir hikâyesinde geçen, "Aynı kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk," cümlesini çok asap bozucu bulmuştu örneğin. Evlenen bir arkadaşından söz ederken, "Artık hayat ona tüm kapılarını kapattı, bir tabutun içine hapsoldu," gibi bir laf etmişti. Evliliği tabuta girmeye benzetmeyen Harika bunu duyunca üzülmüştü. Fakat düşününce Selçuk'a bir parça hak verdiği de oluyordu. Annesinin "iyi bir yuva kurmak" dediği, itibar ve güvence uğruna Harun Bey gibi bir adamla evlenmekse, evet, bunun tabuta girmekten bir farkı yoktu. Peki ya delice sevdiği, kaybetmeye dayanamayacağı bir insanı bulduğunda aynı korkular, aynı endişeler geçerli miydi? Babası öldüğü güne kadar karısını delice sevmiş ve onunla evlendiği için asla pişmanlık duymamıştı. İrfan'la Gülizar belki henüz yolun başındaydılar fakat şüphesiz mutluydular. Geleceğe dair hayaller kuruyor ve bu korkunç günleri omuz omuza göğüslüyorlardı.

Harika bunları Gülizar'a anlattıktan sonra, "Ya beni istemediğim bir adamla evlendirecekler ve Selçuk'u kaybedeceğim ya da evlenmeye zorladığım için onu mutsuz edecek ve zamanla yine kaybedeceğim. Hangisi daha fena bilmiyorum," dedi.

Gülizar arkadaşının içini rahatlatmaya çalıştı:

"İstemese arkasına bakmadan kaçardı," dedim. "İzini bile bulamazdın." Kendisine bu şekilde eziyet etmeyi bırakmasını söyledim. Nasıl karar verdi bilmiyorum fa-

kat üç gün sonra, "Biz nişanlandık," diye geldi. Selçuk'un teklifini "pratik bir çözüm" olduğu için kabul ettiğini söyledi. Nişanlandığını İrfan'la ben biliyorduk, bir de Kâmuran Bey. Başka kimseye söylemedi. Mecbur kalmadıkça annesine bile söylemeyecekti. Söylerse "pratik bir çözüm" olmaktan çıkacak ve her şey bozulacak diye korkuyordu anladığım kadarıyla. Fakat şuna eminim: O yüzükler sırf göstermelik değildi Harika için. Kesinlikle değildi. İtiraf etmese de evlilik hayalleri kurmaya başlamıştı.

* * *

Servet Bey ilk okuma suaresinin başarısının ardından ikincisi için çıtayı yükseltmiş ve edebiyat çevresinden mühim dostlarına davetiye göndereceğini söylemişti. Suarenin ardından bu dostlarla bir meyhaneye gidilecek ve muhabbete orada devam edilecekti. "Eminim müthiş bir intiba bırakacaksınız," dedi H. Kara'ya. "Şöhretiniz kulaktan kulağa yayılacak."

Harika, nişanlandıktan sonra iki yeni şiir yazmıştı. İlki üslup olarak daha önce yazdıklarına benziyor ve yıllardır yolunu gözlediği sevgiliye bir türlü kavuşamayan bir hancıyı anlatıyordu. Hana her gün yeni misafirler geliyordu; akşamları upuzun masalarda sofralar kuruluyor ve eski zamanlara dair hikâyeler anlatılıyordu. Hancı elinde bir fenerle dolaşıyor ve tek tek her misafirin yüzüne bakıyordu. Fakat aradığı çehreyi bir türlü bulamıyor, her seferinde kalbinin bir parçası daha eksiliyordu. Şiirin sonunda beklediği sevgilinin yüzünü artık hatırlamadığını, görse de tanıyamayacağını anlıyor ve hanı yakmaya karar veriyordu.

İkinci şiiriyse öncekilerin aksine bir oturuşta yazmış, yazarken nabzının yükseldiğini ve soluklarının hızlandı-

ğını fark edince şaşırmıştı. Normalde vücudu böyle tepkiler vermezdi fakat bu sefer hummalı bir rüyaya dalmış gibiydi. Masanın başına oturduğundan beri ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyordu. Defterine bakınca bu dizeleri başkalarına okuyacak cesareti olmadığına karar verdi. Kazara birileri görmeden yırtıp atacaktı.

Fakat son anda bu fikrinden caydı. "Ne düşünecekler merak ediyorum," dedi Kâmuran Bey'e. "Bende o cesaret olmayabilir fakat başka bir arkadaşımızda var," diye ekledi.

Kâmuran Bey:

> Eskiden birlikte prova yapardık. Bu şiiri bana okumadı, "Sürpriz olsun," dedi ve göz kırptı. Herkes için çok gergin günlerdi. Melek'in baskısı da artınca bir yerden patlayacağını tahmin ediyordum ancak böyle bir hadise beklemiyordum. O sırada aklından neler geçtiğini, içinde ne gibi fırtınalar koptuğunu anladığımı söylesem yalan olur. İki farklı şahsiyetin arasında bir nevi meydan muharebesi vardı galiba.

Servet Bey, 27 Nisan'daki okuma suaresi için Beyoğlu'ndaki Alkazar Sineması'nı kiralamıştı. Gösterimdeki *Kamçılı Zorro* filminin afişi altında yüzlerce şiir meraklısı toplanmış, kapının açılmasını bekliyordu. Gazeteciler ve fotoğrafçılar için perdenin sağ tarafında özel bir bölüm ayrılmıştı. "En güzel fotoğraflarınızı hep sağ tarafınızdan veriyorsunuz," demişti Servet Bey.

O akşam Kâmuran Bey, bronz rengi taşlarla süslü, yere kadar dümdüz inen bir elbise giymiş, taşlarla aynı tonda bir peruk takmıştı. O kadar alımlı görünüyordu ki Harika'ya bol şans diledikten sonra fuayede sigara içtiği sırada bütün gözler onun üzerindeydi. Sedef kakmalı bastonundan destek alarak salondaki yerine geçerken birinci

sırada oturan birkaç beyefendi ayağa kalkıp kendilerini takdim etti. O da H. Kara'nın halası Kamerşah Hatun olduğunu söyledi. Mısır'da yaşıyordu fakat savaş sebebiyle bir süredir İstanbul'daydı. Fotoğrafının çekilmesine müsaade etmemesi gazetecilerde hayal kırıklığı yarattı.

Herkes yerini alıp ışıklar söndüğünde H. Kara alkışlar eşliğinde mikrofona doğru yürüdü. Mısır'dan gelen halasının ricası üzerine o akşam her zamanki tayyörü yerine göğsü siyah dantelle süslü, kolsuz bir elbise giymişti. Peruğunu kalın bir bantla toplamış ve boynuna bir sıra inci takmıştı. Servet Şakir'in uzun ve abartılı konuşması sona erince spotların altında tek başına kaldı.

Elindeki kâğıtları sıraya dizerken, "Bu gece size beş şiir okumak istiyorum," dedi mikrofona. Mesafeyi ayarlayamamıştı, sesi çok yüksek çıkınca hoparlörler cızırtıya boğuldu. Bir adım geri çekildi ve salondaki öksürüklerin sona ermesini bekledi. Handaki yangını anlatan şiiriyle başladı. Şimdi sesi mükemmel çıkıyordu; sanki şiir okumuyordu da arkadaş meclisinde eski bir hatırasını anlatıyordu. Işıklar gözünü kamaştırdığından seyircileri seçemese de bütün salonu büyüleyip avucunun içine aldığının farkındaydı. Herkes nefesini tutmuş, tek bir kelimeyi bile kaçırmamak için çıt çıkarmadan, huşu içinde onu dinliyordu.

"Hem daha sürahi filan havalanmamıştı," diye anlatacaktı Gülizar'a. "Sonra sıra dördüncü şiire geldi, 'Bizi Ayıran Ay'a." Havalanan nesnelerin gösterisi o şiirin bir parçası olmuştu ve H. Kara'nın düşünmesine yahut bir çaba harcamasına gerek kalmadan kendiliğinden gerçekleşiyordu. İstese kendisini kasıp hislerini bastırabilir ve gerçekleşmesine engel olabilirdi fakat H. Kara, Harika'nın aksine öyle bir kadın değildi. Ayrıca seyirciler bu gösteriyi beklemiyor muydu? Çoğu sırf bunu görmek için gelmemiş miydi?

Son günlerde böyle soru işaretleri vardı kafasında. Seyircileri etkisi altına almak hoşuna gidiyordu ancak insanlar şiirlerini dinlemeye değil, onu görmeye can atıyordu sanki. "Acaba şiire ihanet mi ediyorum?" diye sormuştu Gülizar'a.

Gülizar ne cevap vereceğini bilmiyordu.

Bu soruları soran H. Kara mı yoksa Harika mı anlayamıyordum. Samimi olduğu insanların yanındayken, mesela benimle ya da abisiyle konuşurken birinden ötekine geçmek için kılık değiştirmesi, makyaj yapması gerekmiyordu. Tek bir hareketle H. Kara'ya dönüşebiliyordu. Bunu hoşumuza gittiği için, eğlenceli bulduğumuz için yaptığını biliyorduk. Ancak şunu da itiraf etmem lazım: H. Kara'yla hiçbir zaman Harika'yla olduğum kadar samimi olamazdım. Benim can dostum, kız kardeşim Harika'ydı. Diğerleri bana göre sadece oyundu. Onun için sadece oyun olmaktan çıkmıştı. Belki de hiçbir zaman öyle değildi, bilmiyorum.

H. Kara'nın bu konuyu açtığı tek kişi Gülizar değildi. Selçuk aynı soruya şöyle cevap vermişti:

"Şiir yazmak seni mutlu etmiyor mu? Karar vermen gereken belki de bu."

"Şiir yazmak mı beni daha çok mutlu ediyor, karşımda ağzı bir karış açık yüzlerce insan görmek mi... eskiden sorsan yanıtım farklı olurdu. Şimdi en çok oyun oynamak hoşuma gidiyor galiba."

Okuma akşamında sıra beşinci ve son şiire geldiğinde heyecan doruktaydı. Fotoğrafçılar telaşla makinelerine yeni film taktılar. H. Kara bir yudum su içti, aklına komik bir şey gelmiş gibi kendi kendine gülümsedi ve şu çarpıcı dizelere başladı:

Cayır cayır yanan bu yağmur ormanında
el yordamıyla derinlere dalmış yolunu ararken
dilin dilime dolandı ve düğümlerim çözüldü.

Bilsen ne küçüksün ufacıksın şişman kollarımda
Sütsüz mememe yapışmış iştahla emerken
Bereketli tohumlar vadime döküldü.

Birkaç kıta daha devam eden şiir sona erdiğinde salondaki kafa karışıklığını fark etmemek imkânsızdı. Coşkuyla alkışlayanlar kadar bir karış suratla oturanlar, bir o kadar da ne yapacağına karar veremeyip yalandan el çırpanlar vardı. Kâmuran Bey'in hatırladığı kadarıyla ön sırada oturanların bazıları alkışların sona ermesini beklemeden ceketlerini alıp salonu terk etmişti. Bir-iki fısıltıya da kulak misafiri olmuştu:

"Cinsî münasebeti tarif etmiş," diye birbirlerine izah edenleri işittim. "Sembolik ve zengin bir anlatım," diyen de vardı, "Açık saçık dergilere yollasın bunu," diyen de. Tabii, kadından duymaya hiç alışkın olmadıkları bir dil. Üstelik bu kadın sahneye çıkmış ve bir salon dolusu erkeğin önünde gözünü kırpmadan okumuş! Bizimkinin amacı bilhassa kafaları karıştırmak, rahatsız olacakları rahatsız etmekti. "Niye?" diye sorarsanız onun cevabını bilmiyorum, yalnızca kendi tahminimi söyleyebilirim. Hani bazı çocuklar vardır, anası babası, "Sakın şu vazoyla oynama, kırarsın," dediğinde inadına gidip o vazoyla oynar çünkü kırarsa ne olacağını merak etmektedir. Şiir yazmak H. Kara'ya yetmeyecekti. İnsanları tahrik etmek, öfkelendirmek, vazoları kırmak... bunların hepsini istiyordu bana kalırsa. Şahsi kanaatim, çok da iyi yapıyordu, helal olsun! Ancak Harika başına geleceklere hazır mıydı, işte ona emin değilim.

O akşam kol kola girmiş İstiklal Caddesi'nden Sahne Sokak'a saparlarken H. Kara, "Bakalım kıyamet kopacak mı?" diye sordu yanında bastonla yürüyen şık hanımefendiye.

"Kaderimizde ne yazıldıysa o olur," dedi halası Kamerşah Hanım.

* * *

Servet Şakir, Cumhuriyet Meyhanesi'nin ikinci katında pencere tarafında uzun bir masa hazırlatmıştı. Kalabalık bir akşamdı, garsonlar bir masadan diğerine koşuyor, tepsilerde mezeler gidip boş tabaklar dönüyor, sigara dumanından göz gözü görmüyordu. Üst kattan fasıl sesleri geliyordu. Harika içeri girer girmez köşedeki masada tek başına Sait Faik'i seçti, 70'lik Marmara şarabının yanında çirozla demleniyor, belki masasına gelecek ahbapları bekliyor belki de bütün geceyi bu şekilde geçirmeyi planlıyordu. Belli etmeden Kâmuran Bey'e gösterdi, gecenin devamında yanına gidip imza istemeye karar verdiler ancak fırsat olmadı.

Masanın bir ucunda Servet Bey misafirleriyle kadeh tokuşturup kahkahalar atarken H. Kara'yı görüp ayağa fırladı ve herkesi teker teker tanıtmaya başladı. Harika, Servet Bey'in "edebiyat dünyasından tanınmış ve önemli şahsiyetler" dediği bu insanların hiçbirini duymamıştı. *Akbaba*'ya rakip olma niyetiyle kurulan yeni bir mizah dergisinden iki kişi, 50 yaşlarında iki şair (birinin yüzüne alaycı bir sırıtış yapışıp kalmıştı), yaşlı bir edebiyat öğretmeni (bu aralar gazetelere tenkit yazıları yazmaya başlamıştı) ve ne işle meşgul olduklarını anlamadığı başka birkaç kişi vardı. Misafirlerin arasında tek bir kadın yoktu.

H. Kara'nın yanında oturan ve sürekli sırıtan Hüseyin Utku adındaki şair, tanışma merasimi biter bitmez

kulağına eğilip, "Beni tanıdın herhalde?" diye sordu. Kır saçlı, sarı dişli, kalın sarı camlı gözlüklü ve meyhaneyi saran sigara dumanında bile hissedilecek kadar ekşi ter kokusu saçan bir adamdı.

Kâmuran Bey:

> Harika tam karşımda oturuyordu. Yüzünde, "Kimdir bu?" diye bir soruyla bana baktı. Ben de tanımıyordum. Adam, "İlk şiir kitabım basıldığında sen daha bacak kadar bir kızdın," diye lafa başladı ve bütün akşam konuştu da konuştu. Harika masada başka bir sohbete katılmaya çalıştığında hemen araya girip münasebetsiz bir konu açıyor ve yine esir alıyordu kızcağızı. Dikkatini dağıtayım da biraz rahat bıraksın dedim ama beni beğenmedi herhalde, belki de çok yaşlı buldu. Gözucuyla şöyle bir bakıp kafasını çevirdi. Şarabı en hızlı o içiyordu. Biz daha bir yudum almadan o şişenin dibini görmüştü.

O günlerin bir numaralı konusu harbin gidişatıysa ikinci de Nihal Atsız-Sabahattin Ali davasıydı.[1] Bütün şehir futbol maçı seyreder gibi mahkemeyi takip ediyor ve taraf tutuyordu. Doğal olarak masadaki muhabbet de hızla oraya kaydı.

"Sabahattin Bey haklıdır, Atsız resmen çamur attı ve itibarını zedeledi."

"Önce Sabahattin denen o Sovyet uşağı, roman kisvesi altında Nihal Atsız'a çamur attı, rica ederim çarpıtmayın."

1. Sabahattin Ali, *İçimizdeki Şeytan* romanında ırkçılığı ve eski arkadaşı Nihal Atsız'ı eleştirdiğinde, Atsız'ın tepkisi çok sert olmuştu. Kendi mecmuasında yazdığı yazıda, Ali'yi ve onu kolladığı için dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'i komünist olmakla ve vatan hainliğiyle suçlayıp Başbakan Saracoğlu'na şikâyet etti. Bunun üzerine Sabahattin Ali, Atsız'a hakaret davası açtı. Mahkemenin önünde Atsız hayranı talebeler günlerce gösteri yaptı. Atsız, dört ay hapis cezası aldı ve cezası ertelendi.

"Çamur atmadı efendim, *faşizma* denen hastalığı eleştiren nefis bir esere imza attı!"

"Hastalık dediğiniz *faşizma* bilimsel bir hakikattir. Bu millet içimize sızmış bulunan vatan hainlerinden teker teker arındırılacaktır, hiç merak etmeyiniz."

"Bence de Atsız yerden göğe haklıdır. Atatürk'e ve İnönü'ye dil uzatan şerefsiz bir komünistin hâlâ Milli Eğitim bünyesinde görevde tutulması benim de kanıma dokunuyor."

"Sen de Alici misin yavrum?" diye sordu Hüseyin Utku.

H. Kara, adamı duymamış gibi yaptı. Diğerlerine dönüp ırkçılığı eleştirmenin vatan hainliği olmadığını açıklamaya çalışırken sözünü kestiler ve devam etmesine izin vermediler.

"Yahu biraz da güzel şeylerden konuşalım."

"Küçükhanım bize şiir okusun."

"Belki daha sonra," dedi H. Kara. Ortamdan ve seviyesiz tartışmalardan çok sıkılmıştı ancak belli ki bunların ötesinde başka bir sıkıntısı vardı. Bir türlü rahat oturamıyor, ikide bir sandalyesinin yerini değiştiriyordu. Suratı asılmıştı. Kâmuran Bey, "Neyin var?" diye sorduğunda belli belirsiz bir el hareketiyle, "Yok bir şey," dedi.

"Evet evet, şiir zamanı geldi."

"Şiir okumayacaksa bari şarkı söylesin!"

"Maalesef şarkı söylemeye müsait bir sesim yok," dedi H. Kara.

"O zaman şu memeli şiirini bir daha oku da keyfimiz yerine gelsin," dedi Hüseyin Utku.

Bunu der demez de iskemlesinin bir bacağı kırıldı ve adam arkaya devriliverdi. "Devrilmedi, adeta uçtu ve yere çakıldı," diye tarif edecekti Kâmuran Bey. Masadan birkaç kişi ayağa fırladı. Garsonlar adamın başına üşüştü.

"İyi misiniz efendim?"

"Kafasını çarpmış, şuuru yerinde değil galiba."

"Hüseyin Abimiz eski topraktır, ona bir şey olmaz."

İki kişi koluna girip adamı güçbela ayağa kaldırdı ve başka bir iskemleye oturttu. Kolonya bulup alnına ve bileklerine sürdüler. Hüseyin Utku epeyce sersemlemişti ancak şuuru yerindeydi. "Kim itti beni? Arkamdan biri mi çekti? Durup dururken iskemle altımdan fırladı," dedi ve tabakların üzerine kustu.

Peçetesiyle ağzını ve burnunu kapatan Kamerşah Hatun, "Beyefendiyi ilk yardıma götürmek gerekmez mi?" diye sordu.

Servet Bey sapsarı olmuştu. "Hay Allah yahu," diye söylene söylene garsonu kenara çekip hesabı ödedi. İki kişinin yardımıyla Hüseyin Bey'i taksiye atıp hastaneye götürdü.

Kâmuran Bey:

> Masanın ucunda ikimiz kalmıştık. Harika bir sigara yaktı. Sadece benim işiteceğim bir sesle, "Vicdan azabı duyacak değilim. Masanın altında elini eteğimin içine sokmuştu. Ne yapsaydım?" Kadehlerimizi tokuşturduk, kalan şarabı bitirdik. Tatlılar gelmeden müsaade isteyip kalktık.

Ertesi günkü gazeteler, Hüseyin Utku'nun başına gelenleri (bir omuzu çatlamış ve beyin kanaması ihtimaline karşı hastaneye yatırılmıştı) haber yapmasa da H. Kara'nın yeni şiirlerinden söz eden kısa birer yazı yayımladılar. *Tan*'ın kullandığı başlık şöyleydi: "H. Kara, romantik ve erotik dizeleriyle seyircileri yine etkiledi." Altında H. Kara'nın mikrofon başında hoş bir fotoğrafı vardı.

Bir gün sonra *Tasvir-i Efkâr* gazetesinde son derece sert bir üslupla kaleme alınmış imzasız bir yazı çıktı. "Sahnede tuhaf tavırlarıyla göz boyayan bu kadın kim-

dir? Nereden çıkmıştır? Neden hakkında en ufak bir malumat bulunmamaktadır?" diye başlıyor ve kulaktan dolma aktarılan birkaç dizenin ardından müstehcenlik konusuna geliyordu. "Halkımızın ve bilhassa gençlerimizin ar ve edep duygularıyla alay eden bu sapıkça sayıklamalara sanat denemez. Ancak ve ancak maskaralık denir. Bu edepsizlik, en adi pavyonlara ve fuhuş evlerine yakışacak bir gösteridir."

İrfan:

> Ahlak bekçilerini kışkırtmak için yazılmış bir yazı olduğu o kadar belliydi ki. Halbuki sanatta müstehcenlik meselesi daha önce Afrodit davası[1] sebebiyle uzun uzun konuşulmuştu. Zamanında çok kavga gürültü çıkmıştı; şimdi bu yazı da aynı etkiyi yaratacak sanmışlardı zahir. Neyse ki öyle olmadı. Millet geçim derdinde, harp burnumuzun dibinde... Zaten herkes Atsız davasıyla meşgul. Harika'nın müstehcen şiiriyle ilgili kavga daha başlamadan bitti. İki gün geçmeden konu kapandı. Bizim evde o kadar kolay kapanmadı tabii.

Konu kolay kapanmadı ancak kavga beklenenden çok daha kısa sürdü. Zaten tutuklanma korkusu yüzünden uykuları kaçan Harun Bey, tam anlamıyla paranoyaya kapıldı. "Senin bu kızın takma isimle mahkemeden kurtulacağını mı sanıyor? Kimdir nedir diye araştıracaklar. Sonunda bizi de yakacak," diye Melek Hanım'a bağırdı.

Müstakbel eşine çocukların önünde ilk kez bağırıyor-

1. 1940 yılında Malatya Milletvekili Nasuhi Baydar'ın Fransızcadan tercüme ettiği *Afrodit* isimli roman, şikâyet üzerine incelenmiş ve "müstehcen yayın" olduğuna karar verilmişti. Kitap toplatıldı ve yayıncıya dava açıldı. Hadise o kadar büyüdü ki bu konuda yazı yazdılar diye Yunus Nadi, Necip Fazıl, Vâlâ Nureddin, Sabiha ve Zekeriya Sertel gibi yazarlar hakkında arka arkaya davalar açıldı. Birkaç ay sonra yayıncılarla birlikte diğer tüm davalardaki sanıklar beraat etti.

du. İrfan'la Harika, annelerinin adama münasip bir şekilde haddini bildirmesini, en azından bu konuyu daha sonra konuşuruz gibi bir şeyler söylemesini bekledi. Fakat Melek Hanım süt dökmüş kedi gibi önüne bakıyordu.

Öfkesini alamayan Harun Bey devam etti.

"Hâlâ o serserinin evine girip çıkıyormuş. Utanma kalmadı."

"Peşime adam mı taktınız?" diye sordu Harika.

"Adam takmaya lüzum yok, insanlar konuşuyor. Beş paralık olduk."

"Madem öyle, şunu da biliniz. Serseri dediğiniz insan benim nişanlımdır. Siz annemle nişanlıyken gelip bu evde yaşamaya başladığınıza göre konuşmaya hakkınız yok."

"Nişanlın mı? O nereden çıktı?" diye araya girdi Melek Hanım.

Harika durumu açıklayınca bu defa Harun Bey kıpkırmızı bir suratla susup kaldı, Melek Hanım hücuma geçti. Hırsını kızından alamayınca oğluna yöneldi.

"Senin bundan haberin var mıydı İrfan? Nasıl müsaade ettin?"

"Benden ya da bir başkasından müsaade alması gerekmiyor. Kendi hayatı, ne isterse yapar. Ayrıca söylediklerinde yerden göğe haklı."

Melek Hanım ayağa kalkıp Harika'ya döndü. "Madem beni yok saydın, gider o adamın evinde oturursun. Artık seni bu evde görmek istemiyorum." Nasıl devam edeceğine karar veremeyip bir süre sustu. "Zaten bütün gün bir karış suratla oturuyorsun. Manasız münakaşalar, acayip tavırlar... Yemin ederim insanda huzur bırakmadın. Sana bakınca içim kararıyor."

Söyleyecekleri bittiğinde tüm gücü tükenmiş gibi kendini tekrar koltuğa bıraktı. Saniyeler belki dakikalar süren bir sessizliğin ardından Harika'ya bakmadan, "Ne duruyorsun?" dedi. "Git artık, gözüm görmesin."

12

15 Şubat 1945 günü gazeteler, İngiliz ve Amerikan hava kuvvetlerinin Almanya'daki Dresden şehrini bombaladığı manşetiyle çıktı. "Bir gecede 650 bin yangın bombası, 6.000 kiloluk birçok bombalar atıldı," diye bildiriyordu *Son Posta*. Harika'yla Selçuk bütün gece boyunca radyoda yabancı ülkelerin yayınlarını taramış ve sabaha karşı bir defa daha seviştikten sonra bitkin bir halde uyuyakalmışlardı.

"İyi tarafından bakarsak artık savaşın sonu yakındır," dedi Selçuk elindeki gazeteyi uzatırken.

"650 bin yangın bombası ne demek?"

"Zihninde canlandırmak istemeyeceğin kadar berbat bir şey."

Harika'yı uyandırmadan önce çıkıp gazete, ekmek ve süt almış, reçelli ekmekle sütlü kahveden oluşan bir kahvaltı tepsisi hazırlamıştı. Radyoda Amerikan askerlerine moral vermek için bestelenmiş neşeli şarkılar çalıyordu. "Harp bitince her sabah böyle korkunç haberlere uyanmak zorunda kalmayacağız. Ve umarım ekmeğe benzeyen ekmekler yiyebileceğiz."

"Harp bitince senin işin ne olacak?"

"Benim işim bitmez," dedi Selçuk. "Şimdiden ileride nasıl istihbarat teşkilatları kurulacağı konuşulmaya

başlandı. Belki bana da daha heyecanlı görevler verirler."

"Keşke beni bu kadar korkutmayan bir işin olsa," dedi Harika.

"Hiç merak etmeyiniz hanımefendi, çok yakında sizi de casus yapacağız! Mata Hari'den daha yetenekli olduğuna karar verdim."

Harika, H. Kara'ya has şuh ve alaycı bir ifade takındı.

"Yatakta mı daha yetenekli olduğumu düşünüyorsunuz beyefendi?"

"Hem yatakta hem radyo başında..."

* * *

Harika artık radyonun başında Selçuk'tan daha fazla zaman geçiriyordu. Bazen nişanlısı uyurken sessizce yataktan kalkıp kulaklığı başına geçiriyordu. Haberlerin, şarkıların, propaganda yayınlarının ve hepsini sarıp sarmalayan hışırtının arasında Mors kodları yakalamak için hiç sıkılmadan saatlerce dikkat kesiliyordu. Sonra defterini ve kalemini alıyor ve mesajın şifresini kırmaya çalışırken masanın başında uyuyakalıyordu. Selçuk uyanıp işe gitmek için kalktığında önce onu yatağa taşıyor, üstünü örtüp yanağından öpüyor ve, "Ben dönene kadar dünyayı kurtarmaya kalkma lütfen," diye fısıldıyordu kulağına.

"Dünyayı kurtarmak" kendi aralarında bir şakaydı. Harika kendi kendine yöntemler geliştirmiş ve en zor şifrelerin bazılarını sabaha kadar uğraşıp kırmaya başlamıştı artık. Selçuk bunları konsolosluğa götürüp patronuna teslim ederken "nişanlımın marifeti" diyemediği için onun kırdığı sanılıyordu. En tepedeki ukala İngiliz, Selçuk'u odasına çağırmış ve üstünkörü bir tebrikten sonra, "Bu gidişle tek başınıza dünyayı kurtaracaksınız," diye alay etmişti.

Bazı akşamlar Selçuk işten döner dönmez Harika onu elinden tutup Asmalımescit'in hareketli sokaklarına çıkarıyordu. Hayatın devam ettiğini unutmamak için gezip tozan, gülüp eğlenen insanların arasında olmaya ihtiyaçları vardı. Asmalımescit onlar gibi küçük odalarda kıt kanaat geçinenlerle doluydu; çoğu yabancıydı bunların, Macarlar, Polonyalılar, Alman Yahudiler ve onların gizemine, cazibesine kapılıp peşlerinden ayrılmayan Türk yazarlar, şairler ve gazeteciler... Ceplerindeki para bitene kadar içen, bir yerde bir saatten fazla duramayan, hayat dolu insanlar... Dar ve kalabalık mekânlar, kabare gösterileri, ucuz şarap, loş köşelerde öpüşenler, bitmez tükenmez edebiyat münakaşaları, kadife perdelerin arkasında gizli pazarlıklar... Dans edenler, şiir okuyanlar, kokain arayanlar, geceyi hangi evde geçireceğine karar vermeye çalışanlar... Elit Kahvesi'nde ressamlar, mahalle esnafının takıldığı Bedros Meyhanesi, Balkan mezeleriyle meşhur Saraybosna Lokantası, güzel havalarda Novotny Birahanesi'nin arka bahçesi, oradan Beyoğlu'na uzanıp her daim kalabalık Petrograd, Nisuaz, isimsiz yeraltı barları, şarap depoları, mahzenler...

Harika'yla Selçuk bir süreliğine bu insanların arasına katılan iki misafir gibiydi. İsteseler sabaha kadar onlarla dolaşabilirlerdi, istese Harika tüm erkeklerin ve kadınların başını döndürebilirdi fakat çok geç olmadan odalarına dönüp baş başa kalmayı tercih ediyorlardı. "Neden bizi de davet etmiyorsunuz?" diye takılanlar oluyordu. Adları "kıskanç âşıklar"a çıkmıştı, "Yataklarında başka kimseye yer yok," diye şakalar yapılıyordu. Gülerek vedalaşıyorlar, isimlerini bile bilmedikleri insanlarla başka bir gece yeniden görüşmek için sözleşiyorlardı.

Bazı akşamlar Harika dışarı çıkmayı hiç istemiyordu. Bütün ışıkları söndürüp camı açıyor, Selçuk'a sarılıp battaniyeyi üzerlerine çekiyor ve dışarıdaki hayatın –Kuş

Yuvası'ndaki gizemli âleme ait olmayan başka bir hayatın– seslerini dinliyordu. Alt kattan gelen bir klarnet melodisi, bar kapısı önünde müşteri bekleyen otomobillerin klaksonları ve birbirine bıçak çeken kokain satıcılarının kavgası pencereden içeri süzülüyor, transistörleri soba gibi ısınmış radyo alıcısından çıkan ve binlerce kilometre uzaktan gelen fısıltılara karışıyordu.

* * *

1944'ün ilk yarısı böyle geçmiş, yaz sonu yine karartma uygulaması başlamıştı. Harika, pencereden sokakları seyrederken karanlıkta el fenerlerinin cılız ışıklarıyla önünü görmeye çalışan insanları mavi ateşböceklerine benzetiyordu.[1] Gece on birden sonra sokağa çıkma yasağı nedeniyle barlar, meyhaneler ve lokantalar erkenden kapanmaya başlayınca evden dışarı daha az çıkar olmuşlardı.

"Selçuk'un yanına taşındığımdan beri sanki zaman hızlandı," demişti Gülizar'a. "Geceler bu kadar çabuk bitmesin istiyorum."

H. Kara, Kâmuran Bey'le yemeğe çıktığı bir akşam çok yorgun olduğu için makyajını silmeye ve giysilerini değiştirmeye üşenmiş, doğrudan Asmalımescit'e dönmüştü. Selçuk, Harika'yı H. Kara olarak görmeye alışkındı – hiç garipsemiyor, aksine hoşuna gidiyordu. An-

1. Karartma uygulamasıyla ilgili yönetmelik harbin başında çıkmış ve ara ara yürürlüğe girmişti ancak 1944 yazındaki, en ciddi ve aynı zamanda en tedirgin edici uygulamaydı. Almanlarla tüm siyasi ve ticari ilişkiler kesildikten sonra saldırıya uğrama riski en üst seviyeye çıkmıştı. Yönetmelik gereği tüm pencereler siyah kumaşlarla yahut kalın mukavvalarla kaplandı. Otomobillerin farları ve el fenerleri mavi kartonlarla maskelendi. Kızılay gaz maskesi, Sümerbank ışık geçirmeyen kumaş satmaya başladı. Özel otomobillerin trafiğe çıkması yasaklandı. Çoğu sinema ve tiyatronun suareleri kaldırıldı. Herkesin kulağı, bir hava saldırısı durumunda Galata ve Beyazıt kulelerinde çalacak canavar düdüklerindeydi. Neyse ki canavar düdükleri değil, kurallara uymayanları uyaran bekçilerin düdükleri çınlatıyordu karanlık sokakları.

cak o akşam Kuş Yuvası'nda bir konuğu vardı. Harika, sevgilisinin onu tanıştırırken hafiften tereddüt ettiği hissine kapıldı.

"Nişanlım Harika. Harika, bu bey de Fuat Aydınoğlu."

"Çok memnun oldum. Bağışlayın, misafirimiz olduğunu bilseydim daha erken dönerdim," dedi Harika.

"Rica ederim hanımefendi. Kapıdan ufak bir iş için uğramıştım. Ben de çok memnun oldum."

Adam gittikten sonra Selçuk hiçbir açıklamada bulunmayınca Harika merakına yenik düştü. "Kimdi bu?" diye sordu.

"Anne tarafından uzak bir akraba. Akraba bile sayılmaz. Eskişehir'de bir tarla satılacakmış, onun için bir evraka imza atmam gerekiyormuş. Niye sordun?"

"İlk defa bir akrabanla tanıştırdın, o yüzden merak ettim."

"Merak edilecek biri değil. Ben de yıllardır görmemiştim. Aç mısın? Ben çok acıktım!"

Kuş Yuvası, Melek Hanım gibi insanların gözünde genç bir çiftin yaşaması için uygun sayılmazdı fakat böyle önemsiz detaylar Harika'nın umurunda değildi. Taşındıktan birkaç hafta sonra –kendi ifadesiyle "bütün gün yapacak başka işi olmadığı için"– kolları sıvayıp büyük bir temizliğe girişti. Kilimleri kaldırıp silkeledi, aylardır güneş görmemiş rabıtaları sabunlu suyla ovdu ve perdeleri yıkadı. Kitap yığınını boş bir duvarın dibine dizip masanın üzerini boşalttı. Şilteyi havalandırdı, yeni bir çarşaf takımı aldı ve hoşuna giden renkli bir kumaş bulup Kâmuran Bey'in dikiş makinesinde yatak örtüsü dikti.

Selçuk önce odadaki kesif beyaz sabun kokusunu şaşkınlıkla karşıladı, ardından etrafa bakınıp eski bekâr odasının bu yeni halini inceledi. Harika onun yüzündeki ifadeyi anlamaya çalışırken tereddüde düştü. "Yoksa kızdın mı?" diye sordu. "Senden izin almam gerekirdi."

İzin alması gerekmediğini ve kızmak şöyle dursun çok mutlu olduğunu söyleyen Selçuk, sesi gerçek hislerini ele vermesin diye çabalıyor muydu acaba? "Mis gibi oldu. Kadın eli değdi dedikleri buymuş," dedi nişanlısını öperken. "Yalnız bizim ev sahibi görmesin, kiraya zam yapar."

"Hoşuna gittiyse neden suratını astın?"

"Suratımı astığımı nereden çıkardın? Şu savaş bitsin, buradan taşınacağız," dedi Selçuk. "Daha güzel bir eve taşınacağız. Sana söz veriyorum."

Aylardır birlikte yaşamalarına rağmen bazı günler Harika, Selçuk'u daha yeni tanımaya başladığını hissediyordu. Onun canını sıkan şeyleri anlamaya çalışıyor, dedektif gibi ipuçları topluyor, kafasında "sevdikleri ve sevmedikleri" diye listeler yapıyordu.

"Şifre çözer gibi onu da çözmeye uğraşıyorum," diye itiraf etmişti Gülizar'a.

Nişan emrivaki oldu diye kendini sorumlu hissediyordu. Yetmezmiş gibi üstüne bir de gidip evini işgal etmişti. Maalesef onun kafası böyle işliyordu. Oldum olası, yakınlarını mutlu etmek için sürekli çabalayan bir insandı ancak o gergin dönemde çabalamanın dozunu biraz kaçırmıştı galiba. Sevgi görmek için sürekli fedakârlık yapması gerekmediğini, öyle bir ilişkinin tökezleyeceğini onu üzmeden nasıl söyleyeceğimi bilmiyordum açıkçası.

Evden kovulduğundan beri annesiyle ne konuşmuş ne de görüşmüştü. Kâmuran Bey'i sık sık ziyaret ediyordu. Bazı akşamlar eskisi gibi birlikte giyinip kuşanıyorlar, erken bir yemeğe ve sinemaya gidiyorlardı. Gittikleri her yerde hesabı ödeyen Kâmuran Bey, Harika'nın elini cebine sokmasına asla izin vermiyordu:

"Çok şükür halim vaktim yerinde, para kazandığında sen bana ısmarlarsın," derdim. İrfan'dan harçlık alıyordu herhalde, bilmiyorum. Ancak onun da imkânı sınırlı tabii. Harika bir gün benden utana sıkıla borç istedi. Kendisi için değilmiş, nişanlısına hediye alacakmış. "Açıklama yapmana lüzum yok," dedim.

Sokağa her çıktığında Selçuk'a küçük bir hediye almazsa Harika'nın içi rahat etmiyordu. Bu hediyeler sahaftan bir kitap veya bir çift çorap diye başladı; gömlek, ipek kravat, güderi eldiven, gümüş kaplamalı çakmak ve sigara tabakası diye devam etti.

"Ben sana hiçbir şey alamıyorum," dedi Selçuk bir süre sonra.

"Ben hediye istemiyorum ki. Seni mutlu görmek bana yetiyor."

İşin gerçeği Selçuk da hediye istemiyordu. Her birine bir öncekinden daha çok sevinmiş gibi görünmek imkânsız bir hal almıştı. Fakat tıpkı Gülizar gibi o da Harika'yı kırmadan bunu nasıl söyleyeceğini bilmiyor ve susuyordu.

* * *

23 Şubat 1945 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin manşeti:

MİHVERE KARŞI HARBE GİRDİK.

Millet Meclisi dünkü tarihî toplantısında: Almanya ile Japonya'ya ilânıharb kararını oybirliğiyle verdi. Başbakan Şükrü Saracoğlu, "Hükümetimiz bu kararın Türk milletine büyük faydalar temin edeceğine candan kanidir," dedi.

Gazeteler her ne kadar bunun stratejik bir hamle olduğunu iddia etse de halk neye inanacağını şaşırmıştı. Sansür ve kapatılma korkusuyla gerçeklerin yazılmadığını bilmeyen yoktu. Müttefiklerle birlikte savaşmayanlar temelleri yeni atılan Birleşmiş Milletler teşkilatına alınmayacağı için harp ilan ettiğimiz söyleniyordu. "Tek bir kurşun atmadan bu harpten galip çıkacağız," deniyordu ancak nasıl olacaktı? İrfan, "Artık bugün yarın askere çağrılırım," diye endişeliydi – zaten o güne kadar çağrılmaması mucizeydi. Komünist diye damgalananların hapse atılamadığı durumlarda üst üste birkaç kez askere alındığı ve Anadolu'nun ücra bir köşesine gönderildiği savaş günlerinde ucuz kurtulmuştu.

Selçuk en kötü senaryoda yani Türkiye'nin Almanlar tarafından işgal edilmesi durumunda İngiliz Gizli Servisi'nin alacağı acil önlemlerden bahsetti. Yerel direniş için harekete geçirilecek hücreler ve istihbarat merkezleri belirlenmişti.

"Öyle bir durum olursa Doğu'ya gidip telsizcileri eğiteceğim."

"Böyle şeyler söyleyip beni korkutma," dedi Harika.

"Seni burada bırakacağımı mı sanıyorsun? Nereye gönderirlerse göndersinler birlikte gideceğiz."

* * *

29 Nisan'da Sovyet Rusya'nın Berlin'e girdiği haberi gelince endişenin yerini ümit aldı. Almanya'nın yenilgisi kesinleşmişti artık. Ankara'ya geldiğinde törenlerle ve samimi bir coşkuyla karşılanan Büyükelçi Von Papen başta olmak üzere Alman diplomatlar, askerler ve yabancı firmaların yöneticileri göz açıp kapayana kadar Türkiye'yi terk etti.

Hemen arkasından çıkan haberlerse çok daha çarpıcıydı. Himmler, Adolf Hitler'in öldürüldüğünü ve bunu

ispat etmek için cesedini teslim etmeye hazır olduğunu Londra'ya bildirmişti. (Daha sonra Hitler'in intihar ettiği ortaya çıkacaktı.) Öte yandan, İtalya'da vatanseverlerin Mussolini'yi, metresini ve beş faşist bakanı kurşuna dizdiğini, cesetlerin Milano'da halka teşhir edildiğini yazıyordu gazeteler. Faşizm söz konusu olunca kimin vatansever kimin hain sayılacağı hususunda gazetelerin dili bir anda değişivermişti.

Gülizar:

> Hitler haberini görünce hayatımda ilk ve son kez bir insanın ölümüne sevindim. Bunu utanarak itiraf ediyorum. İşin en korkunç tarafı, insanlar savaşın dehşetini bir anda unutuverdi ve milli maç kazanmışız gibi havalara uçtu. Milli maç demek de doğru olmaz çünkü İngilizleri tutanlar Almanları tutanlara tekme tokat girişecekti. Düşünüyorum da bizim bu savaşta millet olarak karşımızda tek bir düşman yoktu. Halk ortadan ikiye bölünmüştü; bir taraf diğerine düşmandı. Kendi adıma konuşayım; İrfan'la benim çevremde de faşizm denen illetin kafası ezildi diye bayram sevinci vardı fakat o konuda ne kadar yanıldığımızı çok geçmeden anladık.

Tam da o günlerde Harun Bey ani bir tutum değişikliğiyle Milli Şef hayranı ve destekçisi olmaya karar verdi. Bundan böyle hayattaki tek gayesi Halk Partisi'nden vekil seçilmekti. Müstakbel eşi de partinin kadın kollarına girecek ve ona destek olacaktı.

"Harp bitince aklım başıma geldi," diyen Harika yine iş aramaktaydı. Kolunun altında şifre defteri, bulmacaları ve iş ilanlarıyla Sirkeci'den Beyazıt'a doğru yürüdüğü bir gün Küllük'te Suat Derviş'i gördü. Kenardaki masalardan birinde tek başına çay içiyor, kartpostal yazıyordu. Biraz çekinerek yanına yaklaştı ve kendini tanıttı.

"Eminim hatırlamazsınız, beni gördüğünüzde küçük bir kızdım," dedi. Suat Hanım hatırlıyordu, tatlı bir gülüşle Harika'yı yanındaki iskemleye buyur etti. Nezaketen Melek Hanım'ın sağlığını sordu, Veysel Bey'in öldüğünü öğrenince baş sağlığı diledi.

Harika, *Fosforlu Cevriye*'nin tefrikasını hayranlıkla okuduğunu söyleyip iltifat etti. Sesini biraz alçaltıp hapisteki kocası için ikisine de sabır ve kuvvet diledi.[1] Konuşurken fark etti ki yıllar önce annesinin Suat Hanım'ın cesaretine ve üretkenliğine duyduğu hayranlığı şimdi o duyuyordu. Fakat annesinin aksine, o, düzene meydan okumasına da hayrandı. Melek Hanım'ın hisleri yıllar içerisinde kıskançlık ve öfkeye dönüşmüştü. Şimdilerde Suat Derviş'i bazen vatan haini bir komünist olmakla, bazen de komünist rolü yapan şımarık bir burjuva olmakla suçluyordu.

Suat Hanım, "Biraz da sen anlat, neler yapıyorsun?" diye sorduğunda, Harika ondan pek beklenmeyecek açıksözlülükle içini döktü. Bir şiir kitabı hazırladığını anlattı. Ancak kararsız kalmıştı; şiirleri mi ilgi çekiyordu yoksa onları sahnede okuyan kadın mı bilmiyordu. İkiye bölündüğünü hissediyordu. Suat Hanım burada sözünü kesti ve elini tutup, "Erkeklerin seni kullanmasına müsaade etme," dedi. "Senin gibi zeki ve yetenekli bir kadının yapabileceği o kadar çok şey var ki."

"Doğrusunu isterseniz ben de iş arıyorum," dedi Harika.

1. Suat Derviş Berlin'den döndükten sora gazeteciliğe *Resimli Ay* mecmuasında ve *Tan* gazetesinde devam etti. 1941'de Türkiye Komünist Partisi genel sekreteri Reşat Fuat Baraner'le evlendi. Beraber partinin basın organı sayılan *Yeni Edebiyat Dergisi* isimli mecmuayı çıkardılar. 1944'te kocasıyla birlikte tutuklandı ve sekiz ay hapis yattı. Reşat Fuat Baraner, 1950'deki afla serbest kaldı ancak bir yıl sonra yeniden tutuklandı. Bunun üzerine İsveç'e giden Suat Derviş, 1963 yılına kadar Türkiye'ye dönmedi.

"Ne tesadüf, ben de!" diye bir kahkaha attı Suat Hanım. "Yabancı lisan biliyor musun?"

"Almanca, İngilizce, Rusça, Fransızca, İtalyanca ve Latince," diye saydı Harika.

Suat Hanım, benimle dalga mı geçiyorsun der gibi baktı, sonra gözlerini kısıp, "Bak şimdi daha iyi hatırladım seni. Babanın kucağında bize Rusça şarkılar söylemiştin," dedi. "Arada sırada tercüme işleri geliyor, yetişemediklerimi sana gönderirim, olur mu?"

Harika teşekkür edip müsaade isterken Suat Hanım son olarak, "Şiir kitabı için kime gittin?" diye sordu.

"*Aylık Çağdaş Sanat* mecmuasını çıkaran Servet Şakir Bey'e."

"Aman dikkatli ol. Para kazanmak için yapmayacağı rezillik yoktur onun. İşine geldiğinde senin hakkında ileri geri bile konuşur. Yeter ki herkes merak etsin, satışlar artsın."

* * *

Ağustos başında Melek Hanım, Harika'yı çaya davet etti. Evden kovduğundan beri ilk kez kızıyla iletişime geçmişti ve Kâmuran Bey'e göre barış çubuğu uzatacaktı.

Harika, "Barış çubuğu nedir bildiğini hiç sanmıyorum," dese de biraz meraktan biraz da içini kemiren suçluluk duygusundan daveti geri çevirmedi. Selçuk'a annesini görmeye gideceğini söylemedi. "Sana bu şekilde davranmasına müsaade etmemelisin," dediğinde Harika ona hak veriyordu ancak evden ayrıldıktan sonra öfkesi zamanla azalmış, ardında bıraktığı boşluğu her zamanki gibi vicdan azabı doldurmuştu. O mu annesini daha büyük hayal kırıklığına uğratmıştı yoksa annesi mi onu, bir türlü karar veremiyordu.

Asla kavga etmeyecek, annesi üzerine giderse hiçbir

şey söylemeden kalkıp eve dönecekti. Kendi kendine söz vermişti.

Yıllar önce Melek Hanım'ın armağan ettiği ve bu yüzden tenkit edemeyeceği bir elbise giydi, saçlarını onun tercih ettiği şekilde taradı ve yukarı çıkmadan önce Kâmuran Bey'in oturma odasında saatin tam 15.30 olmasını bekledi. "Tam üç buçukta bekliyorum," demişti annesi.

Melek Hanım, sanki aralarında en ufak bir tatsızlık yaşanmamış gibi kızını sıkıca kucaklayıp öptü, sağlığını sordu, acaba kilo mu almıştı görüşmeyeli? Biraz havadan sudan konuştuktan sonra dilinin altındaki baklayı çıkardı. Harun Bey'le nikâh günü almışlardı. "Altı üstü bir imza, hayatımızda ne değişecek bilmiyorum. Yine de heyecanlandım. Kanat takıp uçacağım neredeyse," dedi. Nikâh akşamı Karaköy'de müzikli bir lokantada davet vereceklerdi, Harika elbette orada olacaktı fakat nişanlısının da –ismi neydi?– gelmesini istiyordu Melek Hanım. Biraz zor olsa da Harun Bey'i ikna etmişti. Hem artık "harp" sona ermişti, tertemiz bir sayfa açıyorlardı.

"Hiç olmazsa, 'Babanı ikna ettim,' dememiş," diye güldü İrfan. Karısından dirsek yiyince yüzünü buruşturdu.

Harp, Avrupa'da bitmişti fakat dünyanın öteki ucunda devam etmekteydi. 8 Ağustos günü *Cumhuriyet*, "Bütün Dünyada Heyecan ve Korku" manşetini atmıştı. "Atom bombası ya harbin veya dünyanın sonu olacaktır," diye yazıyordu. ABD'nin iki gün önce Hiroşima'ya attığı bomba, hiç kimsenin bilmediği yeni bir silahtı. Duman bulutları henüz dağılmadığı için şehirde nasıl bir tahribata yol açtığı henüz anlaşılmamıştı. 9 Ağustos'ta ikinci atom bombası Nagasaki'ye atıldı. Beş gün sonra Japon İmparatoru Hirohito teslim olduğunu ilan etti.

Gülizar "atom bombası" lafını ilk duyduğu günleri şöyle anlattı:

Bizden çok uzaktaydı. Okuduklarımızı anlamıyorduk. Gazeteler, "Bin uçak tarafından beş gün ardı ardına yapılan tahribata eşdeğerde" diye tarif ediyordu. Binlerce sivilin öldüğünü söylüyorlardı. Korkunçtu ancak ne kadar korkunç olduğunu tam olarak idrak edemedik. Zihnimizde canlandıramadık. Galiba artık beynimiz yanmıştı.

Harika, annesinin davetini aktardığında Selçuk gazeteden Hiroşima ve Nagasaki haberlerini kesip defterine yapıştırmaktaydı. Okudukları onu dehşete düşürmüştü, birkaç gündür bembeyaz bir suratla dolaşıyordu.

"Geleceksin değil mi?" diye sordu Harika.

"Gelmek zorunda mıyım?"

"Benim iyiliğim için bu kadar küçük bir şey yapamaz mısın?"

"Senin iyiliğin için bu insanlarla hayatımızın sonuna kadar görüşmemek gerekir."

"Bu insanlar dediğin benim annem."

İlk kavgalarıydı bu. Birkaç saat surat asıp hiç konuşmadılar. Sonunda Selçuk, "Madem bu kadar mühim, hatırın için geleceğim," dedi. Fakat olan olmuştu. Kuş Yuvası'nda günlerce buz gibi rüzgârlar esti.

Selçuk, Harika'yı mutsuz görmeye daha fazla dayanamadı ve bir akşam yanına oturup neden hâlâ dargın olduğunu sordu.

"Gelirim diyorsun ama biliyorum istemiyorsun. Son anda bir mazeret uydurup gelmeyeceksin ve beni orada yalnız bırakacaksın."

"Söz veriyorum," dedi Selçuk. "Seni asla yalnız bırakmayacağım."

* * *

Melek Hanım'la Harun Bey'in nikâhı 17 Kasım günü saat 17.00'de kıyıldı. Koyu gri bir öğleden sonraydı, akşama doğru hava o kadar soğumuştu ki insanlar bahçede üşüyüp nikâh dairesinin bekleme salonuna doluşmuştu. Melek Hanım, "Bu yaşımda telli duvaklı gelin olmam tuhaf kaçar," diye düz beyaz bir elbise giymiş ve başına beyaz bir şapka takmıştı.

Nikâhtan sonra lokantaya geçerlerken kapkara bulutlar bastırdı ve aniden öyle bir yağmur başladı ki arabadan kapıya koşana kadar sırılsıklam oldular. Melek Hanım'ın saçı başı dağılmış, makyajı akmıştı. "Bu halde insanların karşısına çıkamam," diye öfkeyle söyleniyordu. Harika'yla Gülizar onu lokantanın tuvaletine soktular, üstünü düzeltip yeniden makyaj yapmasına yardım ettiler.

Fasıl heyeti sahnede yerini almış, sazlarının akordunu yapıyordu. Yirmişer kişilik iki masa hazırlanmıştı. Davetlilerin neredeyse tamamı damat tarafındandı. Melek Hanım'ın çocukları, gelini ve Kâmuran Bey dışında hiç misafiri yoktu. İrfan, annesinin ne kadar yalnız bir insan olduğunu o gece anladığını söyledi:

> Kapatılan Bozok Cemiyeti'nden "ahbaplarım" dediği insanları saymazsak –ki gördüğüm kadarıyla onlar da annemin beğenip ahbaplık etmek isteyeceği insanlara pek benzemiyordu– tek bir arkadaşı yoktu. Düşünüyorum da aslında eskiden de yoktu. Sadece eve gelip giden misafirleri vardı ve bir de Kontes Vasilyevna – sanırım arkadaş denebilecek tek insan oydu. Lokantadaki acayip kalabalığın ortasında neşeli görünüyordu ama rol yaptığı her halinden belliydi.

Kâmuran Bey:

Etrafımız Harun Bey'in yakınlarıyla çevrili, bunların da bir kısmı oturur oturmaz zilzurna sarhoş olmasın mı! Şarkılar söyleniyor, fıkralar anlatılıyor, kadehler tokuşturuluyor fakat gelinin yüzüne bakan yok. Melek, yay gibi gerildi ve o gerginlikle kafayı Harika'ya taktı. Nişanlın nerede, ne biçim bir adam bu, böyle terbiyesizlik görmedim... Verip veriştiriyor. Harika sesini çıkarmıyordu fakat beti benzi atmıştı. Kâğıt peçeteleri didik didik edip önüne tepe gibi yığıyordu. Elini tuttum, "Endişelenme, birazdan gelir," dedim.

Harika birkaç defa lokantanın telefonundan konsolosluğu aramıştı. Ancak mesai çoktan sona ermişti ve cevap veren yoktu. Kapının önüne çıkıp bir süre bekledi. Rüzgârdan ve yağmurdan perişan bir vaziyette yerine dönüp oturduğunda Gülizar bir terslik olduğunu sezmişti:

Ben İrfan'la masanın öteki ucunda oturuyordum, ne halde olduğunu görür görmez kalkıp yanına gittim. Annesinin canını sıktığının farkındaydım fakat o kadar ağır laflar ettiğini bilmiyordum. "Senin bulacağın adam ancak bu kadar olur," demiş galiba. Masanın altında bacağını mı titretiyordu yoksa masa kendiliğinden mi titriyordu bilemedim. Ortalık karışmasın diye tuttum kolundan, "Gel bir sigara içelim," dedim. İkimiz de çok sigara içen insanlar değildik ama o gece kaç paket bitti hatırlamıyorum. "İçimde kötü bir his var," diyordu, başka da bir şey demiyordu. Saçağın altında duruyorduk, kapının camları zangır zangır sarsılıyordu fakat o kadar sert bir rüzgâr vardı ki kimse anlamadı. İçeride kadehler tokuşturuluyor, şarkılar, oyun havaları...

Kâmuran Bey de peşlerinden gelmişti. Gülizar'a lokantada kalıp Melek Hanım'ı idare etmesini söyledi. O, Harika'yı eve götürecekti. Bir şemsiyenin altına sıkışıp güçbela yoldan taksi çevirdiler. Silecekler yağmurun hızına yetişemiyordu. Önünü zor gören pala bıyıklı ihtiyar şoför, her şimşek çaktığında besmele çekiyordu. Harika'nın ısrarı üzerine konsolosluğun önünde durdular. Kapıda nöbet bekleyen bekçi, rüzgârda şemsiyesini zor zapt ederek arabaya yaklaştı ve fenerini arka koltuktakilerin suratına tuttu. Harika'nın ağlamaklı yüzünü görünce bir derdi olduğunu anlayıp yumuşadı ve binada hiç kimse olmadığına yeminler etti.

Asmalımescit'te çıkmaz sokağın başında inip apartmana koştular. Karanlık basamaklarda su birikintileri bırakarak en üst kata çıktılar. Kapı sanki evden aceleyle çıkarken kapatmayı unutmuşlar gibi bir parmak aralık duruyordu. Onun dışında her şey Harika'nın bıraktığı gibiydi. O günkü koşuşturmada kahvaltı sofrasını toplamamış, Selçuk'un çay bardağını ve izmaritlerle dolu küllüğü bile ellememişti. Soba buz gibiydi, odanın içi insanı ürpertecek kadar soğumuştu.

Oturup beklediler.

Gece yarısından sonra İrfan'la Gülizar da geldi. Biri gazetedeki arkadaşlarına rica edip karakolları aratmış, diğeri hastanelerin acil servislerine sordurmuştu. "Kötü bir şey olsa mutlaka duyardık," dediler Harika'yı rahatlatmak için.

Güneş doğduğunda yağmur yavaşlamıştı. Bulutların arasından süzülen altın sarısı ışık, su birikintilerinde kıpır kıpır oyunlar oynuyordu.

* * *

Pazartesi ilk iş Gülizar'la birlikte konsolosluğa gitti-

ler ve önlerine çıkan herkese Selçuk'u sordular. Onları durdurmaya çalışan memurları püskürtüp pasaport dairesine daldılar ve amirin kapısını yumrukladılar. Bembeyaz suratlı ve mükemmel Türkçe konuşan bir İngiliz, daha öncekilerle aynı cevabı verdi:

"Konsolosluk çalışanları hakkında herhangi bir malumat vermemiz yasak. Nişanlısı değil annesi bile olsanız hiçbir şey değişmez."

"Annesini arasan?" diye sordu Gülizar. Fakat Harika kadının değil telefonunu, adını bile bilmiyordu. Tek bildiği Eskişehir'de yaşadığıydı. Gülizar, "Kötü bir fikirdi zaten, insanları boş yere telaşlandırmayalım," dedi. Göstermemeye çalışıyordu ancak o da en az Harika kadar endişeliydi.

Konsolosluğa gitmenin bir faydası olmadığını anlayan Harika, Selçuk'un odasında beklemeye karar verdi. Kâmuran Bey, ekmek almaya bile dışarıya çıkmadığını duyunca birkaç kap yemek hazırlayıp kapısına dayandı.

"Ya başına bir şey geldi..."

"Öyle bir şey olsa çoktan haber gelirdi," diye sözünü kesti Kâmuran Bey.

"Ya da kaçtı gitti."

Kâmuran Bey etrafına bakındı. "Sen hiç bütün eşyalarını bırakıp giden duydun mu?"

Harika onu duymuyordu. "Bunu daha önce yaşamadık mı? Anlamıyorum, insan nasıl aynı hataya ikinci kez düşebilir?" diye kendi kendine mırıldandı.

Kâmuran Bey, Harika'nın hiçbir hatası olmadığını, Selçuk'un geçen sefer makul bir açıklamayla geri döndüğünü hatırlattı.

Nişanlısının gerçek işinin ne olduğunu açıklayamayan Harika, zamanında nasıl bir "makul açıklama" uydurduğunu, ne yalan söylediğini hatırlamıyordu. "Bu farklı," dedi. "Harp bitti. Makul bir açıklaması varsa lütfen söyle-

yin çünkü ben düşünüyorum, düşünüyorum, başım düşünmekten küçük parçalara ayrılıyor, yatıyorum kalkıyorum tekrar düşünüyorum ve bulamıyorum."

Kâmuran Bey önüne baktı. "H. Kara olsa ne yapardı?"

"Siz de benim kadar iyi biliyorsunuz. Öyle bir insan yok."

13

Kuş Yuvası'nda beklediği o sıkıntılı dönemde tüm hayatını gözden geçiren Harika'nın aklına Suat Derviş'in söyledikleri gelmiş ve içine bir kurt düşmüştü. H. Kara'yı ahlaksızlıkla suçlayan yazıyı kimin yazdığını İrfan'dan araştırmasını rica etti. Abisinin öğrendikleri tam da tahmin ettiği gibiydi. Yazıyı Servet Şakir bizzat kaleme almıştı. Doğal olarak bunun duyulmasını istemiyordu. Gazetenin yazıişleri müdürüne, "Aman aramızda kalsın!" diye sıkı sıkı tembih etmiş, hatta bir miktar da ikramda bulunmuştu.

Harika hayal kırıklığını anlatan ve yer yer öfkesini kusan upuzun bir mektup döşendi. Yazdıklarını okuduğunda hoşuna gitti: Epey ağır laflar etmiş ve Servet Şakir'e haddini bildirmişti. Fakat mektubu zarfa koyarken böyle kaypak bir adamım bu kadar güzel bir mektuba layık olmadığına karar verdi. Doğrusu günlerdir içini kavuran öfke de mektubu yazarken büyük ölçüde azalmıştı. İlk yazdığını yırtıp attıktan sonra temiz bir kâğıda kısacık başka bir mektup yazdı.

> Ahlaksız ve adi şiirlerimin şanınızı lekeleyeceğini geç de olsa gördüm. Bu sebeple kitap teklifinizi kati suretle geri çevirdiğimi, ilaveten bundan böyle dergi-

nizde hiçbir şiirimin kullanılmasına izin vermediğimi bilgilerinize arz ederim.[1]

Mektubu postaneye götürmek için giyindi, saçlarını topladı, hafif bir ruj sürdü ve günler sonra ilk kez dışarıya çıktı.

* * *

Aynı günlerde babasından kalan bir valiz dolusu defteri İrfan'dan ödünç almış ve teker teker okumaya başlamıştı. Okurken çocukluğu gözünün önüne geldi, salondaki radyonun başında geçen saatler, Gülizar ve İrfan'la oynadığı oyunlar, sonra evlerine gelip giden onlarca yazar, şair, gazeteci... Hepsi çok eskiden okuyup unuttuğu ve şimdi kopuk görüntüler halinde zihnine geri dönen güzel bir roman gibiydi. Çantadaki sonuncu defterin yarısından fazlası boştu. Veysel Bey'in son satırları şunlardı:

Harp biteli 16 sene oldu ama içimizdeki harp bitmedi. Çok yorgunum.

Noktayı koyarken büyük ihtimalle kurşunkaleminin ucu kırılmıştı, en sonda diğer noktalardan biraz daha iri, şekilsiz, neredeyse kâğıdı delen kara bir leke vardı.

Babasının defterlerinin yanı sıra Selçuk'un ortadan kaybolduğunda masada açık bıraktığı kalın defteri de defalarca karıştırmış, kesip yapıştırdığı gazete kupürlerini okumuş, kâğıt makasının keskin kenarını okşamış ve tut-

1. Harika, Servet Şakir'den aldığı avansı iade etmedi. Adamın parasını istemeye yüzü olup olmadığını merak ediyordu. Bir süre sonra bu merakı da yok oldu. Dürüst bir insan olduğundan ve tıpkı babası gibi kimseye bir kuruş borcu kalmasını istemediğinden fırsatı olsaydı önünde sonunda öderdi.

kal şişesini burnuna götürüp koklamıştı. Sonra bir sabah makası eline almış, gazeteyi önüne açmış ve Selçuk'un yarım bıraktığı işe o devam etmişti. Geceleri radyo başında saatler geçirmeyi, cızırtıların arasında şifreli mesajlar aramayı da Selçuk sanki hâlâ yanındaymış gibi sürdürmüştü.

Oysa onun çok uzaklarda olduğunu biliyordu artık. Çok uzaklar, şehrin öteki ucu da olabilirdi, başka bir kıtada adını hiç duymadığı bir ülke de – neresi olursa olsun, geri dönmeyeceğine emindi. Zihninde bütün parçalar yerine oturmuş ve hiç kuşkusu kalmamıştı. Bunu Gülizar'a ve Kâmuran Bey'e de söylemişti.

"Özgürlüğüne kavuşmak istedi ve çekip gitti."

Emin olmasına rağmen radyo alıcısının yanındaki kalın cam küllüğü boşaltmamış, onun dudaklarına değen çay bardağını yıkamamıştı. (Bunu kimseye söylememişti.) Çünkü arada sırada gözlerini kapatıyor ve, "Gerçekten emin misin?" diye soruyordu kendi kendine. Belki acil bir göreve göndermişlerdi ve bu akşam, en geç hafta sonu geri dönecekti. Olamaz mıydı? Harika'nın elini iki elinin arasına alıp özür dileyecek, "İmkân olsa haber vermez miydim?" diyecekti. "Hep seni düşündüm, üzüleceksin diye ben de üzüldüm, seni çok özledim." Uzun uzun sevişecekler ve hayata kaldıkları yerden devam edeceklerdi.

Umut dolu bu saniyeler çok kısa sürüyordu fakat hiç yoktan iyiydi. Küllüğü boşaltıp çay bardağını yıkarsa onları da yitirecekti.

En azından kendini odaya kapatmaktan vazgeçmiş, son birkaç gündür sokağa çıkıp alışveriş yapmaya, hatta yeniden iş aramaya başlamıştı. Yine de dışarıda mümkün olduğu kadar az zaman geçiriyor ve işlerini halledince koşa koşa geri dönüyordu. Kapıyı açıp içeride biri var mı diye kafasını uzattığında kalbi göğsünü delip çıkacak

gibi oluyordu fakat bunu değil yakınlarına, kendine bile itiraf etmeye çekiniyordu.

* * *

İkinci Cihan Harbi de bitmişti fakat dertler bitmemişti. Haftalardır Harika'nın önündeki tüm gazetelerin manşeti, Sovyet Rusya'yla Türkiye arasında gitgide artan gerginlikti.[1] Gülizar kolay kolay umutsuzluğa kapılan bir insan olmamasına rağmen artık çok yorulduğunu ve sabahları yataktan güçlükle kalkıp işe gittiğini hatırlıyordu:

> O günlerde "sosyalizm" kavramı gazetelerde epeyce yazılıp çiziliyordu, mesela Vâlâ Bey'in gayet makul yazılarını hatırlıyorum, işçileri temsil edecek bir parti kurulsun vs. diyordu.[2] Fakat ne yazık ki bunları tartışacak makul bir ortam yoktu. Nasıl olsun, hükümete yakın gazeteler sürekli korku pompalıyor, sağcıları solculara karşı kışkırtıyor. Zaten Sovyetler'le ilişkiler gergin, milliyetçi hisleri coşturacak ortam hazır. Öyle bir hava yarattılar ki, bu sefer bir tarafta vatanseverler toplanmış, karşısında da komünistler var. Tek fark, eskisi kadar uluorta ırkçılık yapılamıyor. Hükümete en küçük bir eleştiride bulunursan yine hemen "komünist" olu-

1. Sovyet hükümeti, yıllar önce imzalanmış ve 1945 sonunda bitecek olan dostluk ve saldırmazlık anlaşmasını yenilemeyeceğini bildirmişti. Savaş sonrasında beliren şartlar neticesinde yeni talepleri vardı: Boğazların kontrolünü ve (resmî olarak dile getirmese de) doğuda Van Gölü'ne kadar uzanan bir bölgede toprak istiyordu. Türkiye bu talepleri geri çevirince Rusya ne kadar kararlı olduğunu göstermek için Kızıl Ordu birliklerini sınırlara sevk etti.

2. Vâlâ Nureddin, *Akşam*'daki 29 Temmuz 1945 tarihli yazısında, "(...) cemiyetimizde bir çiftçi partisi ve alın teriyle hayat kazanan ve sayısı gittikçe artacak olan kol ve fikir işçilerinin sırf kendi zekâ ve becerikliliklerinden kuvvet alarak bir parti kurmaları mümkün olduğu ve icap ettiği zaman gelmiştir," diye yazmıştı. İrfan'ın kesip sakladığı bu yazı, dediğine göre hayatta o güne kadar inandığı ve savunduğu tüm fikirleri kısa ve öz bir şekilde ifade ediyordu.

yorsun, yine hemen "vatan haini" oluyorsun. Mesela, "*Tan*, beyin yıkayarak Sovyetler'in Türkiye'yi ele geçirmesi için zemin hazırlıyor!" diyenler vardı ve tanıdığım birçok insan buna inanmıştı.

Sovyetler'le gerilim tırmanınca İngiltere ve Amerika'nın desteğine ihtiyaç duyan Milli Şef İnönü iyice köşeye sıkışmıştı. Harp sonrası diktatörlükler gözden düşmüştü. Birtakım demokratik atılımlar yapmadığı müddetçe Sovyetler'e karşı arkasında hiç kimseyi bulamayacaktı. Söz konusu demokratik atılım, çok partili seçimdi. Diğer yanda, Halk Partisi'nin böyle bir seçimi kaybetme riskinin çok yüksek olduğunun da farkındaydı. Halk, harp boyunca hatta öncesinden beri ekonomik buhran yüzünden perişan olmuştu. Seferberlik ve sıkıyönetimden bunalmış, en çok da hükümetin kolladığı savaş zenginlerinden yaka silkmişti.

Böyle bir dönemde *Tan* gazetesinin sahibi Zekeriya ve Sabiha Sertel çifti, muhalif görüşlü bir mecmua çıkarma hazırlığı içerisindeydi. *Görüşler* isimli bu yeni mecmuanın teknik ekibinde İrfan da görev almıştı. Çalışmalar gece gündüz devam ediyordu.

İrfan:

O sırada Halk Partisi'nden atılan dört mühim isim, muhalefet partisi kurmaktaydı: Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü... Bildiğim kadarıyla bunlar bizim mecmuayla anlaşmışlardı. İlk sayıdan itibaren yazı verecekler ve seslerini duyuracaklardı. Biz bunun reklamını yapar yapmaz ortalık karıştı ve bunlar da solcu damgası yemekten korkup son anda vazgeçtiler. Bizim bu mecmuayla hiçbir ilişkimiz yoktur dediler. Bana kalırsa iyi oldu, onlar çıktı ama gayet kıymetli isimlerle yolumuza devam ettik: Saba-

hattin Ali, Aziz Nesin, Pertev Boratav, Behice Boran, şimdi aklıma gelmeyen daha kimler yoktu ki!

Görüşler'in ilk sayısı beklenmedik derecede büyük bir ilgi gördü. Birinci baskı çıkar çıkmaz tükenince ikinci baskı yapıldı ve o günün şartlarında çok yüksek bir satışa ulaştı. En çok konuşulan, Sabiha Sertel'in kaleme aldığı "Zincirli Hürriyet" isimli başyazı oldu.[1] İrfan, "Sadece faşist ruhlu demokrasi düşmanlarını rahatsız edecek bir yazı," diye tarif etse de hükümete yakın yazarlar, Sabiha Sertel'in fena halde ölçüyü kaçırdığını iddia ediyordu. Onlara kalırsa mecmua baştan sona komünizm propagandasıydı ve amacı halkı hükümete karşı kışkırtmaktı. Kapaktaki *Görüşler* yazısının baş harfi bunun ispatıydı: Güya tersten bakınca orak ve çekicin orağına benziyordu; hatta *Cumhuriyet* iki gün sonra, "Nerede Bunun Oraği?" diye başlık atmıştı. Gerilim o kadar artmıştı ki bir yerden patlak vermesi an meselesiydi.

Kâmuran Bey'in kız kardeşine yazdığı mektupta şöyle bir paragraf vardı:

> Geçen akşam hepsini yemeğe çağırayım dedim. Melek, Harika'yla dargın, konuşmuyor, gelmezmiş. Aman gelmesin daha iyi! Gülizar, Nâzım Hikmet yüzünden "yeni" kayınpederiyle kavga etmiş, o zaten evlerine ayak basmıyor. İrfan o kadar çok çalışıyormuş ki anladığım kadarıyla kendi evine bile uğramıyormuş. Sofrada yor-

1. "Hatalar kimin olursa olsun cumhuriyet, demokrasi inkılabını tamamlayamadı. (...) halkın hâkimiyetini değil devletin hâkimiyetini sağladı," diyen Sabiha Sertel, tek parti yönetimini, gazeteler üzerindeki baskı ve sansürü, harp zamanı yükselen Nazi sempatisini ve işçilerin teşkilatlanma hakkının ellerinden alınmasını gayet sert bir dille eleştirmişti. Demokrasilerde devletin vatandaşa hesap verme yükümlülüğü olduğunu söylemişti. Harika, abisine şöyle demişti: "Kızanların bu yazıyı okuduğunu hiç sanmıyorum. Onların kafasında Sabiha Hanım nasıl bir yazı yazmıştı kim bilir..."

gunluktan gözleri kapanıyordu. Anlaşılan karıkoca onların da arası limoni. Harika desen hayata küsmüş, bütün gece ağzını bıçak açmadı. "Çık o odadan, gel biraz bende kal," dedim ama kabul etmedi. Benim de asabım bozuldu. O kadar özenip hazırlık yapmışım, keşke hiç uğraşmasaydım. Birilerini çağırmayınca da kendimi çok yalnız hissediyorum. Sokağa çıksam insanlar o kadar asabi ki tedirgin oluyorum. Yanımdan geçerken ters ters bakıyorlar, "Ne var?" desem saldıracaklar.

* * *

3 Aralık 1945 günü *Tanin* Gazetesi'nde Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Kalkın Ey Ehli Vatan" başlıklı makalesi çıktı.[1] Adını Namık Kemal'in ünlü mısrasından alan ve Sabiha Sertel'i hedefe koyan makalede Hüseyin Cahit Bey, "Vatan elden gidiyor, hürriyetimiz elden gidiyor!" diye bağırıyordu. *Görüşler* mecmuasıyla mücadele etmek "her vatandaşın hakkı ve vazifesidir" diyordu. Her ne kadar mücadele silahının "yalnız söz ve yazı" olması gerektiğini belirtse de bu küçük ayrıntı, vazife aşkıyla coşan öfkeli vatandaşların gözünden kaçmıştı.

4 Aralık sabahı Harika bir gürültüyle uyandı. Odanın kapısı öyle şiddetli yumruklanıyordu ki böyle devam ederse menteşeleri kopacaktı. Yataktan fırlayıp geceliğinin üstüne bir hırka geçirdi. Kapıyı bir parmak aralayıp bakınca karşısında Gülizar'ı buldu.

"Ne yapacağımı bilmiyorum Harika. Abini durdurmaya çalıştım fakat beni dinlemedi, fırladı çıktı evden," dedi nefes nefese.

1. Eski İttihatçılardan ve memleketin en meşhur, en sivri dilli gazetecilerinden Hüseyin Cahit Yalçın, *Tanin*'in sahibi ve Halk Partisi'nden dört dönem milletvekiliydi. O yıllarda gazete sahiplerinin parti üyesi ve milletvekili olması fazla yadırganmıyordu.

Harika, arkadaşını bir iskemleye oturttu ve eline bir bardak su tutuşturdu. "Ne oldu anlatsana?"

"*Tan*'ı basacaklarmış diye bir dedikodu dolanıyor dünden beri. Kim nereden duymuş bilmiyorum ama hastanede bizim serviste bile konuşuluyordu. Üniversitede gençlik gruplarını örgütlemişler."

"Kim örgütlemiş?"

"Kim olabilir?"

Gülizar başta bu dedikodulara pek inanmamış fakat ne olur ne olmaz diye İrfan'a telefon etmişti. Meğer, "Gençler matbaanın önünde nümayiş yapacak," diye bir haber *Tan*'dakilere de ulaşmıştı. Bunun üzerine gazetenin sahibi Zekeriya Bey, İstanbul valisi Lütfü Kırdar'ı aramış, "Gerekli tedbirler alındı, endişelenecek bir durum yok," cevabını almıştı.

Nöbeti bitince sabaha karşı eve dönen Gülizar, kocasını uyanık bulmuştu. Hayatı boyunca bir tane sigarayı sonuna kadar içemeyen adam, o gece bir paketi tek başına bitirmişti. Karanlıkta kül tablasının dolup taştığının farkında bile değildi. Gün ağardığında, "Üç-beş kabadayının karşısında duramayacak mıyız sanıyor bu edepsizler," diye söylenerek matbaanın yolunu tutmuştu. Gülizar, "Üç-beş kabadayı meselesi değil bu," dese de onu durduramamıştı. Zekeriya Bey ve Sabiha Hanım o gün gazeteye gelmeyeceklerini haber vermişti fakat matbaadaki işçiler görev başındadır diyordu İrfan.

"Sabahtan beri kendi kendime bir şey olmaz deyip duruyorum ama ya olursa? İçim rahat etmedi, koşup sana geldim."

"Ne yapmalı?"

"Ne yapıp edip eve dönmeye ikna etmeliyiz. Beni dinlemedi fakat ikimizi birden görünce belki..."

Harika aceleyle giyindi. Koşar adımlarla Tünel'e gidip Karaköy'e indiler ve oradan bir taksi çevirdiler. Ga-

lata Köprüsü'nü geçerken ikisi de susmuş ve korku dolu düşüncelere dalmıştı.

Haberleri yoktu fakat onlardan bir saat evvel üniversitede bazı talebeler tek tek sınıfları dolaşmış, *Tanin*'deki "Kalkın Ey Ehli Vatan" yazısını göstererek arkadaşlarını nümayişe çağırmıştı. Kalabalık önce üniversite bahçesinde toplanmış, saat 10.00'a doğru ellerinde bayraklar ve dövizlerle sloganlar atarak Beyazıt Meydanı'na çıkmıştı. "Kahrolsun komünizm!" diye bağırıyorlardı. Gazeteler, etraftan katılanlarla birlikte meydanda yaklaşık üç bin kişinin toplandığını ve bu sayının bir süre sonra üç katına çıktığını yazacaktı. Yürüyüş başladığında kalabalık ikiye bölündü. Bir grup Tramvay Caddesi'nden, bir grup Kapalıçarşı tarafından ilerleyip Cağaloğlu'nda tekrar birleşti. Yolda kısa bir mola verip sosyalist ve komünist kitaplar satan bir kitapçının camlarını taşlarla indirip hücum ettiler ve birkaç dakika içerisinde talan ettiler.

Harika'yla Gülizar'ın bindiği taksi dakikalardır yerinden kımıldamıyordu. Şoför, "İleride bir kaza var, kaldık burada," deyince arabadan inip yürümeye karar verdiler. Kaza filan yoktu. Cağaloğlu tarafındaki öfkeli kalabalık kaldırımdan yola taştığı için trafik durmuştu. Binlerce gırtlaktan çıkan seslerin birleşmesinden oluşan uğultu dalga dalga üzerlerine geliyordu. Biraz yaklaştıklarında kelimeler belirginleşti: "Kahrolsun komünistler! Yaşasın İnönü!"

Önlerinde binlerce kafadan, koldan ve bacaktan oluşan bir kütle vardı. Üniversite talebelerine yoldan esnaf ve başka vatandaşlar katılmıştı. Neredeyse tamamı erkekti. Görünüşe bakılırsa bir kısmı sadece meraktan peşlerine takılmış fakat kalabalığın öfkesi kısa sürede onlara da bulaşmıştı. Artık bütün bu insanlar aynı kütlenin uzuvlarıydı. Tek tek suratlar seçilmiyordu; hepsi birleşip kinle ve özgüvenle köpürüp coşan dev bir surata dönüşmüştü.

Bu zehirli kütle, Halk Partisi binasına varınca durmaya karar verdi (kararlar önden arkaya doğru süratle yayılıyordu). Üst katta pencereye çıkan bir bey, vatandaşları sükûnete davet etti. Harika kim olduğunu göremedi, zaten önemli değildi. Kalabalık, binadakilerden nasihat değil parti bayrağı istiyordu. Sloganların ardından "İstiklal Marşı" başladı.

Gülizar, "Kenardan dolaşıp devam edelim, onlardan önce varmamız lazım," dedi.

Fakat hızlı yürümelerine imkân yoktu. İnsanları itekleyerek, bir boşluk bulup geçmeye çalışarak valilik binasının önüne zar zor ulaştılar. O sırada marş bitti ve kalabalık yine harekete geçti; sağa dönünce Meserret Oteli ve yanında *Tan*'ın binası vardı, aslında iki adımlık yolları kalmıştı fakat arkalarından gelen sel gibi bir akıntıya kapılınca kaçamayıp sürüklendiler.

Gülizar:

> Elektrik cereyanı gibi bir şey bir bedenden ötekine atlıyordu. Öyle güçlü bir heyecana teslim olmuşlardı ki artık düşünmeye ihtiyaç kalmamıştı. Ortalarına sıkışmış kalmıştık. Arkadan birileri itiyor, yandan birileri itiyor. Kendimi hiç o kadar çaresiz hissetmemiştim. Harika benden daha cesurdu, elime yapıştı ve bırakmadı. "Sakın korktuğunu belli etme," dedi. Oraya gitmekle hata ettiğimizi anlamıştım. Rasgele bir kişi bizi gösterip, "İşte vatan hainleri," diye bağırsa başımıza ne gelirdi düşünmek bile istemiyorum.

Tan gazetesinin kapısına doğru sürüklenirlerken güçlü biri ikisinin birden kolunu tuttu. Sesini duyurmak için, "Benimle gelin," diye bağırdı kulaklarının dibinde, "burada güvende değilsiniz." Açık gri takım elbiseli ve fötr şapkalı bu adam, kalabalığı yarıp iki genç kadını kal-

dırıma doğru çekti. Polisler tek sıra halinde dizilip kordon oluşturmuşlardı ancak gazeteyi değil karşı sıradaki binaları korumak için oradaydılar. Fötr şapkalı adamı görünce hiçbir şey sormadan kenara çekildiler ve üçünün de geçmesine izin verdiler.

Gülizar:

> Hayatımızı kurtardı desem belki abartmış olurum ama bizi o kalabalıkta epeyce bir hırpalanmaktan kurtardı. Karşı kaldırımda lakayt bir halde olayları izleyen polislerin bize yardım etmeyeceği belliydi. Tanımadığımız bu adamı sorgusuz sualsiz takip ettik. İkimiz de mantıklı düşünebilecek durumda değildik.

Tan'ın karşısındaki kitapçıların arasına sıkışmış metruk bir binaya girip ikinci kata çıktılar. Kapısı sökülmüş boş bir daireye girdiler. Her adımda ayakların altında eski cam kırıkları çıtırdıyordu. Ön cephedeki pencereler gazetelerle kaplanmıştı ve sararmış kâğıtlardan süzülen gün ışığı içeriyi yarım yamalak aydınlatmaktaydı. Duvarda hayaletlere benzeyen küf lekeleri vardı. Yayları fırlamış bir koltukla leş gibi bir şilte, gölgelerin arasında güçlükle seçiliyordu. Merdivenden çıkarken burunlarına çarpan sidik kokusu burada daha keskindi. "Kahrolsun Serteller, kahrolsun komünizm," sloganı boş binanın içinde yankılanıyor, yankılandıkça tahtaları titretiyordu.

"Pencereye fazla yaklaşmayın."

40 yaşlarında, saçı yanlardan hafif kırlaşmış, açık renk gözlü adamın üniversite hocalarını andıran bir havası vardı. Kulağa hoş gelen kalın bir sesle konuşuyor ve pipo tütünü kokuyordu. Harika'nın gözü adamı bir yerden ısırıyordu ama hemen çıkaramadı. Aynı anda adam da belli ki Harika'nın kim olduğunu hatırlamaya çalışıyordu. Birkaç saniye birbirlerini incelediler fakat uzat-

madılar, şimdi sırası değildi, dışarıda kıyamet kopmak üzereydi.

Harika'nın ceketinin kolu yırtılmış, omzundan aşağı sarkmıştı. Gülizar'ın iki çorabı birden kaçmış, tokası kırılmış ve saçları darmadağın olmuştu.

"Savaştan çıkmış gibisiniz," dedi adam. Tenkit, alay yahut endişe gibi anlamlar yoktu sözlerinde, sadece gözlem yapıyordu. "Böyle bir zamanda burada ne işiniz var?"

"Kocam orada, içeride," dedi Gülizar.

"Kendinizi tehlikeye atmanızın ona faydası yok. Burada kalın ve lütfen beni bekleyin."

Bir şey söylemelerine fırsat bırakmadan arkasını döndü ve karanlık merdivende gözden kayboldu.

"Kim bu? Tanıyor musun?" diye sordu Gülizar arkasından.

"Galiba tanıyorum."

Adam her ne kadar pencereye yaklaşmayın dediyse de dışarıda ne olduğunu görmek zorundaydılar. Camlara yapıştırılmış bir gazeteyi boydan boya yırttılar. Önlerinde beliren manzaranın dehşetiyle Harika arkadaşının elini yine sıkı sıkı tuttu.

Gülizar:

İnsan denen canlıdan bu kadar korkacağımı hiç tahmin etmezdim. Tek başına bir adam yahut dört-beş kişi, tabanca çeker, bıçak çeker, her türlü kötülüğü yapabilir. Böyle şeyleri zihnimde canlandırabilirim, dehşete düşerim ama şaşırmam. Binlerce insanı tek bir vücut halinde hareket ederken ilk kez görüyordum. En vahşi hayvanlarda bile böyle korkunç kin, böyle şuursuz hırs yoktur. Sadece yıkmak, parçalamak, yok etmek isteyen ve düşünme melekesi olmayan, kendi kendini durdurmaya gücü yetmeyecek çok hücreli bir organizma.

Bence akıl sağlığı yerinde bir kişi çabalasa da bu görüntüyü zihninde canlandıramaz.

Karşı binadan olan biteni izlerken ikisi de ipnotize olmuş gibi kalakaldı. Yola sığmayan kalabalık, geriden gelenlerin itmesiyle kaynayan bir kazan gibi kabarıyor ama yerinden kımıldamıyordu. Sloganlar devam ederken ön taraflardan bir kol, *Tan*'ın penceresine bir taş savurdu. Çıkan şangırtının coşkusuyla diğer kollar irili ufaklı taşlar fırlatmaya başladı. Birkaç dakika içerisinde üç katlı binada sağlam cam kalmadı. Bunun üzerine kalabalık tarafından itilip öne fırlayan bedenler kapıya hücum etti. Omuz darbeleri ve tekmelerle kırıp içeri girdiler. Ellerinde balyozlar, kazmalar ve demir levyeler vardı.

Tam o sırada Harika binanın tepesini işaret ederek, "Bak oradalar," dedi heyecanla.

İçeride mahsur kalanlar, çatıya açılan bir kapaktan teker teker dama tırmanmaktaydı. Grubun en arkasında İrfan vardı. Yukarıya çıkınca kapağı kapattı ve üzerine ağır bir su bidonu çekti. Kalabalığa görünmeden bitişik binanın damına atladılar ve bacaların arkasına dolanıp gözden kayboldular.

"Şükürler olsun," dedi Gülizar.

İrfan canını kurtarmıştı fakat yıkım henüz yeni başlıyordu. Ofis olarak kullanılan odaların pencerelerinden kâğıtlar, kalemler, dosyalar ve daktilolar yağmaya başladı. Ardından iskemleler ve masalar geldi. Yoldakiler, kafalarına bir şey düşmesin diye kenara çekiliyor, yere çarpıp parçalanan her nesnenin arkasından coşkuyla tezahürat yapıyordu. Matbaa katındaki pencerelerden Harika'yla Gülizar'ın adını bilmediği dizgi makinelerinin parçaları, boya tenekeleri, kâğıt ruloları, boş çekmeceler ve dolap kapakları uçtu. İçine doluşan bedenlerin şiddetiyle tüm bina son nefesini veren bir yaralı gibi titriyordu.

Odalarda sökülecek, kırılacak, parçalanacak, yırtılıp atılacak bir şey kalmayınca kalabalık sıkılmaya başladı. Şekilsiz bir karaltı, ellerin ve omuzların desteğiyle kapının tepesine tırmandı. Aşağıdan başka bir el, balyozu uzattı. Kalabalığın oradaki son vukuatı, binanın girişindeki "Tan" yazısını iki balyoz darbesiyle parçalamak oldu. *Tan* gazetesinin işi bitmişti.

Ortalık sakinleşince Harika ve Gülizar aşağı indiler. Saatlerce sürmüş gibi gelen uğultunun ardından sokağa huzursuz edici bir sessizlik çökmüştü. İkisinin de kulakları zonkluyordu. Yolu kaplayan kâğıtlar, erimiş ve çamura bulanmış kar yığınlarını andırıyordu. Kırık telefon ahizeleri, yırtılmış defterler, makine parçaları, kâğıt bobinleri etrafa saçılmıştı. Kalabalığı oluşturan uzuvlardan biri belli ki hırsını alamamış, eline geçirdiği bir daktilonun tuşlarını koparmış ve üzerinde tepinmişti. Küf yeşili daktilo, dişleri sökülmüş açık bir ağız gibi yerde duruyordu. Harika eteğini toplayıp yere çömeldi. Parmağının ucuyla kırık tuşlardan birine dokundu. Sağa sola dağılan harfler teker teker kıpırdamaya başladı, gücü tükenmiş yaralı kuşlar gibi son bir çabayla havalandı ve Harika'nın çevresinde birkaç defa döndükten sonra pıtır pıtır yere yağdı.

Gülizar, Harika'ya elini uzatıp ayağa kaldırırken onları kalabalıktan kurtaran fötr şapkalı adam yanlarına yaklaştı. Gülizar'a, "Kocanızı merak etmeyin. İçeridekiler sağ salim kaçmış. Can kaybı yok," dedi.

"Kaçamasalardı ne olacaktı?"

Adam bu soruyu duymamış gibi Harika'ya döndü. "Sizinle daha önce tanışmış mıydık hanımefendi?"

"Evet, nişanlımın evinde. Fuat Bey yanlış hatırlamıyorsam?"

"Ah evet, şu tesadüfe bakın! Fakat o gün daha değişiktiniz galiba... Kusura bakmayın, demin çıkaramadım. Kalıp sohbet etmek isterdim ancak bir yere yetişmem

gerekiyor. İşinize karışmak gibi olmasın, siz de bir an evvel evinize dönseniz iyi olur. Bugün sokaklarda dolaşmak için iyi bir gün değil."

Kol kola girip oradan uzaklaşmaya başladıkları sırada Harika tarif edemeyeceği bir dürtüyle dönüp arkasına baktı. İçinden bir ses, sorması gereken bir soru olduğunu söylüyordu. Şimdi sormazsa ileride pişman olacaktı – tam olarak ne soracağını bilmiyordu, yine de komik duruma düşmek pahasına içindeki sese inanmayı tercih etti. Gülizar'a "mendilimi düşürdüm" diye bir yalan uydurup Fuat Bey'in arkasından koştu.

"Lütfen bana deli demeyin. Bana bir şey söyleyecektiniz ama burada söyleyemediniz. Mühim bir şey. Yanılıyor muyum?"

Adam cevap vermek yerine genç kadının yüzüne uzun uzun baktı.

"Yanılmıyorum öyleyse," diye devam etti Harika. "Galiba burada konuşmak istemiyorsunuz. Sizi nerede bulabilirim?"

"Perşembe sabahı on birde Yıldız Bahçesi'ne gelin. Ben sizi bulurum."

* * *

İrfan öğrendiklerini eve döndükten sonra şöyle anlatmıştı: "Ellerine geçirseler Sabiha Sertel'i çırılçıplak soyacaklarmış, yanlarında getirdikleri kırmızı boyaları üstüne döküp, 'İşte Kızıl Dudu' diyerek Sirkeci'de dolaştıracaklarmış. Sonra da emniyete teslim edeceklermiş. Sabiha Hanım'ı gazetede bulamayınca vapurla Moda'ya geçmeye ve evini basmaya kalkmışlar. Vali emir vermiş de vapur Kadıköy'de durmayıp Büyükada'ya kadar gitmiş. Başka bir grup da önce Beyoğlu'nda Sabahattin Ali'nin matbaasına balyozlarla saldırmışlar, ardından Rus Konsolosluğu'nu

basmaya gitmişler. Ancak polisimiz orada herhangi bir taşkınlık yapmalarına fırsat vermeden kalabalığı dağıtmış tabii."

Baskından bir buçuk ay sonra Sabiha ve Zekeriya Sertel, daha önceki bazı yazıları sebebiyle, "meclisin ve hükümetin manevi şahsiyetlerine hakaret" suçundan birer yıl hapis cezasına çarptırıldı. Karar temyizden dönene kadar dört ay hapis yattılar. Artık Türkiye'de ne gazetecilik yapabileceklerini ne de yaşayabileceklerini kabullenmek zorunda kaldılar. 1950 yılında ülkeyi terk edip Paris'e gittiler.

Tan'ı basıp yerle bir edenlerden yakalanan olmadı.

* * *

Hafta içi sabah saatlerinde Yıldız Bahçesi'nin ıssızlığı, tek başına gelen genç bir kadın için tedirgin ediciydi. Harika büyük kapıdan girip taş döşeli, kıvrımlı yoldan ilerlerken sık sık takip edildiği hissine kapıldı ve dönüp arkasına baktı. Girişteki bekçi dışında etrafta tek bir insan yoktu. Ses duyunca bir anlık kararsızlığın ardından kaçıp yeşilliklerin arkasına saklanan kedileri, ağaçların yüksek dallarında cıvıldayan kuşları ve arada sırada görünmez bulutlar halinde yüzüne çarpan sinekleri saymazsa in cin top oynuyordu. Çantasının askısını kavrayan eli, soğuktan buz gibi olmuştu.

Tetikte olmasına rağmen arkasından sessizce yaklaşıp sırtına dokunan adamı fark etmedi. Panikle dönüp Fuat Aydınoğlu'yla burun buruna gelince, "Beni korkuttunuz," dedi sertçe.

"Özür dilerim. Seslenip dikkatleri üzerimize çekmek istemedim."

"Bizden başka kimse yok ki."

"Emin değilim," dedi adam. Soğuktan pardösüsü-

nün yakalarını kaldırmıştı ve fötr şapkasının kenarı neredeyse siyah camlı güneş gözlüğüne değiyordu. Nezaketen gözlüğü çıkarıp cebine koydu. Yan yana yürümeye başladılar. "O gün konuşmakla konuşmamak arasında kararsız kaldığımı nasıl bildiniz?"

"Yalnızca bir his," dedi Harika.

"Hislere inanırım. Tanıştığımızda olağanüstü bir kadın olduğunuzu hissetmiştim. Sonra matbaanın önünde daktilo tuşlarının havalandığını görünce buna emin oldum."

"Beni seyrettiğinizin farkında değildim. Büyütülecek bir şey değil."

"Yanılıyorsunuz. Hislerinizle nesnelerin arasında nasıl bir bağ var ve bunu nasıl kontrol ediyorsunuz çok merak ediyorum."

Adam onunla flört mü ediyordu yoksa gerçekten bilimsel bir merakla mı soruyordu, Harika karar veremedi. "Fuat Bey, kabalık etmek istemem ancak sohbet etmeye gelmedim."

"Haklısınız. Şu banka oturalım mı? Sigara içer misiniz?"

Harika başını sallayarak paketi geri çevirdi. Gauloises markası dikkatini çekti, o yoklukta Fransız sigarası bulmak kolay değildi. Adamın kendi sigarasını yakmasını ve bacak bacak üstüne atıp ilk nefesi üflemesini sabırla bekledi.

"Selçuk size uzak bir akrabası olduğumu söylemiş olmalı. Tarla tapusu yalanını kullandı değil mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Bunları size söylememem lazım ama açıkçası içim rahat etmedi. Galiba sorumluluk hissettim. Bir defalık kendi koyduğum kuralları çiğneyeceğim. Zaten bildiğim kadarıyla Selçuk kuralları çiğneyip size birtakım şeyler anlatmış."

Adamın lafı dolandırıp durması Harika'yı sinirlendirmişti. "Rica ederim ne söyleyecekseniz açıkça söyleyin."

"Peki... İngilizler, nişanlınızın onlar için casusluk yaptığını düşünüyordu. Tabii ki doğru. Ancak Selçuk sadece onlara değil, bize de çalışıyordu."

Harika ellerinin titremesine engel olmak için çantasına sıkı sıkı yapıştı. "Siz kimsiniz?"

"Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti. 'MAH' dendiğini duymuşsunuzdur. Bugünlerde her şeyin kısaltması var, ilginç değil mi? İngilizler nişanlınızın durumundakilere ne diyor biliyor musunuz? 'XX', yani onların dilinde *double cross*. Kazık atmak manasına geliyor değil mi?"

Fuat Aydınoğlu'nun anlattığına göre Selçuk, Almanlarla ilgili istihbaratı hem İngiliz Gizli Servisi'ne hem de onlardan habersiz MAH'a ulaştırıyordu. Dahası İngilizlerle Amerikalılar arasındaki tüm gizli yazışmaların kopyasını çıkarıp MAH'a sızdırıyordu. Fuat Bey'e göre bunlar savaşın kaderini değiştirecek kadar önemli sırlar değildi, o tür alışverişler Avrupa'nın öteki ucunda gerçekleşmekteydi. MAH daha ziyade ileriye hazırlık yapmaktaydı. Gerektiğinde kullanmak üzere bilgi topluyor ve birtakım protokoller geliştiriyordu.

Sigarasından son bir nefes çektikten sonra yere atıp ayakkabısının topuğuyla ezdi, sonra eğilip izmariti yerden aldı ve cebine attı.

"Her şey tıkır tıkır işliyordu. Birkaç hafta önce sahte İngiliz pasaportları için damgalara ihtiyacımız oldu..." Harika'nın yüzüne bakmak yerine gözlerini uzakta bir noktaya dikti. "Detaylar mühim değil. Belki Selçuk'un dikkatsizliği belki de talihsizlik. Bazen bu işin ne kadar tehlikeli olduğu insanın aklından çıkıyor."

"Lütfen. Ne olduğunu öğrenmek istiyorum."

"Ortalık çok karışık Harika Hanım. Bu kadarını bile açıklamamam gerekirdi ama sizi öyle üzgün görünce

kendimi mecbur hissettim. Devletimizin güvenliği açısından daha fazlasını söyleyemem."

"Bana her şeyi anlatmazsanız sizi temin ederim devlet güvenliğinizi..."

"Rica ederim, bağırmayın."

Dakikalardır susmayan kuşların sesi aniden kesiliverdi. Ağaçlar şiddetli bir rüzgâra kapılmışçasına sarsılmaya başladı. Yaprakların delice hışırtısı ve kırılan dalların çıtırtısı, toprağın derinliklerinden gelen tok bir uğultuyla birlikte çevrelerini sardı. Gök gürültülü, karanlık bir fırtınanın tam ortasında kalmışlardı fakat işin garibi, birkaç metre ötelerinde tek bir yaprak kımıldamıyordu.

Fuat Aydınoğlu merakla etrafına baktı. "Bunu siz yapıyorsunuz değil mi?" dedi. Sesi uğultuyu güçlükle bastırıyordu. Bir eliyle uçmasın diye şapkasını tutmuş, diğer eliyle sanki kendisi de her an havalanabilirmiş gibi bankın demirine yapışmıştı. Bir süre sonra bağırması gerekti. "Tamam, ne demek istediğinizi anladım. Artık durabilirsiniz!"

Her şey bir-iki saniye içerisinde durdu. Kuş sesleri yeniden koruyu kapladı. Havaya savrulmuş yapraklar süzülerek alçaldı ve toprağa kondu.

Fuat Bey şapkasını çıkarıp tozunu silkeledi, üstünü başını düzeltip arkasına yaslandı. "Haklısınız, sizi kötü haberlerden korumak bana düşmez. Bütün detayları duymak istiyor musunuz?"

"Her şeyi bilmek istiyorum," dedi Harika.

"İngiliz istihbarat şefi, Selçuk'tan şüphelenmiş ve takip ettirmiş. Emin olunca da... böyle bir olayı siyasi krize yol açmadan örtbas etmenin maalesef tek bir yolu var. Selçuk bizimle temasa geçtiğinde peşindekileri ektiğini sanıyordu. Halbuki pusu kurmuşlar. Karanlıkta kıstırıp bıçaklamışlar. Bir defa karnından, bir defa göğsünden. Basit bir hırsızlık gibi görünsün diye saatiyle cüzdanını almışlar. Selçuk'u yolun kenarında bırakıp kaçmışlar."

Harika'nın gözleri dolmuştu fakat ağlayamıyordu. "Neden onu korumadınız?" diye sordu. Önüne bakıyor ve sesi titremesin diye yavaş yavaş konuşuyordu. "Madem sizin için çalışıyordu, neden kendi adamınızı korumadınız?"

"Takip edilmediğini söylediğinde kendinden o kadar emindi ki ona inandım. Neden inandım, ben de bilmiyorum. Buluşma noktasına vardığımızda yapacak bir şey kalmamıştı. Belki on dakika erken davransak pusu kuranları etkisiz hale getirebilirdik."

"Peki ya ailesi? Ya ben? Devlet sırlarınız zarar görmesin diye susup bizi bu halde mi bırakacaktınız?"

"Cenazesi memleketinde defnedildi. Ailesi, trafik kazası diye biliyor ve öyle kalmalı. Sizden ricam, soranlara böyle söylemeniz. Acil bir evrak götürürken İzmit yolunda arabası bir kamyonun altında kalmış. En yakındaki sağlık ocağına kaldırmışlar, kimliğini bulamamışlar, haber almamız bu yüzden uzun sürdü dersiniz. Bunu kendi güvenliğiniz için rica ediyorum Harika Hanım. Eğer Selçuk'un başına gelenleri bildiğinizden şüphelenirlerse sizi de bunları anlattığınız yakınlarınızı da ortadan kaldırmak zorunda kalırlar. Lütfen kendinizi şuna inandırın: Nişanlınız konsolosluğun pasaport bölümünde çalışan sıradan bir memurdu ve talihsiz bir trafik kazasında vefat etti."

* * *

Melek Hanım, Selçuk'un talihsiz bir trafik kazasında öldüğünü duyar duymaz kızına koştu.

Kâmuran Bey'in evindeydiler. Harika kanepeye kıvrılmış, dizlerini karnına çekmiş, derin bir sancıyla kıvranıyordu.

Melek Hanım yanına oturdu ve sarılıp saçlarından

uzun uzun öptü. "Hepsi geçecek," diye fısıldadı kulağına. "Bırak artık ağlamayı. Ağlayarak kimseyi geri getiremezsin."

Harika iki eliyle birden yüzünü kapamaya çalıştı.

"Benim kızım güçlüdür. Benim kızım ağlamaz. Hem niye burada oturuyorsun?" Bir açıklama bekler gibi Kâmuran Bey'e baktı. "Neden yukarıya gelmedin?"

"Beni terk etmemiş," dedi Harika hıçkırıkların arasında.

Melek Hanım kızına biraz daha sıkı sarıldı, yanağını yanağına yasladı ve küçük bir bebeği uyutur gibi hafif hafif salladı. "Eder mi hiç, niye etsin? Ah şapşal oğlan, ah akılsız oğlan. Ne işi varmış nikâh günü İzmit yollarında..."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Verdin cevap unvan ile
Yaktın sinem suzan ile
Müştak sana bin can ile

Bülbül senin gülşen senin
Yâr yâr aman aman
Âşıkınım hayli zaman
Dil muntazır teşrifine
gel aman aman

14

Daha Tan Matbaası'ndaki olayların sarsıntısını atlatamadan Selçuk'un ölüm haberini alan Harika'nın ruhunda kendi tabiriyle "boş bir kuyu" açılmıştı. Ağlayamıyordu – bu defa annesinin prensipleri yüzünden değil, yine kendi tabiriyle "ağlayacak kuvveti kalmadığı"ndan ağlayamıyordu. Onun yerine tıpkı bir zamanlar babasının yaptığı gibi sabahın ilk ışıklarıyla kendini sokaklara atıyor ve yağmur çamur, rüzgâr, soğuk dinlemeden yürüyüp duruyordu. Ayakta duramayacak kadar yorgun düştüğünde bir banka oturup soluklanıyor, sigara tüttürüyor, çantasında taşıdığı eski gazetelerden birini çıkarıp bulmacasını çözüyor, sonra yürümeye devam ediyordu. "Bulmaca çözerken bir müddet unutuyorum," demişti Gülizar'a. En zor bulmacaları basan İngilizce ve Fransızca gazetelerin eski sayılarını topluyordu. Pera'nın arka sokaklarından birinde gide gele ahbap olduğu ve ayaküstü sohbet ettiği Muhsin Bey adında bir sahaf ona yardımcı oluyordu. Selçuk'la birlikte keşfetmişlerdi bu küçük dükkânı. Belki sırf bu sebeple, gözü kimseyi görmek istemediği günlerde bile ayakları onu Muhsin Bey'e götürüyor, adamın ikram ettiği çaya hayır diyemiyordu.

Bir iş bulması lazımdı. Ona kalsa ne iş olsa yapardı, yeter ki biraz kafasını meşgul etsin ve cebine en basit

ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para girsin. Ancak annesinin sitemkâr sesi kulağından eksik olmuyordu. Nasıl bir işe girerse girsin beğenmeyecek, onu üzmek ve el âleme küçük düşürmek için inadına yaptığını söyleyecekti. Onayını almadan kendi başına kararlar verdiği için suçlayacaktı. Bu ses demir külçe gibi ne zaman üzerine çökse, "Acaba haklı mı?" diye kendine soruyordu. O güne dek neye elini atsa hep içinde bir eksiklik hissetmiş, yanlış bir işe kalkıştığına yahut o iş için yetersiz olduğuna inanmıştı. Zaten öyle ya da böyle, sonunda hep hayal kırıklığına uğramamış mıydı?

* * *

Melek Hanım ve Harun Bey, evlendikten sonra Suadiye'de tuttukları yeni daireye taşındılar. Harika onlarla birlikte taşınmak istemediğini söyledi. Annesinin evden kovarken söylediği lafları hatırlattı. Ne değişmişti ki? Bekâr bir kadın olarak tek başına yaşamasına başta müsaade etmediler fakat İrfan'ın da araya girmesiyle razı oldular. Bir süre inatlaştıktan sonra kabul etmelerinin asıl sebebi, İrfan'la Gülizar'ın Gümüş Palas Apartmanı'nın üst katındaki boş daireye yerleşmesiydi.

Gülizar:

> Annem vefat edince bizim eski evi sattık. Sokaktaki ahşap evler teker teker yıkılıp yerine apartmanlar dikiliyordu. Orada yaşamanın ne tadı kalmıştı ne da anlamı. Eksik olmasın, Kâmuran Bey komik denecek kadar düşük bir kiraya anlaştı bizimle. Onu da almayacaktı da günlerce İrfan'la kavga ettikten sonra kabul etti. O günlerde hayatımızdaki tek iyi gelişme, yıllar sonra yeniden birbirimize bu kadar yakın yaşamaya başlamamızdı.

Tan kapanınca İrfan da tıpkı kız kardeşi gibi işsiz kaldı. Müracaat ettiği tek gazete, harp zamanı faşizm karşıtı tavrıyla nispeten *Tan*'a yakın duran *Vatan*'dı. *Vatan*'ın sahibi Ahmet Emin Yalman, rahmetli Veysel Bey'i tanıyordu. İrfan'ın çalışkanlığını da piyasadan duymuştu. Hiç tereddütsüz onu işe kabul etti. Ancak ilerleyen yıllarda İrfan yeni gazetesinin yayın politikasıyla fikir ayrılığına düşecek ve çalışma şevkini yavaş yavaş kaybedecekti.

Harika, çocukluğundan beri hayaletlere yabancı değildi. Zamanında babasının yazdığı gibi İstanbul hep hayaletlerle doluydu: Sultanların, seyyahların, yeniçerilerin, haremdeki kadınların hayaletleriyle... Onlarla birlikte, hâlâ soluk alıp veren ama yaşamak için gayesi kalmamış insanların hayaletleri de şehrin caddelerini, meydanlarını ve parklarını dolduruyordu. Yolda, tramvayda ya da bir kitapçının raflarına bakarken Harika yanı başında sık sık görüyordu onları. Gözlerini uzaklara dikmiş, su buharı gibi beyaz ve uçucu gölgeler. Bazıları koluna değip geçiyor, arkasında serin bir esinti bırakıyordu. Bazılarıysa onunla birlikte yürüyüp sohbet ediyordu. Aslında "sohbet" demek doğru olmazdı. Harika bir şeyler anlatmak isterse ilgiyle dinliyor fakat sorularına cevap vermiyorlardı.

Örneğin gökyüzünün kefen gibi beyaz, Boğazın kapkara olduğu bir gün Veysel Bey adımlarını onun adımlarına uydurup yanı başında yürümeye başlamıştı. Köprüyü geçiyorlardı. Harika, "Seni çok özledim," demiş ve son günlerde olan biteni kısaca anlatmıştı. Adamcağızı bunaltmamak için fazla uzatmamıştı, zaten belli ki Veysel Bey'in acelesi vardı. Köprünün sonuna geldiklerinde Harika'nın göremediği birinin uzattığı kâğıdı aldı ve şöyle bir göz attıktan sora telaşla ceketinin içcebine sokuşturdu.

Harika'nın kulağına uzaktan bir uğultu geliyordu. Yüzlerce davula aynı anda vuruluyormuş gibi çıkan ses güm güm ettikçe etrafındaki tüm hayaletler, babası da dahil olmak üzere aynı tempoyla titreşiyor, donuk bir ışıkla yanıp sönüyordu. Cağaloğlu'na vardıklarında uğultu iyice şiddetlendi. Tramvay yolunda Veysel Bey soluklanmak için bir banka ilişince Harika da yanına oturdu. Bir süre insanları seyrettiler. Yolunu şaşırmış birkaç martı gökyüzünde çığlık çığlığa dönüp duruyordu. Fırtına habercisi, diye düşündü Harika. İçinden geçenleri babasına söylemek ihtiyacını duydu.

"Neden bilmiyorum, şair olduğum fikrine kapıldım. İlgi hoşuma gitti. Daha fazla ilgi çekmek için kötü şiirler yazdım. Hepsi değil fakat son yazdıklarım o kadar kötüydü ki anlatamam. Okusan bana hak verirdin. Göğsümde, tam şuramda dipsiz bir kuyu açıldı sanki."

Veysel Bey gözlerini önlerinden yürüyüp geçenlerden ayırmasa da can kulağıyla dinliyordu.

"Nâzım hapisteyken benim şairim diye ortaya çıkıp hava atmam utanç verici," diye ekledi Harika.

Veysel Bey bu laf üzerine aniden ayağa kalktı ve tekrar yola koyuldu. Harika koşup ona yetişti. Sultanahmet Meydanı'na geldiklerinde gümbürtü o kadar şiddetli bir hal almıştı ki toprağın dibinden yükselip bacaklarına tırmanıyor ve karın boşluğunda güm güm yankılanıyordu. Babası parmak ucunda yükselip caminin Tapu Kadastro tarafındaki cephesine doğru baktı ve epeyce bir çabadan sonra daha iyi görmek istercesine bir duvara tırmandı. Bunun üzerine Harika artık vedalaşma zamanı geldiğini anladı. "Yakında yine konuşuruz," diye seslendi duvarın tepesine doğru. Veysel Bey kalabalığın içinde onu seçip bulmuş gibi sevinçle el salladı. Tepelerinden geçen bir zeplinin dev gölgesi meydanda tüm ihtişamıy-

la ağır ağır süzüldü. Harika, Beyazıt'a doğru yola koyuldu. Küllük'e uğrayıp bir çay içmeye karar vermişti.

* * *

Kâmuran Bey, ocağın ve şubatın geçmesini bekledi. Martın başında bir gün Harika'yı elinden tutup atölyesine soktu ve aynanın karşısına oturttu. Gümüş tepsiyi hazırlamıştı: Küçük kristal bardaklarda sek Rus votkası ve ince birer şerit portakal kabuğu. "Mevsim değişti," dedi. "Senin de yenilenme zamanın geldi artık. Biliyorum gideni unutamıyorsun ama sürekli böyle aklında tutarsan hastalanacaksın. Artık aklında değil, kalbinde tutmalısın. Öleni neden gömüyoruz? Çünkü ortada bırakırsak çürür, hastalık getirir."

Harika'ya yeni elbiseler dikip hazırlamıştı – ya da kendi tabiriyle dolaptaki eskileri kesip biçmiş ve tazelemişti. "Sana hep karanlık renkler seçmekten sıkıldım, değişiklik yaptım," dedi. Dört-beş askı elbise çıkarıp gösterdi. Beyaz üzerine pastel desenli emprimeler; dar belli ve kabarık etekli su mavisi bir tayyör; vatkalı ceketler ve bluzlar... "Bence saçlarını da biraz değiştirelim," diyerek eline makası aldı ve Harika'nın uğraşacak gücü olmadığından sürekli ensesinde topladığı saçlarını kısaltıp yepyeni bir hava verdi. "Grace Kelly'nin filminde gördüm bu modeli, sana çok yakıştı," dedi. "Hadi dene şunlardan birini, bakalım üzerinde nasıl duracak."

Votkaları içince ikisi de neşelenmişti. Harika, Kâmuran Bey'in hem terzilik hem de berberlik kabiliyetine iltifat ettikten sonra uzun zamandır kendisini bu kadar hafif hissetmediğini itiraf etti.

"Sakın bu yüzden suçluluk duyma! Hayat böyle bir şey, belki yarın sabah uyandığında yine ağır hissedeceksin kendini. Yarın değilse başka bir gün. İnsan hafiflediği

günlerin kıymetini bilmeli," dedi Kâmuran Bey. "Sen kaybetmekten ne anlarsın be adam, hiç âşık oldun mu diyorsun içinden belki de..."

"Hayır ama... oldunuz mu?"

"Elbette! Ama o başka bir romanın konusu olsun," diye güldü Kâmuran Bey. "Şimdi derin bir nefes al. Sana bir sürprizim var!"

Kâmuran Bey, eski arkadaşları sayesinde Harika'ya bir iş ayarlamıştı:

> Emekliye ayrıldıktan sonra bile tiyatro camiasıyla muhabbetim devam etmekteydi. O yıllarda Ankara'dan tanıdığım genç bir karıkoca İstanbul'a gelip riskli bir işe atılmıştı. Sevdiğim ve güzel işler çıkaracağına inandığım insanlar. Mesut'un kendisine asistan aradığı kulağıma gelince hemen arayıp Harika'yı tavsiye ettim. "Gelsin, konuşalım," dedi. Velhasıl Harika duyar duymaz her zamanki gibi endişeye kapıldı. Nasıl olur, hiç bilmediğim bir iş, yapabilir miyim... "Yahu git konuş, ben yapabileceğine eminim ama olmazsa da dünyanın sonu değil ki," diye dil döküp razı ettim. Mesut'un hayatını azıcık düzene soksa kâfiydi, kimse daha fazlasını beklemiyordu. Hem Melek öfkesinden küplere binecekti, daha ne olsun!

* * *

Harika, Beyoğlu Yeşilsu Sokak'taki adrese gittiğinde kapıya bantla yapıştırılmış "Beyaz Maske Kumpanyası" yazılı kâğıt parçasını görmeseydi yanlış bir yere geldiğini düşünebilirdi.

"Ermeni bir kumpanyanın salonuydu eskiden," diye anlattı Mesut Rüştü. "Çocukluğumda temsillerine gelmiştim. Yıllarca boş kaldı." Dolap kadar dar ve küf ko-

kan ofisinde konuştukları sırada aşağıdan çekiç ve testere sesleri geliyordu. "Biraz toparlamak lazım."

30-35 yaşlarında, yuvarlak suratlı, kıvırcık siyah saçlı ve yeşil gözlü bir adamdı Mesut Rüştü. Sürekli dişlerinin arasında duran piponun yanmadığının farkında mıydı, anlamak zordu. Düşüncelere dalıp kaybolmadığı zamanlar son derece neşeli ve güler yüzlü bir insandı. Harika, "hayatını azıcık düzene sokmak" lafının ne anlama geldiğini onunla tanışır tanışmaz anlamıştı. Mesut o kadar sık konudan konuya atlıyordu ki kafası karışıyor ve arada sırada durup, "Az önce ne konuşuyorduk?" diye soruyordu. Harika iş görüşmesi için geldiğini birkaç defa hatırlatmak zorunda kalmıştı.

"Yarın sabah başlayabilir misiniz?" diye sordu Mesut.

"Başlayabilirim ancak benden ne beklediğinizi bile bilmiyorum."

"Tiyatroyu sever misiniz?"

"Çok severim."

"Öyleyse kolay. Maaşınıza karımla karar verirsiniz. O işlerle Nergis ilgilenir ama... neyse bir ara onunla da tanışırsınız zaten."

Harika ertesi sabah sekizde işbaşı yaptığında tiyatroda uykudan yeni uyanmış bekçi dışında kimse yoktu. Bomboş salonda ayak seslerinin yankısını dinleyerek bir süre dolandı. Sahnenin döşeme tahtaları sökülmüş, belli ki tamir edilmekteydi. Tren istasyonu manzarasını oluşturan eski dekorlar duvar dibine istiflenmişti. Altın sarısı kabartmalarla süslü tavanı küf değil yosun kaplamıştı sanki. Seyirci koltuklarının kadife minderleri parçalanmış, yayları fırlamıştı. Bu moral bozucu görüntüye rağmen salonun dev hacminde insana huzur veren bir hava vardı. "Kış uykusuna yatmış heybetli bir ejderha," diye tarif edecekti Harika. Nereye dokunsa, derinden gelen yavaş bir nabız atışı hissetmişti parmaklarının ucunda.

Yarım saat sonra ustalar gelmeye başladı. Ardından tanımadığı simalar salonun farklı köşelerine dağıldı. Bazıları kıvrılıp yarım kalan uykularına devam etmek istiyor, bazılarıysa sabah gazetelerine eşlik etsin diye çay aranıyordu. Sonunda Mesut'un kapıdan girdiğini gören Harika, üstüne başına çeki düzen verip yanına koştu.

"Geldiniz mi, harika!" dedi adam. "Harika... İsminizi akılda tutmak kolaymış," diye kendi kendine güldü.

"Günaydın Mesut Bey. Ne yapmamı istersiniz?"

"Bilmem ki. Benim tercümanımızla toplantım var. Siz keyfinize bakın, insanlarla tanışın. Çehov seversiniz değil mi çünkü Çehov oynayacağız!"

Tercümanımız dediği beyaz saçlı incecik hanımefendiyle Mesut'un işi öğlene kadar sürdü. Sonra ikisi birlikte yemeğe çıktılar ve dönmediler. Harika ön sıranın ucunda tek başına oturup saat altıya kadar boş boş bekledi.

Eve döndüğünde havadisleri dinlemek için kapıya çıkan Kâmuran Bey'e, "Felaket! Hiçbir işe yaramıyorum. Söylemiştim size," diye verdi veriştirdi.

Ertesi gün yine aynı şekilde başladı. Ustalar geç geliyor, geldikten sonra da işi ağrıdan alıyorlardı. Döşemenin tamiratı bitse de el atmaları gereken o kadar çok iş vardı ki, "Birkaç ay sonra burada bir temsil sahnelemek mümkün değil," diye düşündü Harika. Salonda birbirinden uzak köşelerde oturan birkaç kişi ya gazete okuyor ya da kendi aralarında sohbet ediyordu. Hiç kimsenin Harika'yla tanışmak ister gibi bir hali yoktu. Hem bekçilik yapan hem çay ocağına da bakan Yahya Efendi, saat başı herkese çay ve ıhlamur dağıtıyor fakat Harika'yı sürekli pas geçiyordu.

Mesut, odası boyandığı için çalışma masasını salona indirmiş, sahnenin karşısındaki boşluğa yerleştirmişti. Okuma lambasını, dosyalarını ve kâğıtlarını yayıp işine dalmıştı. Metnin üzerinden geçip kırmızı kalemle notlar

alırken etraftaki gürültü patırtı umurunda değildi. Harika birkaç defa yanına gidip, "Benden bir istediğiniz yok mu?" diye sorduğunda dalgın dalgın bakıp düşündü. "Aklıma bir şey gelirse seslenirim," dedi. Bir seferinde de, "Harika! Bak hatırladım," diye güldü sevinçle. "Sen keyfine bak, fazla yorulma lütfen."

Kendini fazlalık gibi hisseden Harika, akşama kadar dişini sıkmaya ve mesai bitiminde istifasını vermeye karar verdi. Kâmuran Bey'e ayıp olacaktı ama daha en başından, "Hiç bilmediğim bir iş, beceremem," dememiş miydi?

Karar vermenin huzuruyla tam çantasından gazetesini çıkarıp bulmaca sayfasını açmışken Mesut Rüştü masasından kalkıp kafasını kaşıyarak etrafına bakındı. Birisini arıyordu fakat kimi aradığını bilmiyordu. Harika gazeteyi bırakıp yanına koştu. Adam utana sıkıla, "Merhaba," dedi. "Galiba defterimi evde unutmuşum. Yahya Efendi bir koşu gidip bakıversin diyecektim. O bilir."

"Ben hallederim!" dedi Harika.

* * *

Nergis Rüştü'nün kapıyı açar açmaz ilk lafı, "Ne kadar güzelsin!" oldu. "Ben de seni görmeye gelecektim. Fakat iki gündür çıkamıyorum. Doktor ayakta durmamı yasakladı. İçeri gel de konuşalım."

Nergis, Harika'ya dair ilk izlenimini şöyle anlattı:

> Birinin ona can simidi atmasını bekler gibi bir hali vardı. Karşımdakini huzursuz görünce fena halde çenem düşer. Çok konuşursam ben de rahatlarım o da rahatlar gibi gelir. Söylediğine göre o da aynısını yaparmış. O kadar uzun konuştuk ki bir ara kendiliğinden mutfağa gidip çay demledi.

Nergis'le Mesut Ankara'da öğrenciyken tanışmışlar. Konservatuvar yeni olmasına rağmen Almanya'dan gelen meşhur Profesör Carl Ebert ve Muhsin Ertuğrul gibi kıymetli hocaları varmış. Onların sayesinde tiyatroya âşık olmuşlar. Konservatuvara bağlı "Tatbikat Sahnesi" yıllarında tiyatrodan sonra birbirlerine de âşık olmuşlar. Biri küçük rollere çıkan tecrübesiz bir oyuncu, diğeriyse yönetmen yardımcısıymış. Muhsin Bey o sırada Küçük Sahne'yi kurmaktaymış ve ikisini de kadroya almak istiyormuş. Fakat yeni evlenmişler, kanları kaynıyormuş. Özgürlük ve macera peşindelermiş. En büyük hayalleri, kendi istedikleri oyunları kendi istedikleri biçimde sahnelemekmiş. "Beyaz Maske Kumpanyası"nı kurmuşlar. Mesut yönetmen olmuş, Nergis küçük rollere çıkmaya devam ediyormuş fakat asıl görevi tiyatroyu idare etmekmiş. "Mesut'un şahane fikirleri vardır fakat kararsızdır, fena halde dağınıktır. O, sahnede olan biteni yönetir, ben de geriye kalan her şeyi," diye izah etmişti Harika'ya.

İki yıl sonra Ankara'da sıkılmış ve kumpanyayı İstanbul'a taşımaya karar vermişlerdi. Bir miktar kredi alıp üzerine tüm birikimlerini eklemiş, Yeşilsu Sokak'taki o köhne salonu kiralamışlardı. Tam o sırada Nergis hamile olduğunu öğrenmişti.

"Başta her şey yolunda gidiyordu fakat İstanbul'a gelir gelmez sancılar başladı. Bizden önce doktor telaşlandı. Riskli bir gebelikmiş, çok dikkatli olmam lazımmış. Uzun lafın kısası doğurana kadar burada böyle sırtüstü yatmamı istiyor. Mesut bunu duydu ya, artık kımıldamama izin yok!"

Böyle bir durumda temsili ertelemeleri gerekirdi fakat imzalanmış senetler vardı, kadrodakilere maaş ödeniyordu. Durup beklemek gibi bir seçenek yoktu önlerinde.

"Mesut'un kafası tamamen piyeste, gece rüyasında Çehov görüyor. Sahnenin üstünde her şeyi yoluna koy-

duğunda onun açısından mesele kalmayacak. Diğer tüm meseleler çözülür sanıyor... Varımızı yoğumuzu kumpanyaya koyduk fakat derler ya, evdeki hesap çarşıya uymadı."

Kitaplarla ve eski tiyatro afişleriyle dolu oturma odasına kan portakalı rengi akşam güneşi vurmuştu.

"Kâmuran Abi sağ olsun, bir anda karşımıza sen çıktın. Ne dersin, becerebilir miyiz? Ben buradan sana her şekilde destek olacağım, sen de benim oradaki gözüm ve kulağım olacaksın. Lütfen evet de."

"Elimden geleni yaparım," dedi Harika.

"Seni lafa tuttum ama hiç korkma, bir başladın mı her şey tıkır tıkır işleyecek. Tiyatro kumpanyası aile gibidir, arada sırada kavga gürültü kopsa da herkes birbirini kollar. Sen de ailemizin en yeni üyesisin," dedikten sonra elini karnına koydu. "Peşinden bir de bu minnoş geliyor."

* * *

21 Temmuz'da yapılan genel seçim, beklentilerin aksine yeni kurulan Demokrat Parti'nin değil, Halk Partisi'nin ezici galibiyetiyle sonuçlandı. Demokrat Parti, seçimlere hile ve şaibe karıştığını iddia etti. "Açık oy, kapalı sayım" diye saçma bir yöntem kullanılması şüpheleri körüklemişti. Seçimlerin ardından Demokrat Parti'nin çeşitli şehirlerde yaptığı mitinglerde yüz binlerce kişi toplandı. Hayatlarında ilk defa siyasi bir tercih yapan, demokrasi denen şeyin neticesini görmeyi bekleyen vatandaşların büyük çoğunluğunda hayal kırıklığı ve öfke vardı.

Hayal kırıklığı ve öfke yaşayanların arasında Harun Bey de bulunuyordu ancak onun derdi farklıydı. Halk Partisi'nin 464 isimlik aday listesinde bir tek onun ismi çıkmamıştı. Melek Hanım, "Bir karışıklık olmuştur mut-

laka," diyordu ancak Harun Bey'e kalırsa parti içerisinde ona kin besleyen ve kuyusunu kazan "odaklar" vardı. Tek tesellisi, bunu çok geç olmadan fark etmiş olmasıydı.

Gülizar, kayınvalidesi ve kayınpederinin mutsuzluğunu şöyle anlattı:

> Bana en komik gelen kısmı, aday gösterileceğine ikisinin de yürekten inanmasıydı. Harun Babamızın arkası ne kadar kuvvetli bilmiyorduk fakat bizlere yansıttığı kadar kuvvetli olmadığını tahmin etmiştik. Melek Hanım, belli etmemeye gayret etse de çok bozuldu. "Ben zaten hiç istemiyordum," havalarına girdi. Oysa eminim milletvekili hanımı olmak, hayallerini süslüyordu. Moral depolamak için uzun bir tatile çıkmaya karar verdiler. Canımıza minnet, biz de bir süre kafamızı dinleyip enerji depolama fırsatı bulduk. Harika yeni işinde deli gibi çalışıyordu; İrfan hem gazetede hem sendika faaliyetlerinde deli gibi çalışıyordu; onlara kıyasla benim hayatım daha sakin geçiyordu. Akşam yemeklerine ya Harika bize çıkıyordu ya hep beraber Kâmuran Bey'e iniyorduk. En büyük neşemiz buydu.

* * *

1946'nın yaz ayları Harika'nın hayatında en yoğun çalıştığı dönem oldu. Nergis'le birlikte oturup yapılacak işlerin listesini çıkarmış ve yoğun bir program hazırlamışlardı. İlk olarak salonu prova yapılabilir bir hale sokmak gerekiyordu. Sahne bitince koltuklar tamir edilip kumaş kaplandı. Işıklar elden geçirildi ve bozuk olanların yerine yenileri sipariş edildi. Tavandaki küfler kazındı ve boya yapıldı. Soyunma odaları adamakıllı temizlendi. Dekor ve kostümler için görüşmeler başladı. Oyuncuların çoğu belliydi fakat küçük rollerin birkaçı hâlâ boştay-

dı, onlar için seçmeler yapılacaktı. Hesapları Nergis tutuyordu ancak kira, elektrik, su ve maaşlar gibi tüm ödemeleri Harika yapıyordu.

Nergis, Mesut'u nasıl idare etmesi gerektiğini de detaylı bir şekilde anlatmıştı Harika'ya. "Ona bırakırsan aynı anda beş kişiye söz verir, sonra hiçbirini hatırlamaz. Prova zamanını kendi belirleyecek, diğer işlerin saatini ayarlamak senin görevin. Bir randevuya yetişmesi lazımsa mutlaka hatırlatman, hatta kolundan tutup çekiştirmen lazım. Akşamları eve gelmesini de hatırlatırsan çok makbule geçer."

Harika bütün bu işleri üzerine alıp hızla öğrendi. Öğrenmek zorundaydı çünkü kararlar Mesut'a kaldığında her şey duruyordu. Aklında tutması gereken diğer işleri defterine yazıyor fakat defterine bakmayı unutuyordu. İnsanlarla telefonda konuşmayı sevmiyordu. Bilhassa para işlerinden ve pazarlıktan nefret ediyordu. Harika'yı işe almadan önce koltuk kumaşları için birisiyle anlaşmıştı ve büyük olasılıkla adam, dalgınlığından istifade edip Mesut'a kazık atmaya kalkmıştı. "El sıkıştık, olan oldu," dedi Mesut.

"O kadar parayı kumaşlara verirsek dekora paramız kalmaz," diye üsteledi Harika. "Merak etme, ben konuşur, siparişi iptal ederim."

Önceleri ne zaman bir karar vermesi gerekse Nergis'e danışıyordu.

Fazlasıyla zeki ve becerikli olduğunu ilk konuşmamızda hissetmiştim zaten. Sezgilerim genelde doğru çıkar. "Her seferinde benden onay almak zorunda değilsin. Eğer senin aklına yattıysa tamamdır fakat gelip burada bana arkadaşlık etmen hoşuma gidiyor," dedim. Neyse ki bizim ev tiyatroya yürüme mesafesindeydi, gidip gelmek kolaydı. Yine de kızcağızın hayatı

orasıyla burası arasında mekik dokumakla geçti. Hoşuna gidiyordu, ona eminim. İstemeden yapsa anlardım.

Bazen de Nergis bir tepsi börek yapıp tiyatroya geliyor, herkesle kucaklaşıp hasret gideriyordu. "Doktor hiç çıkmayacaksın demedi ki, çok çıkmayacaksın dedi," diye kendini savunuyordu.

Mesut, oyuncu seçimlerinde kılı kırk yarmıştı. Küçük bir rol için neredeyse on kişiyi denemişlerdi. Adaylar önce üçe sonra ikiye indi. Harika, "Bunlardan birini seçmek zorundayız, başka kimse kalmadı," dediğinde, "Piyasada şeker kalmadı, pastayı tuzla yap diyorsun bana," diye homurdandı Mesut. Küsüp akşama kadar surat astı.

Kumpanyadakilerin Mesut'a güveni tamdı. Dalgınlığına, arada sırada patlak veren çocuksu huysuzluğuna ve her şey istediği gibi olana kadar provayı bitirmemesine sabrediyorlardı. Yaşça büyük ve daha tecrübeli oyuncuların bile bu genç adama saygısı vardı. Bir dedikoduya göre, Muhsin Ertuğrul dargın olmasına rağmen Mesut'un arkasından, "Asrın ötesinde bir tiyatro kafasına sahip," diye konuşmuştu.

"Belli ki bir cevher var," demişti Harika, Gülizar'a. "Aramızda kalsın, henüz bir ben göremedim o cevheri. Fakat tüm huysuzluklarına rağmen seviyorum adamı. Şeytan tüyü müdür nedir."

Sonbahara doğru okuma provaları başladığında sonunda Harika da o cevheri gördü. Tüm roller dağıtılmış, sadece en önemli rollerden biri olan Konstantin karakteri için birkaç haftadır ağır grip geçiren Şenay Taş'ın iyileşmesini bekliyorlardı. "Gücümü toplar toplamaz aranıza katılacağım," diye tüm ekibe hitaben bir mektup yollamıştı Şenay Hanım.

Mesut, o zamanlar için devrimci sayılan bir kararla Çehov'un erkek olarak yazdığı, annesinin gölgesinde ka-

lan tecrübesiz sanatçı Konstantin karakterini kadın bir oyuncuya vermişti. Böylece, metnin orijinalindeki Konstantin Treplev, Beyaz Maske Kumpanyası'nın yorumunda Konstanza Trepleva olmuştu.

Şenay Taş'ın yokluğunda ilk okumalar başladı. Çalışmalar aksamasın diye Konstanza'yı Harika okuyordu. Sahnede işler aksadığında ya da mola verildiğinde Mesut'un yanına dönüyor, onun çok geçmeden unutacağı fikirleri deftere not ediyor ya da bir koşu sahne arkasında ustalarla, dekorcularla, elektrik tesisatçılarıyla işleri idare ediyordu.

Mesut'un notlarını temize çekerken *Martı*'yı iyice öğrenmişti. "Artık emin oldum, adamda gerçekten müthiş bir kafa var," diye heyecanla anlatmıştı evdekilere. "Sayfadaki tüm karakterler onun zihninde gerçek birer insan. Hepsini tıpkı bir ruh doktoru gibi tahlil etmiş, Çehov'un bile bilmediği sırlarını öğrenmiş. Koca bir defter dolusu not çıkarmış. Sonra o karakteri alıyor ve oyuncunun ruhuna bir kostüm gibi giydiriyor."

Mesut'a kalırsa Çehov, *Martı*'yı insanların kusurlu doğasını sergileyen bir komedi olarak kaleme almıştı. Âdet olduğu üzere[1] seyirciyi gözyaşlarına boğan iç karartıcı bir melodram olarak sahneye koymak hataydı. Elbette seyirciyi gözyaşlarına boğmadığı gibi kahkahadan kırıp geçirmesi de gerekmiyordu. *Martı* trajediyle sonlanan bir komediydi – tıpkı hayatın kendisi gibi.

Temsilde İrina Arkadina (Yeliz Bender), meşhur ve kendini çok beğenen bir tiyatro aktrisiydi. Sürekli onu et-

1. *Martı*'nın 1896'daki ilk sahnelenişi fiyaskoyla sonuçlanmış, anlatılanlara göre Çehov ikinci perdede salondan kaçmış, Nina rolünü oynayan aktris seyircilerin yuhalamaları üzerine sesini kaybetmişti. Ancak 1898'de Stanislavski yönetiminde Moskova Sanat Tiyatrosu'nda yeniden sahneye konan *Martı* bu defa müthiş sükse yaptı, hatta tiyatro sanatının dönüm noktalarından biri olarak tarihe geçti. Stanislavski piyesi koyu bir trajedi olarak yorumlamış ve böylece bir gelenek başlatmıştı.

kilemeye ve sevgisini kazanmaya çalışan kızı Konstanza'ya son derece ters davranıyordu. Meşhur bir yazar olan ikinci kocası Boris Trigorin'le (Haluk Bilge) birlikte çiftliğe tatile geldiğinde Konstanza kendi yazdığı amatör bir piyesi sahneye koyuyordu. Tek arzusu, annesinden birkaç güzel laf işitmek ve delice kıskandığı üvey babası karşısında yeteneğini ispat etmekti. Temsilde komşu çiftlikten genç ve güzel sevgilisi Nina (Özgü Poyraz) sahneye çıkıyordu. Ne var ki Arkadina piyesle alay ediyor ve kızını herkesin önünde küçük düşürüyordu. Daha da fenası, biricik aşkı Nina, Trigorin'in şöhretine kapılıp peşinden Moskova'ya gitmeye ve orada meşhur bir oyuncu olmaya karar veriyordu.

Mesut, herkesin yanlış bir insandan sevgi görmek için çırpındığı bu metnin komik taraflarını öne çıkarmıştı. Bunu yaparken trajik taraflarını yumuşatmaya çalışmamıştı. Nasıl yumuşatabilirdi ki? Temsilin sonunda Konstanza, annesinden de sevgilisinden de arzu ettiği sevgiyi göremiyor, hikâyeleri mecmualarda yayımlansa da sanatından bir türlü tatmin olmuyor ve son sahnede silahı ağzına dayayıp kendini öldürüyordu.

* * *

Evde çok sıkılan Nergis, doktorun tembihlerine rağmen elinde bir tepsi börek ya da kurabiyeyle haftada bir tiyatroya uğramaya devam etti. Karanlık bir köşeye oturup okuma provasını dinlediği günlerden birinde Harika'ya, "Bu oyunu çok seviyorum. Bizimki Brecht oynayalım diye tutturmuştu, iyi ki vazgeçirmişim," dedi. Sonra daha kısık bir sesle, "Bu minnoşu kocam hapisteyken doğurmaya cesaret edemedim, ne yapayım," diye ekledi.

İki kadın çoğunlukla iş konuşsalar da aralarındaki dostluk ilerlemişti. Bir gün Harika elinde buz gibi olmuş bir bardak çay, nemli gözlerle Nergis'e Selçuk'u anlattı.

"Bazen onu yanımda hissediyorum. Sanki tam arkamda durmuş, elini omzuma koymak üzere. Başımı çevirdiğim anda yok oluyor, buharlaşıp uçuyor. O zaman perişan oluyorum. Kendime gelene kadar kaçıp kimsenin görmeyeceği bir yere saklanıyorum. Kafamı kumpanyanın işlerine ve sahnedeki oyuna verdiğimde göğsüme oturan o ağırlık birazcık hafifliyor."

Başka bir gün Nergis, birkaç yıl evvel nasıl Mesut'tan boşanmanın eşiğine geldiğinden söz açtı. "Bavulumu toplayıp gidecektim. Sonra neden ben gidiyorum dedim, ben olmasam o bu evi bile tutamazdı. O toplasın bavulunu."

"Başka bir kadın mı?"

"Hayır, sanmıyorum. Ben yorulmuştum. Hayatımı bu adam için harcamaya değer mi diyordum kendi kendime. 'Bu' adam da değil, bir adam... Sonra kabul ettim ki hayatımı onun için harcamıyorum, benim hayatım bu. Bu işi seviyorum, kumpanyadaki arkadaşlarımı seviyorum. Mesut'u bazen öldürmek istesem de çok seviyorum. Tek endişem, kendi çocuğuna sahnedeki çocuklarından daha az kıymet vermesi."

Nergis bu sohbetlere dair şöyle bir anısını aktardı:

> Yine bir gün divana uzanmış yatıyordum. Hiç kımıldayamadığım bir gün. Başımın altındaki yastıkları düzeltmek için yerinden kalkıp uzandı. O an kendime engel olamadım – daha doğrusu kendime engel olmak istemedim. Yüzünü tuttum, kendime doğru çektim ve dudaklarından öptüm. Bir daha benimle konuşmayacak diye korktum fakat rahatsız olmadı. Gülümseyerek saçlarımı okşadı. Sonra kaldığımız yerden sohbete devam ettik. Öyle kısa, bir anlık değildi. Arzulu bir öpücüktü – en azından benim için. Üzerinde hiç konuşmadık, lüzum yoktu.

* * *

Eylül sonunda okuma provaları devam ederken çok tatsız bir haber geldi. Şenay Taş'ın grip sandığı rahatsızlığı kötüye gitmişti. "Doktorlar ciğerlerimde lekeler gördüler. Sanatoryuma yatmam lazımmış. Lütfen beni beklemeyiniz. Bir sonraki oyunda aranızda olmak için Allah'a dua ediyorum," diye yazmıştı ikinci mektubunda.

O gün yine Nergis tiyatroya gelmiş, karanlık bir köşede provaları izliyordu. Okumaların bir yerinde kalkıp Mesut'un masasına gitti.

Yanına oturdum ve, "Konstanza için yeni birini aramaya lüzum yok," dedim. "Çoktan bulmuşsun. Orada karşında duruyor işte. Rolünü bile ezberlemiş..." Mesut'un aynı şeyi düşündüğünü biliyordum, bir bakışından çıkarabilirim aklından geçenleri. "Evet, haklısın," dedi. Harika'yı çağırıp rolü teklif ettik.

Önce şaka yapıyoruz sandı. Son derece ciddi olduğumuzu anlayınca, "Nasıl olur, benim hiç tecrübem yok. Bu kadar iyi oyuncuların arasında, asla!" diye itiraz etti. Çok uğraştık fikrini değiştirene kadar... Başkasının yazdığı replikleri okumuyordu da sözcükler adeta onun benliğinde bir araya geliyor, ilk kez onun ağzından çıkıyordu. Ve sırf prova aksamasın diye başka birinin yerine okurken bu! Daha sonra Mesut'la defalarca konuştuk. Bin kişiden birinde rastlanacak türden bir yeteneği vardı. Sırf benden duysa büyük ihtimalle razı olmazdı fakat Mesut o kadar güzel anlattı ki niye bu işi layıkıyla yapabileceğini. Ve de ona ihtiyacımız olduğunu...

Harika o gece sabaha kadar düşündükten sonra teklifi bir şartla kabul edeceğini söyledi: Sahneye başka bir isimle çıkacaktı. Mesut neden diye sormaya lüzum bile görmedi. "Ne istiyorsan onu yazarız afişe, senin tercihin," dedi.

Gülizar:

Melek Hanım'a söylememeye karar vermişti. İşiteceği lafları tahmin ediyor ve artık kaldıramayacağını düşünüyordu. Bana kalırsa son derece haklıydı. Bütün o korkunç hadiselerden sonra yavaş yavaş kendine yeni bir hayat kurmaya başlamışken, tiyatroyu ve oradaki insanları bu kadar sevmişken keyif kaçırmaya ne gerek var? "Bravo," dedim, "İrfan da ben de sonuna kadar arkandayız." Kâmuran Bey zaten mutluluktan havalara uçuyordu. Hep beraber Melek Hanım'la Harun Bey'den sakladık bu haberi.

Rolü kabul ettiği günün akşamı Kâmuran Bey'e giden Harika, "Votka bulamadım ama bunu aldım," dedi ve gülümseyerek elindeki portakalı uzattı. Kâmuran Bey hemen anladı. Onu atölyesindeki aynanın karşısına oturttu ve bir kez daha gümüş tepsiyi hazırladı.

Böylece H. Ak doğdu.

15

Beyaz Maske Kumpanyası, *Martı*'nın gala tarihini 10 Ocak 1947 olarak belirledi. İşler yolunda giderse ekim sonuna kadar oynayacaklardı. Abidin Dino, eski arkadaşı Mesut Rüştü'ye afiş için çini mürekkebi bir desenini hediye etti. Kalemin ucunu kâğıttan kaldırmadan kanatları açık bir martı çizmişti, uzaktan bakınca çözülmeye başlayan bir sicime benziyordu.

1946'nın aralık ayında kostümlü provalar başladı. Harika *Martı*'ya hayrandı, "Bugüne kadar kaleme alınmış en güzel piyes bu olmalı," diyordu. Kumpanyadaki herkesi çok beğeniyordu ancak onun gözünde Yeliz Bender'in yeri bambaşkaydı. "Muhteşem bir aktris, görmeniz lazım," diye anlatıyordu. "Sahneye adımını atar atmaz tek bir el hareketiyle, tek bir gülüşle bütün temsile o hayat veriyor. Hem de sevilmesi en zor karakteri canlandırırken. Buna rağmen kadına âşık oluyorsun, sahneden hiç inmesin istiyorsun! Çok yakında bütün İstanbul onu konuşacak, bu temsille değilse bir sonrakiyle."

Harika, Yeliz Hanım'a minnettardı da. "Provalarda, benim canlandırdığım Kostanza'yı ezberden oynayıp bana yol gösterirdi. Sırf kendi satırları değil, bütün roller ezberinde! O kadar yetenekli ki ikimizin sahnelerinde kendi ışığıyla bana kol kanat geriyor, benim hatalarımı

bile perdeliyor. Onun sayesinde amatör olduğum çok fazla göze çarpmıyor."

Öte yandan kendi canlandırdığı karakterle ilgili şunları söylemişti: "Konstanza bazı yönlerden bana benziyor fakat umarım ben öyle kıskanç ve çevresindeki herkesi mutsuz eden bir insan değilimdir. Hayır, asla onun gibi olmak istemiyorum."

Harika, kostümünü giyip peruğunu takar takmaz öyle inanılmaz bir değişim geçiriyordu ki görenler şaşkınlığını gizleyemiyordu. Konstanza karakterine değil, onu canlandıran tecrübesiz fakat hevesli aktris H. Ak kimliğine geçişiydi inanılmaz olan. H. Ak, molalarda peruğu çıkarır çıkarmaz yeniden Mesut'un yardımcısı Harika'ya dönüveriyordu. Bir kimlikten diğerine o kadar rahat geçiyordu ki provalarda güldüğü pek görülmemiş Mesut bile bir seferinde kendi kendine kahkahalar atmış, "Hayrola, ne oldu?" diye sorulduğunda, "Bu kız çok acayip yahu!" demişti.

Martı'da annesi İrina Arkadina'yı[1] canlandıran rol arkadaşı Yeliz Bender, H. Ak'ı şöyle anlattı.

> Sadece dış görünümü değil yüzünün kemik yapısı bile değişiyordu. Nasıl beceriyordu bilmiyorum! Tüm hareketleri, soluk alıp verişi, yutkunuşu... Bir doktor gelip dinlese eminim kalp atışlarının bile değiştiğini söy-

1. Temsildeki en gösterişli karakter olan İrina Arkadina, sekiz defa kostüm değiştiriyordu. Her kostüme uygun pabuçları ve yelpazesiyle hızlıca hazırlanıp bir sonraki sahneye yetişebilmesi için ona dekorun hemen arkasında perdeyle örtülü küçük bir soyunma odası kurmuşlardı. Sahnede değillerse Harika veya Özgü kostüm değiştirmesine yardım ediyordu, aksi takdirde yetişmesine imkân yoktu. Yeliz Hanım için hazırlanan kostümleri tetkik etmek için Kâmuran Bey bizzat provalara gelmiş, fena bulmamıştı. Daha sonra Harika'ya, bu tür işleri tecrübesiz gençlere vermemek gerektiğini çünkü özensiz çalıştıklarını söylemişti laf arasında. Harika, "Bütçemiz elverseydi size gelirdik Kâmuran Bey ancak bu şartlarda sormamız bile saygısızlık olurdu, haddimizi aşardı," diye cevap verip gönlünü almıştı.

lerdi. Bakınız, şahane rol yapıyor demiyorum – orada ufak tefek problemler vardı, olması da gayet normal. Sahneyi nasıl kullanacağını, sesini nasıl kullanacağını henüz yeni öğreniyordu. Şahane rol yapıyordu diyen çıkarsa itiraz ederim çünkü oyunculuk bir sanat, bir disiplin. Harika'nın eğitimi yoktu ancak doğaüstü kabiliyetleri vardı. Nasıl tarif etsem? Sanki bedenini başka bir kişiye teslim edip kendisi aradan çekiliyordu. Bilmem anlatabiliyor muyum?

Sevgilisi Nina karakterini canlandıran Özgü Poyraz ise şunları söyledi:

Beş-on yıl öncesine kıyasla muhafazakârların sesi çok daha yüksek çıkmaya başlamıştı o günlerde. Biz de Türkiye şartlarında son derece cüretkâr bir işe soyunmuştuk. Ne yalan söyleyeyim, temsilde bana âşık olan erkek karakteri kadına çevirdiğimiz duyulunca başımıza geleceklerden biraz korkuyordum: Mesut'a güvenmesem asla böyle bir risk almazdım. Endişelerimi bir kenara bırakırsak, H. Ak'la birlikte sahneye çıkmak inanın ömrümdeki en keyifli tecrübelerden biriydi. Mesut'un hakkını vermek lazım, çok yetenekli bir adam. Hangi aktörün nasıl bir desteğe ihtiyacı olduğunu uzaktan sezebiliyor. Bu moral desteği olabilir, teknik anlamda destek olabilir, eğer egosu çok şiştiyse biraz havasını alıp söndürmek olabilir... Harika'ya da çok emek verdi. Sahnede profesyonel bir aktör kadar rahat olması için, hiç olmazsa öyle görünmesi için tüm hareketlerinin koreografisini yaptı. Biz paydos ettikten sonra onu saatlerce çalıştırdı. Çok uğraştılar ama bence her dakikasına değdi.

Diğer herkesin aksine Harika'ya bir türlü ısınamayan ve sürekli ters davranan Yahya Efendi, aralık başında bir

öğle vakti, peşinde uzun boylu, gri paltolu ve siyah fötr şapkalı bir adamla salonun kapısında belirdi. "Misafiriniz var," diye seslendi Harika'ya. Yanına vardığında kulağına eğilip fısıldadı. "Bu bey müfettişmiş, tetkike gelmiş."

Fuat Aydınoğlu şapkasını çıkarıp elini uzattı. "Harika Hanım yine değişmişsiniz. Sizi görmek büyük mutluluk."

Harika içinse Fuat'ı görmenin mutlu bir yanı yoktu. "Şimdi de müfettiş mi oldunuz?" diye sordu buz gibi bir sesle.

"Hayır. Ancak bir tetkik yapılacağı doğru. Malum, sıkıyönetim. İstanbul'da sahnelenecek tüm temsiller denetleniyor... Benim görevim değil ama listede isminizi görünce uğrayıp hatırınızı sormak istedim."

"O halde sizi yönetmenimizle tanıştırayım. Benim provaya dönmem gerekiyor."

"Hiç lüzum yok. Ben bir kenarda durup kimseyi rahatsız etmeden izlerim."

"Böyle bir temsilin nesini tetkik edeceksiniz cidden çok merak ediyorum."

"Rus işi, ne olur ne olmaz," dedi Fuat. Dudaklarında alaycı bir gülüşün gölgesi belirdi ancak suratının geri kalanı o kadar ciddiydi ki Harika, adamın espri yaptığına emin olamadı.

"Denetim" lafını duyar duymaz Mesut'un tepesi attı. "Çehov'da komünizm propagandası mı bulacaklarmış? Şapşallar!" diye bir müddet söylendikten sonra Fuat Aydınoğlu'nu tamamen unuttu.

Harika'nın unutması mümkün değildi. Adamı görür görmez Yıldız Bahçesi'nde Selçuk'un ölüm haberini aldığı günü hatırlamış ve göğsüne bir hançer saplanmıştı. Sadece Selçuk'un yokluğunu hatırlamak değildi canını acıtan, suçluluk duygusu da vardı. "Kim bilir neler düşünmüştür. Ne çabuk unutmuş, gülüp eğlenmeye başlamış diye geçirmiştir aklından. Kendimi o kadar kötü hissettim ki anlatamam," diye Gülizar'a içini döktü.

"Derhal bu düşünceleri çıkar kafandan," diye cevap verdi arkadaşı. "Ne düşünürse düşünsün, bize ne?"

Ziyaretinin üzerinden bir hafta geçmeden Fuat ikinci kez provalara geldi. Hiç kimseyle konuşmadan şapkasını ve paltosunu çıkarıp salonun en arkasındaki koltuklardan birine oturdu. Harika önce yanına gidip onu terslemeyi düşündü fakat Gülizar'ın sözleri aklına gelince vazgeçti ve hiç görmemiş gibi davranmaya karar verdi. Prova başlayınca onu da beceremedi. Karanlıkta oturmuş temsili izleyen bir yabancının varlığı Harika'yı tuhaf bir şekilde heyecanlandırmıştı. Fuat'ın sırf ona baktığını, gözünün başka hiç kimseyi görmediğini hissetmiş ve bundan korkuyla karışık bir tür haz duymuştu. "Beni izleyen bir başkası olsaydı böyle hislere kapılmazdım... Hiç sanmıyorum," dedi Gülizar'a. Prova yaptıkları sahnede Konstanza, Nina'yı öpüyordu.

Harika gibi sezgileri kuvvetli bir kadının Fuat'ın ilgisini fark etmemesi imkânsızdı. Bu ilgiden rahatsız olması gerektiğini düşünüyordu ancak kendi tabiriyle zihni ve bedeni ona ihanet ediyordu. Fuat'la ilgili hislerini tarif ederken sık sık "ihanet" kelimesini kullanması Gülizar'ın dikkatinden kaçmamıştı.

> Kendini bu kadar suçladığına göre bu adamı çekici bulmuş, hatta çekici bulmakla kalmayıp gönlünü kaptırmış diye düşündüm. Dışarıya belli etmese de yüreğinde hâlâ yas tutuyordu, çok canı yanıyordu ve belki acıyla böyle baş ediyordu. Belki de yalnızca kafa karışıklığıydı. Kesinlikle ayıplamadım – hem niye ayıplayayım, böyle şeylerin doğru zamanı, yanlış zamanı olmaz ki. Fakat bu Fuat denen adamı hiç tanımıyor ve zerre kadar güvenmiyordum. Harika'yı teşvik etsem bir türlü, yapma desem bir türlü.

Fuat gala gecesine kadar haftada birkaç sefer tiyatroyu –daha doğrusu Harika'yı– ziyarete devam etti. Bu ziyaretlerden birinde Harika dayanamayıp yanına gitti ve, "Hâlâ temsilde sakıncalı fikirler mi arıyorsunuz? Sizi işinizden gücünüzden alıkoyuyoruz," diye çıkıştı.

Fuat lafı hiç dolandırmadı. "Ben sadece sizi izlemek için geliyorum. Gelme derseniz bir daha rahatsız etmem."

Harika bir an durup düşündü ve ardından aynı açık sözlülükle, "Bilmiyorum," dedi. "Henüz karar vermedim. Rahatsız olduğumda size bildiririm."

* * *

İrfan 16 Aralık 1946 sabahı gözaltına alındı. İnsanların siyasi görüşleri yüzünden tutuklanmasının son derece olağan karşılandığı bir ortamda, yine de acayip bir hadiseydi bu. İrfan'la Gülizar sendikalaşmanın yasadışı olduğu[1] dönemde yıllarca "yeraltı" faaliyetlere iştirak etmişti. İrfan matbaa işçilerinin, Gülizar'sa sağlık görevlilerinin örgütlenmesi için uzun süre çalışmış ve başları hiç belaya girmemişti. 1946'nın aralık ayında sendikalaşmanın yasallaşmasının hemen ardından İrfan'ın tutuklanmasına başta ne Harika ne de Gülizar inanabildi.

> Nereye götürdüler, nerede tutuyorlar, neyle suçluyorlar... Hiçbir şeyden haberimiz yok. Soru sormak diye bir hak yok. Harika'yla ikimiz emniyetin kapısında beklemeye başladık; neyi beklediğimizi de bilmiyorum ancak çaresizlik o kadar korkunç bir şey ki, sabahtan

1. 5 Haziran 1946'da kanunda yapılan bir değişiklikle sendikacılık faaliyetleri yasallaşmış ancak ilerleyen aylarda kurulan sendikaların çoğunun solcu nitelikte olması hükümette endişe yaratmıştı. Aralıkta yeni kurulan sendikalar kapatıldı ve süreç 1947'de çıkacak yeni yasaya kadar askıya alındı.

akşama kadar orada dikilip beklemek dışında hiçbir şey yapamıyoruz. Benim izin günlerim dolmuş, hastaneye rahatsızlandım diye yalan söylüyorum. Harika provaları kaçırıyor. Dekorlar gelmiş, montaj başlamış[1], aklı orada. Gazetedekileri arıyorum, "Bizim de haberimiz yok fakat merak etme, birkaç gün aç susuz bırakırlar, biraz hırpalayıp salarlar. Maksat göz korkutmak," diye moral veriyorlar. Nasıl moralse! İki gün sonra bari nöbetleşe bekleyelim dedik, bir gün Harika gitti bir gün ben. Eksik olmasın, arada Kâmuran Bey gelip nöbeti devraldı. Melek Hanım'sa, "Böyle olacağını bilmiyor muydun, aklın neredeydi?" diye oturduğu yerden beni azarlıyor. Sanki oğlunu kandırıp bu işlere ben sokmuşum.

Nöbeti Gülizar'a devredip provaya gittiği günlerden birinde salonun en arkasında oturan Fuat'ı gören Harika, hemen peruğu başından çıkarıp yanına koştu.

"Sizden bir ricam var," dedi.

Fuat onu dinledikten sonra, "Abinizin serbest bırakılmasını sağlamam imkânsız. Fakat nerede olduğunu, nasıl olduğunu öğrenip size haber verebilirim," diye cevap verdi. Harika tam teşekkür edip sahneye dönecekken onu durdurdu. "Karşılığında yemek davetimi kabul etmenizi rica ediyorum. Cuma akşamı provanız bittikten sonra."

"Pekâlâ," dedi Harika asık bir suratla. "Nasıl istersenız."

1. Dekorlar Harika'yı çok uğraştırmıştı. Birinci perde göl kıyısında geçiyordu ve piyes içerisindeki piyes bölümü için sahnenin üzerine kendi perdesiyle, kendi dekorlarıyla daha küçük ikinci bir sahne kurmak gerekiyordu. Perde arasında tüm dekorlar tersyüz ediliyor ve çiftlik binasının içinde iki büyük oda haline sokuluyordu. Yahya Efendi, "Benim işim gücüm var, uğraşamam," deyince sahne arkasında çalışmak üzere üniversite talebesi güçlü kuvvetli iki delikanlıyı işe almışlardı. Dekor değişimleri dışında bir işleri olmadığından bir köşede oturup kitap okuyan bu gençlerden biri Özgü'ye sırılsıklam âşık olmuştu. Ne yazık ki aşkı karşılıksız kaldı.

Bu konuşmanın ertesi akşamı İrfan eve döndü. Savcı tarafından sorgulandıktan sonra serbest bırakılmıştı. Eğer göz korkutmak için yaptılarsa, korkacağına daha fena hırslanmış ve öfkelenmişti. "Kodeste bile ırkçıları el üstünde tutuyorlar," diye burnundan soluyordu.

Oğlunun serbest bırakıldığını duyar duymaz bir taksiye atlayıp Gümüş Palas Apartmanı'na gelen Melek Hanım, geç saatlere kadar oradan ayrılmadı. Sürekli İrfan'la Harika'yı iki yanına oturtuyor ve ikisine birden sıkı sıkı sarılıyordu. "Size bir şey olursa mahvolurum," diye ikisinin de defalarca yanaklarından öpüyordu. "Şükürler olsun burada yanımdasınız."

Bir ara İrfan, "Harika'ya teşekkür etmemiz lazım. Araya tanıdık sokmasa belki beni bir hafta tutarlardı içeride," dedi.

"Aman bırak, her işe burnunu sokmasa olmaz!" diye homurdandı Melek Hanım.

* * *

Harika'nın Fuat Aydınoğlu'na nasıl âşık olduğunu tam olarak anlayabilen yoktu. Fuat baş başa yedikleri ilk yemekten çok daha önce Harika'ya ilgi duyduğunu açıkça belli etmişti. Başta bu ilgiden kafası karışan ve belki biraz sarhoş olan Harika, uzun uzun sohbet ettikten sonra ona daha yoğun hisler beslemeye başladı. Çok yakın bulduğu birkaç kişi dışında duygularını dile getirmekten hoşlanmazken hiç tanımadığı bu adama daha ilk buluşmalarında içini dökmesi ilginçti. "Beni dinlemesi hoşuma gidiyor," demişti Gülizar'a. "Bazen karşımda mermerden bir heykel gibi kıpırtısız duruyor fakat sonra öyle bir soru soruyor ki eline büyüteç almış ve zihnimin içini görmüş gibi ürperiyorum."

Fuat iyi bir dinleyici olmasının ötesinde psikolojiye

meraklıydı. Tıpkı bir üniversite talebesi gibi Freud ve Jung okuyordu. "Psikoloji ihtisası yapsam belki daha farklı bir hayatım olurdu ancak şartlar elvermedi," diye anlattı Harika'ya. İstediği mesleği seçemediği için hayıflanıyordu ancak okuduklarını kendi mesleğinde tatbik etme imkânı bulduğu için mutluydu. İnsanları çözmek, kafalarının içini görmek ve ne karar vereceklerini önceden tahmin etmek, bir istihbarat uzmanı için elzemdi.

Anlatmayı dinlemekten daha az sevdiğini söylese de Harika'ya hayatını hiç çekinmeden anlatmıştı – ve ilginç bir şekilde Harika her lafına sorgusuz sualsiz inanmıştı. Fuat'ın babası emekli deniz asteğmeni, annesi ilkokul öğretmeniydi. Üç yaş küçük bir erkek kardeşi vardı. Babası, oğullarından birinin asker, diğerinin polis olmasını istemişti. Kardeşi, kafasının dikine gidip çocuk doktoru olmuştu. Fuat'sa babasının arzusunu yeri getirmiş ancak yine de onun dilediği türde bir polis olmamıştı.[1]

"İkinci Cihan Harbi'nin ardından tüm dünyada istihbarat teşkilatları değişiyor," dedi. "Bundan sonra harpler topla tüfekle yapılmayacak. Düşmanın sırlarını kim öğrenebiliyorsa o galip gelecek. Belki çoğu insan Üçüncü Harp'in ortasında olduğumuzu fark etmeyecek bile."

Siyasi ideolojiler ve kavgalar Fuat'ın ilgisini çekmiyordu – daha doğrusu yalnızca insan psikolojisiyle ilişkisini kurduğu müddetçe ilgisini çekiyordu. Yoksa kimin sağcı kimin solcu olduğu umurunda değildi. Bu sebeple teşkilatta garipsendiğinin farkındaydı fakat dışlanmak da umurunda değildi. "Benim bilgime ve tecrübeme ihti-

1. Bu biyografinin hazırlandığı sırada, söylentilere göre mevcut Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin (Kısaca "Milli Emniyet" ya da "MAH" demek âdetti, MEH kullanılmazdı) yerini alacak modern ve daha geniş kapsamlı bir istihbarat teşkilatı kurulması için hazırlıklar devam etmekteydi. Soğuk Savaş döneminde MAH faaliyetlerini sürdürdü. Umuma açık belgelerde yer alan personel listelerinde Fuat Aydınoğlu, "uzman" ve "müşavir" olarak geçmekteydi.

yaçları var," dedi. "Başıma buyruk çalışmam hoşlarına gitmese de göz yumuyorlar."

Harika, Fuat'ın itiraf ettiğinden çok daha mühim bir mevkiye sahip ve arkasının son derece sağlam olduğunu sezmişti. Başına buyruk davrandığına ve garipsendiğine dair en ufak bir şüphesi yoktu. O güne kadar tanıdığı yahut zihninde canlandırdığı hiçbir devlet memuruna benzemiyordu, polisten ziyade beyin cerrahını ya da üniversite profesörünü andıran bir havası vardı. Sade fakat son derece zevkli giyiniyordu. Giyime kuşama para harcamayı sevdiği belliydi. Sinemaya, tiyatroya ve klasik müziğe müthiş meraklıydı. Fransız ve Rus edebiyatını uzman sayılacak kadar iyi biliyordu. Yoğun tepkiler verecek, yüksek sesle kahkahalar atacak ya da sarhoş olup şarkı söyleyecek bir adam değildi. Öte yandan asık suratlı yahut içine kapalı da değildi. Tüm tavırlarında Harika'nın "olgunluk" diye tarif ettiği bir dinginlik vardı.

Harika'nın hoşuna giden bu tavırlarını hem Gülizar hem de Kâmuran Bey "sıkıcı" ve "ruhsuz" sıfatlarıyla tasvir etti. Ancak boylu poslu, yakışıklı bir adam olduğunu, bilhassa kurşun mavisi gözlerinin insanı etkisi altına aldığını ikisi de ekledi.

İrfan bu adamdan hiç hoşlanmamışsa da kardeşini üzmemek için ses çıkarmamıştı.

> Hesapta bize yardımı dokundu ya, Harika'nın gözünde "iyi polis" oldu. Polisin iyisi yok mudur? Belki vardır fakat ne hikmetse biz hiç denk gelmedik. Zaten adam polis değil, istihbaratçı. Daha kötü yani. Polisin işi hırsızı haydudu yakalamak. Bu adamlar ne yazdığına, ne okuduğuna hatta ne düşündüğüne bakıp seni kodese atıyor.

* * *

Gala gecesi oyuncular son hazırlıklarını tamamlarken Yahya Efendi oflaya poflaya Harika'ya iki çiçek getirip soyunma odasındaki pencerenin önüne yerleştirdi. İlki pembe ve beyaz karanfillerden bir buketti. İrfan, Gülizar ve Kâmuran Bey'den gelmişti ve kartta Harika'ya bol şans dilemişlerdi.

İkincisi, 24 adet kırmızı gülle dolu bir vazoydu. "Seni izlemeye doyamıyorum," yazıyordu kartta. İmza yoktu.

Soyunma odasındaki arkadaşları, "Kim bu gizli hayranın? Adam sana âşık baksana," diye Harika'yı sıkıştırdılar. Özgü'nün iddiasına göre 24 gül, "sonsuz aşk" manasına geliyordu. Harika cevap vermek yerine gülümsemekle yetindi.

İlk temsilin ardından *Cumhuriyet*'te çıkan tenkit yazısı, "Y. Bender ve H. Ak Sahnede Göz Kamaştırıyor," başlığını taşıyordu:

> Çehov'un meşhur piyesi *Martı*, Mesut Rüştü'nün cesur yorumuyla son derece yeni ve şaşırtıcı bir derinlik kazanmış. Klasik eserlerin çarpıtılıp tanınmaz bir biçime sokulmasını doğru bulmasak da Mesut Bey'in yorumunu zihin açıcı bulduğumuzu itiraf etmek gerek. Neyse ki bu "yeni" yorumda makul bir doz tutturmuş ve işin tadını kaçırmamış. Seyirciyi hüzünlendirdiği kadar gülümseten bu temsilin başarısında, başta Yeliz Bender Hanımefendi olmak üzere Beyaz Maske Kumpanyası oyuncularının şüphesiz büyük payı var. Sahnelere bu oyunla merhaba diyen H. Ak (sürprizi bozulmasın diye hangi role çıktığını bilhassa söylemiyoruz) ışık saçıyor. Arada sırada tecrübesizliği hissedilse de olağanüstü enerjisiyle temsile nefis bir tat katıyor. Bu cesur başlangıcın devamı gelirse eminiz hızla yükselecek ve tiyatro sanatımızın en beğenilen isimleri arasında yerini alacaktır.

Gala gecesi Harika o kadar heyecanlıydı ki sahneye çıktıktan birkaç dakika sonra repliğini unutmuş, neyse ki Özgü'nün yardımıyla seyirciler farkına varmadan toparlamıştı. Çok geçmeden kendini tiyatronun büyüsüne bırakıtı. Temsil içerisindeki temsil kısmına geldiklerinde, Nina gölün önüne kurulan derme çatma sahnede şu meşhur sözleri tekrarladı:

"Aslanlar, kartallar ve keklikler, boynuzlu geyikler, kazlar, örümcekler, derin suların suskun balıkları, deniz yıldızları ve gözle görülmesi olanaksız varlıklar; kısaca tüm canlılar, yaşamlarının kederli çemberini tamamlayıp söndüler..."

Harika, o anda Konstanza'nın heyecanını o kadar derinden hissetti ki dekorun parçası olan kartondan hayvanlar birer birer havalanıp oyuncuların üzerinde geniş daireler çizdi. Her biri spotların güçlü ışığını defalarca kırarak tiyatronun tavanında capcanlı ve muazzam bir gölge oyunu yarattı. Bu manzara karşısında seyirciler kadar kumpanyadakiler de büyülendi. Daha önce provalarda benzer hadiselere birkaç defa tanık olmalarına rağmen ilk gecenin sihri bambaşkaydı.

Perde kapandığında müthiş bir alkış koptu. Oyuncular gruplar halinde sahneye koşup sırayla selam verdi. H. Ak, Özgü Poyraz ve Haluk Bilge el ele çıktı. Gecenin yıldızı Yeliz Bender onları takip etti. İrfan, Gülizar ve Kâmuran Bey ayakta alkışlıyor, hatta Gülizar sevinçten yerinde zıplıyor, İrfan'sa "Bravo!" diye bağırıp ıslık çalıyordu. Melek Hanım o esnada çantasını karıştırmakla meşguldü, aynasını bulunca rujunu tazeledi.

Kumpanyadakiler, sinirleri gevşesin diye Mesut'u kuliste erkenden içirmeye başlamıştı. H. Ak seyircileri selamlaması için onu kolundan yakalayıp sahneye sürüklediğinde zilzurna sarhoştu ve neşeli kahkahalar atıyordu. Selam faslı bitmeden sahne arkasına kaçıp karısını kucakladı.

Seyirciler salonu terk ettikten sonra perde yeniden açıldı ve dostlarla birlikte pasta kesilerek kutlama yapıldı. Melek Hanım kumpanyadaki oyuncularla sanki 40 yıllık ahbaplarıymış gibi kaynaşıp tek tek hepsiyle sohbet etti. Herkese kızını küçüklüğünden beri nasıl tiyatroya teşvik ettiğini fakat onun çok inatçı olduğunu ve sadece bebekleriyle oynamak istediğini anlatıyordu. (İrfan'ın söylediğine göre Harika'nın bir tane bile oyuncak bebeği olmamıştı.) Ardından Muhsin Ertuğrul'un bir zamanlar ona çok rica ettiğinden, adeta yalvardığından söz açtı. "Gel bir dene, ne kadar muvaffak olacağını göreceksin," demişti "Muhsinciği" Onu kırmak istemezdi ancak tüm vaktini sanatın başka dallarına ayırdığından tiyatroya bir türlü sıra gelmemişti.

"Belki de doğru zaman şimdidir! Bizimki bile yapabildiğine göre..."

Bunu dedikten sonra unuttuğu bir şeyi aniden hatırlamış gibi kalabalıkta kızını bulup yanına gitti. "Vallahi tanıyamadım seni," dedi. "Şu peruk bile bu yeni saçından daha iyi durmuş. Uzak durmasana, gel sarıl annene."

Kızının tiyatroda asistan olarak çalıştığını bilen Melek Hanım, "küçük bir rolde" sahneye çıkacağını daha birkaç gün önce öğrenmişti. İrfan kıyamet kopmasın diye annesine yalan söylemek zorunda kalmıştı – aslında pek de yalan sayılmazdı: Güya oyunculardan biri *son anda* rahatsızlandığı için Harika onun yerine geçmek zorunda kalmıştı. Detaylara girmemiş, Melek Hanım da, "Umarım bir rezalet çıkmaz," demek dışında bir yorumda bulunmamıştı. Enteresan bir şekilde neşeyle o gece için hazırlıklara başlamıştı. Harun Bey'in "çocukluğundan beri canını sıkan boyun fıtığı illeti" yüzünden gelmeyi reddetmesi bile neşesini kaçırmamıştı.

Melek Hanım, gecenin devamında Mesut ve Nergis'le de tanıştı. Mesut ayakta zor durduğundan onunla sohbet etme fırsatı bulamadı ancak Nergis'le uzun uzun konuştu.

"Vallahi pes diyorum, Harika adeta sahici bir oyuncu gibiydi. Hevesini aldığına göre artık hakiki bir hayat kurma zamanı geldi, yoksa evde kalacak," dedi. Anlam veremedim fakat o kargaşada ne demek istediniz diye soramadım. Bunu da Mesut gibi içirip sarhoş etmişler diye düşündüm. İşin garibi öyle bir hali de yoktu. Harika, annesinden ne zaman söz etse gerilir, dilinin ucuna gelen lafları yutardı. Aralarında bir gerginlik olduğunu tahmin etmiştim fakat sıradan ana-kız gerginliği sanıyordum. Meğer soğuk savaş varmış. Kadın beni esir alıp yarım saat kendi becerilerini ve başarılarını anlattı. Tam bir İrina Arkadina! Çehov mezarından kalkıp görse ağzı açık kalırdı. Bu arada karnım burnumda, ha doğurdum ha doğuracağım. Doktor yataktan çıktığımı duysa beni kıtır kıtır keser. Melek Hanım en az bir yarım saat de ne kadar iyi bir anne olduğunu anlatıp bana tavsiyelerde bulundu.

Harika'nın yüzünü bembeyaz gören Gülizar yanına koştu.

Kenara çektim, "Lütfen bu gece keyfini kaçırmasına izin verme," dedim. "Beni değil kendisini rezil ediyor, sırf ona üzülüyorum," diye cevap verdi. Sırf ona üzülmediğine emindim fakat haksız değildi. Yaşı ilerledi diye mi bilmiyorum, Melek Hanım'ın ayarı kaçmaya başlamıştı. Kim ne derse desin, bir zamanlar insanları kendine hayran bırakma hususunda bir numaraydı. Tatlı diliyle, zekâsıyla, şakalarıyla herkesi büyülerdi. Şimdiyse insanlar yüzüne bir şey demese de arkasından alay ediyordu. Harika üzülüyordu, benimse içimden acımak dışında bir şey gelmiyordu.

Harika'nın Melek Hanım'dan kaçıp erkenden eve dönme planlarını Fuat bozdu.

Yemeğe çıktıkları akşamın ertesinde birkaç defa daha buluşmuşlar, Fuat'ın otomobiliyle Boğaz'da dolaşmışlar, Maslak'ta tek tük kalan kır kahvelerinden birinde pikniğe gitmişler, Bomonti'de bira içmişler ve Beyoğlu'nda *Kazablanka*[1] filmini izlemişlerdi. Fuat'a bu denli yakınlaşmasına rağmen Harika onu galaya davet etmemişti. Büyük olasılıkla annesi orada olacağından istememiş, biraz da Fuat'ın davet edilmese de gelip gelmeyeceğini merak etmişti. Merak edecek bir durum yoktu aslında, defalarca provalara gelen adamın galayı kaçıracağını düşünmek anlamsızdı. Yine de Harika onu salonun uzak bir köşesinde tek başına içkisini yudumlarken gördüğünde sevincini gizleyemedi. Gülümseyerek yanına gitti.

"Nasıl, beğendin mi?"

"Çok beğendiğimi biliyorsun," dedi Fuat tüm ciddiyetiyle. "Fakat bu gece her zamankinden daha etkileyicisin."

"Birinci perdede repliğimi unuttum."

"Hiç kimse anlamadı. Seni öpebilir miyim? Yoksa burada başkalarının yanında rahatsız mı olursun?"

Bu kadar açık ve net bir soru beklemiyordu, bir an kararsız kaldıktan sonra, "İstiyorsan öpebilirsin," dedi Harika. Yakınlarda hiç kimse olmamasına rağmen yanakları kızarmıştı.

Fuat bardağını kenara bıraktı. Harika'yı kollarının arasına aldı ve, "Eğer bir kere daha duymak istiyorsan, seni çok beğeniyorum," diye fısıldadı. "Güzelliğinle, zekânla, yeteneklerinle, her şeyinle... tahmin edemeyeceğin kadar çok beğeniyorum. Beğenmekten öte, ömrümde başka hiçbir şey senin gibi derinden etkilemedi beni."

1. *Kazablanka* İstanbul'da gösterildiği 1946 ve 1947 yıllarında çok ilgi çekmişti. Fuat filmin sıradan bir melodram olduğunu düşünmüş ve fazla etkilenmemişti. Harika'ysa başrolde oynayan Humphrey Bogart'ın suratını üvey babası Harun Bey'e benzettiği için bir türlü kendisini filme kaptıramamıştı. Tanıdıklarının aksine, ikinci defa izlemek için en ufak bir istek duymadılar.

Dudakları birleştikten birkaç dakika sonra Harika tam arkasında bir öksürük duydu.

"Ah, demek buradasın," dedi Melek Hanım. "Beni arkadaşınla tanıştırmayacak mısın?"

Hafifçe başı dönen Harika, dengesini kaybetmemek için duvara tutundu. Donuk bir sesle annesiyle Fuat'ı tanıştırdı.

"Çok memnun oldum beyefendi. Hakkınızda hep iyi şeyler işittim."

"Ben de öyle efendim," dedi Fuat. "Şeref duydum ancak affınıza sığınarak Harika'yı derhal kaçırmam gerekiyor. Başka bir toplantıya katılacağımıza söz vermiştik, çok geç kaldık."

Fuat kendi paltosunu Harika'nın sırtına verip ona sıkıca sarıldı ve kapıda bekleyen otomobiline bindirene kadar bırakmadı.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Harika.

"Eğer bir itirazın yoksa benim evime. Gecenin devamını benimle geçirmeni istiyorum."

16

1947 yılının Şubat ayında Nergis doğum yapmış,[1] üç ay geçmeden, "Evde bir gün daha otururum aklımı kaçıracağım," diyerek bebeği beşiğiyle birlikte kaptığı gibi soluğu tiyatroda almıştı. Bir yandan bebek emzirirken bir yandan da Mesut'a göz kulak olup işlerine kaldığı yerden devam ediyordu. Karıkoca kafa kafaya verip gelecek sezon için planlar yapmaya başlamıştı. Bu sırada iş yükü ciddi bir şekilde hafifleyen Harika, çoğu zaman sadece sahneye çıkmak için tiyatroya geliyordu.

Bir süre önce Fuat'ın evine taşınmış ve hemen ardından Gülizar'a birkaç yıl önce sorduğu soruyu tekrarlamıştı: "Serbest bir kadın olduğum için beni ayıplıyor musun?"

"Hayır ama hiç haber vermeden böyle aniden toparlanıp gitmene şaşırdım doğrusu," diye cevap verdi Gülizar.

"Benim için de ani oldu. Uzun uzun düşünürsem vazgeçerim diye korktum."

Fuat'ın dairesi, 1930'larda Şişli'de yapılan lüks apart-

1. Korkulanın aksine, Nergis'le Mesut'un bebeğinin doğumu gayet kolay oldu. Hatta o kadar kolay oldu ki yakınları engel olmasa Nergis hemen ertesi günü kalkıp işe başlayacaktı. Harika bebeğe (ismini Murat koymuşlardı) hediye olarak bir tulum dikti. Seçtiği kumaş, mavi üzerine beyaz martı desenliydi.

manlardan birinin çatı katındaydı. Halaskârgazi Caddesi'ne bakan geniş pencereleri, aydınlık bir yemek odası, cam cila parkeleri ve modern bir mutfağı vardı. "Boş zamanlarımda yemek yapmayı öğreniyorum," diye gülmüştü Harika. "Öğreniyorum derken yine kendisini küçümsüyordu," diye anlattı Gülizar. "Zaten güzel yemek yapardı fakat o sırada Hachette'te yeni bir yemek kitabı bulmuştu ve en zor tariflere girişmişti."

Fuat her gece temsil bittiğinde Harika'yı otomobiliyle tiyatronun kapısından alıyordu. Sahneye çıkmadığı günler Harika evde sofra kurup onun işten dönmesini bekliyordu. "Ev kadını olmayı deniyorum," demişti. Bazı akşamlar yemekten sonra sinemaya gidiyorlar, bazı akşamlarsa evde kalıp radyo dinliyor ve kitap okuyorlardı. Fuat'ın muazzam bir kütüphanesi vardı. Harika duvarları kaplayan rafları ilk gördüğünde mutluluktan başı dönmüştü.

Bazı akşamlar da konuşuyorlardı. Daha çok Harika konuşuyor, Fuat dinliyordu. Yarı şaka yarı ciddi "seans" adını takmıştı Harika bu sohbetlere. "Hayır, divana uzanıp çocukluğumu anlatmıyorum," demişti. "Tamam, çocukluğumu anlatıyorum fakat divana uzanmıyorum." Fuat defterine notlar alıyor,[1] bazı detayları hatırlaması için sorular soruyor ve iddiasına göre, bu sorularla beyninin en gizli, en karanlık köşelerine kaldırdığı hatıraları bulup çıkarmasına yardımcı oluyordu.

Bu sohbetler –ya da seanslar– sayesinde içindeki boşluğun sebebini bulacağını umuyordu ancak henüz fazla yol katetmemişti. Fuat "daha derinlere erişmek için" hipnotizma yöntemini denemeyi teklif etmiş, Harika başta

1. Fuat, Harika'nın ruh dünyası ve yetenekleri hakkında son derece zengin bir dosya hazırlamıştı. Bu biyografinin araştırma safhasında, notlarını bizimle paylaşması talebimizi geri çevirdi.

tereddüt etse de merakına yenik düşüp kabul etmişti. "Hiçbir şey olmadı," diye anlattı Gülizar'a. "Yani hipnotize olamadım. Neden beceremiyorum diye kendime kızdım fakat Fuat'ın dediğine göre beceremeyen kendisiymiş. Kitaplardan öğrendiği ve daha önce tecrübe etmediği için başarısız olmuş. Belki daha sonra tekrar deneriz."

Fuat, Harika'nın hislerinin en yoğun olduğu anlarda nesneleri havalandırmasına hayranlıkla bilimsel merak karışımı müthiş bir ilgi duyuyordu. Notlar alıyor, kronometreyle ölçümler yapıyordu. Ölçüm yapmak çok kolay değildi zira hadi deyince olmuyor, daha doğrusu Harika "marifet"lerini sergilemekten hoşlanmıyor, hoşlanmamaktan öte kendisini kasıp duygularını baskı altında tutuyordu. Harika doyuma ulaştığı sırada, bilindik fiziksel tepkilere ek olarak bu özel hadisenin de gerçekleştiğini keşfeden Fuat (yatak odasında fazla ağır olmayan ne var ne yoksa havalanıyordu) bu doğrultuda çalışmaya başlamıştı. Ölçümleri kolaylaştırmak için onu eliyle tatmin etme yöntemini kullanıyordu. Boş yere utandığını, bir kadının doyuma ulaşmasının tabiattaki en güzel şeylerden biri olduğunu defalarca söylese de Harika'nın çekingenliğini yenmesi zaman almıştı.

Eski günleri yâd etmek üzere Kâmuran Bey'le yemeğe çıktıkları bir akşam, H. Kara kimliğiyle ve ancak üçüncü şahıs olarak detayları anlatmaya cesaret edebildi: "Lütfen aramızda kalsın. Koltuğa oturmasını ve bacaklarını ayırmasını söylüyor. Eteğini dizlerinin üzerine doğru sıyırıyor ve elini külotunun içine sokuyor. Komutlarına itaat etmek, Harika'yı garip bir şekilde özgürleştiriyor desem bana güler misin?"

Kâmuran Bey gülmedi ancak anlamakta zorlandığını itiraf etti.

Bunun üzerine H. Kara izah etmeyi denedi. "Bence,"

diye muzipçe göz kırparak lafa girdi, "kendisini kontrol altında tutup engellemek mecburiyeti ortadan kalkıyor. Çünkü bir müddet tüm kontrol adamda. Bu müthiş bir hafiflik... üzerindeki ağırlıkları atıp en ufak bir çaba harcamadan havada asılı kalmak gibi bir his. Yere çakılmamak için delice çırpınmayı bırakmak gibi... Aynı zamanda müthiş bir korku çünkü bu adama ne kadar güvenebileceğini bilmiyor. Fakat o da hazzın bir parçası değil mi?"

Kâmuran Bey'in H. Kara'yla son kez yemeğe çıktığı o geceden özel bir anısı vardı:

> Aniden beni tutup çekti ve dudaklarımdan öptü. Tabii öptüğü kişi ben değildim, öpen de Harika değil, H. Kara'ydı. Şaşırdım mı? Evet, biraz. Daha önce defalarca yemeğe çıkmıştık fakat ilk defa –nasıl demeli– yeni oyunlar denemeye cesaret ediyordu galiba. Sonuçta sadece bir öpücük ama masumane olduğunu söyleyemem. Taksinin arka koltuğundaydık ve şoför dikiz aynasından bizi izliyordu. Makyajım düzgün mü, peruğum kaydı mı diye düşündüğümü hatırlıyorum. O esnada düşünülecek şey mi be adam! Velhasıl bu da Fuat Bey'in marifeti olmalı dedim içimden. Kötü manada değil. Harika'nın tüm zincirlerini kırması en çok beni mutlu eder. Belki bana ve kendisine yönelik bir cesaret gösterisiydi, bu durumda şoför de seyircimizdi. Sürekli oyunlar oynamıyor muyduk? Sonra ikimiz de kahkaha attık ve bir oyun daha bitti.

* * *

İkinci Cihan Harbi'nden sonra stratejik ve ekonomik destek arayışındaki Türkiye, yüzünü Avrupa'dan ABD'ye çevirdi. 1946'da *USS Missouri* savaş gemisinin İstanbul

ziyareti,[1] 1947'de Truman Doktrini çerçevesinde mali ve askerî yardım, 1948'de hediye edilen savaş uçakları, gemiler ve denizaltılar, hepsi Türk-Amerikan yakınlaşmasının sonuçlarıydı. Bu süreçte ABD'nin bir numaralı düşmanı, "komünizm illeti"yle mücadele yurt çapında iyice yoğunlaştı.

İrfan o günlerdeki ruh halini şöyle anlattı:

> *Tan* gazetesini imha eden "milliyetçi" talebelerin faaliyetleri devam etti. 1946'nın Aralık ayında bu defa Ankara'da bir nümayiş tertiplendi. Hükümetinin desteklediği talebe dernekleri organize oldu deniyordu. Yeni hedefleri, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki komünist görüşlü hocalardı. Talebelere zararlı fikirler aşılıyorlarmış. Benim bildiğim, üniversitede her türlü fikir konuşulur, tartışılır. Zaten üniversitenin gayesi budur, çarpım cetveli ezberletmek değil. Her neyse, bu milliyetçi talebe dernekleri fakülteyi basıyorlar. Hocaları bulsalar linç edecekler, bulamayınca rektöre saldırıyorlar. Ardından yine aynı şey: Saldıranlara dokunan yok ama hocalara dava açıldı. Üniversiteden atıldılar ve başka hiçbir yerde ders veremesinler diye kadroları kaldırıldı.

1. Cumhurbaşkanı İnönü (1946'dan beri "Milli Şef" unvanı kullanılmıyordu), *USS Missouri*'nin İstanbul'a gelişi sebebiyle, "Amerikan donanmasına mensup gemiler bize ne kadar yakın bulunursa o kadar iyi olur," demişti. Donanmadaki en büyük zırhlının İstanbul'u ziyareti, kritik bir dönemde ABD ile Türkiye arasındaki dostluğu sembolize ediyordu. Oysa uzaktan bakıldığında, yıllar önce Veysel Bey'i her sabah irkilten manzaranın bir benzeri yaşanmaktaydı. Her ne kadar dostane olursa olsun, Boğaz'ın tam ortasına, denizin yüzlerce kulaç dibinden yükselmiş ejderhaları anımsatan dev bir kütle oturmuştu. Ancak bu defa İstanbul, yabancı gemiyi ve binlerce yolcusunu muazzam bir merak ve heyecanla karşıladı. Tam da aynı günlerde ABD, Sovyet Rusya'ya İran'dan çıkması için nota vermişti. Soğuk Savaş başlıyordu.

Gülizar:

İrfan aşırı derecede öfkeliydi. Tutuklandığında neler yaşadığını bize hiç anlatmadı fakat çıktığında dengesi bozulmuştu. Ben de öfkeliydim ama işime gücüme devam edebilmek için sakinleşmeyi becerebiliyordum. Haksızdı diyemem, yerden göğe haklıydı. Tam harp bitti, bundan böyle toparlanırız, memlekette bir şeyler düzelir diyoruz, hop yine kavga kıyamet kopuyor. Baktılar ki milliyetçiler kâfi gelmiyor, dincilerin de meydanlara dönmesi için ortamı hazırladılar.[1]

İrfan:

Benim siyasete dair bütün ümidimi kaybettiğim yıldı 1947. Padişahçı-millici, ilerici-gerici, Turancı-komünist, sağcı-solcu, ismi ne olursa olsun, kavganın asla bitmeyeceğini idrak ettiğim yıldı. Hayatım boyunca hiçbir partiyle kaynaşamadım – sol partilerle bile. Hangisine gidersen git, sıfırdan başlamak mümkün değil. Sırtında taşımak zorunda olduğun, geçmişten gelen bir yük var. Uzun bir süre hiçbir şey yapmak istemedim.

Gülizar:

Onu böyle gördükçe üzülüyordum. Eski arkadaşlarıyla görüşmek istemiyordu. Küsüp odasına kapanan çocuklar gibiydi. Bu arada Halk Partisi'ne darılan kayınpederim Demokrat Partici oldu. Melek Hanım, Harun Babamızın yanında İnönü'nün adını anmamızı yasakladı.

1. 1948'de Halk Partisi, çeyrek asırlık prensibini bozdu ve muhalefetle mücadele edebilmek için din kartını oynadı. İlkokullara din dersi koydu, imam-hatip mekteplerini açtı, ilahiyat fakültesinin kurulması için yasa çıkardı.

"Tansiyonu çıkıyor, sonra ben uğraşıyorum," dedi. Onun bu ani değişikliğe alışması pek kolay olmadı. "Adnan Bey'in çiftlikleri varmış, köklü ve asil bir aile," diye anlatıp dururken en başta kendisini ikna etmeye çalışıyordu.

* * *

Harika da kendi içinde kırılmalar yaşamaktaydı. Bir gece *Martı*'nın ilk perdesindeki öpüşme sahnesinde,[1] orta sıralardan bir adam ayağa fırlayıp, "Yeter artık! Ayıptır. Bunu nasıl bize gösteriyorsunuz?" diye bağırmaya başladı. Sahnedeki diğer oyuncularla birlikte Harika da donup kaldı, ne yapacağına, nasıl devam edeceğine karar veremedi. Hiç kımıldamadan beklerse bu acayip durumun sona ereceğini ve sanki hiçbir şey olmamış gibi temsile kaldıkları yerden devam edebileceklerini düşündü. Fakat adam susmuyordu. Haluk Bilge, sahnenin önüne yürüyüp, "Haddinizi bilin, tiyatrodasınız," diye cevap verince kavga şiddetlendi ve başka seyirciler de ayağa fırladı. Bir kısmı, "Bizimle böyle konuşamazsın, kim oluyorsun da haddimizi bildiriyorsun," diye destek çıkınca ilk adam iyice hiddetlenmiş, "Burası tiyatro değil, orospu yatağı," diye küfretmeye başlamıştı. Bunun üzerine sahne arkasında bekleyen diğer oyuncular koşup geldi, salonun ışıkları yandı ve karşılıklı laf atmalar bir süre devam etti. Seyircilerin çoğu toparlanıp tiyatroyu terk etmeye

1. Birinci perdede, Konstanza'yla Nina arasındaki öpüşme sahnesi en fazla bir saniye sürüyor ve hiç abartıya kaçmıyordu. Maksat seyirciyi tahrik etmek değil, Konstanza'nın sevgisinin boyutunu göstermekti. Buna rağmen bir miktar tepki çekeceğini tahmin etmişlerdi. Provalar sırasında Mesut şöyle demişti: "Sahnede iki erkek öpüşse emin olun salonu başımıza yıkarlar ancak bu memlekette iki kadının öpüşmesi o seviyede bir dehşet uyandırmıyor." Ne olursa olsun, sahnede o kadar kısa bir andı ve sonrasında piyes o kadar farklı bir yönde ilerliyordu ki seyircinin üzerinde çok fazla durmayacağını düşünmüşlerdi. İlk temsiller, tam bekledikleri gibi geçmişti.

başladı. "Seyircilerin arasında benim gibi şaşkınlıktan ağzı açık kalmış, ne yapacağını bilemeyenler vardı," diye evdekilere anlattı Harika, "fakat ötekiler... yüzleri nefretle kasılıp şekil değiştirmişti. Saf nefret."

Olaylar fiziksel şiddete dönmeden biri polis çağırmayı akıl etti. Tutanak tutuldu, küfreden seyirciyle Haluk Bilge birbirlerinden şikâyetçi oldular. Hadiseyi ertesi gün duyan Mesut Rüştü, apar topar Beyoğlu Savcılığı'na ifade vermeye çağrıldı. Şikâyetçi seyirci, karısı ve evlilik çağındaki kız kardeşiyle bilet alıp geldiğini, temsil sırasında yüzünün kızardığını ve bu yüzden tepki gösterdiğini ancak kimseye küfretmediğini iddia etti. Temsilin zararlı olup olmadığına karar verilmesi için inceleme açılmasını talep etti. Davacılar şikâyetlerini geri çektiler. Savcılık daha sonra eserin zaten muayyen kontrollerden geçtiğine ve yeni bir tetkike lüzum olmadığına karar verecek, olay böylece kapanıp meyhane masalarında anlatılan tatsız bir hikâye olarak kalacaktı.

Ancak Harika'nın huzursuzluğu geçmek bilmedi. Her gece perde açılırken daha önce hiç yaşamadığı türden bir endişeyle avuçları terliyor, kalbi sıkışıyordu. Seyircilerden birinin yüzünü yine öyle nefretle kasılmış bir halde görürse temsilin ortasında sahneye kusacağından veya fenalaşıp bayılacağından korkuyordu. Daha önce *Tan* gazetesinin önünde görmüştü o nefretle kasılıp ucubeye dönmüş suratları, iri iri açılmış gözleri. Irkçı nefret, dinci nefret, ahlakçı nefret, siyasi nefret hiç fark etmiyordu. O görüntü aklına geldikçe Harika fiziksel bir mide bulantısıyla iki büklüm oluyor, vücudundaki kan çekiliyor ve bayılacak gibi oluyordu.

Bir gün Nisuaz'dan çıkmış, İstiklal Caddesi'nde yürürken arkasında bir elin ona doğru uzandığı hissine kapıldı. Sadece bir histi, insanın ensesindeki tüyleri diken diken eden bir his. Dönüp baktığında yolda kendi halinde yürüyen insanlar dışında kimseyi görmedi. Görmeyi

de beklemiyordu aslında. "Üzerimde bir huzursuzluk var," diye Gülizar'a dert yandı. "Sokağa çıktığımda izleniyormuşum gibi bir hisse kapılıyorum."

Gülizar bunun muhtemelen temsil sırasında çıkan hadiseden kaynaklandığını söylese de Harika'yı ikna edemedi.

Ondaki bu huzursuzluğu Kâmuran Bey de fark etmişti. Sümerbank'tan elbiselik kumaş almak için alışverişe çıktıkları bir gündü. Hava çok güzeldi ve tramvaya binmek yerine yürümeyi tercih etmişlerdi. Harika'nın tedirgin bir hali vardı, yolda sık sık durup arkasına bakıyordu. Kâmuran Bey onu kolundan çekip bir banka oturttu.

> "Gel biraz soluklanalım," dedim. Fazla ısrara gerek kalmadan anlattı. "İçimde çok acayip bir his var. Bir şey olacak. Nedir diye sormayın, bilmiyorum." Sonra kendi kendine kızıp, "Yorgunluktan herhalde, siz bana aldırmayın," diye başını salladı. Neden yorgun olduğunu sordum. Bir türlü uykuya dalamıyormuş, dalsa da kör karanlıkta uyanıyormuş. Saate bir bakıyormuş, daha dört. Sonra gözlerini tavana dikip güneşin doğmasını bekliyormuş.

* * *

Sonra günlerden bir gün –gözleri açık olmasına rağmen rüyada gibi geçen, sisli ve beyaz bir gün– Harika, Selçuk'u gördü.

Daha doğrusu gördüğünü sandı. Yine İstiklal Caddesi'nin ağır aksak ilerleyen kalabalığında Tünel'e doğru yürüyordu. Bir elin ona doğru uzandığı hissine kapıldı ve ensesinden kuyruk sokumuna kadar yayılan elektrik cereyanıyla bacakları kilitlendi. Bir adım daha atamadı. Arkasına baktığında, hareket halinde yüzlerce kafanın arasında

Selçuk'un yüzü belirdi. Caddenin karşısındaydı ve hiç kıpırdamadan ona bakıyordu. Harika kendi kendine, "Hayal görüyorum, hayal görüyorum," diye mırıldanırken yanından geçen birinin çarpmasıyla sendeledi. Dizlerinin bağı çözülmüştü, ayakta zor duruyordu. Hayal görmediğine emindi. Aniden burnunun dibinde beliren bir otomobilin kornası kulak zarını deldi. Mavi kıvılcımlar yanağını yaladı.

Tramvay geçip gittikten sonra kalabalığın arasında Selçuk'u bulmaya çalıştı, koşup karşıya geçti, önüne çıkanları iterek bir ileri bir geri yürüdü. Yan sokaklara baktı. Dükkânların içlerine, apartmanların kapılarına baktı. Emin olmak için tekrar karşıya geçti, uzaktan bir daha baktı. Görünürde ne Selçuk vardı ne de onu andıran başka biri.

İçi rahat etmeyince ertesi gün aynı saatte caddenin aynı noktasına gidip bekledi. "Sanki sözleşmişiz ve orada buluşacakmışız gibi. Saçma biliyorum ama ne yapayım," dedi Gülizar'a.

Gülizar, "En azından saçma olduğunun farkında, bir süre sonra unutur," diye düşünüp fazla üzerinde durmadı. "Sen yine de bundan Fuat'a hiç bahsetme bence."

"Haklısın ama benim için bir şey yapmanı istiyorum," diye cevap verdi arkadaşı.

> Asmalımescit'teki odanın anahtarı hâlâ ondaydı. Birlikte gidip bakmamızı istedi. Zihni ona oyunlar oynadığı için beni yanında istiyordu büyük ihtimalle fakat ne bulmayı umuyordu bilmiyorum. Hayır desem de kendi bildiğini okuyacaktı. Bari gidelim, kendi gözleriyle görsün de hiç olmazsa bu mesele kapansın dedim. Gitme desem de gidecekti. Bunu daha sonra kendi kendime kaç kere tekrarladım bilmiyorum... Gitme desem de gidecekti.

Apartmanın önünde onları gören yaşlı bir bey, "Kimse kalmadı," dedi. "Herkes taşındı."

Selçuk'un odasında eşyaları kalın bir toz tabakası kaplamış, camlar kurum ve kuş pisliğiyle kararmıştı. Ağır bir küf kokusu insanın genzini yakıyordu. Diğer her şey Harika'nın bıraktığı gibiydi. Pencereyi açmayı denedi, sıkışmıştı, bir süre uğraştıktan sonra ancak açabildi. İçeriye temiz havayla birlikte sokakta oynayan çocukların sesi doldu. Yağmur çiseliyordu fakat çocukların umurunda değildi.

Oraya son bir kez giderse aklından çıkarır diye düşünen Gülizar yanılmıştı. Harika, Kuş Yuvası'nı Fuat'ın evinden uzak ikinci bir ev gibi kullanmaya başladı. Bir süredir ayrı kaldığı radyo alıcısı onu eski bir sevgili gibi çekti. Kendisini toprağı incecik fırçalarla eşeleyen bir arkeolog olarak hayal ediyordu. Bulduğu sinyallerin tozunu temizleyip nereden geldiğini ve ne anlattığını çözmek, çözemese bile kafayı takmak, bir süredir aniden bastıran endişe nöbetlerine iyi gelmeye başlamıştı. Sakinleştirici hap içmiş gibi gevşediğini hissediyordu.

Tek sorun saatlerdi. Savaş günlerindeki mesaj trafiği seyrelmiş, yayın yapan vericilerin çoğu kayıplara karışmıştı. Kalanlar, daha ziyade geceleri faaliyet gösteriyordu. Harika radyoyu söküp Fuat'ın evine taşımayı düşündü ancak adamın nasıl bir tepki vereceğini kestiremeyince vazgeçti. Belki itiraz etmezdi. Belki hoşuna bile giderdi. Harika bilmiyordu fakat bu tutkuyu izah etmeye çalışmak bile gözünde büyümüştü.

Daha kolay bir yolu vardı.

* * *

Geceleri Fuat'ın uyumasını beklemeye başladı. Sonra sessizce yataktan kalkıp banyoya süzülüyor, geceliğini

çıkarıp önceden hazırladığı giysileri sırtına geçiriyor ve sessizce evden çıkıyordu. Fuat'a yakalanırsa, "Uykum kaçtı, biraz yürüyüp temiz hava alacağım," diye yalan söyleyecekti. O kadar kararlıydı ki Fuat'ın böyle hafif (?) bir yalana inanmayacağını düşünmek istemiyordu. Daha iyisini uyduracak yahut başka bir fırsat kollayacak sabrı yoktu.

Gecenin o saatinde son tramvay çoktan geçmiş, otomobiller seyrelmiş ve Halaskârgazi Caddesi ıssız denecek kadar tenhalaşmış olurdu. Sokak lambasının sarı ışığında taksi bekleyen Harika, arka sokaklardan gelen köpek havlamalarını ve bekçi düdüklerini duyardı. Eğlenceden dönen sarhoşlar yalpalayarak yanından geçer, belki içlerinden biri bütün içtiklerini karanlık bir köşeye kusardı. Bazen on dakika, on beş dakika beklese de boş bir araba geçmez, o zaman Taksim'e doğru bar kapılarında müşteri bekleyen taksilere kadar yürümekten başka çaresi kalmazdı.

Ancak sonunda Asmalımescit'e vardığında içini sanki evine dönmüş gibi bir huzur kaplıyordu. Gazocağında çay demliyor ve radyonun başına geçip kulaklığı başına geçiriyordu. Hışırtıların ve anlaşılmaz seslerin arasında birkaç saat başka bir âleme dalıyordu.

Radyoyu Fuat'ın evine taşımayı göze alamamıştı fakat şifreleri yazdığı defteri bütün gün yanında dolaştırıyordu. Şifre tekniklerinin gün geçtikçe değiştiğinin farkındaydı. Herhangi bir şifrenin kırıldığı anlaşılınca yerine daha zor bir yöntem geliştiriliyordu. Şifre üretenlerle çözenler arasında sonsuz bir mücadele vardı. Harika profesyonel şifre kırıcılarının bilgisine ve imkânlarına sahip olmadığından –sırf bu iş için makineler icat ediliyor demişti Selçuk– kendine yöntemler geliştiriyor, oyunlar oynuyor ve çoğu zaman içgüdülerine güveniyordu. Di-

ğerlerinin böyle çalıştığını hiç sanmıyordu, onlar için oyun değil ölüm kalım meselesiydi bu iş. Kaldı ki el değiştiren bilgiler Harika'nın hiç ilgisini çekmiyordu, şifreyi çözse bile mesaj umurunda değildi. Büyüleyici olan şifrenin kendisiydi. Gündüzleri Küllük'e ya da Nisuaz'a gittiğinde elinin altında mutlaka defteriyle kalemi, okuduğu bir roman ya da şiir kitabı ve bir de bulmacalarıyla şifreleri bulunuyordu. Kulak misafiri olduğu iki şiir muhabbeti arasında neyle uğraştığını gören olsa herhalde çok şaşırırdı.

Gazetedeki bulmacalar, ilk göz ağrısı, vazgeçemediği tutkusuydu. Haftada bir Sahaf Muhsin Bey'e uğrayıp adamın onun için biriktirdiği eski gazeteleri alıyordu. O günlerden birinde Galip Dede'den aşağı inerken hafif bir esinti burnuna Selçuk'un tütün kolonyasının kokusunu taşıdı. Bir türlü alışamıyordu bu hisse. Selçuk'un orada olmadığını bilse de dönüp bakmak dürtüsüne engel olamıyordu ve başını çevirdiğinde herkesin art niyetli gözlerle onu izlediğini sanıyordu. Daha o sabah, yanından geçen bir otomobil yavaşlamış ve önde oturan iki adam aynı anda başlarını çevirip gözlerini Harika'ya dikmişti. Şimdi de biraz gerisinde sigarasını yakmakta olan bıyıklı adam tıpkı onlardan birine benziyordu.

Harika adımlarını hızlandırdı ve sağındaki ilk sokağa saptı, sonra başka bir sokağa, birkaç basamak indi ve sola kıvrıldı... Onu izleyen gözlerden kurtulduğunda ve nabzı normale döndüğünde nerede olduğunu çıkaramadı. Her zaman dolandığı bu dar sokaklar gözüne son derece yabancı göründü. Kendini kötü hissettiğinde kullanması için Fuat'ın verdiği haplardan birini dilinin altına attı. Galata Kulesi'ni bulup hiç olmazsa yönünü kestirmek istedi fakat dönüp dolaşıp aynı sokağa çıktığı hissine kapılınca iyice kafası karıştı.

Tuhaf bir sessizlik çevresini sardığında dakikalardır

aklının gerisinde onu rahatsız eden şeyin ne olduğunu anladı. Etrafta in cin top oynuyordu. Güneş alçalmaya başlamış, gökyüzü hafiften kayısı pembesine dönmüştü. Oysa güneşin batması için henüz çok erkendi. Perdeleri sıkı sıkı örtülü ıssız binaların arasından sokağın ucuna kadar yürüdü, artık tam bildiği bir yere çıktığını düşünürken yüksek bir duvar önünü kesti.

"Belki de mevlevihanenin arka duvarıdır," diye geçirdi içinden, olmadığını gayet iyi biliyordu oysa. Gökyüzünü bir an için karartan dev bir zeplin, tüm gölgeleri uzatarak, sonra yine kısaltarak üzerinden geçti. Yerdeki taşların arasından sicim sicim sular akıyordu –yol aşağıya eğimliydi ancak su yukarıya doğru akıyordu– "Aklımı kaçırıyorum herhalde," diye mırıldanan Harika yürümeye devam etti. Artık daha fazla yürümeye gücü kalmadığını düşünmeye başlamıştı ki yüksek bir kemerin altından geçti ve kocaman bir avluda buldu kendini.

Bu kadar yürümesine rağmen hiçbir Allah'ın kuluna rastlamamıştı. Bütün insanlar nereye saklanmıştı? Avlunun ortasındaki çeşmeye tünemiş, yan yan bakan üç tane kargayı saymazsa burası da bomboştu. Pera'da hiçbir yerde bu kadar büyük bir avlu görmemişti. Dört tarafı gri cepheli, taş binalarla çevriliydi. Pencereler zifirî karanlıktı. Sadece binalardan birinin alt katından sarı, titrek bir ışık geliyordu. Nerede olduğunu soracak birini bulma ümidiyle o tarafa ilerledi. Çeşmeye tünemiş kargalar durdukları yerden kafalarıyla onu takip ederek her adımını izliyordu.

Titrek ışığın aydınlattığı vitrinde yüzlerce sararmış kitap üst üste yığılı duruyordu. İki elini gözlerine siper edip burnunu cama dayamasına rağmen dükkânın içini göremedi. Kapının koluna uzanırken aklından, "Eğer bu bir rüyaysa şimdi uyanmam gerek," diye bir düşünce geçti ve tam o sırada çınlayan bir çıngırak eşliğinde kapı ken-

diliğinden açıldı. İri gözlüklü ve kel kafalı ihtiyar bir adam dışarı çıkıp kapıyı hızlıca arkasından kapattı. Harika'nın içeri girmesini, hatta içeriyi görmesini hiç istemiyormuş gibi bir hali vardı. Gülümseyince ön dişlerinden birinin eksik olduğu ortaya çıktı.

"Yahu kaç haftadır bekliyoruz, nerede kaldınız? Vallahi ümidi kesmeye başlamıştık artık."

"Beni başkasıyla karıştırdınız galiba."

Adam bunun üzerine, "Hadi oradan," der gibi gözlerini kıstı ve arkasına sakladığı gazeteyi neşeyle uzattı. "Birkaç tane daha ayırmıştım ama Herkül üzerine işemiş maalesef."

Harika, adamın o kadar da ihtiyar olmadığını düşünmeye başlamıştı –ışık yanıltmıştı herhalde– en fazla 50 derdi, belki daha da genç. Gazeteyi alıp teşekkür etti.

"Herkül, kedimiz," diye ekledi adam. "Kapıyı açık buldu mu dışarı fırlıyor, sonra saatlerce ara bul. Tek derdi bunlar," Başıyla kargaları işaret etti.

"Kusura bakmayın, ben hâlâ nerede olduğumu anlamaya çalışıyorum."

"Hiç önemi yok."

Bir süre susup birbirlerine baktılar. Gözlerini ilk kaçıran Harika oldu.

"Peki gazete için borcum?"

"Aşkolsun, lafı olmaz. Bu arada çok sevdiğim bir radyo programı var, en arka sayfada sizin için işaretledim. Her gece dinliyorum. Belki siz de seversiniz."

Harika'nın başı dönüyordu. "Buradan evime nasıl dönebilirim?"

"Merak etmeyin çok kolay," diye cevap veren adamın yaşının en fazla 30-35 olduğunu düşündü Harika. Günbatımının koyu kızıl ışığında gözlüğü yok olmuştu, kel sayılmazdı, ön dişleriyse bembeyaz ve sapasağlam görünüyordu.

"Bu taraflara yolunuz düşerse yine beklerim. Huysuzluğu geçtiyse Herkül'le de tanışırsınız hem."

Harika aynı kemerin altından geçer geçmez kendini İstiklal Caddesi'nde buldu. Gökyüzü masmaviydi, tam karşıdaki ayakkabı dükkânının vitrinindeki saat 15.00'i gösteriyordu. Sahaf Muhsin Bey'e gitmekten vazgeçti. Tramvay durağına doğru yürürken gazeteyi çantasına sokuşturdu ve Fuat'ın verdiği ilaçları çöp sepetine attı.

* * *

11 Eylül Perşembe sabahı Gülizar'a hastanede acil bir telefon geldi.

Arayan Harika'ydı, "Hemen gelebilir misin?" dedi. Fuat'ın evindeymiş. Sesi o kadar kötüydü ki elim ayağıma dolandı. O saatte çıkmam imkânsızdı. Sakın abime söyleme dediyse de başka çarem yoktu, telaş içinde İrfan'ı aradım. Melek Hanım'a ya da Kâmuran Bey'e bir şey oldu sandım. İnsanın aklına bin türlü felaket geliyor fakat gerçekte olanları bin yıl düşünsem tahmin edemezdim.

İrfan karısından adresi alıp hemen gazeteden çıktı ve bir taksiye atlayıp Şişli'ye gitti. Kardeşinin Gülizar'ı Fuat'ın evine çağırmasına anlam veremese de onun da aklına aynı ihtimaller gelmişti. Yolda mümkün mertebe kendini hazırlamaya çalıştı. Zili çalıp kapıyı açan olmayınca iyice meraklandı.

Belki işitmedi diye kapıyı yumrukladım. Harika içeriden, "Kilitli kaldım, lütfen beni çıkar buradan," diye bağırdı. O anda kafam çalışmadı, insan evin içinde na-

sıl kilitli kalır diye sormak aklıma gelmedi. Doğrusu biraz telaşlandım. Filmlerde bir omuz darbesiyle kapıyı kırıyorlar ya, kolay sanıyordum. Hiç de kolay değilmiş. Omuz, tekme, hiçbir şey fayda etmedi. Apartmanın kapıcısı gürültüyü duyunca yukarı geldi, durumu izah ettim. "Koş hemen bir çilingir bul gel," dedim. "Fuat Bey'e haber verelim," filan diye söylenmeye başladı, neyse ki o zaman biraz kafam çalıştı. İçerideki hanımın abisiyim, bütün apartmanı ayağa kaldırırım deyip eline üç-beş kuruş sıkıştırınca söz dinledi. Velhasıl çilingire kilidi kırdırıp içeri girdik. Durumu görür görmez adama parasını verip kapıcıyla birlikte apar topar gönderdim.

Harika holün ortasında yere oturmuştu, ağlamıyordu fakat biraz korkudan biraz da öfkeden hızlı hızlı soluyordu. Yanağında küçük bir kesik hafifçe kanamıştı. İrfan'ın aklına ilk gelen, kardeşinin Fuat'tan dayak yediği oldu. Harika onun zihnini okumuş gibi uzanıp kolunu tuttu. "Hayır, o yapmadı bunları," dedi.

Tam arkasında salona açılan kapıdan görünen manzara dehşet vericiydi. Bütün pencereler içeriye doğru patlamış ve yerler cam kırıklarından bir örtüyle kaplanmıştı. Büfedeki porselen yemek takımı ve kristal kadehler paramparça bir vaziyette etrafa saçılmıştı. En üstte, dev bir tayfuna kapılıp dört bir yana savrulmuş yüzlerce kitap vardı.

Daha sonra alt kattaki komşular, kahvaltı ettikleri sırada sofradaki çay bardaklarının aniden havaya uçup tavana yapıştığını şaşkınlıkla anlatacaktı. Bir kat aşağıdakilerse sadece avizenin titrediğini fark etmiş ve deprem oluyor sanmıştı.

Salona bakarken donup kalan İrfan'ı Harika kolundan çekiştirip kendisine getirdi.

"Lütfen beni eve götürür müsün? Artık burada yaşamak istemiyorum."

Gülizar, Fuat'la ilgili şunları söyledi:

> İlk zamanlar Fuat'a âşıktı ve mutluydu; kim ne derse desin buna eminim. Ancak ruh halinin nasıl bu kadar hızlı değiştiğini ben de anlayamadım. Galiba eski nişanlısına ihanet ettiği düşüncesinden bir türlü kurtulamadı. Fuat esrarengiz bir tipti, ben bir defa görmüş ve hiç ısınamamıştım. Yine de bana anlatılanlardan yola çıkarak Harika'yı sevmediğini yahut ona kötülük yapmak istediğini hiç sanmıyorum. Kendine göre bazı takıntıları vardı ancak Harika'ya zarar vermek gibi bir niyeti yoktu bence.

Kardeşi her ne kadar "o yapmadı" dese de Fuat'ı sorumlu tutan İrfan, akşam kimseye haber vermeden Şişli'deki apartmana geri döndü. Bu defa zili çalınca kapı açıldı. Fuat gömleğinin kollarını sıvamış, kravatını gevşetmiş, elinde uzun saplı bir süpürgeyle karşıladı onu. İrfan'ın ilk tepkisi adamı tüm gücüyle içeriye itmek ve yakasından yakalayıp duvara yapıştırmak oldu. Tam çenesine bir yumruk atacakken dişlerini sıkıp kendisini durdurdu ve eli havada asılı kaldı.

"Harika iyi mi?" diye sordu Fuat. İrfan'ın niyetini önceden tahmin etmiş ve başına gelecekleri kabullenmiş gibi son derece sakindi.

"Evine döndü. Geri gelmeyecek. Bir ara gelip eşyalarını toplarız."

"Anladığım kadarıyla küçük bir buhran geçiriyor. Kendi iyiliği için kapıyı kilitledim, uykusunda kalkıp sokaklara fırlamasın diye... Bu kadar öfkeleneceğini tahmin etmem lazımdı. Sadece bir-iki saat yalnız bıraktım, işlerimi halledip hemen yanına dönecektim."

İrfan adamın soğukkanlı tavırlarına sinir olsa da rol yapmadığını ve sahiden üzgün olduğunu düşündü. Onu böyle görünce kendi öfkesi de geçmişti. Yine de eline geçen bu fırsatı kaçıramazdı.

"İçindeki polis saklandığı yerden çıkmış," dedi. "İnsanları kilit altında tutarak kontrol edeceğini sanan bir zavallısın."

* * *

25 Eylül Perşembe günü Harika, annesini arayıp konuşmak istediğini söyledi. 26 Eylül Cuma günü öğleden sonra Markiz'de buluştular. Melek Hanım oturmadan önce tanıdık bir sima var mı diye gülümseyerek etrafa bakındı. Köşe masadaki bir beyefendiye el sallayarak selam verdi ancak Harika adamın annesini tanımadığına, tanıyorsa da hatırlamadığına emindi. Birer kahve söylediler. Pastane her zamanki gibi kalabalıktı ve masalardan neşeli kahkahalar yükseliyordu.

"Şekerli süt gibi kokuyor," dedi Harika. "Çok severim bu kokuyu."

Melek Hanım oralı olmadı. "İyi ki buluştuk, ben de seninle konuşmak istiyordum... İşittiğime göre bir süredir o adamla yaşıyormuşsun. Neydi adı, Fuat mı?"

"Evet anne, Fuat."

"Metresi mi oldun yoksa?"

"Fuat evli değil anne."

"Aman çok şükür. Keşke biraz kafanı kullansan Harika. Bak böyle düzgün, itibarlı bir adam bulmuşsun. Şişli'de evi varmış. Baban soruşturdu; kariyeri iyiymiş, önü açıkmış." Harika'ya doğru eğilip sesini alçalttı. "Eğer aklını kullanırsa emniyet müdürü bile olabilir dedi baban." Arkasına yaslanıp devam etti. "Belli ki o da seni

beğenmiş. Annen olarak bu işleri usulüne göre yapmanı istemem çok mu? Madem evleneceksiniz, hep beraber oturup konuşalım, hazırlıklara başlayalım."

"Hayır anne, Fuat'la evlenmeyeceğim. Biz ayrıldık."

Melek Hanım bunu beklemiyordu. Son derece sahici bir hayal kırıklığıyla ah çektikten sonra kahvesine şeker atıp ağır ağır karıştırmaya başladı.

"Niye, ne yaptın ki? Yoksa senden sıkıldı mı?"

Harika, bunları Gülizar'a anlatırken, "Kavga etmeyeceğime dair kendi kendime söz vermiştim," dedi. "Yolda defalarca içimden tekrarladım. Kavga etmeyeceğim, kavga etmeyeceğim, kavga etmeyeceğim... Bana ne derse desin aldırmayacağım... Fakat yüzündeki o ifade yok mu, onu gördüğümde kendimi o kadar küçük ve değersiz hissediyorum ki adeta şuurumu kaybediyorum."

Pastanedeki uğultu yüzünden Harika'nın kulakları tıkanacak gibi oldu. Herkes aynı anda konuşuyordu. Annesi Harika'nın cevap vermesini beklerken işaretparmağının tırnağını farkında olmadan masaya vurup duruyordu.

Su bardağı sanki çok yakından tren geçiyormuş gibi titredi. Annesinin parmağı dondu kaldı. Titreşim gitgide şiddetlendi ve sonunda bardak, yakalandığı ağdan kurtulan bir kuş misali aniden havalandı. Başlarının üzerinde bir metre kadar yükseldikten sonra geniş bir çember çizerek dönmeye başladı.

"Yapma şunu!" dedi Melek Hanım dişlerinin arasından. "Herkes bize bakıyor."

Bardak masaya düşünce tuzla buz oldu. Yan masadakiler bir an için kafalarını çevirip ne oldu diye baktılar, sonra dönüp sohbetlerine devam ettiler.

"Beğendin mi yaptığını? Neden böylesin bilmiyorum. Ben mi bir hata yaptım acaba, anlamıyorum ki!"

Harika, gözlerini annesine dikmiş, verebileceği cevaplar birer birer aklından geçerken masaya saçılan kırık cam parçaları tek sıra halinde havalanmaya başladı. Ardından fincanlar, su şişesi ve kül tablası yükseldi. Hepsi aynı yörüngede ahenkle dönerken birbirlerinin altından ve üstünden dolanarak adeta dans ediyorlardı. Pastanedeki uğultu azaldı. Şimdi sadece yan masadakiler değil, başkaları da sohbetlerini bölüp büyülenmişçesine bu olağanüstü gösteriyi izlemeye koyuldu. Uzakta oturan birkaç kişi ne olduğunu görebilmek için ayağa kalktı. Siparişlerle dolu tepsileri taşıyan garsonlar, dudakları hayranlıkla aralanmış bir vaziyette oldukları yerde donup kaldılar.

"Sana kes şunu dedim!" diye fısıldadı Melek Hanım. "Beni rezil etmek mi istiyorsun?"

Aniden yer çekimine yakalanan cam kırıkları, şişe ve fincanlar, büyük bir şangırtıyla masaya çakıldı. Müşteriler birkaç saniye içerisinde ilgilerini kaybedip önlerine döndüler ve kahkahalar çınlamaya devam etti.

Yüzüne birkaç damla kahve sıçrayan Melek Hanım telaşla çantasını açıp karıştırmaya başladı. İmkân olsa, çantanın içine girip bu utançtan saklanmak ister gibi bir hali vardı.

Garsonlardan biri yanlarına geldi, "Siz hiç rahatsız olmayın, ben derhal masayı temizlerim," dedi. "Kahveleri tazelememi ister misiniz?"

Melek Hanım gözlerini çantanın derinliklerinden ayırmadan, "Hayır hayır, ben zaten kalkıyorum, çok geç kaldım..." diye mırıldandı.

"Daha yeni geldin. Konuşacaktık," dedi Harika.

Melek Hanım sonunda bir mendil bulup yanağını sildi. İşi bitince mendili avucunda sıkıp gözlerini kızına dikti. Pastanenin uğultusunu kurşun gibi delip geçen soğuk bir sesle cevap verdi.

"Harika bir hayatın olabilirdi. Fakat sen her şeyi mahvettin." [1]

* * *

Beyaz Maske Kumpanyası, seyircinin çıkardığı tatsız hadisenin ardından sezonu bir ay erken kapatma kararı aldı. 28 Eylül Pazar akşamı *Martı* son kez sahnelendi. "Ağzımızın tadı kaçmıştı," diye anlattı Nergis.

> Kimse itiraf etmese de her gece sahneye endişe içerisinde çıkıyorlardı. İşin garibi, gazetede o haber çıkınca kalan tüm temsilleri kapalı gişe oynadık. Ankara'da bizden pek hoşlanmayan bazı eski dostlarımız arkamızdan atıp tutmuş. "Mesut'la kurnaz karısı reklam olsun diye kendileri tertiplemiş, kendi adamlarına kavga çıkarttırmıştır," demişler. Oyunun içinde oyun oynamışız! Neyse, tatile gitmeden önce Harika'yla vedalaşıyorduk, birbirimize sarıldık ve ona artık Mesut'un asistanı olarak çalışması gerekmediğini söyledim. "Artık sen de kumpanyamızın kadrolu oyuncususun, bunu aklından çıkarma," dedim.

Mesut, Harika'yla vedalaştığı günü şöyle anlattı:

1. Harun Bey, 1950'de Demokrat Parti'den milletvekili seçilince Melek Hanım eski hareketli günlerine geri döndü. Evlerinde yine haftada bir "dost meclisleri" tertiplemeye başladı ancak bu defa konukları yazarlar ve şairler değil, işadamları ve Demokrat Parti destekçisi gazetecilerdi. Melek Hanım, 1953'te partinin tertiplediği müsabakada, "Hatıra Defteri" isimli şiiriyle birincilik ödülüne layık bulundu. Bunun üzerine aynı isimde bir şiir kitabı hazırlıklarına başladı ancak bir türlü bitiremedi. 1960 yılındaki darbeden hemen önce karıkoca gemiyle dünya turuna çıktılar. Yağmurlu bir gün, geminin güvertesinde kayıp düşen ve alnını demirlere vuran Melek Hanım, beyin kanaması sonucu hayata veda etti. Harun Bey, memlekete döner dönmez darbe yönetimi tarafından vatana ihanet suçuyla tutuklandı, üç yıl hapis yattıktan sonra kalan cezası affedilip serbest bırakıldı.

Yeni sezona temsil seçerken ona uygun güzel bir rol aradığımı söyledim. Harika'yı çok sevmiştim. Her gün görmeye o kadar alışmıştım ki, onsuz çalışmayı düşünemiyordum. Teşekkür etti ve, "Devam edebileceğimi sanmıyorum," dedi. Acaba ben mi bir hayvanlık yapıp gücendirdim diye düşündüm. Bazen istemeden öyle hıyarlıklar yapıyorum ki farkına vardığımda iş işten geçmiş oluyor. Nergis, "Seninle alakası yok, bırak kendi yolunu çizsin," dedi. Halbuki burada mutlu görünüyordu. Sahnede çok iyiydi ve devam etse kendisini daha da geliştireceğine emindim. Umarım sezon açılmadan kararını değiştirir dedim içimden.

1 Ekim Çarşamba gecesi Harika, Gümüş Palas Apartmanı sakinlerini yemeğe davet etti. "Öylesine içimden geldi," dese de iki gün boyunca mutfaktan çıkmamış ve kitaplardan öğrendiği yeni tariflerle yemekler hazırlamıştı. Kâmuran Bey'in dantel masa örtüsünü ve porselen yemek takımını ödünç alıp şık bir sofra kurdu. En güzel giysilerini giydi ve yakasına yıllar önce Kontes Vasilyevna'nın hediye ettiği taşlı kelebek iğnesini taktı. "Bu gece sadece neşeli şeylerden konuşalım," dedi misafirlerinin kadehlerine şarap koyarken.

Kâmuran Bey neşeli şeylerden konuşmalarına rağmen hüzünlü geçen bir yemek olarak hatırlıyordu bu son gecelerini:

Tıpkı bir periye benziyordu. Saçları, teni, gözleri... tepeden tırnağa pırıl pırıl parlıyordu. Sahiden çok güzeldi. Ve de belki aylardır ilk kez kendini zorlamadan gülebiliyordu. Bu kadar iyi göründüğü için hiç üzerine gitmedim; halbuki her gece merdivenlerden pıtır pıtır indiğini ve sabaha kadar dönmediğini duyuyordum. Yaşlandıkça insanın uykusu hafifliyor. "Asmalımescit'e,

Selçuk'un odasına gidiyor," demişti Gülizar. Doğrusu içime dert oldu. Yemeğin sonunda vedalaşırken, "Hadi," diye göz kırptım, "bu hafta bir akşam Park Oteli'ne çıkıp felekten bir gece çalalım." Baş başa kalırsak daha rahat konuşuruz diye düşünmüştüm. Cevap vermedi, boynuma sarılıp yanaklarımdan öptü. Yüzündeki o tatlı gülüşü yıllarca aklımdan çıkaramadım. Arkasından ileri geri konuşanlar olmuş, hadi isim de vereyim, Harun Beyefendi daha kırkı çıkmadan, "Ruh sağlığı bozuktu, muhtemelen kendi canına kıydı," diye orada burada anlatmış. Asla inanmadım. Çok şükür bir daha da suratını görmedim o adamın, görseydim bir çift laf hazırlamıştım.

* * *

2 Ekim Perşembe günü çıkan gazeteler, sabaha karşı 04:00 sularında Asmalımescit'te çıkan yangının gaz kaçağından kaynaklandığını yazdı. Körkadı Çıkmazı'nın ucundaki bina artık oturulamayacak şekilde hasar almış ancak mucize eseri alevler civardaki diğer yapılara sıçramamıştı. *Cumhuriyet*'in haberine göre Harika Akırmak adında genç bir kadın, dumandan zehirlenerek hayatını kaybetmişti. Binada kimse yaşamadığından başka can kaybı olmamıştı. Valilikten bir yetkili, bu sokakların itfaiye araçlarının giremeyeceği kadar dar olduğunu; civardaki bar ve pavyonların kalabalığı düşünülürse korkunç bir felaketin eşiğinden dönüldüğünü söylemiş, "Ahlaksızlık yuvası bu mekânlar derhal kapatılmalıdır," demişti.

* * *

İrfan ve Gülizar'la bu kitap için son görüşmemizi 1966 yılının sonbaharında yaptık. Hâlâ Gümüş Palas

Apartmanı'nın en üst katında oturuyorlardı. İrfan 51, Gülizar 47 yaşındaydı. Oğulları Nâzım Akırmak, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne devam etmekteydi. Daha önce mektup ve telefonla iletişim halinde olmamıza rağmen bu son görüşmeyi yüz yüze yapmayı tercih ettik. Çay saatinde başlayan sohbetimiz hava kararıktan sonra şaraplar ve votkalar eşliğinde devam etti. Yağmur kokan serin bir İstanbul akşamıydı.

"Yangından geriye pek bir şey kalmamış," diye anlattı İrfan. "Bize öyle söylediler. Çantasından nüfus kâğıdı çıkmış, kimlik tespitine lüzum yokmuş. Morgda son bir kez görmeme bile izin vermediler. Şoktaydım herhalde, itiraz edemedim."

"Etseydin ne değişecekti ki?" diye sordu Gülizar.

"Dürüst olmak gerekirse belki benim de işime geldi, yani o vaziyette görmektense... Ardından cenazede Fuat'a rastlayınca suçluluk duygusuna kapıldım. Acaba evden çıkmasına müsaade etmeyerek doğru mu yapıyordu? Adama haksızlık mı etmiştim? Bunların olmasını önleyebilir miydik? Fakat zamanla –Gülizar'la da bunu çok konuştuk– bu düşünceleri kafamdan attım. Harika hasta değildi ki. Kendi kararlarını veren hür ve zeki bir insandı. Canına kıydığını asla kabul etmedim."

Burada Gülizar araya girdi. "Birtakım şuursuz kişilerin uydurduğu laflar, ciddiye almamak gerek – ancak işte bu kadar yakınında birinden gelince insanın canı yanıyor, gidip haddini bildirmek istiyorsun. Sonra değmez diyorsun. Nasıl olsa üç gün sonra konuşacak başka bir konu bulup Harika'yı unutacaklar. Bu memleket kimleri unutmadı ki? Sadece biz hatırlayacağız, biz özleyeceğiz... En çok yeğenini göremeyecek diye kahroldum. Son görüştüğümüzde hamileydim fakat çok erkendi, emin olana kadar hiç kimseye söylememeye karar vermiştim. Henüz İrfan'ın bile haberi yoktu o sırada."

İrfan'la Gülizar'ın salonundaki büfenin üzerinde duran çerçevelerden birinde üçünün eski bir fotoğrafı vardı. Harika, abisiyle en yakın arkadaşının ortasında durmuş, kameraya değil daha geride başka birine bakıyor ve kahkaha atıyordu. Gülizar'ın "en güzel fotoğrafımız" dediği bu poz *Marti*'nın galasında çekilmişti.

"Hayatımda tanıdığım en muhteşem insandı," dedi. "Başka bir zamanda başka bir yerde dünyaya gelse nasıl bir hayatı olurdu diye düşünüyorum bazen... Kendi başına beş dil öğrendi."

"Altı," diye düzeltti İrfan. "Latince de var."

"Üniversitede profesörlerin kafa patlattığı matematik problemlerini bulmaca niyetine çözerdi. Daha sonra anlatılanlara göre şifre kırma olayına İngiliz ve Almanlara ders verecek seviyede hâkim olmuştu; hem de hiç kimseden yardım almadan, sadece içgüdüleri ve zekâsıyla kavramıştı. Kendi aksini düşünse de şiirleriyle insanları etkisi altına aldı. Tiyatro sahnesinde seyircileri kendine hayran bıraktı. Bunlardan sadece bir tanesi bile Harika'yı bu memleketin en tanınmış, en kıymetli insanlarından biri yapabilirdi."

"Sadece zekâsı ve hisleri sayesinde başarılı olduğunu söylemek bence biraz haksızlık olur," dedi İrfan. "Çünkü aynı zamanda müthiş çalışkandı. El attığı her şeyde mükemmel olmak için ne kadar çalıştığını benden iyi kimse bilemez."

Gülizar önüne bakıp başını iki yana sallayarak gülümsedi. "Ve ne kadar çalışırsa çalışsın, ne kadar başarılı olursa olsun ona kâfi gelmezdi. Yaptığı işi ne kadar severse sevsin içinde hep bir eksiklik duyardı."

* * *

Biraz geri dönelim...

Harika'nın ölümünden yaklaşık bir yıl sonra İrfan'la Gülizar'a imzasız bir kartpostal geldi. Önyüzü, Avrupa'da küçük bir kasabada çekilmiş sıradan bir sokak manzarasıydı. Arkasında alıcının adresi dışında bir şey yazmıyordu. Posta damgasına bakarak Prag'dan yollandığını anladılar.

Ertesi yıl aynı günlerde, bu defa Budapeşte'den bir kartpostal geldi. Bu da ilki gibi bir sokak manzarasıydı, kırmızı şemsiyelerin altına dizilmiş kafe masalarının gerisinde tarihî binalar görünüyordu.

İrfan'la Gülizar ikisini yan yana koyup bakınca bunların kartpostal değil, aynı makineyle farklı yerlerde çekilmiş fotoğraflar olduğu sonucuna vardılar. Üçüncü yıl Berlin'den gelen fotoğrafla merakları iyice arttı. Bir ipucu bulmak ümidiyle ellerine büyüteç alıp üçünü de saatlerce incelediler.

Sonunda üç fotoğraf arasında ortak bir özellik bulduklarında kafaları iyice karıştı.

Üç fotoğrafta da sokaktaki kalabalığın arasında sırtı dönük bir kadın vardı. Üzerinde hep aynı siyah tayyör, başında aynı beyaz bantlı siyah şapka ve omzunda aynı siyah çantayla fotoğrafın bir kenarında durmuş, uzaklara bakıyordu. Bunun tesadüf olamayacağına ve birinin şaka yaptığına karar verdiler.

Harika bir şaka.

17

Yaralarım iyileşip ayağa kalkabilecek duruma geldiğimde beni buraya getirdiler ve tren istasyonuna yakın fakat kasabadaki tüm insanlardan uzakta, bu tek katlı taş eve yerleştirdiler. "Harp boyunca bizimkiler kullandı," dediler. Kimdi bu bizimkiler, şimdi neredeydiler, açıklayan olmadı. Ben de sormadım. Su ve elektrik vardı. Soba için odunu kendim kesiyordum. Alışveriş ve posta için haftada iki defa bisikletle kasabaya iniyordum. Yabancı olduğum için bana kuşkuyla bakacaklarını, kim olduğumu ve burada ne yaptığımı soracaklarını sanıyordum ama umurlarında değildim. Harbin ve uzun zaman işgal altında yaşamanın etkisi olmalı. Belki de şöyle ifade etmek lazım: Kuşkuyla bakmadıkları hiç kimse yoktu, dolayısıyla umurlarında değildim.

Küçük bir kasabaydı: İki dükkân, bir lokanta, okul ve savaşta bombalanmış eski kilise. Ben geldiğimde hâlâ tamir ediyorlardı. Postaneden dönerken görüyordum, yaşlı kadınlar ve dokuz-on yaşında çocuklar bile ellerinde testerelerle, çekiçlerle çalışıyordu. Kapısında hiçbir şey yazmadığı için okulun tam karşısındaki kütüphaneyi biraz geç keşfettim. Kütüphane kartı çıkarmak istediğimde görevli kadın kimliğimi sormadı. Kayıt defterine imza attım, oldu bitti. İstasyon yolundaki taş evde yaşayan yabancıy-

dım. Arada sırada benim gibi yabancı bir misafirim geliyor, bir veya iki gece kalıp başka bir yere gidiyordu. Arada sırada postaneye yabancı memleketlerden paketler geliyordu, teslim alıyordum. Kimse soru sormuyordu, zaten ben de kimseyle muhabbet etmiyordum.

Harika benden 96 hafta 5 gün sonra, yani 5 Ekim 1947 akşamı geldi.

İstasyonu kasabaya bağlayan tozlu yolun öteki tarafında, balığından çok sineğiyle meşhur küçük bir göl vardı. Akşamları renginin önce pembeye, sonra mora ve son olarak siyaha dönmesini seyretmek hoşuma gidiyordu. Pencerenin önünde her zamanki gibi düşüncelere dalmıştım. Kimseyi beklemiyordum ve saatin kaç olduğundan haberim yoktu. O gün tren seferi olduğu bile aklımdan çıkmıştı. Elinde küçük bir valizle bana doğru yürüyen siyah tayyörlü, siyah şapkalı kadını gördüğümde kahve fincanı elimden kayıp düştü.

* * *

Harika, Asmalımescit'teki Kuş Yuvası'nda radyo dalgalarını tararken bazen yorgunluktan gözlerini açık tutamıyor, başını masaya koyup beş-on dakika kestiriyordu. Karmaşık rüyalar görüyor ve birkaç dakika değil birkaç saat uyuduğu hissiyle uyanıyordu.

Belki bu sebeple bir gece cızırtıların arasında kulağına son derece tanıdık bir melodi geldiğinde rüya gördüğünü sandı. Uyanık olduğuna karar verince başını kaldırıp kulak kabarttı. "Dök zülfünü" şarkısının son notalarını duymuştu sanki. Plaklarda ve meyhanelerde hep saz heyetinden dinlemeye alıştığı için bu hali acayip gelmiş, emin olamamıştı. Akordeonla çalınan bir çocuk şarkısı diye düşünmüştü. Daha kafasını toplayamadan melodi sona ermiş, Mors kodlu mesaj başlamıştı. Telaştan defte-

rini bulamadı, çantasından kaptığı bir gazetenin boş kenarına not almaya çalıştı. Ancak geç kalmıştı. Mesajın sadece son birkaç harfini kaydedebildi.

Saati 00:47'yi gösteriyordu. Aklına Selçuk'un anlattığı hayalet radyo istasyonları geldi. Sürekli takip edildiği hissine kapılıp delirdiğini düşündüğü günlerdi ve o anda zihninden geçen fikirlere inanmaya korkuyordu. "Beynin sana oyun oynuyor," diye fısıldadı kendi kendine.

O sırada gözü elindeki gazeteye takıldı. Galata'nın arka sokaklarında kaybolup gerçekten delirdiğini sandığı gün, tuhaf bir adamın eline tutuşturduğu gazeteydi bu. Çantasına sokuşturmuş ve unutmak istemişti. "Sevdiğim bir programı işaretledim," demişti adam, sahiden de gazetenin en arka sayfasında saat 00:45'te başlayan bir program kırmızıkalemle daire içine alınmıştı. Hangi memleketin gazetesi olduğunu çözemedi Harika, bilmediği bir lisandı. "Tesadüf," diye düşündü. Aklından silip atmak, yeniden unutmak istedi.

Unutması mümkün değildi tabii.

Birkaç gece boyunca aynı saatte radyonun başına geçip yayının tekrarlanmasını bekledi. Hışırtılar ve tozlu çıtırtılar dışında hiçbir şey duyamayınca diğer frekansları taradı. Her gece, bu sefer şansı dönsün diye dilek diliyordu. İnatçı ve sabırlı olduğu için bulana kadar haftalarda, gerekirse aylarca denemeye devam edebilirdi ancak Fuat'ın 12 sularında henüz derin uykuya dalmadığını hesaba katmamıştı.

Ondan ayrılıp özgürlüğüne kavuştuktan sonra denemelere kaldığı yerden devam etti.

Sonunda bir gece tam 00:45'te "Dök Zülfünü"nün ilk notaları belirdiğinde ve akordeonla değil ağız mızıkasıyla çalındığını anladığında sevinçten ağlamaya başladı. Artık yayını yapanın Selçuk olduğuna dair en ufak bir şüphesi kalmamıştı. Akıl hastanesine bile kapatsalar ak-

sine inandıramazlardı. Defteri ve kalemi hazırdı. Kolunun tersiyle gözyaşlarını silerek mesajı baştan sona kaydetti. Şimdi nişanlısını bulmak için yapması gereken tek şey şifreyi çözmekti. Selçuk'un bilgisi ve becerisi ona kıyasla kısıtlıydı, çok zor bir şifre kullanmış olamazdı. "Benim bulabileceğim bir anahtar kullanmıştır," dedi – delirmediğine kani olduğu için artık kendi kendisine konuşmakta bir sakınca görmüyordu– ikisinin de elinin altındaki bir anahtar olmalıydı bu, kolayca açıp bakabilecekleri bir kitap... ya da bir şiir. Selçuk, Harika'nın "Bizi Ayıran Ay" şiirinin daktiloya çekilmiş bir kopyasını sürekli cebinde taşırdı. Harika'nın cebinde taşımasına gerek yoktu çünkü ezbere biliyordu.

* * *

24 Eylül 1947 sabahı Harika, Fuat'la Yıldız Bahçesi'nde bir kez daha buluştu. Evine gitmek istememişti. Korktuğundan değil, öfkeli olduğundan istememişti.

Parktaki ağaçlar yapraklarıyla damlaları tutup yağmuru yavaşlatıyordu, yine de ikisi de şemsiyesini açmıştı ve banklar ıslak olduğu için oturmayıp ağır ağır yürümeye devam ettiler. Fuat her zamanki gibi sakin ve dikkatliydi. Konuşmanın sonuna kadar sükûnetini korudu. Sesini hiç yükseltmedi. Harika ona Selçuk'un mesajını gösterdiğinde bile yüz ifadesi değişmedi.

Fuat Aydınoğlu'nu bul. Gerçekleri anlatmasını iste.
Sana söz verdim. Sensizlik beni daha beter öldürüyor.

Fuat kâğıdı geri verdi.
"Neden bana yalan söyledin Fuat?"
"Senin iyiliğin için."
"Bu da yalan değil mi? Benim iyiliğimle alakası yoktu."

"Aslında sana hiç yalan söylemedim. Selçuk'u bulduğumuzda gerçekten iki yerinden bıçaklanmıştı ve erken gitseydik buna engel olabilirdik. Çok kan kaybetmişti. İki dakika daha gecikseydik şimdi bu konuşmayı yapmıyor olacaktık."

"Bana onun öldüğünü söyledin!"

"Hayır, kelimelerimi çok dikkatli seçtim. Fakat haklısın, böyle düşündüğünü bilmeme rağmen hiçbir şey demedim. İngilizler öldüğünü sanıyordu. Senin de öyle sanman en doğrusuydu. Ayakta durabilecek kadar iyileşir iyileşmez bir trene koyup gönderdik. Ortadan kaybolması gerekiyordu. Yeni bir kimlik, yeni bir hayat."

"Nereye gönderdiniz?"

"Sınır ötesinde faaliyet gösteren hücreler var."

Fuat, Harika'nın öfkesini sezince açıklama yapmak zorunda kaldı. "Başka türlü unutamayacaktın. Onu da kendini de tehlikeye atacaktın. Sürekli Selçuk'un odasına gittiğin için İngilizlerin peşine adam taktığını biliyor musun? Uyuduğumu sandığın geceler arkandan ben de giyinip çıkıyordum. Başına bir şey gelmesin diye hep birkaç adım arkanda oluyordum."

Uzakta bir geminin düdüğü uzun uzun öttü. Ağaçlara tüneyen kuşlar aynı anda havalandı. Yağmur tamamen durmuştu. Şemsiyelerini kapatıp silkelediler.

"En büyük hatam," diye devam etti Fuat, "o odayı boşaltmayı ihmal etmekti. Niye müze gibi tutup bekledim bilmiyorum. Fakat iş işten geçmişti. Birkaç hafta radyoyla oynayacaktın ve bir süre sonra sıkılıp unutacaktın. Selçuk'un sana mesaj yollaması anlaşmamızda yoktu."

Harika, bir an dehşete kapıldı. Fuat onun aklından geçenleri tahmin edebilecek kadar zekiydi.

"Hayır, asla öyle bir şey yapmam! Onun kılına zarar gelse benden bilirsin. Ömrümüzün sonuna kadar benden nefret edersin."

"Nefret etmem neyi değiştirir ki? İşin gereği en mantıklı karar neyse onu vereceğini biliyorum."

"Peki seni ne kadar çok sevdiğimi bilmiyor musun Harika? Buna inanman için daha ne yapmam gerekiyor?"

"Yapabileceğin bir şey var," dedi Harika. "Beni de öldürmeni istiyorum. Yeniden başlamak istiyorum. Yeni bir kimlik, yeni bir hayat. Hem kim bilir, günün birinde belki ben de senin işine yararım."

* * *

Harika bunları bana geldiği akşam değil ertesi sabah kahvaltıda anlattı. İlk gecemizi tıpkı eskisi gibi geçirdik. Defalarca seviştik ve el ele, kucak kucağa radyo dalgalarını taradık. Harp günlerinden kalan aşk şarkıları eşliğinde dans ettik.

Harika'nın buradaki hayata alışması çok kolay oldu. Bu yörenin dilini ve lehçesini benden daha çabuk konuşmaya başladı. Evi derhal elden geçirdi ve sahici bir eve benzetti. Kasabadaki dükkânları, pazara gelen malları, posta günlerini öğrendi. İnsanlara yalan söylememiz bile gerekmedi: Memleketimden nişanlım gelmişti ve bundan böyle birlikte yaşayacaktık.

Okulun karşısındaki kütüphaneden resimli kitaplar ödünç aldık. Sinekli gölde balığa çıktık. Bize gönderilen paketleri iletilmesi gereken yerlere ilettik. Trenle gelen misafirlere sahte pasaport hazırladık. Bazılarının sınırı geçmesine yardım ettik. Güzel havalarda bisikletle komşu köyleri dolaştık. Kasabadaki lokantada sarhoş olduk, eve dönerken ay ışığında şarkılar söyledik. İsmini telaffuz edemediğimiz biralar içtik. Bazı günler perdeleri kapattık ve hiç dışarı çıkmadık. Belimize kadar gelen karları kürerken kartopu savaşı yaptık.

Harika, bir defasında rezil bir adamı sandalyeden

düşürmüştü – o ilk seferdi, yavaş yavaş gücünü kullanmayı öğrendi. Henüz tam olmazsa da epey yol kat etti.

Sabahattin Ali'nin öldürüldüğünü radyodan duyduk. Nâzım Hikmet'in açlık grevini de. Yağmurda akan damın altına teneke tas koyduk ve pıt pıt sesinden bir türlü uyuyamadık.

Sonra Harika sıkıldı ve gitti.

Bana bıraktığı mektupta sıkıldığını açıkça söylemese de tahmin etmek zor değildi. Ruhu böyle küçük bir kasabaya sığamayacak kadar büyüktü. Bana kalırsa İstanbul ve eski hayatı da ona dar gelmişti – yani sırf benimle olmak için köprüleri yaktığını hiçbir zaman düşünmedim. Kendimi kandırmadım. Biliyordum, burası uzun bir yolculuğun ilk durağıydı. Biraz daha kalmasını elbette ki çok isterdim, üç yıl çok çabuk geçmişti. Veyahut giderken, "Sen de benimle gel," demesini... Fakat dediğim gibi, kendimi kandırmadım. Havalanmak için tüm yüklerden kurtulması gerekiyordu. Böyle düşünmek istiyorum.

Giderken bana bir mektup bıraktı ve benden bir fotoğraf makinesi aldı. Benim emektar Lecia'yı, zaten artık onun makinesi sayılırdı.

* * *

Görev gereği Avrupa'nın dört bir yanını dolaştıktan sonra 1960'ta Türkiye'ye döndüm. Artık zaman değişmiş, eski riskler ortadan kalkmıştı. MAH adeta baştan kurulmuş, benim için de bir nevi erken emeklilik fırsatı doğmuştu. Hayatımın kalan kısmında en büyük arzum, onun hakkında öğrenebileceğim her şeyi öğrenmek ve elinizde tuttuğunuz bu biyografiyi yazmaktı. Fuat Aydınoğlu, sorularıma cevap vermedi. Dosyayı yayınevine yollamadan evvel gözden geçirmek istedi; onu yahut bir başkasını tehlikeye sokacak detaylar içermediğine emin olursa ba-

sılmasına engel olmayacağını söyledi. Açıkçası izin vereceğini sanmıyordum fakat beni şaşırttı. "Neden yazıyorsun?" diye sormasını bekliyordum, onu da sormadı.

Kâmuran Bey, İrfan ve Gülizar geçmişteki yalanlarıma rağmen beklediğimden çok daha fazla yardımcı oldular. Şaşkınlıklarını atmaları uzun sürmedi. Onlara minnettarım. Bilhassa hasta yatağından bana uzun uzun mektuplar yazan, berbat derecede bozuk uluslararası hatlara rağmen saatlerce telefonda sorularıma cevap veren ve neşesini hiç kaybetmeyen Kâmuran Bey'e. Üçünün de tüm bildiklerini bana anlatmadıklarını tahmin ediyorum. Dürüst olmak gerekirse ben de tüm bildiklerimi onlarla paylaşamamıştım.

Başka bir deyişle, bu son bölümde yazdıklarımın üçü için de sürpriz olmayacağına eminim. Hepimiz aynı oyunun üzerimize düşen kısmını oynadık.

Harika'nın şu anda nerede olduğunu, ne yaptığını bilmiyorum. Günün birinde ona yine rastlayacağımı hayal ediyorum. Belki burada, her daim değişen Beyoğlu'nun yeni kafelerinden birinde, tek başına oturmuş, yabancı bir gazetenin bulmacasını çözerken başını kaldıracak ve beni görünce gülerek el sallayacak. Belki de dünyanın bambaşka bir köşesinde, şifrelerle ve oyunlarla dolu bir âlemin en başarılı oyuncularından biri olarak karşıma çıkacak. Ve tepeden tırnağa o kadar değişmiş olacak ki usulca yanıma sokulup kulağıma, "Beni hatırladın mı?" diye fısıldayana kadar onu tanıyamayacağım.

Çünkü bir zamanlar Kâmuran Bey'in dediği çok doğru: Harika, şekline sığmayanlardan. Hep öyle kalmasını dilerim.

S.I.
İstanbul, 1963


VICTORIA
SERIES
32
9
8
7
6
28

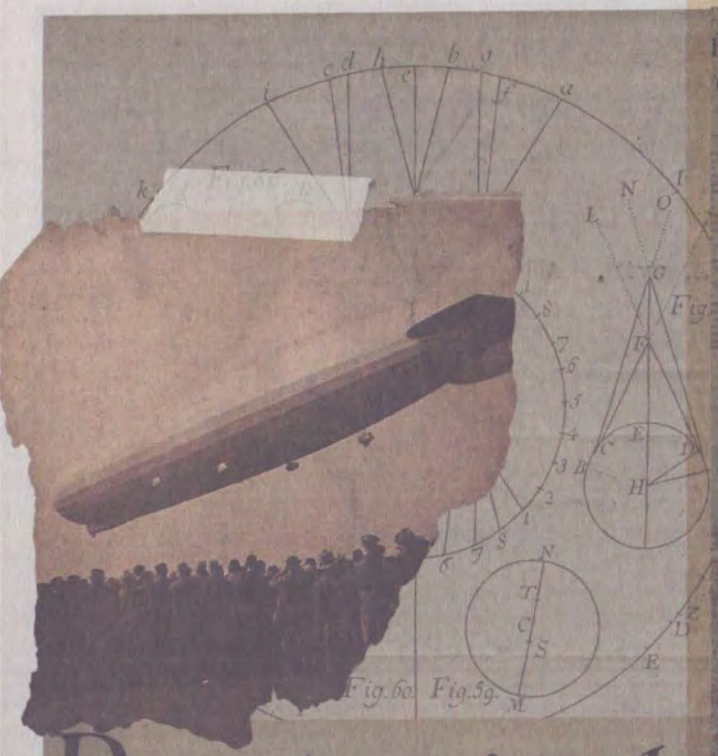




The Republic of Turkey.

TURKEY was yesterday formally declared a Republic, and MUSTAPHA KEMAL was unanimously chosen as its first President, with ISMET PASHA as Prime Minister. Thus does the ancient autocracy disappear and the Turkish State step forth with the constitutional apparatus at least of democracy. Thus also at the very moment when the Turk had succeeded in re-establishing his footing in Europe does Europe take its revenge upon the Turk and constrain him to flatter it by imitation. It is a remarkable conversion, and it yet remains to be seen how deep it goes. A [illegible] does not change its whole tradition of


PANCALDI
DOLAP-DÉRÉ-SINEMKEUY
PLAN CADASTRAL d'ASSURANCES
LEVÉ ET DESSINÉ, EN AOUT 1925, PAR
AKŞEHUR
AUG 29
1929



ENÉRAL DE LA VI
ONSTANTINOPLE.

RESİMLİ A

Putları Niçin Kırıyoruz?

Her cemiyetin yaşadığı devre mahsus bir takım mefkûreleri vardır. Bu mefkûreleri insanlar müsaadet bir şekilde kavraşmadıkları için onları bazı şartlarda temessül etmiş görmek isterler. Bu mefkûreleri en iyi hazmeden, onu her manasile kendisinde aksettiren kimseler o mefkûremiz

taş haline getiren sahte putları yıkmaktır. Çünki Cemiyetin fikirlerini temsil ettiklerini iddia eden sahte putlar bu fikirlerin tahaccür etmesine sebep olurlar. İnsanlar artık bu sahte putların kutsiyetlerine halel verebilecek her türlü yeni fikir ve cereyanları reddetmeğe meyledeler. Halbuki cemiyetin terakkisi için

bey kendi yazan, ve kendi dıklarını kendisi bazan ve kon'uyan bir şeydir. Bizim ru remizde Mehmet Emin bi şiirlerinin bir aksi yatığı değildir.

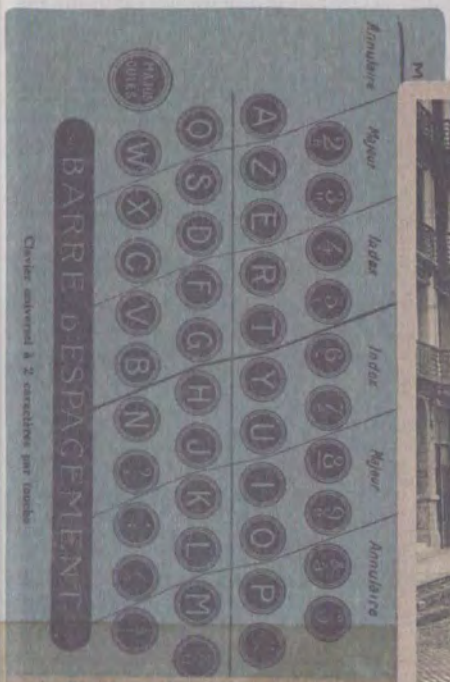
O halde bu feryat, bu güc için? Neden hürriyetin ve liğin aşk ve müdafii olmak

24

Bu nushamızda yeni bir mücadeleye başlıyoruz. Maksadımız lâyık olmadıkları halde, kendimize put yapıp taptığımız kimseler üzerindeki mukaddes örtüyü kaldırmaktır.

*baş Muharririn köşesi_nden

Putlar





değerli bir arkadaş kaybettik



Değerli ve kıymetli gazeteci arkadaşlarımızdan Sadettin, dündenberi hayata gözlerini ebediyyen yummuş bulunuyor.

Sadettin bir senedenberi iyi olmaz bir hastalıktan ıztırap çekiyordu. Son sekiz ay içinde midesinde iki ameliyat yapılmıştı.

Sadettin, öleceğini biliyordu. Daha bir iki gün evvel kendisini ziyaret eden



Meraklı Heyecanlı Fenni Roman

25

AKŞAM KITAPHANESİ

1935

ILBAŞI PİYANGOSU

ük ikramiye 500.000 liradır

Biletleri (2.5) , (5) , (10) liradır

Hemen bir bilet alınız




Kostüm Ka
Dikiliş:
ZEPPELIN
İst bul nkara ve memleketin her
t fu bayram nasıl geçiyor?
Bütü dün memleketleri inkılâbımızın onuncu
Cümhurreisi Hz. nin
millete hitabeleri
"Milli kültürümüzü muasır medeni-
yet seviyesinin üstüne çıkaracağız,,
in memleket Cümhuriyetin onuncu yıldönümünü
örülmemiş bir neş'e ve coşgunluk içinde kutluladı

Peyami Safa müsabakası

Kimleri yakarsınız?



Peyami Safa

Arkadaşımız Peyami Safa tarafından açılan bu şahsî ve son derece meraklı edebî müsabakanın mahiyetini ve şartlarını anlamak için, üçüncü de «Bana Kalırsa» okuyunuz!

Bana ka

Kimleri yak

Fransız Vu mec... akidesine uymu... ...rüşünü anlattıl... bir müsabaka açıyor: «Eğer, diyor, bu h... dünyorsa ise yeniden b... leri yakarsınız? Umu... bir adaya gittiğiniz ve... beraberinizde götür... Biz, bilâkis, hoşlan... anlatmak istiyoruz. «Her devre ve her ...sup, bütün eserlerini ...en müellifin listesini müelliflerden herha... bir eserini mahkûm ...bunu da ayrıca işaret... «Size intihab... ...muyoruz: Bu, v... ...istir. Siz bir m... ...duğu için, yahu... ...çınladığı için, ...fazla olduğu iç... ...niz.» Bu müsabaka ...den aşağı kalma ...ve gazetecilik t... ...mende, okşadı. ...sormak ve aran... ...kendi hesabıma b... ...tiyorum. Niyetim... İmdi:

1.— Yalnız T... ...rmak üzere, bir v... ...bütün eserlerini y... ...niz...



BİZİM öteden beri *okumaz* bir millet olduğumuzu söyleyen muharrirler var. Fakat bunu keşf etmek mühim bir iş değildir, asıl ehemmiyet teşhis edilen bu içtimaî hastalığın sebebini aramak ve tedavisini bulmaktadır.

Biz neden okumaz bir milletiz? Çünkü okumaya alıştırılmadık. Yoksa tam çağında





Hitlerin 50 nci yıldönümü

Alman milleti, Führer şerefine bayram yapıyor



Bekliyebiliriz

B

Alman Devlet Reis
Türk heyetini kabul et

Murahhaslarımız, Alman ricalile de
samimî hasbihallerde bulundular





Çelik bazu
Demir bilek
Granit adalât
Ahenin yumruk
Sağlam vücut
Aslan yürek
Tombul yanaklar
Parlak zekâ
Azim ve irade
Sıhhat ve neşe

HASAN KUVVET ŞURUBU

Bin nefer bulmak kolay bir kumandan bulmak güçtür.

(Çin atalar sözlerinden)

Kusurlu elmas kusursuz taştan eyidir.



Alman Ordusu Dün Paris'e Girdi

Şehrin harab olmaması için mukavemet etmiyen Fransız kuvvetleri cenubda yeni mevzilerine çekildiler

Fransa, sonuna kadar harbe devam edecek

Son 150 sene zarfında Fransa 6 defa Alman istilâsına uğradı



Hava harbleri en şiddetli devreye girdi

Londraya çok ağır bir gece taarruzu

Londraya 10 saat süren hücum yapıldı

Birçok büyük yangınlar çıktı

400 ölü, 1400 yaralı var, 99 Alman tayyaresi düşürüldü

Sovyet harp tehlîği

"Artık geri çekilmek için yerimiz kalmadı,,

Moskova Radyosu Kızılorduya hitab ederek düşmanın durdurulmasını istedi

VINS ROUGES DE TABLE

Vin dans les gares *et franco de port*, droits de régie en plus

1er choix,	la pièce de 220 litres	90 fr.
Supérieur,	id.	100 fr.
Extra,	id.	110 fr.

Nous comptons toujours 5 fr. de plus pour les envois en demi pièce

Varlık vergisini vermiyenler

On yedi kişiden mürekkeb ilk kafile dün gece toplama kampına sevkedildi

Haciz muamelelerine de dün başlandı

Varlığımızı korumak

Son verginin de nihaî gayesi işte budur

Bunu bilenler, yurdun mukaddes hürriyeti bahis mevzuu olunca esirgenecek hiç bir şeyleri bulunmıyacağını da bilirler

Vilâyet, mükelleflerin beyhude itirazlarla makamları işgal etmemelerini bildirdi

Dün şubelere 5,111,984 lira yatırıldı

— No: 8645 — Fiatı her yerde 5 kuruş

Hükûmetin aldığı tedbirler memlekete iyilik, genişlik getirecektir. Muvaffakıyetin yarısı vatandaşların iyi niyetine bağlıdır.

Varlık vergisi ödenecektir. Türlü dedikodu ve rivayetlerin hepsi yalandır

Yalnız yüzde yirmi ödemiş olmak mükellefi kurtaramaz

Kazancı kısmıyoruz, kazananlara kızmıyoruz. Halktan ve Devletten çalınmamak şartile.

Varlık vergisi

Milli Şef tebriklere teşekkür ediyor

İktısad Vekili dün beyanatta bulun

Ucuzluk

Varlık vergisi kanunu nun piyasaya iyi tesiri



işinde suiistimal var mı?

yeni bir hezimeti

yaptığı hasarat

İnsanlığa geçmiş olsun

13.000 Müttefik tayyaresi Alman şehirlerini şiddetle bombaladı

Batı ve doğudaki Müttefik kara ordularının harekâtı destekleniyor

Ruslar Japonya ile aktı

Stalin düşülecek her ihtilâfı güvenlik

Almanyada intihar salgını başladı

Avrupada Harb Bitti

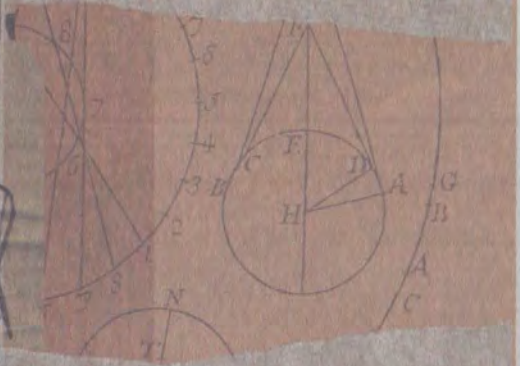
Alman Ordusu, Evvelki Gece, İngiltere, Amerika ve Sovyet Rusyaya Kayıdsız, Şartsız Teslim Olduğunu Bildirdi

Hitler ve Göbbels'ın üç gün evvel öldürüldükleri söyleniyor

Himmler, Adolf Hitler'in öldüğünü isbat etmek için cesedini teslim etmeğe

Üçüncü Reich'ın sonu













Atom kudreti devri başlamış bulunuyor

Kömür, su ve benzin, yerlerini bu kudrete terkedecekler

Bütün endüstri metodlarının köhnden altüst olacağı anlaşılıyor

Atom bombası dün bir Japon şehrine atıldı, şehrin ne hale ldiği dumandan anlaşılamadı

20.000 ton dinamite muadil tek bomba

Ingilizlerle Amerikalılar tahrib işinde yeni ve korkunc bir devre

"Atom bombası, ya harbin veya dünyanın sonu olacaktır,,

Dünya bayram yapıyor


22 nci yıl Sayı : 7649
Çarşamba 5 Aralık 1945
Üniversite Gençlerinin Dünkü Nümayişi
'Tan„ ve "Yenidünya„ gazetelerile "Görüşler„ dergisinin
matbaaları ve 2 kitabevi nümayiş esnasında tahrib edildi
Mesele Parti Grupunun
Kalkın Ey Ehli Vatan !
"Namık Kemal
Bir vatan cephesine lüzum vardır
Uykuyu Kaçıran Şeyler

Aşkın doğuşu

AŞK onların kalbinde vardı ve aynı zamanda yoktu; tıpkı meşbu' bir mayi'de billur hem var-

NEVROZİN
Baş, diş, nezle, grip, romatizm
Nevralji kırıklık ve büt'in ağrılarının derhal kes



Tiyatronun iç yüzü ..

"Ne emredi yorsunuz? Yağmur mu yağdırayım, kar mı? Güneş mi doğdurtayım, mehtab mı?... „







Nümayişçi gencler Üniv
giderek Rektör Şevket
Kansuvu istifaya mecbur

mam ve hatip
ırsları açılacc

Seçimler iktidar için hezimet oldu

Netice gösteriyor ki, bu meclis halkı temsil etmemektedir. Yeni bir seçim kanunile umumî seçimlere gitmek lâzımdır


I I P R K
Y V B N C
A A Z M T
H L U E J
A K D M V
Z P C Ü O
MOTS CROISÉS
Horizontalement
Verticalement
Solution du dernier problème
BEYAZ MASKE KUMPANYASI
★ MARTI ★
28/9/1947
S:8f
Büyük Casuslar
(TÜRKÇE)
LASSI'nin YAVRUSU
(RENKLI)

Harika!

İşlenmemiş bir elmas. Patlamaya hazır bir bomba. Ölüme uçan eşsiz bir kelebek.

1919'da başlayan, ne zaman bittiğini -henüz- bilemediğimiz bir hayat. Dokunduğu her şeyi güzelleştiren, dokunmadıklarında bile izini bırakan inanılmaz bir kadının, Harika'nın hayatı. Bazılarımız Harika, bazılarımız H. Kara, bazılarımız H. Ak olarak tanıyor onu - ki bunlar sadece bilinen kimlikleri. Yakın tarihimizin zor yıllarında, tanıdığımız simaların arasında dolaşan, dışarıdan normal görünse de ne zaman ne olağanüstülük göstereceği asla kestirilemeyen bir kadın.

Harika bir oyuncu, Harika bir şair, Harika bir istihbaratçı, Harika bir... Harika!

Körburun'un yazarı Hikmet Hükümenoğlu şaşırtmaya devam ediyor.

Her an yeni bir Harika'yla karşılaşabilirsiniz.

Harika, hislerini tarif ederken, "Sanki ben geriye çekildim ve başka bir kadın ışığa adım attı," cümlesini kuracaktı aylar sonra. Bu diğer kadın, kararlı, kendine güvenen ve başkalarının ne düşündüğüne aldırmayan biriydi. Sürekli kafasının içinde ona yeteri kadar iyi olmadığını söyleyip duran ses yok olmuş ve sırtındaki yük kalkar kalkmaz ruhu hafiflemişti.



#harika #cumhuriyetdönemi #ikincidünyasavaşı #istihbarat #aşk

ISBN 978-975-07-3159-4



can

canyayinlari.com | f | | X canyayinlari

roman